

Županijska razvojna strategija Ličko-senjske županije 2011. – 2013.

Naručitelj: Ličko-senjska županija

Izvođač: Razvojna agencija Ličko-senjske županije – LIRA

Gospić, prosinac 2010.

Sadržaj

I. UVOD.....	6
II. SAŽETAK	7
III. ANALIZA I OCJENA STANJA.....	16
III.1. GEOPROMETNI POLOŽAJ, ZEMLJOPISNA OBILJEŽJA I FIZIČKA INFRASTRUKTURA	17
III.1.1. Osnovni podaci o Ličko-senjskoj županiji.....	17
III.1.2. Sustav naselja i administrativna organizacija	18
III.1.3. Stanovništvo.....	24
III.1.4. Prometna infrastruktura	27
III.1.5. Energetika	32
III.1.6. Komunalni sustav.....	34
III.1.7. Turistička infrastruktura	35
III.2. LJUDSKI RESURSI	38
III.2.1. Stanovništvo	38
III.2.2. Zaposlenost.....	39
III.2.3. Radna snaga, migracijska kretanja stanovništva i nezaposlenost	42
III.3. OKOLIŠ, SUSTAV ZAŠTITE OKOLIŠA I ZAŠTITA PRIRODE.....	45
III.3.1. ZRAK.....	45
III.3.2. VODA.....	47
III.3.3. MORE	51
III.3.4. TLO	52
III.3.5. PRITISCI NA OKOLIŠ.....	53
III.4. GOSPODARSTVO	55
III.4.1. RAZVOJNI POLOŽAJ LIČKO-SENJSKE ŽUPANIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ	55
III.4.2. POLOŽAJ GOSPODARSTAVA JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE NA PODRUČJU LIČKO-SENJSKE ŽUPANIJE	59
III.4.3. SEKTORSKA STRUKTURA GOSPODARSTVA I DINAMIKA RASTA.....	64
III.4.4. EFIKASNOST GOSPODARSTAVA ŽUPANIJA	68
III.4.5. IZRAVNA STRANA ULAGANJA	69
III.4.6. VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA	70
III.4.7. PREGLED GOSPODARSKOG RAZVOJA PO DJELTNOSTIMA.....	72
III.5. DRUŠTVENE DJELATNOSTI	91
III.5.1. ODGOJ I OBRAZOVANJE	91
III.5.2. KULTURA I ŠPORT.....	94

III.5.3. ZDRAVSTVO	95
III.5.4. SOCIJALNA SKRB.....	99
III.6 CIVILNO DRUŠTVO	101
III.7. Upravljanje razvojem u Ličko-senjskoj županiji	105
III.7.1. PROCJENA STANJA RAZVOJA U LIČKO-SENJSKOJ ŽUPANIJI	105
III.7.1.1. Indeks razvijenosti po županijama.....	105
III.7.1.2. Indeks razvijenosti po jedinicama lokalne samouprave	107
III.7.2. INSTITUCIONALNI OKVIR ZA UPRAVLJANJE RAZVOJEM	109
III.7.3. FINACIJSKI IZVORI ZA RAZVOJNE PROJEKTE	113
III.7.3.1. Proračuni područne i lokalne samouprave.....	113
III.7.3.2. Izvanproračunski projekti u Ličko-senjskoj županiji od 2006. do 2009.	118
III.7.4. LJUDSKI RESURSI ZA RAZVOJ.....	120
III.7.5. ZAKLJUČAK	122
III.8. Teritorijalna suradnja.....	123
III.8.1. MEĐUŽUPANIJSKA SURADNJA.....	123
III.8.1.1. Partnersko vijeće Jadranske Hrvatske	123
III.8.1.2. Razvojne agencije Jadrana – RAJ	123
III.8.1.3. Članstvo u Hrvatskoj zajednici županija.....	124
III.8.1.4. Pregled bilateralne međuzupanijske suradnje Ličko-senjske županije.....	124
III.8.2. MEĐUNARODNA SURADNJA.....	126
III.8.2.1. IPA Komponenta II – Prekogranična suradnja	126
III.8.2.2. Članstvo u Skupštini europskih regija (Assembly of European Regions - AER).....	127
III.8.2.3. Članstvo u Jadranskoj euroregiji	127
III.8.2.4. Pregled bilateralne međunarodne suradnje Ličko-senjske županije.....	128
III.8.3. ZAKLJUČAK	129
III.9. DRUGA RELEVANTNA PODRUČJA – MINSKI SUMNJIVA PODRUČJA	130
IV. Rezultati provođenja prijašnjih strategija.....	131
IV.1. REGIONALNI OPERATIVNI PROGRAM LIČKO-SENJSKE ŽUPANIJE	131
IV.1.1. Strateški ciljevi, prioriteti i mjere ROP-a.....	131
IV.1.2. Vanjska procjena ROP-a LSŽ	133
IV.1.3. Iskustva Jedinice za provedbu projekata u provedbi ROP-a Ličko-senjske županije	135
IV.2. OSTALI STRATEŠKI DOKUMENTI LIČKO-SENJSKE ŽUPANIJE.....	136
9.3. ZAKLJUČAK	139
V. SWOT Analiza.....	141

V.1. POSTOJEĆA SWOT ANALIZA IZ ROP-A LSŽ 2005-2010	141
V.2. SWOT ANALIZA JADRANSKE HRVATSKE IZ SRRRH	143
V.3. METODOLOGIJA IZRADE I REZULTAT SWOT ANALIZE	144
V.5. TOWS MATRICA STRATEŠKIH ALTERNATIVA	149
VI. Vizija i Strateški ciljevi.....	151
VI.1. VIZIJA	151
VI.2. STRATEŠKI CILJEVI.....	151
VI.2.1. Razvojni ciljevi EU-a za programsko razdoblje 2007. - 2013.	151
VI.2.1. Strateški ciljevi na nacionalnoj razini.....	152
VI.2.2. Strateški ciljevi Ličko-senjske županije	152
VI.2.3. Povezanost Strateških ciljeva Ličko-senjske županije s državnim i županijskim strateškim dokumentima	153
VII. Prioriteti i mjere.....	156
VII.1. PREGLED PRIORITETA ŽUPANIJSKE RAZVOJNE STRATEGIJE	156
VII.1.1. Opis prioriteta Županijske razvojne strategije.....	157
VII.1.2. Usklađenost prioriteta ŽRS s ostalim prioritetima na razini države i županije.....	163
VII.2. MJERE ŽUPANIJSKE RAZVOJNE STRATEGIJE	167
VII.2.1. Opis mjera Županijske razvojne strategije.....	169
VIII. Politika županije prema posebnim područjima	210
VIII.1. POSEBNA PODRUČJA LIČKO-SENJSKE ŽUPANIJE.....	210
VIII.2. MJERE ZA POSEBNA PODRUČJA LIČKO-SENJSKE ŽUPANIJE.....	211
9. Financijski plan.....	213
X. Provedba Županijske razvojne strategije	218
X.1. INSTITUCIONALNA PODRŠKA PROVEDBI ŽUPANIJSKE RAZVOJNE STRATEGIJE	218
X.1.1. Institucionalni okvir na razini županije	219
X.1.2. Institucionalni okvir na razini države	220
X.1.3. Pregled ključnih dionika i njihove uloge u provedbi ŽRS	221
X.2. BAZA RAZVOJNIH PROJEKATA.....	223
X.2.1. Prikupljanje projekata.....	223
X.2.2. Odabir prioriteta projekata	223
X.2.3. Provedba projekata	225
XI. Praćenje i izvještavanje.....	226
XII. Dodaci	235
DODATAK 1. REZULTATI KONZULTACIJA S ODGOVARAJUĆIM PARTNERSKIM VIJEĆEM TIJEKOM IZRADE ŽRS-A TE OPIS NA KOJI NAČIN ĆE ISTO BITI UKLJUČENO U PRAĆENJE PROVEDBE.	236

DODATAK 2. IZVJEŠTAJ O PRETHODNOM VREDNOVANJU ŽRS-A.....	238
DODATAK 3. POPIS KRATICA	253
DODATAK 4. POPIS ČLANOVA RADNE SKUPINE ZA IZRADU ŽUPANIJSKE RAZVOJNE STRATEGIJE LIČKO- SENJSKE ŽUPANIJE	254
DODATAK 5: POPIS TABELA	255
DODATAK 5: POPIS SLIKA.....	258
DODATAK 7: AKREDITACIJA RAZVOJNE AGENCIJE LIČKO-SENJSKE ŽUPANIJE - LIRA	259

I. Uvod

Napredna, razvijena i bogata županija san je svakog njenog žitelja, posebice nas koji na ovaj ili onaj način sudjelujemo u donošenju strateških dokumenata potrebnih za što brži, ravnomjeran razvoj.

Regionalni operativni program Ličko-senjske županije za razdoblje 2005. – 2010. godine bio je strategija društvenog i gospodarskog razvoja donesen prema metodologiji strukturnih fondova EU u suradnji sa županijskim socijalnim i gospodarskim dionicima.

Gledajući danas na njegovu provedbu, možemo izraziti zadovoljstvo ostvarenim ciljevima i napretkom naše Županije. Posebno smo ponosni što smo realizirali 97 projekata ukupne vrijednosti 212.803.885,92 kn, od čega je 107.253.379,85 kn iz vanjskog financiranja (pretpristupni fondovi EU, zajmovi Svjetske banke, Republike Hrvatske, Programa za razvoj UN-a i Europske investicijske banke).

Naša vizija je: Ličko-senjska županija je gospodarski i infrastrukturno razvijena, korištenjem vlastitih prirodnih i ljudskih resursa, uz očuvan okoliš te prirodno, povijesno i kulturno naslijeđe, u kojoj njeni građani ostvaruju napredak jednak prosječnom hrvatskom građaninu. Nositelj takvog dinamičnog gospodarskog razvoja je malo i srednje poduzetništvo u sektoru turizma, poljoprivrede i ekološki prihvatljive industrije, a proizvodnja se bazira na održivom korištenju lokalnih prirodnih sirovina i stvaranju visokog stupnja dodane vrijednosti.

Upravo ta vizija sažetak je dokumenta koji je pred nama – Županijske razvojne strategije kao temeljnog planskog dokumenta za održivi društveno-gospodarski razvoj županije, ovoga puta u razdoblju od 2011. – 2013. godine.

Kroz njena poglavlja detaljno smo razradili sve prednosti i nedostatke, ciljeve i stremljenja, ali i potencijalne „kočnice“ razvoja pojedinih grana.

Kriterij koji ćemo svakako bezuvjetno poštivati jest održivost iznimno čistog eko sustava cijele županije, što je gledano u europskim okvirima naše najveće i neprocjenjivo bogatstvo.

Ličko-senjska županija, kao institucija, kontinuirano provodi mjere i programe potrebne za što kvalitetniju provedbu smjernica utvrđenim ROP-om odnosno danas Županijskom razvojnom strategijom. Razvojna agencija Ličko-senjske županije - LIRA stoji na usluzi gospodarstvenicima i svim drugim nositeljima razvojnih programa kao prva stepenica u ostvarenju zajedničkog cilja – uravnoteženog društveno – ekonomskog razvoja cijele Županije. Samo tako, dakle zajedničkim snagama, postići ćemo da i ovaj prostor bude na putu ostvarenja hrvatskog sna ulaska u Europsku uniju.

Ž U P A N

Milan Jurković, dipl. ing.

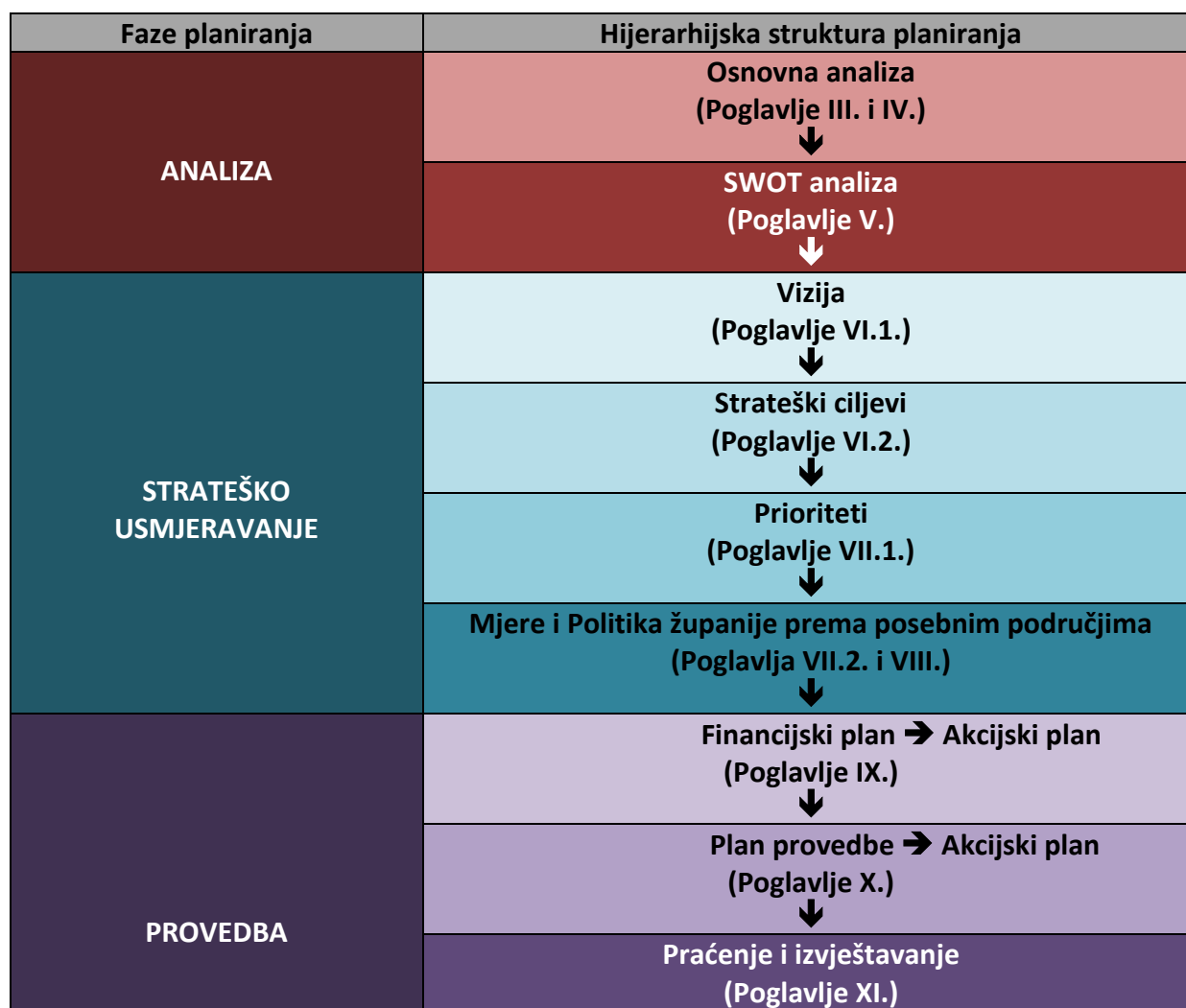
II. Sažetak

Županijska razvojna strategija (ŽRS) temeljni je planski dokument za planiranje održivog društveno-gospodarskog razvoja svake županije. Sukladno Zakonu o regionalnom razvoju Republike Hrvatske i Strategiji regionalnog razvoja RH navedene strategije zamijenit će Regionalne operativne programe (ROP-ove). ROP Ličko-senjske županije, koji pokriva razdoblje od 2005. do 2010. godine, koncem 2010. naslijedit će Županijska razvojna strategija (ŽRS) za razdoblje od 2011. do 2013. godine. Po završetku spomenutog razdoblja, uslijedit će izrada strateških dokumenata usklađenih sa sedmogodišnjim ciklusima planiranja Europske unije. Županijsku razvojnu strategiju donosi jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u skladu s načelom partnerstva i suradnje.

Županijska razvojna strategija Ličko-senjske županije izrađena je sukladno sljedećim pravnim propisima:

- Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske („Narodne novine“ br. 153/2009);
- Strategija regionalnog razvoja RH 2011.-2013. godine. (59. sjednica Vlade RH., 4.6.2010. godine);
- Pravilnik o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija („Narodne novine“ br. 53/10);
- Odluka o osnivanju Radne skupine za izradu Županijske razvojne strategije Ličko-senjske županije (Županijski glasnik br. 10/2010).

Sadržaj Županijske razvojne strategije Ličko-senjske županije propisan je Pravilnikom o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija, a po poglavljima se može shematski prikazati prema fazama planiranja i hijerarhijskoj strukturi planiranja kako slijedi:

Analiza i ocjena stanja

Poglavlje osnovne analize i ocjene stanja (Poglavlje III.) sadrži najvažnija razvojna obilježja, razvojne trendove, razvojne probleme i razvojne potrebe županije u području prirodnih resursa, komunalne infrastrukture, zaštite okoliša, gospodarstva, poslovne i tehnološke infrastrukture, tržišta rada, društvenih djelatnosti i upravljanja razvojem; tumačenja, usporedbe (npr. sa statističkom regijom, Republikom Hrvatskom, EU) i ocjene, potkrijepljene činjenicama, pokazateljima, argumentima i komentarima te nalazima iz prethodnih analiza, strategija i drugih razvojnih dokumenta. Osnovna analiza izrađena je po sljedećim tematskim područjima:

- Geoprometni položaj, zemljopisna obilježja i fizička infrastruktura;
- Stanovništvo i ljudski resursi;
- Okoliš, sustav zaštite okoliša i zaštita prirode;
- Gospodarstvo;
- Društvene djelatnosti;
- Civilno društvo;
- Institucionalni i financijski okvir za upravljanje razvojem;
- Teritorijalna suradnja;
- Druga relevantna područja (minski sumnjiva područja).

Rezultati provođenja prijašnjih strategija

Ovo poglavlje (Poglavlje IV.) sadrži opis i ocjene ostvarenja i provedbe ciljeva, prioriteta i mjera utvrđenih u prethodnoj generaciji razvojnih strategija (Regionalni operativni program Ličko-senjske županije 2005-2010. godine) te drugih relevantnih strategija i razvojnih programa u županiji; opis i obrazloženje (ne)ostvarenja utvrđenih razvojnih ciljeva; te obrazloženje stečenih iskustava u provedbi. Iskustva iz provedbe Regionalnog operativnog programa Ličko-senjske županije bila su korisna za izradu Županijske razvojne strategije.

SWOT analiza

SWOT analiza sadrži ocjenu snaga i slabosti (unutar županije) te prilika i prijetnji (izvan županije) bitnih za razvoj svih važnih područja (prirodnih i ljudskih resursa, gospodarstva, poslovne i tehnološke infrastrukture, komunalne infrastrukture, zaštite okoliša, kulturne baštine, tržišta rada, društvenih djelatnosti, upravljanja razvojem i drugih); obrazlaže i tumači koji su i kakvi stvarni čimbenici razvoja i potencijali za razvoj, ali i ograničenja i prepreke razvoju.

Tabela 1: Sažetak SWOT analize

<p>Snage</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dostupna pozicija u Hrvatskoj 2. Čist (nedirnut) prirodni okoliš. 3. Bogati prirodni resursi. 4. 200 km obalne linije i postojanje planinskih vrhova koji su znatan dio godine prekriveni snijegom. 5. Potencijal za daljnji razvoj proizvodnje energije kroz planiranu izgradnju novih hidroelektrana, vjetroelektrana i izgradnja solarnih parkova- 6. Prepoznati poljoprivredni proizvodi. 7. Postojanje većeg broja izgrađenih poduzetničkih zona , planovi za proširenje istih. 	<p>Slabosti</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Malen i nerazvijen poslovni sektor. 2. Gospodarstvo Ličko-senjske županije karakterizira skroman udio u ukupnom gospodarstvu Republike Hrvatske, a pogotovo mali udio u ostvarenom izvozu. 3. Izvorni prihodi JLP(R)S po stanovniku u LSŽ znatno su manji od istih na nivou RH i na nivou Jadranske Hrvatske. 4. Nepovoljna demografska kretanja – stalno smanjenje broja stanovnika i «starenje» stanovništva te odlazak mladih. 5. Nedostatni prerađivački kapaciteti u poljoprivredi i niska iskorištenost poljoprivrednog zemljišta koje se pretvara u šikaru i šumu. 6. Županija pripada slabo razvijenim regijama, budući da po visini ostvarenog BDP-a po stanovniku zaostaje za prosjekom Jadranske Hrvatske i RH (17%), a za prosjekom EU-27 više od 50% 7. U strukturi BDV relativno mali udio proizvodnih djelatnosti u odnosu na udio javne uprave, zdravstva i ostalih društvenih djelatnosti.
<p>Prilike</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Poticajna nova autocesta A1. 2. Plinifikacija svih većih naselja u županiji kao osnova za podizanje kvalitete života i razvoj novih djelatnosti. 3. Potencijal izgradnje autoceste Rijeka-Žuta lokva. 4. Potencijal izgradnje pomorskih i zračnih luka. 5. Razvoj turističkih potencijala. 6. Potencijal korištenja obnovljivih izvora energije. 7. Raspoloživost prostora u poslovnim zonama. 	<p>Prijetnje</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zagađenje i onečišćenje okoliša. 2. Proces razminiranja nije završen te se još uvijek oko 157 km² teritorija Ličko-senjske županije nalazi u minski sumnjivom području. 3. Neriješeno pitanje vlasništva nad zemljištem i nekretninama, usitnjenosti posjeda i problem neusklađenosti katastra s evidencijom u zemljišnim knjigama. 4. Dostupnost nisko-kamatnih kredita malom poduzetništvu i poljoprivrednicima je ograničena. 5. Mogućnost porasta zagađenja Jadranskog mora i obale 6. Mjere za potporu razvoja poduzetništva nisu u skladu sa stvarnim potrebama 7. Nedovoljna edukacija za poljoprivredna zvanja.

Vizija i strateški ciljevi

Vizija (Poglavlje VI.1.) sadrži opis zamišljenog sveobuhvatnog budućeg postignuća u razvoju županije.

Vizija Ličko-senjske županije 2011. – 2013.

Ličko-senjska županija je gospodarski i infrastrukturno razvijena, korištenjem vlastitih prirodnih i ljudskih resursa, uz očuvan okoliš te prirodno, povijesno i kulturno naslijeđe, u kojoj njeni građani ostvaruju napredak jednak prosječnom hrvatskom građaninu. Nositelj takvog dinamičnog gospodarskog razvoja je malo i srednje poduzetništvo u sektoru turizma, poljoprivrede i ekološki prihvatljive industrije, a proizvodnja se bazira na održivom korištenju lokalnih prirodnih sirovina i stvaranju visokog stupnja dodane vrijednosti.

Strateški ciljevi (Poglavlje VI.2.) sadrže konzistentan i sažeti opis namjeravanih ishoda s jasno izraženim i mjerljivim postignućima koja proizlaze iz vizije.

Tabela 2: Strateški ciljevi razvoja Ličko-senjske županije

Šifra	Strateški cilj
LSŽ-C1	Strateški cilj 1. Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
LSŽ-C2	Strateški cilj 2: Razvoj ljudskih resursa
LSŽ-C2	Strateški cilj 3: Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom

Prioriteti i mjere

Prioriteti (Poglavlje VII.1.) proizlaze iz vizije i razrađuju strateške ciljeve.

Tabela 3: Pregled prioriteta Županijske razvojne strategije

Šifra	Prioritet
LSŽ-C1	Strateški cilj 1. Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
LSŽ-C1-P1	Razvoj malog i srednjeg poduzetništva
LSŽ-C1-P2	Razvoj turizma
LSŽ-C1-P3	Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture
LSŽ-C1-P4	Razvoj infrastrukture kao osnove za razvoj gospodarstva i unaprjeđenje kvalitete života stanovnika
LSŽ-C2	Strateški cilj 2: Razvoj ljudskih resursa
LSŽ-C2-P1	Povećanje zaposlenosti povećanjem ulaganja u ljudske resurse, povećanjem promicanjem prilagodljivosti gospodarskih subjekata i radnika
LSŽ-C2-P2	Jačanje socijalne uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama
LSŽ-C2-P3	Jačanje sektora obrazovanja i civilnog društva
LSŽ-C3	Strateški cilj 3: Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom
LSŽ-C3-P1	Gospodarenje otpadom

LSŽ-C3-P2	Zaštita od elementarnih nepogoda
LSŽ-C3-P3	Zaštita voda, mora, zraka i tla
LSŽ-C3-P4	Razvoj i promicanje korištenja obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti

Mjere (Poglavlje VII.2.) su intervencije i aktivnosti u nekom sektoru/području i predstavljaju okvir za pripremu i izradu konkretnih razvojnih projekata.

Tabela 4: Pregled mjera po strateškim ciljevima i prioritetima

Šifra	Naziv
LSŽ-C1	Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
LSŽ-C1-P1	Razvoj malog i srednjeg poduzetništva
LSŽ-C1-P1-M1	Jačanje konkurentske sposobnosti poduzetnika i poticanje ulaganja u nove tehnologije
LSŽ-C1-P1-M2	Stvaranje preduvjeta za ravnomjeran regionalni razvoj
LSŽ-C1-P1-M3	Podizanje kvalitete poduzetničke infrastrukture
LSŽ-C1-P1-M4	Jačanje poduzetničke klime u društvu
LSŽ-C1-P2	Razvoj turizma
LSŽ-C1-P2-M1	Diversifikacija turističkih proizvoda i razvoj ruralnog turizma
LSŽ-C1-P2-M2	Postizanje tržišne prepoznatljivosti i jačanje tradicijskih obrta
LSŽ-C1-P2-M3	Uspostaviti turističku infrastrukturu koja će moći zadovoljiti potrebe tržišta privučenog različitim turističkim doživljajima projektnog područja
LSŽ-C1-P2-M4	Stvaranje poticajnog okruženja za turistički razvoj
LSŽ-C1-P3	Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture
LSŽ-C1-P3-M1	Okrunjavanje poljoprivrednog zemljišta i stavljanje u funkciju poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu
LSŽ-C1-P3-M2	Razvoj i unapređenje sustava navodnjavanja
LSŽ-C1-P3-M3	Stvaranje preduvjeta za razvoj marikulture u Podvelebitskom kanalu
LSŽ-C1-P3-M4	Potporna svim oblicima udruživanja poljoprivrednih proizvođača i osnivanje Lokalnih akcijskih grupa (LAG-ova)
LSŽ-C1-P3-M5	Poticanje razvoja ekološke poljoprivrede (proizvodnje i prerade)
LSŽ-C1-P3-M6	Stavljanje u funkciju i gospodarsko korištenje šuma u privatnom vlasništvu
LSŽ-C1-P4	Razvoj infrastrukture kao osnove za razvoj gospodarstva i unapređenje kvalitete života stanovnika
LSŽ-C1-P4-M1	Razvoj i unapređenje prometne infrastrukture i logistike
LSŽ-C1-P4-M2	Razvoj sustava vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda
LSŽ-C1-P4-M3	Razvoj i unapređenje energetske infrastrukture
LSŽ-C2	Strateški cilj 2: Razvoj ljudskih resursa
LSŽ-C2-P1	Povećanje zaposlenosti povećanjem ulaganja u ljudski kapital, povećavanjem i promicanjem prilagodljivosti gospodarskih subjekata i radnika
LSŽ-C2-P1-M1	Provođenje aktivnih mjera na tržištu rada kroz nacionalne i lokalne inicijative
LSŽ-C2-P1-M2	Podrška razvoju poduzetništva i poboljšanje konkurentnosti malog i srednjeg

	poduzetništva
LSŽ-C2-P1-M3	Jačanje sustava cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja i drugih mehanizama potpore tržištu rada
LSŽ-C2-P1-M4	Jačanje kapaciteta za upravljanje razvojem
LSŽ-C2-P2	Jačanje socijalne uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama
LSŽ-C2-P2-M1	Pružanje podrške kod pristupa obrazovanju i zapošljavanju skupinama sa posebnim potrebama
LSŽ-C2-P2-M2	Podrška razvoju socijalnih usluga
LSŽ-C2-P3	Jačanje sektora obrazovanja i civilnog društva
LSŽ-C2-P3-M1	Poboljšanje ljudskog kapitala u obrazovanju i u istraživanju i razvoju
LSŽ-C2-P3-M2	Jačanje sposobnosti organizacija civilnoga društva
LSŽ-C3	Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom
LSŽ-C3-P1	Prioritet 1. Gospodarenje otpadom
LSŽ-C3-P1-M1	Unaprjeđenje sustava prikupljanja i pohrane otpada na području LSŽ
LSŽ-C3-P1-M2	Uspostava sustava stalnog nadzora nad postupcima gospodarenja otpadom na području Ličko-senjske županije
LSŽ-C3-P1-M3	Osvještavanje stanovništva i gospodarskih subjekata o važnosti uporabe, razvrstavanja i odvojenog prikupljanja otpada
LSŽ-C3-P2	Zaštita od elementarnih nepogoda
LSŽ-C3-P2-M1	Unaprjeđenje sustava zaštite i spašavanja ljudi i imovine
LSŽ-C3-P2-M2	Unaprjeđenje suradnje svih nadležnih organizacija u zaštiti od elementarnih nepogoda
LSŽ-C3-P3	Zaštita voda, mora, zraka i tla
LSŽ-C3-P3-M1	Sustavno praćenje kakvoće mora, nadzemnih i podzemnih voda, zraka i tla na području Ličko-senjske županije
LSŽ-C3-P3-M2	Uspostava učinkovitog sustava sprečavanja i nadzora onečišćenja i stvaranje sustava kontrole koji će osigurati pridržavanje normi i propisa neophodnih za očuvanje kvalitete zraka, vode, mora i tla
LSŽ-C3-P3-M3	Racionalno gospodarenje prostorom i uvođenje sustava ekološke i ekonomske valorizacije prostora
LSŽ-C3-P4	Razvoj i promicanje korištenja obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti
LSŽ-C3-P4-M1	Poticanje ispravnog odabira energenata, sirovina, procesa, transportnih i prometnih sredstava i primjena suvremenih metoda kako bi se smanjio utjecaj na zrak, tlo i vode
LSŽ-C3-P4-M2	Stvaranje preduvjeta za učinkovito korištenje sunčeve energije, energije vjetra, hidroenergije i energije iz bio-mase na području Ličko-senjske županije
LSŽ-C3-P4-M3	Kontinuiran rad na osvještavanju stanovništva o važnosti korištenja obnovljivih izvora energije
LSŽ-HM	Horizontalne mjere:
LSŽ-HM-1	Razminiranje
LSŽ-HM-2	Teritorijalna suradnja

Politika županije prema posebnim područjima

Ovo poglavlje (Poglavljje VIII.) sadrži opis i obrazloženje koja su to posebna područja u Županiji po slijedećim potkategorijama;

- Potpomognuta područja,
- Otoci,
- Ruralna područja,
- Pogranična područja,
- Brdsko-planinska područja i
- Minski sumnjiva područja.

Financijski plan

Financijski plan (Poglavljje IX.) sadrži indikativni i okvirni pregled te alokaciju financijskih sredstava po strateškim cjevima, prioritetima i mjerama, izvorima i razdobljima.

Tabela 5: Ukupne financijske projekcije za razvojne projekte u kn

	2011. godina Ukupni potencijal za razvoj	2012. godina	2013. godina	Ukupno 2011. do 2013.
Ličko-senjska županija	14.655.011,59	15.387.762,17	16.157.150,28	46.199.924,05
Brinje	4.803.513,42	5.043.689,09	5.295.873,54	15.143.076,05
Donji Lapac	2.879.505,30	3.023.480,56	3.174.654,59	9.077.640,46
Gospić	24.047.131,39	25.249.487,96	26.511.962,36	75.808.581,70
Karlobag	2.184.193,70	2.293.403,39	2.408.073,56	6.885.670,65
Lovinac	8.350.876,18	8.768.419,99	9.206.840,99	26.326.137,17
Novalja	6.101.824,99	6.406.916,24	6.727.262,05	19.236.003,28
Otočac	10.371.673,49	10.890.257,17	11.434.770,03	32.696.700,69
Perušić	4.300.896,03	4.515.940,83	4.741.737,87	13.558.574,74
Plitvička jezera	5.530.417,66	5.806.938,54	6.097.285,47	17.434.641,66
Senj	9.825.982,94	10.317.282,09	10.833.146,19	30.976.411,22
Udbina	5.575.506,58	5.854.281,90	6.146.996,00	17.576.784,48
Vrhovine	4.184.997,30	4.394.247,17	4.613.959,52	13.193.203,99
SVEUKUPNO	102.811.530,58	107.952.107,11	113.349.712,46	324.113.350,15

Provedba Županijske razvojne strategije

Ovo poglavlje (Poglavljje X.) sadrži opis postupaka i nadležnost subjekata u provedbi ŽRS-a, njihove kapacitete te rokove provedbe. Provedba Županijske razvojne strategije realizirati će se kroz provedbu razvojnih projekata. Zbog toga je potrebno uspostaviti Bazu razvojnih projekata na županijskoj razini. Kako bi projektni prijedlozi mogli biti uvršteni u županijsku Bazu razvojnih projekata moraju zadovoljavati dva osnovna kriterija: Prihvatljivost i izvedivost. Osnovni kriteriji za odabir prioriteta projekata su: Spremnost za provedbu i očekivani razvojni učinak projekta.

Praćenje i izvještavanje

Ovo poglavlje (Poglavljje XI.) sadrži informacije, podatke, pokazatelje radi ocjene uspješnosti realizacije postavljenih ciljeva, prioriteta i mjera te ocjene uspješnosti upravljanja provedbom.

Dodaci

- Dodatak 1. Rezultati konzultacija s odgovarajućim partnerskim vijećem tijekom izrade ŽRS-a te opis na koji način će isto biti uključeno u praćenje provedbe.
- Dodatak 2. Izveštaj o prethodnom vrednovanju ŽRS-a.
- Dodatak 3. Popis kratica
- Dodatak 4. Popis članova Radne skupine za izradu Županijske razvojne strategije Ličko-senjske županije
- Dodatak 5. Popis tabela
- Dodatak 6. Akreditacija Razvojne agencije Ličko-senjske županije - LIRA

III. Analiza i ocjena stanja

Ovo poglavlje sadrži najvažnija razvojna obilježja, razvojne trendove, razvojne probleme i razvojne potrebe županije u području prirodnih resursa, komunalne infrastrukture, zaštite okoliša, gospodarstva, poslovne i tehnološke infrastrukture, tržišta rada, društvenih djelatnosti i upravljanja razvojem; tumačenja, usporedbe (npr. sa statističkom regijom, Republikom Hrvatskom, EU) i ocjene, potkrijepljene činjenicama, pokazateljima, argumentima i komentarima te nalazima iz prethodnih analiza, strategija i drugih razvojnih dokumenta. Osnovna analiza izrađena je po sljedećim tematskim područjima:

- Geoprometni položaj, zemljopisna obilježja i fizička infrastruktura;
- Stanovništvo i ljudski resursi;
- Okoliš, sustav zaštite okoliša i zaštita prirode;
- Gospodarstvo;
- Društvene djelatnosti;
- Civilno društvo;
- Institucionalni i financijski okvir za upravljanje razvojem;
- Teritorijalna suradnja;
- Druga relevantna područja - Minski sumnjiva područja.

III.1. Geoprometni položaj, zemljopisna obilježja i fizička infrastruktura

III.1.1. Osnovni podaci o Ličko-senjskoj županiji

Ličko-senjska županija obuhvaća područje četiriju gradova i osam općina.

Gradovi: Gospić, Novalja, Otočac i Senj.

Općine: Brinje, Donji Lapac, Karlobag, Lovinac, Perušić, Plitvička Jezera, Udbina i Vrhovine.

Kao središte Ličko-senjske županije određen je Grad Gospić.

U ukupnom prostoru Republike Hrvatske Ličko-senjska županija ima izuzetno značajan položaj te predstavlja sponu - vezu između istarsko-riječkog i unutrašnjeg dijela Republike s jadranskim priobalnim područjem. Nalazi se između Primorsko-goranske županije na sjeverozapadu, Karlovačke županije na sjeveru, Zadarske županije na jugu i jugoistoku te Bosne i Hercegovine na istoku. Pripada većim dijelom Gorskoj Hrvatskoj i manjim dijelom Hrvatskom primorju, dvjema velikim geografski različitim fizionomsko - homogenim cjelinama Hrvatske. Ima središnji geografski položaj i važno spojno značenje unutar prostora Države.

Po svojoj površini Ličko-senjska županija je najveća teritorijalna jedinica u Republici Hrvatskoj (prema podacima Državne geodetske uprave - Zavod za fotogrametriju d.d.- Zagreb):

Republika Hrvatska	km ²	Ličko-senjska županija	km ²
• kopno	56 610,00	- kopno	5.350,50
• more	31 067,00	- more	596,63

što znači da kopnena dio Županije zauzima 9,45% teritorija Republike Hrvatske, odnosno da morski dio zauzima 1,92% površine mora RH, odnosno ukupno uzevši Ličko-senjska županija zauzima 6,78% sveukupnog teritorija RH.

Unatoč relativno velikom prostoru Ličko-senjska županija je županija s najmanjim brojem stanovnika i time najrjeđe naseljena. Udio stanovništva Ličko-senjske županije u ukupnom broju stanovnika Republike Hrvatske iznosi 1,21%. U odnosu na prosječnu gustoću naseljenosti Republike Hrvatske od 78,4 st/km² gustoća naseljenosti Ličko-senjske županije je gotovo 8 puta niža, a iznosi samo 10,03 st/km².

Važan utjecaj na području Županije imaju i okolna velika gradska središta s velikom koncentracijom urbanih funkcija, sadržaja javne namjene i mjesta rada (gospodarstva). To znači da su pojedina rubna područja Županije pod jakim utjecajem Rijeke, Karlovca i Zadra s kojima ih povezuju relativno kratke i kvalitetne prometne veze.

Važnost Ličko-senjske županije u hrvatskom prostoru i izvan njega prvenstveno je određena funkcijom geoprometnog križišta, zatim pripadnošću njezina kontinentnog područja geostrateškoj i ekološkoj jezgri Hrvatske (Gorska Hrvatska), autohtonim gospodarskim potencijalima sadržanim u poljoprivrednim površinama, šumskom i vodnom bogatstvu te turistički vrijednim područjima, prostorima nacionalnih parkova, parkova prirode te porječjima krških rijeka. U tom kontekstu posebno mjesto pripada Velebitu, najdužoj i najistaknutijoj hrvatskoj planini koja razdvaja prostor Županije na dva pročelja: primorsko i kontinentalno. Velebit je ujedno park prirode i svjetski rezervat biosfere unutar kojega su dva nacionalna parka (Nacionalni park "Paklenica" i Nacionalni park "Sjeverni Velebit"). Tu su i lička gorsko-krška zavala s orografskim obodom Plješivice i Kapele koja, zbog svoje geološko-geomorfološke predispozicije, predstavlja najveći prirodni spremnik kvalitetne pitke vode u Hrvatskoj te izuzetno atraktivne rijeke Gacka, Lika, Una i Korana.

Prema broju i raznovrsnosti zaštićenih prirodnih objekata i lokaliteta Ličko-senjskoj županiji pripada jedno od vodećih, a po njihovu udjelu u ukupnoj površini, apsolutno vodeće mjesto među hrvatskim županijama (1.490 km², tj. 28% površine Županije, što čini udio od 25% u ukupnoj površini pod zaštitom u RH). Među njima središnje mjesto imaju Nacionalni park "Plitvička jezera", Nacionalni park "Sjeverni Velebit", Nacionalni park "Paklenica" te Park prirode i svjetski rezervat biosfere "Velebit". Prirodnu baštinu ove Županije upotpunjuje još bogatstvo raznolikosti drugih zaštićenih

objekata prirode, kao što su strogi prirodni rezervati, posebni rezervati (floristički, šumske vegetacije i park šume), zaštićeni krajolici, hidrološki, geomorfološki i paleontološki spomenici prirode te spomenici parkovne arhitekture.

Unutar ukupnog prostora Županije mogu se obzirom na reljef, klimatske karakteristike i druge prostorne osobitosti razlučiti tri osnovna područja (otočko, priobalno i unutrašnje brdsko-planinsko) između kojih postoje značajne razlike u stanovništvu, naseljenosti, tipu naselja, gospodarskoj orijentaciji te prometnom i infrastrukturnom standardu.

Glavni razvojni resurs ove Županije predstavljaju kvalitetni prirodni prostori bilo otočko-obalnog primorskog ambijenta, odnosno gorsko-planinskog prirodnog okruženja. Relativno dobro očuvana kvaliteta okoliša kao i značajne prirodne ljepote ovog područja (park prirode, nacionalni parkovi, značajne kvalitete krajolika, spomenici kulturne baštine i dr.) pružaju izuzetne mogućnosti razvitka gospodarstva oslonjenog upravo na dio ekološke kvalitete područja. Radi toga se i svaki daljnji prostorni i gospodarski razvitak Ličko-senjske županije treba oblikovati u neposrednoj vezi s uvjetima održavanja kvalitete prirodnog okoliša kontroliranog i usmjerenog kroz prostorno-plansku dokumentaciju prvenstveno više razine (Prostorni plan Županije, Prostorni planovi uređenja općina i gradova).

III.1.2. Sustav naselja i administrativna organizacija

Središte županije je grad Gospić. To je **najveće središte rada i usluga u Ličko-senjskoj županiji**. Gospodarski razvijeniji su ostali gradovi: Otočac, Novalja i Senj, slijede veća naselja koja su ujedno i sjedišta općina (nabrojana po broju stanovnika, od najvećeg prema najmanjem): Korenica, Brinje, Perušić, Donji Lapac, Udbina, Lovinac, Karlobag, Vrhovine.

GRAD GOSPIĆ

Područje Grada Gospića kao jedinice lokalne samouprave ima površinu 966,64km²

Na tom području smješteno je 50 naselja. Demografsku situaciju karakteriziraju negativni procesi (migracije, starost stanovništva). Prema popisu stanovništva iz 2001. godine Grad Gospić ima 12.980 stanovnika.

Gospodarski razvitak ovog područja prema PPUG usmjerava se na one djelatnosti za koje postoje dobri uvjeti.

Mogućnosti gospodarskog razvitka bazirane su na postojećim resursima Grada, već izgrađenim proizvodnim potencijalima, uključujući tradicionalne gospodarske djelatnosti (poljoprivreda, stočarstvo) pa je poljoprivredno zemljište dijelom uređeno za intenzivnu proizvodnju kao već proizvodne jedinice, farme i u usmjerenu proizvodnju i organizirani otkup na lokalnoj razini.

Razvoju ove djelatnosti doprinijet će i izrada Plana navodnjavanja Županije i predloženi Pilot projekt na području Grada Gospića. Potiče se ekološka poljoprivredna proizvodnja i stočarstvo u okviru domaćinstava i povezivanje s turističkom djelatnosti.

Izgrađena autocesta, čvor Gospić i povezivanje na njega, planiranje gospodarskih zona i oživljavanje proizvodnje u njima, vezane na korištenje obnovljenih izvora energije te izgradnjom planirane prometne infrastrukture, doprinijet će razvoju.

Značajno učešće u gospodarstvu dobit će razvoj malog i srednjeg poduzetništva.

Područje podvelebitskog prostora Brušana, Rizvanuše, Trnovca, Novosela Trnovačkog i Smiljana predstavlja resurs i realnu podlogu za razvitak pojedinih segmenata turističke djelatnosti, posebno

seoskog turizma za što postoje svi preduvjeti (prirodni okoliš, izgrađeni objekti i dr.).

Ravničarski dio istočnog rubnog područja Grada Gospića, koji obuhvaća prostore oko Ličkog Osika, Bilaja, Ribnika i Ornica, preko Metka do Mogorića, predstavlja kvalitetan prostor za razvitak poljodjelstva i stočarstva. U tom području moguće je i intenzivnije razvijati određene gospodarske aktivnosti kao što su male farme, proizvodnja mlijeka, klaonice i dr.

Iz prethodnog može se zaključiti da postoje svi prirodni i prostorni uvjeti kako bi se u budućnosti osigurao kvalitetniji razvitak ovog ličkog prostora. U sklopu tog razvitka poseban značaj ima prostorno-planska dokumentacija, kao i ostali faktori koji trebaju aktivno sudjelovati u osmišljavanju i stvaranju podloga za budući razvitak, ali i očuvanju kvalitete prostora.

GRAD OTOČAC

Prema Zakonu o područjima županija, gradova i općina u RH, područje Grada Otočca kao jedinice lokalne samouprave zauzima površinu 565,30 km² što čini 10,57% površine Ličko-senjske županije i ima 22 naselja, a prema popisu stanovništva iz 2001. godine Grad Otočac ima 10 411 stanovnika.

Prometna infrastruktura državnog i županijskog značaja koja prolazi centralnim dijelom prostora Grada Otočca, povezuje ovaj prostor kako unutar Županije tako i s jačim regionalnim centrima u susjednim županijama i usmjerava njegov razvoj.

Autocesta Zagreb – Split, državna cesta D50 i D52, željeznička pruga, a i zračna luka koja se koristi u sportske svrhe, značajna je infrastruktura za razvoj područja.

Koncepcija prostornog razvitka postavljena je kroz Prostorni plan uređenja Grada Otočca. Urbanističkim planom uređenja, koji treba donijeti, planski će se osmisлити gradsko središte.

Prostor Grada Otočca može se podijeliti na tri osnovne prostorno-funkcionalne sredine koje obuhvaćaju slijedeća područja:

Jugozapadni dio grada veličine 6.172 ha, kao gorsko-planinsko područje, sa izgradnjom koncentriranom u naseljima Gorići, Lipovlje, Kuterevo i Prozor,

Sjeveroistočni dio grada veličine 9.178 ha sa disperzijom malih zaselaka u okviru naselja Dabar, smještenog uz rubove krškog polja,

Središnje područje, veličine 41.180 ha, smješteno uz glavne prometne pravce, državne i županijske ceste i autocestu.

Glavne karakteristike prostornog razvitka čine daljnji procesi urbanizacije i deagrarizacije s nastavljanjem trenda kretanja stanovništva prema većim naseljima te se predviđa nastavak rasta naselja Ličko Lešće, Kompolje, Sinac i Švica.

Planiranje gospodarskog razvitka bazira se prvenstveno na razvoju industrije te poljoprivrede i stočarstva korištenjem prirodnih resursa. Osim ova dva glavna segmenta gospodarstva sekundarnu ulogu trebalo bi imati šumarstvo, ribarstvo i turizam.

Izrađena spomenuta kvalitetna infrastruktura te povezivanje na nju gospodarskih zona koje se grade, kao i turističkih destinacija i zaštićenih područja, daju šansu brzom i kvalitetnom razvoju grada.

GRAD SENJ

Zakonom o područjima županija, gradova i općina u RH jedinica lokalne samouprave-Grad Senj sastoji se od 24 naselja u ukupnoj površini 660,83 km². Prema popisu stanovništva iz 2001. godine Grad Senj ima 8.132 stanovnika.

Prostorna organizacija temeljena je na mreži naselja uz obalu i naselja u zaleđu koja gravitiraju Gradu Senju. Najvažnije i najkompleksnije težište razvitka je Grad Senj zajedno sa sezonskim turističkim središtima na obalnom prostoru: Sv. Juraj, Jablanac i Stinica, zatim Vratnik i Melnice na državnoj cesti

Senj-Otočac i Krasno polje na županijskoj cesti Sv. Juraj-Otočac.

Prometna infrastruktura u povezivanju sustava naselja ima će ključnu ulogu.

Gospodarstvo je bazirano na novim industrijskim kapacitetima (energetska industrija – HE Senj, vjetroelektrana Vrataruša), prometnim i uslužnim djelatnostima te građevinarstvu i komunalnim djelatnostima, uz poštivanje svih ekoloških mjera zaštite ovog područja. Osim navedenih planiranih gospodarskih grana, razvitak je baziran i na značajnim mogućim turističkim kapacitetima lociranim uz obalnu crtu i u planinskim predjelima Velebita (čistoća obalnog mora, Velebit - park prirode, strogi i posebni rezervati te drugi prirodni i kulturni spomenici) te prometnom potencijalu (Jadranska magistrala Rijeka-Split i DC Senj-Zagreb).

U namjeni površina određeni su i osigurani prostori za povećanje broja stanovništva i razvitak naselja, gospodarskih i negospodarskih djelatnosti, infrastrukturnih sustava, s tim da su se nastojale sačuvati prirodne vrijednosti.

Zaštita okoliša nužno nameće organizaciju sustava za odvodnju otpadnih voda te uspostavljanje lokacija sanitarnih deponija komunalnog otpada i njihovo uređenje.

Kod infrastrukturno-komunalnih sustava ocjenjena je potreba osiguranja dovoljne količine vode za budući razvitak iz energetske akumulacije uz HE Senj i HE Tribalj.

Svi ovi elementi obuhvaćeni su u Prostornom planu uređenja Grada Senja, a kroz njegove izmjene i dopune treba ugraditi nove turističke zone predviđene PPŽ-a.

GRAD NOVALJA

Grad Novalja obuhvaća teritorij od 93,36 km², 10 naselja, a prema popisu stanovništva iz 2001. godine ima 3.335 stanovnika.

Grad Novalja kao središte jedinice lokalne samouprave najznačajnije je naselje po veličini, broju stanovnika, sadržajima kao i po gospodarskom značaju.

Konceptualna obilježja prostornog razvitka Grada Novalje temelje se na zatečenim i trajnim vrijednostima te daljnjem razvitku izgrađenih struktura u funkciji turizma, odnosno uspostavljanju bolje prometne povezanosti na otoku i otoka sa kopnom (ceste, trajekti, luke, aerodrom i heliodrom). U tu svrhu predviđaju se daljnji zahvati za poboljšanje lokalne komunalne infrastrukture (vodoopskrba i odvodnja otpadnih voda), kao i određena proširenja građevinskih područja za novu stambenu i turističku izgradnju.

Dodatni poticaj budućem razvoju predstavljaju prirodne pogodnosti područja vezano uz poljoprivredno zemljište (Novaljsko polje-melioracija, maslinici Lun i dr.) uključivo ribarstvo – uzgoj marikulture i kvalitetno prirodno područje jugozapadnog dijela priobalnog prostora Grada. Razvoju poljoprivrede doprinijet će izrada Plana navodnjavanja Županije i Idejni projekt sustava navodnjavanja Novaljskog polja.

Važnu podlogu budućeg razvitka Novalje predstavlja i mogući daljnji nastavak turističkog razvitka unutar građevinskog područja naselja i izdvojene zone turističke namjene izvan građevinskog područja naselja čime se ostvaruje razvojna baza koja će zajedno sa pratećim gospodarskim djelatnostima predstavljati podlogu za ostvarenje daljnjeg porasta broja stanovnika u Gradu Novalji.

Planirani razvitak, osim na turizmu kao jednoj od najznačajnijih gospodarskih aktivnosti, temeljit će se i na stočarstvu, poljoprivredi, ribarstvu i marikulturi te malom poduzetništvu.

OPĆINA KARLOBAG

Područje Općine Karlobag zauzima površinu 283,37 km² i obuhvaća 14 naselja. Prema popisu stanovništva iz 2001. godine Općina Karlobag ima 1.019 stanovnika.

Demografsku situaciju Općine karakteriziraju negativni procesi ionako već lošeg stanja (migracije,

starost stanovništva).

Prostorni razvitak predviđen postojećom prostorno-planskom dokumentacijom usmjeren je u dva osnovna područja Općine Karlobag - priobalni dio i prostor uz regionalnu cestu Karlobag-Gospić kao jedini prostor mogućeg povezivanja obale sa unutrašnjošću. Na sjecištu tih pravaca nalazi se glavno naselje - općinsko sjedište Karlobag.

U Karlobagu kao općinskom sjedištu osigurani su prostori razvoja stanovanja, urbanih funkcija i gospodarstva (prvenstveno turizma) uz opremanje prostora potrebnom infrastrukturom, pri čemu se ističe težište na izgradnji kanalizacije s uređajem za pročišćavanje i cestovnom obilaznicom Karlobaga (rezervirani koridori za novu Jadransku magistralnu cestu).

Za priobalni dio i područje Baških Oštarija na Velebitu planiran je razvoj baziran na turizmu i stočarstvu, s tim da se u Karlobagu kao centru obalnog dijela osim turizma treba razviti i odgovarajuća proizvodna djelatnost.

OPĆINA PERUŠIĆ

Općina Perušić zauzima površinu 380,69 km² na kojoj je smješteno 18 naselja te prema popisu stanovništva iz 2001. godine ima 3.494 stanovnika.

Prostorni razvoj na području Općine i nadalje će se usmjeravati i temeljiti na osnovnim resursima područja kao što su poljoprivredno i šumsko zemljište, uključivo mineralne sirovine, kao i postojećim – izgrađenim gospodarskim sadržajima (industrijsko-proizvodni, zanatsko-servisni, komunalni i dr.).

Pretpostavljeni razvojni pomaci u ukupnom gospodarstvu imat će svoj odraz i na mreži naselja pa će kroz razmatrani razvojni period jačati naselja u središnjem razvojnom pojasu te neposrednom kontaktnom prostoru prema općinskom središtu. Međutim, i unatoč takvog rasta određenog broja naselja, ista će se i u budućnosti zadržati u okvirima malih ruralnih naselja sa pretežitom veličinom do 300 stanovnika, s time da samo dva naselja značajnije prelaze taj prosjek (Perušić 1.550, Donji Kosinj 950 stanovnika).

Iznesena ocjena očekivane veličine naselja temelji se na postojećim procesima u okviru demografskog stanja na području Općine pa će samo novi, naprijed navedeni razvojni procesi u okviru očekivanog napretka gospodarstva promijeniti dosadašnje negativne trendove. Time će se stvoriti preduvjeti za zaustavljanje depopulacije pojedinih dijelova ovog kraja te omogućiti postizanje stabilizacije demografske situacije u razvojno i gospodarsko atraktivnim naseljima i područjima.

Dobra razina postojeće razvijenosti prometne infrastrukture, kao i planirana nova izgradnja, daje prostoru Općine Perušić poseban značaj kao veznog područja između središnjih i južnih dijelova Republike Hrvatske. Autocestom Zagreb-Split, rekonstrukcijom postojeće željezničke pruge i transformacijom u prugu velikih brzina i velike propusne moći područje Općine Perušić ulazi u one prostore koji imaju poseban prometni i razvojni značaj za Županiju i Državu što potvrđuje gradnja i realizacija novih gospodarskih zona.

U okviru prostornog razvoja na području Općine posebno mjesto zauzimaju i mjere zaštite pojedinih prirodnih resursa kao područja značajne prirodne vrijednosti. Takvo usmjeravanje prostornog razvitka područja Općine Perušić s ciljem održavanja ekološki vrijednog prostora i očuvanja visoke razine zaštite okoliša otvara ovaj prostor prema novim mogućnostima razvitka temeljenog na atraktivnosti i kvaliteti prirodnog okoliša (proizvodnja zdrave hrane, različite vrste turizma i dr.). U tom smislu vrijedni prirodni prostori i specifični razvojni procesi koje će oni potaknuti predstavljaju značajnu dopunu gospodarskog razvitka, a ujedno čine važan dio sačuvanog i zaštićenog prirodnog okoliša od značaja za područje Ličko-senjske županije (posebno na području Parka prirode "Velebit" i dijelovima kultiviranog krajolika polja uz Perušić, Donji Kosinj i Kosinjski Bakovac).

OPĆINA BRINJE

Područje Općine Brinje zauzima površinu 358,22 km². Unutar tog područja nalazi se 12 naselja, a glavno urbano područje i centar Općine predstavlja naselje Brinje. Prema popisu stanovništva 2001. godine Općina Brinje ima 4.108 stanovnika.

Na prostoru Općine Brinje planira se razvitak ruralnih naselja i pratećih manjih gospodarskih djelatnosti. Ovim područjem prolaze kapitalni infrastrukturni objekti (autocesta Zagreb-Split sa čvorom i uslužnim objektima, dalekovodi).

Mogućnosti razvoja poljoprivrede na području Općine su ograničene, ali obnovom farme u Vodoteču i poticanjem malih poljoprivrednih proizvođača za ekološku proizvodnju hrane, njihovim organiziranjem i riješenim otkupom, može se postići značajniji napredak. Planom navodnjavanja Ličko-senjske županije razmatrano je Stajničko i Crnačko polje i zaključeno je da bi se odvodnjom i navodnjavanjem Stajničkog polja mogla ostvariti bolja poljoprivredna proizvodnja. Crnačko polje predviđa se kao retencija za hidroenergetske potrebe i potrebe navodnjavanja.

Od ostalih gospodarskih mogućnosti i potencijala Općina Brinje naslijedila je samo skromne industrijske kapacitete koji su neprilagođeni novom vremenu i sadašnjim gospodarskim trendovima. Za očekivati je da će se gospodarske aktivnosti vezati na prirodne potencijale područja: iskorištavanje mineralnih sirovina, doradu poljoprivrednih proizvoda na temelju proizvodnje čiste hrane i slično.

Gospodarski razvitak bazira se uz trasu autoceste Zagreb – Split i uz čvor Brinje gdje je lociran centar za održavanje autoceste, a tu su planirane i gospodarske zone.

Iskorištavanje mineralne sirovine bilo je intenzivno pri gradnji autoceste Zagreb - Split, a intenzivirat će se u skoroj gradnji autoceste Žuta Lokva – Senj – Križišće – Rijeka. Razvoj interregionalnog čvora Žuta Lokva na području Brinja doprinijet će razvoju Općine i cijele regije.

OPĆINA VRHOVINE

Općina Vrhovine pokriva površinu 223,23 km², a čini je ukupno 7 naselja i broji 1 078 stanovnika prema popisu stanovništva iz 2001. godine

Od svih naselja na prostoru Općine Vrhovine, osim naselja Vrhovine, jedino naselje Rudopolje spada u mješovita naselja, dok su sva preostala naselja seoskog tipa.

Naselje Vrhovine tretira se kao značajnije središte čiji se razvitak temelji na daljnjem rastu prvenstveno drvne industrije, a manje na bazi poljoprivrede i stočarstva i djelatnosti vezanih uz značaj naselja kao urbanog centra Općine Vrhovine (trgovina, ~~obrt~~, turizam, ugostiteljstvo).

U tom razvitku posebno je valoriziran i prometni značaj državne ceste i željezničke pruge koji trebaju utjecati na brži razvitak tog i ostalih naselja.

OPĆINA PLITVIČKA JEZERA

Općina Plitvička Jezera zauzima površinu 469,62 km² i čini je ukupno 41 naselja, a prema popisu stanovništva iz 2001. broji 4 459 stanovnika.

U dijelu Općine koje nije vezano na Nacionalni park bilo je evidentno zaostajanje u razvoju uz tendenciju grupiranja intenzivnijeg razvoja oko magistralnog cestovnog pravca te razvoja samog središta Općine Plitvička Jezera - Korenice.

Za očekivati je da će na području Općine Plitvička Jezera i dalje osnovna djelatnost biti turizam s pratećim sadržajima, a sve vezano na budući razvoj Nacionalnog parka.

Stoga, razvoj Općine treba zadržati postojeće trendove razvitka, uz uklanjanje mogućih negativnih posljedica koje može donijeti nekontrolirani turistički razvoj na temelju fenomena Plitvičkih jezera.

Uz zadržavanje spomenutog trenda razvoja činjenica je da treba gospodarski aktivirati i ostalo

područje Općine bogato prirodnim resursima primjenjujući mjere zaštite okoliša. Također je vrlo važno odrediti prioritete izgradnje infrastrukture na nivou Općine.

Velika je vjerojatnost da će se nastaviti trend koncentracije stanovništva uz istovremeno pražnjenje nekih dijelova Općine te istovremenog razvoja privatnih poduzetničkih aktivnosti na temelju prirodnih resursa (turizam, poljoprivreda, stočarstvo i industrija).

OPĆINA LOVINAC

Općina Lovinac pokriva područje 341,92 km² i čini je 10 naselja. Prema popisu stanovništva iz 2001. godine Općina Lovinac broji 1.096 stanovnika.

Prostorni razvitak Općine Lovinac trebao bi se zasnivati na sljedećim gospodarskim elementima:

- razvoju intenzivnije poljoprivredne aktivnosti, a posebno stočarstva, razvoj rekreacijskih, lovni i ribolovnih aktivnosti u prostorima šuma, livada uz vode, akumulacija i retencija,
- pokretanju industrijske djelatnosti na postojećim i stimuliranju razvoja na novim lokacijama, a posebno poticanju izgradnje prehrambenih pogona i
- iskorištavanju turističkog potencijala što proizlazi iz prometnih i prirodnih obilježja.

U odnosu na prostornu i gospodarsku strukturu Županije najznačajniji elementi prostornog razvitka Općine Lovinac su:

- prometna infrastruktura (autocesta Zagreb-Split, brza cesta Udbina-Gornja Ploča, rekonstruirana željeznička pruga),
- očuvanje i turističko-rekreativno korištenje šumskih i livadnih prostora, a posebno u Velebitskom dijelu Općine,
- očuvanje poljoprivrednog zemljišta i poticanje proizvodnje i
- unapređenje i obnova povijesnih dijelova naselja.

OPĆINA UDBINA

Općina Udbina zauzima površinu 683,15 km², na svom teritoriju ima 26 naselja i prema popisu stanovništva iz 2001. godine broji 1.649 stanovnika.

Koncept prostornog razvitka temelji se na Prostornom planu uređenju Općine Udbina u kojem je glavno težište razvoja u sektoru poljoprivrede, industrije i šumarstva. Na prostoru Općine prisutna je tendencija okupljanja oko magistralnog cestovnog pravca, razvoja naselja Udbina te zaostajanje u razvoju ostalih naselja.

Osnovni nositelji gospodarskog razvoja Općine Udbina trebali bi biti iskorištavanje mineralnih sirovina, industrija građevinskog materijala te razvoj mesne i prehrambene industrije koja bi trebala inicirati intenzivnu stočarsku i ratarsku proizvodnju.

OPĆINA DONJI LAPAC

Općina Donji Lapac zauzima površinu 354,20 km² i u svom sastavu ima 18 naselja. Prema popisu stanovništva iz 2001. Općina Donji Lapac broji 1.880 stanovnika.

Analiza dokumenata prostornog uređenja pokazuje da je prostor Općine dobro pokriven dokumentima prostornog uređenja.

Općina Donji Lapac po strukturi površina i funkcionalnoj podjeli prostora je brdsko-planinski kraj sa znatnim prirodnim resursima koji omogućavaju povoljne uvjete za razvoj šumarstva, voćarstva i

stočarstva.

Prirodne mogućnosti Plješivice omogućavaju razvoj planinskog turizma (zimski sportovi, planinarenje i lov).

Cestovna povezanost s drugim dijelovima Županije je vrlo loša. Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske predviđena je realizacija međunarodnog cestovnog pravca koji bi zajedno s još nekim drugim cestovnim pravcima u bitnoj mjeri trebao promijeniti stanje prometne izoliranosti ovog područja.

III.1.3. Stanovništvo

Porast i raspored stanovništva Ličko-senjske županije vidljiv je iz sljedećih tabela.

Tablica 2. - Površina, stanovništvo i gustoća naseljenosti (PPŽi popis iz 2001 godine)

Ličko-senjska županija	Površina		Broj stanovnika				Gustoća naseljenosti	
			1991.		2001		1991	2001
Područje Županije	km ²	%	broj	%	broj	%	st/km ²	st/km ²
Obalno (kontinentalno)*	944	17,7	10.244	12,0	9.151	17,0	10,9	9,7
Obalno (otočno)**	93	1,7	3.175	3,7	3.335	6,2	34,0	35,7
Kontinentalno granično***	1.576	29,5	16.387	19,3	8.246	15,4	10,4	5,2
Ostalo	2.736	51,2	55.329	64,0	32.945	61,4	20,2	12,1
Županija**** Ukupno	5.350	100	85.135	100	53.677	100	15,91	10,03

Izvor podataka: Zavod za prostorno planiranje, razvoj i zaštitu okoliša LSŽ

* Obalnim područjem Županije smatra se područje Grada Senja i Općine Karlobag prema čl. 45 Zakona o prostornom uređenju

** Pripadajuće otočno područje je samo područje Grada Novalje na otoku Pagu prema čl.45 Zakona o prostornom uređenju

*** Kontinentalnim graničnim smatra se područje Općina Plitvička jezera, Donji Lapac i Udbina.

**** Ukupni podaci u Tablici 2. odnose se na kopneno područje ove županije, a prema Državnoj geodetskoj upravi, Zagreb, travanj 1997. Osim toga, ovoj županiji pripada i 596,53 km² teritorijalnog mora prema Zakonu o obalnom moru iz 1997.

Negativni demografski trend u Ličko-senjskoj županiji najbolje se vidi u sljedećim tabelama gdje se vidi da je pad broja stanovnika od 2003. do 2008. godine skoro linearan.

Tabela 6: Procjena broja stanovnika za LSŽ

Procjena broja stanovnika za LSŽ					
2003	2004	2005	2006	2007	2008
52.987	52.639	52.320	51.830	51.167	50.854

Izvor: DZS, 2009.

Tabela 7: Promjene broja stanovnika

Promjene broja stanovnika - Indeks 2003 = 100					
2003	2004	2005	2006	2007	2008
100,00	99,34	98,74	97,82	96,57	95,97

Izvor: DZS, 2009.

Tablica 3. Površina, stanovništvo, stanovi, domaćinstva gustoća naseljenosti

Ličko-senjska županija	Površina		Broj stanovnika				Stanovi				Domaćinstva		Gustoća naseljenosti	
			1991		2001		1991.		2001.		1991.	2001.	1991.	2001.
	km ²	%	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%	broj	broj	st/km ²	
Županija	5.350	100	85.135	100	53.677	100	29.431	100	35.876	100	28.599	19.900	17,0	10,0
Gradovi: ukupno	2.255	42,1	50.519	59,3	34.858	64,9	17.437	59,3	22.535	62,8	16.985	12.584	15,9	15,5
1.Gospić	967	18,1	22.026	25,9	12.980	24,2	7.793	26,5	6.214	17,3	7.790	4.752	22,4	13,4
2.Novalja	94	1,7	3.175	3,7	3.335	6,2	1.178	4,0	5.168	14,4	1.040	1.182	22,8	35,7
3.Otočac	534	10,0	16.113	18,9	10.411	19,4	4.950	16,8	4.691	13,1	4.873	3.599	34,0	19,5
4.Senj	661	12,4	9.205	10,8	8.132	15,2	3.516	11,0	6.462	18,0	3.282	3.051	30,2	12,3
Općine: ukupno	3.095	57,9	34.616	40,7	18.819	35,1	11.994	40,7	13.341	37,2	11.614	7.316	13,9	6,1
1.Brinje	358	6,7	6.035	7,1	4.108	7,7	1.835	6,2	1.953	5,4	1.820	1.378	11,2	11,5
2.D.Lapac	354	6,6	4.603	5,4	1.880	3,5	1.600	5,4	1.473	4,1	1.540	739	16,8	5,3
3.Karlobag	283	5,3	1.039	1,2	1.019	1,9	384	1,3	1.780	5,0	391	460	13,0	3,6
4.Lovinac	342	6,4	3.054	3,6	1.096	2,0	1.101	3,7	854	2,4	1.072	504	3,7	3,2
5.Perušić	381	7,1	5.648	6,6	3.494	6,5	1.903	6,5	2.204	6,1	1.943	1.416	8,9	9,2
6.Plitv. jezera	539	10,1	7.156	8,4	4.668	8,7	2.592	8,8	2.752	7,7	2.448	1.714	14,8	8,7
7.Udbina	683	12,8	4.628	5,4	1.649	3,1	1.698	5,8	1.552	4,3	1.640	706	13,3	2,4
8.Vrhovine	155	2,9	2.453	2,9	905	1,7	881	3,0	773	2,2	760	399	6,8	5,8

Izvor: Državni zavod za statistiku i Zavod za prostorno planiranje razvoj i zaštitu okoliša LSŽ

III.1.4. Prometna infrastruktura

Cestovni promet

Značajan prometni potencijal Županije je autocesta koja prolazi kroz Ličko-senjsku županiju na dionici omeđenoj tunelima Mala Kapela – Sv. Rok, a u granicama Županije ima duljinu 119,3 km sa cca 7 km priključnih cesta te izgradnjom dijela brze ceste od državne ceste D1 od Udbine prema čvoru Gornja Ploča i spoju na autocestu sa obilaznicom Udbine, gdje je izgrađeno 12 km potpuno nove trase brze ceste, a dio bivše županijske ceste uređen i razvrstan u državnu cestu u duljini 6 km i uklopljen u brzu cestu i spoj državne ceste D1 na autocestu.

Tako je u periodu od 2003. do 2007. godine izgrađeno ukupno 138,3 km autoceste i brzih cesta te oko 6 km nove državne ceste po trasi bivše županijske ceste. Podignut je standard i gustoća cestovne mreže na području Ličko-senjske županije sa 361 m/km² (DZS 2002.) i približio se razini prosjeka gustoće cestovne mreže u Republici Hrvatskoj (500 m/km²).

a) cestovne građevine :

Autoceste:

Postojeće: Zagreb-Split (Bosiljevo-tunel Kapela-Žuta Lokva-Otočac-Gospić-tunel Sveti Rok)

Planirana: Jadranska autocesta (Rupa-Rijeka-Senj-Žuta Lokva - spajanje s trasom autoceste Zagreb-Split u čvoru Žuta Lokva)

Brze ceste:

Postojeće: Ličko Petrovo Selo-Udbina s predviđenim rekonstrukcijama i izmještanjima dionica (zaobilaznice većih naselja),

Planirane: Grabovac-Most na Korani-Ličko Petrovo Selo, Udbina-Sv. Rok, Smoljanac-granični prijelaz Ličko Petrovo Selo-BiH

Potencijalne: Prijeboj-Korenica-Udbina (potencijalna trasa za istraživanje, odnosno značajnija korekcija provjerit će se Prostornim planom područja posebnih obilježja Nacionalnog parka Plitvička jezera

Državne ceste:

Postojeće:

- D1 Koranski most-Prijeboj- Korenica-Udbina-Klapavice,
- D8 Senj-Karaula-Karlobag-Mandalina,
- D23 Velika Kapela-Jezerane-Žuta Lokva-Vratnik-Senj,
- D25 Korenica-Bunić-Lički Osik-Gospić-Karlobag,
- D32 Drežnica-Jezerane,
- D42 Saborsko-Poljanak,
- D50 Žuta Lokva-Špilnik-Gospić-Štikada,
- D52 Špilnik-Vrhovine-Korenica,
- D106 Žigljen-Novalja-Pag,
- D107 D106-Stara Novalja,
- D217 Grabovac-Ličko Petrovo Selo-(BiH),
- D218 Doljani-Donji Lapac-GP Užljebić (BiH),
- D405 D8-Jablanac (trajekt),

- D406 D8–Prizna (trajekt),
- D504 Prijeboj–Ličko Petrovo Selo,
- D506 Bjelopolje–Donji Lapac;
- D522 Udbina-Gornja Ploča-Lovinac
- spoj državnih cesta na autoceste (čvor Brinje, čvor Brinje I, čvor Otočac, čvor Perušić, čvor Gospić, čvor Gornja Ploča, čvor Sv.Rok

Planirane: čvor Senj-Senj (D8), zaobilaznice gradova i drugih naselja na državnim cestovnim pravcima

Potencijalne: spoj luke Stinica-Mala Stinica na Jadransku turističku cestu;

Cestovni granični međunarodni prijelaz

postojeći: Ličko Petrovo Selo

planirani: Užljebić

Pogranični prijelaz za cestovni promet

planirani: Boričevac

ŽELJEZNIČKI PROMET

U ovom dijelu Hrvatske željeznički promet ima dugu tradiciju. Njegova uloga u sveukupnom razvoju ovog područja je ogromnog značenja, ali je, tijekom proteklih vremena bio sustavno zapostavljan. Osnovu čini magistralna pomoćna željeznička pruga Ogulin - Knin - Split, sagrađena 1925., koja prolazi područjem Ličko-senjske županije u duljini od 107 km, od postaje Javornik na sjeveru do Štikade na jugoistoku Županije. Karakteristično je za cijelu ličku željezničku prugu, pa tako i za dionicu kroz Ličko-senjsku županiju, da je u bivšoj državi, što se tiče održavanja i modernizacije zapostavljena na uštrb favoriziranoj unskoj željezničkoj pruzi. Osamostaljenjem Republike hrvatske lička je pruga postala strategijska odrednica razvoja državnog željezničkog prometa. Novim je ustrojem države bio privremeno napušten unski koridor kao veza sjevera i juga, pa je sveukupni željeznički promet na tom pravcu preuzela lička željeznička pruga, ali s prometno-tehničkog aspekta ne može u potpunosti preuzeti zadanu funkciju. Kako je ova željeznička pruga građena sa skromnim horizontalnim i vertikalnim elementima trase, s lukovima polumjera 300 m, s uzdužnim nagibom i do 25 promila i maksimalne brzine 70 km/h, tako putovanje na relaciji Zagreb – Gospić traje više od četiri sata. Također nije zadovoljavajuće stanje objekata na trasi pruge. Ratom uništeni i devastirani kolodvorski, stanični i pružni objekti samo su manjim dijelom sanirani. Gotovo u potpunosti uništene kolodvorske zgrade u Gospiću i drugim mjestima samo minimalno osposobljene za funkciju. Tuneli Sinac i Ramljani, kapitalni objekti na trasi ove željezničke pruge su, zbog dužeg neodržavanja tijekom domovinskog rata bili zapušteni, ali su do danas osposobljeni. Mostovi su, uglavnom, u zadovoljavajućem stanju, jer ratom nisu bili znatnije oštećeni. Cestovni prijelazi su u dosta lošem stanju, a do danas je riješena prometna signalizacija. Hrvatske su željeznice riješile osiguranje ove glavne ličke željezničke pruge signalno-sigurnosnim uređajima, ali do danas nisu riješeni cestovni prijelazi-nadvožnjaci s državnim cestama (cesta D25 u Ličkom Osiku, D50 u Perušiću i D22 u Lovincu). Poseban je problem još uvijek kolodvor u Gospiću koji je, u odnosu na značenje ovoga grada kao županijskog središta, potrebno konačno staviti u funkciju.

Prema Prostornom planu Ličko-senjske županije imamo:

Željezničke građevine, osim industrijskih kolosijeka:

postojeće: Ogulin–Gospić–Knin (izvršena rekonstrukcija i modernizacija),

Unska pruga: Sunja–Bihać–Knin;

potencijalne: Drežnička trasa brze pruge Zagreb-Split.

ZRAČNI PROMET

Na području Županije dvije su zračne luke – Udbina i Otočac koje su korištene za vojne športske potrebe i dio zračne luke Željava, isključivo vojnog karaktera, koja se nalazi uz državnu granicu s Bosnom i Hercegovinom.

- Zračna luka Udbina smještena je na rubu krbavskog polja na površini od oko 80 ha i na nadmorskoj visini 750 m. Udaljena je od županijskog središta Gospić 32 km zračne linije u smjeru istoka, odnosno cestovnom prometnicom oko 60 km, a od Plitvičkih jezera nešto manje od 50 km. Uzletno-sletna staza, duljine 2.950 m i širine 30 m, s asfaltnom podlogom proteže se u pravcu 127° – 307° bez prilaznih zapreka. Omogućuje polijetanje zrakoplova do 27 t ukupne nosivosti, duljine 28 m i raspona krila 36 m. Zračna se luka može koristiti samo danju. Na stajanci se istodobno mogu smjestiti tri zrakoplova tipa ATR – 72 (oko 70 putnika). Postoji kompletna infrastruktura: cesta, električna, voda, odvodnja, telefon, ali je sve potrebno dovesti u funkciju.

- Aerodrom Otočac je Strategijom prostornog uređenja RH iz 1998. predviđen kao lokacija za tercijarnu zračnu luku. Nalazi se četiri km jugoistočno od grada Otočca, na nadmorskoj visini 463 m s uzletno-sletnom travnatom (stabiliziranom) stazom, obilježena ograničenjima (1.620x50 m), s pravcem polijetanja 148° - 348° bez prilaznih zapreka. Namijenjena je prometu športsko-turističkih zrakoplova, za avio-taksije, jedrilice, balonarstvo, te obuku letačkog osoblja, trening i rekreaciju. U sastavu Zračne luke nalazi se plato, površine 113x160 m, sa stajankom, hangarom i cisternom za gorivo.

- Zračna luka Željava prije je korištena isključivo u vojne svrhe. Dok se ne odrede granične linije s Bosnom i Hercegovinom njezina namjena i korištenje su neizvjesni, jer je jedan dio poletno-sletnih staza na teritoriju susjedne države.

Građevine zračnog prometa:

postojeće: Zračna luka kategorije 2C: Udbina, te postojeća lokacija; bivše zračne luke Željava na granici s BiH, čiji će se status funkcija i kategorija utvrditi naknadno međudržavnim dogovorom;

planirane: Aerodrom Otočac 2C kategorije na lokaciji postojećeg letjelišta.

POMORSKI PROMET

Pomorski promet, gledajući povijesno, ima tradiciju na prostorima Ličko-senjske županije, odnosno Velebitskog kanala, s obzirom na nekadašnje značenje njezinih luka Karlobag (Bag) i Senj. No gradnjom kvalitetnije infrastrukture i povezivanjem luke Rijeka s Europom, ove su luke izgubile veće prometno značenje.

Pomorski promet i pomorske građevine po Prostornom planu Županije su:

Luke otvorene za javni promet županijskog značaja:

Postojeće: Senj, Prizna, Žigljen, Jablanac, Karlobag, Novalja i Drljanda

Luke otvorene za javni promet lokalnog značaja:

Postojeće: Sv. Juraj, Donja Klada, Starigrad, Lukovo, Stinica-Mala Stinica, Krivača, Karlobag-teretna luka, Cesarica, Porat-Lukovo Šugarje, Barić Draga, Stara Novalja, Tovarnele, Jakišnica i Metajna.

Planirane: Stinica (Mala Sinica); Zubovići.

Luke nautičkog turizma:

Senj, Karlobag, Novalja, Stara Novalja, Tovarnele, Lukovo, Starigrad, Sv. Juraj, Stinica-uvala Krivača, Lukovo Šugarje-uvala Porat,

Luke nautičkog turizma tipa sidrišta i privezišta određuju se planom užeg područja.

Športske luke:

Senj, Sv. Juraj, Cesarica, Karlobag, Lukovo Šugarje-uvala Porat, Barić Draga, Novalja, Stara Novalja, Tovarnele, Jakišnica, Potočnica, Metajna, Kustići i Zubovići.

Ribarske luke:

Senj, Sv. Juraj, Jablanac, Karlobag.

Potrebno je uređenje iskrcajnih mjesta sukladno Odluci Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja o popisu iskrcajnih mjesta za ribarska plovila koja obavljaju gospodarski ribolov na moru («Narodne novine», broj 64/09, 66/09).

Industrijske luke:

Senj i Stinica

PPŽ-om Luke nautičkog turizma planiraju se i razvrstavaju u pojedine kategorije na osnovi slijedećih kriterija:

- klimatski, mareografski, morfološki i biotopski uvjeti,
- brzina i sigurnost plovidbe unutar teritorijalnih voda,
- prostorna distribucija kategorija i kapacitet luka u cijelom priobalju Ličko-senjske županije,
- postojeća prometna, energetska i komunalna infrastruktura,
- mogućnost proširenja na okolni prostor,
- utjecaj na okoliš mogućih zahvata.

PPŽ-om određuju se položaj i kapacitet luka nautičkog turizma:

položaj		kapacitet	napomena
1		2	3
Grad Senj			
1.	Senj	do 200 vezova u moru	neizgrađeno
2.	Stinica (uvala Krivača)	do 200 vezova u moru	neizgrađeno
3.	Lukovo	do 50 vezova u moru	neizgrađeno
4.	Starigrad	do 50 vezova u moru	neizgrađeno
5.	Sv. Juraj	do 200 vezova u moru	neizgrađeno
Općina Karlobag			

6.	Karlobag	200 vezova u moru	neizgrađeno
7.	Lukovo Šugarje (uvala Porat)	do 200 vezova u moru, do 100 vezova na kopnu	neizgrađeno
Grad Novalja			
8.	Novalja	do 400 vezova u moru do 400 vezova na kopnu	neizgrađeno
9.	Stara Novalja	do 50 vezova u moru	neizgrađeno
10.	Tovarnele	do 50 vezova u moru	neizgrađeno

Privezišta i sidrišta određuju se u PPUO/G-u, na način da se privezišta ne mogu planirati ni graditi izvan građevinskog područja, a sidrišta se mogu planirati i graditi samo pod uvjetom da je njihov smještaj objavljen u službenim pomorskim publikacijama.

TELEKOMUNIKACIJSKI PROMET

Elektroničke komunikacije - pokretne zemaljske mreže

Za potrebe razvoja i unapređenja stanja pokretnih zemaljskih mreža elektroničkih komunikacija, Prostornim planom Županije omogućava se izgradnja i postavljanje elektroničke komunikacijske infrastrukture (i povezane opreme), na način da se osiguravaju prostorni preduvjeti – lokacije u principu izvan građevinskih područja naselja i gradova, te uvjeti za izgradnju i razvoj navedenih mreža na prostorima općina i gradova. Akti za gradnju i postavu antenskih stupova, prateće opreme i prateće infrastrukture pokretnih zemaljskih mreža elektroničkih komunikacija utvrđuju se temeljem odredbi PPŽ-a.

PPŽ-om su određeni:

- elektroničke komunikacijske mreže - elektronička komunikacijska infrastruktura i povezana oprema,
- postojeće i planirane: nepokretne zemaljske mreže;
- pokretne zemaljske mreže - antenski stupovi osnovnih postaja.

POŠTANSKI PROMET

Daljnji razvoj poštanskog prometa i elektroničkih komunikacija zahtijevat će osiguranje prostora za izgradnju potrebnih poslovnih i drugih zgrada i građevina, te polaganje vodova u građevinskim područjima naselja, a što će se odrediti PPUO/G i drugim prostornim planovima.

Na području Ličko-senjske županije, Hrvatska pošta posluje kroz mrežu od 32 poštanska ureda. 2009. godinu, njih 25, završilo je s poslovnim gubitkom.

Naime, Hrvatska pošta d. d. nalazi se u procesu restrukturiranja koje podrazumijeva prilagodbu potpunoj liberalizaciji tržišta, te usprkos nepovoljnoj gospodarskoj situaciji i velikoj konkurenciji, polako, ali sigurno zauzima svoje mjesto na tržištu.

Novom organizacijom ukinuto je 20 županijskih središta, te je uspostavljena nova divizijska organizacija prema uzoru na suvremene poštanske operatere.

III.1.5. Energetika

ENERGETSKI SUSTAVI

Elektroenergetski sustav

Dio je državnog elektroenergetskog sustava preko kojeg se električna energija proizvodi, prenosi, distribuira i troši. Prema najgrubljoj podjeli elektroenergetske sustave čine vodovi i objekti.

Energetske građevine s pripadajućim građevinama i uređajima:

Postojeći elektroenergetski sustavi i objekti:

postojeći: HE Sklope, HE Senj I; vjetropark VE Vrataruša - Štura - Pekin Dolac (Grad Senj);

planirani: HE Kosinj, HE Senj II, HE Otočac; zona Turjanski - Gornje Vrhovine - Rudopolje - Donji Dol (Općina Vrhovine); Zona Veliki Čardak - Nikšići (Općina Perušić i Grad Gospić), Medak – Mogorić (Grad Gospić); Kosa Janjačka - Konjsko Brdo – Bukovac - Lipova Glavica (Općina Perušić); Ondić - Kurjak, Pogledalo - Pišačuša, Krbava – Šalamunić - Mekinjar, Pištalica - Rebića gradina, Krečana - Ivanov vrh - Babina glava, (Općina Udbina); Zona Mala Kapela – Veliki Lisac, Mali Lisac – Vršić – Božičevića vrh, Markovac – Strmušnjak, Erderoga Kosa – V. vrh, Crni vrh, Jurjeva kosa, Godača – Stipanov grič (Grad Otočac); Ritavac (Općina Brinje); Visočica i Prisjeka (Općina Donji Lapac); zona Francikovac i Melnica (Grad Senj)

Iskorištavanje sunčeve energije

U Prostornom planu Županije daju se odredbe sa ciljem razvoja sustava iskorištavanja sunčeve energije na području cijele županije. Iskorištavanje sunčeve energije ovim Planom se omogućava kroz uređenje i izgradnju prostora solarnih parkova, te kroz individualno korištenje za potrebe pojedinačnih zgrada i korisnika.

Osnovni i nužni uvjeti za započinjanje istraživanja, odabira lokacija te utvrđivanja konačnih eksploatacijskih polja za uređenje i izgradnju solarnih parkova daju se u odredbama ovog Plana. Ishodjenje svih potrebnih akata za izgradnju i uređenje uređaja i postrojenja za iskorištavanje obnovljivog izvora energije sunca - solarnog parka, biti će na osnovu konačno utvrđenih polja solarnog parka sukladno i drugim propisima i zakonskoj regulativi vezano za eksploatacije prirodnih sirovina, a koja se kao takva moraju planirati PPUO/G na temelju kojih će navedeni akti biti izdani.

Načelno, sustavi iskorištavanja sunčeve energije na prostoru Županije ovim Planom usmjeravaju se u:

- a) izgradnju solarnih parkova na principu fotonaponskih solarnih elektrana;
- b) pojedinačno iskorištavanje sunčeve energije putem solarnih kolektora

Plinoopskrba

Za potrebe opskrbe prostora Županije prirodnim plinom PPŽ-om predviđa se izgradnja mreže visokotlačnih magistralnih transportnih plinovoda, mreže visokotlačnih regionalnih distributivnih plinovoda, izgradnja mreže srednjetačnih plinovoda, te potrebnog broja mjerno-regulacijskih (MRS), regulacijskih (RS) i blokadnih stanica (BS). Mreža niskotlačnih plinovoda (do 100 mbar pretlaka) ovim Prostornim planom se ne predviđa ali se omogućava na nivou prostornih planova gradova i općina i to pretežno za gusto naseljene dijelove naselja ili u dijelovima gradova od posebne povijesne i urbanističke važnosti.

Plinoopskrbna mreža županije je podijeljena na dva glavna opskrba područja: Gospić – Otočac, te na Gračac – Udbina – Korenica.

Opskrba prostora Županije prirodnim plinom primarno će se vršiti kroz visokotlačne magistralne transportne plinovode do mjerno-regulacijskih stanica (MRS). Od MRS opskrba će se dalje omogućiti sustavom visokotlačnih distributivnih regionalnih plinovoda (6-16 i 16-25 bar pretlaka) ili srednjetačnim plinovodima (4 bar pretlaka) za područja u okruženju MRS. Tlak visokotlačnog sustava će se u regulacijskim stanicama (RS) reducirati na vrijednost tlaka srednjetačnih plinovoda maksimalnog radnog tlaka 4 bar pretlaka. Moguća je opskrba plinom iz magistralnih ili distributivnih sustava susjednih županija.

U sustavu visokotlačnih magistralnih transportnih plinovoda (50 i 75 bar pretlaka), PPŽ-om je određen:

- magistralni VT plinovod Bosiljevo – Split;-postojeći

Predviđa se izgradnja:

- magistralni VT plinovod Lička Jesenica – Brinje – Senj (odvojak Zlobin), te
- lokacije postrojenja za isparavanje plina u Karlobagu, Senju i Novalji.
- U sustavu visokotlačnih distributivnih regionalnih plinovoda (6-16 i 16-25 bar pretlaka) Planom predviđa se izgradnja:
  - distribucijski VT plinovodi od MRS Otočac do: RS Ličko Lešće, RS Otočac, RS Brinje, RS Senj, RS Plitvice.
  - distribucijski VT plinovod od MRS Gospić do: RS Gospić, RS Lički Osik, RS Perušić.
  - distribucijski VT plinovod od BS 5 Perušić, RS Perušić
  - distribucijski VT plinovod od MRS Gračac do RS Udbina.

VODOOPSKRBA - ODVODNJA

Sukladno Strategiji i Programu prostornog uređenja RH i Prostornom planu Županije postavljen je cilj da do 2015. godine bude barem 81 % odnosno do 90% stanovništva Županije opskrbljeno javnim vodoopskrbnim sustavima i na tome se na području Županije radi. Važno je napomenuti i realizaciju Projekta Vodovoda Lička Jasenica kojim bi bio riješen problem vodoopskrbe u NP Plitvička Jezera.

Građevine za korištenje voda:

Postojeće: kaptaže: Žižića vrelo, vrela Stajničkog polja u Općini Brinje, kaptaže Koreničko vrelo, Krbavica u Općini Plitvička jezera, Mrđenovac, Košna voda na području Grada Gospića.

Potencijalne: bunari i kaptaže u Ličkom sredogorju, Ličkom polju.

Građevine sustava odvodnje s pripadajućim objektima, uređajima i instalacijama:

postojeće: kanalizacijski sustavi Grada Novalje,

potencijalni : kanalizacijski sustavi naselja: Karlobag, Perušić, Brinje, Korenica, Udbina, Donji Lapac i Lovinac, te uređaji za pročišćavanje otpadnih voda u sklopu tih sustava.

III.1.6. Komunalni sustav

Ovim sustavom obuhvaćeni su izgradnja i održavanje ulica u naseljima, zelenih površina, groblja i gospodarenje otpadom. Najvažniji odnosno najkompleksniji problem je gospodarenje otpadom. Sukladno zakonskim obvezama Županija je donijela Županijski plan gospodarenja otpadom, te bitne elemente tog Plana ugradila u Prostorni plan.

Za potrebe sustavnog rješavanja problema stvaranja, te konačnog zbrinjavanja otpada na prostoru Ličko – senjske županije izrađen je *Plan gospodarenja otpadom* ("Županijski glasnik" Ličko-senjske županije br. 07/10) za razdoblje od 2010. – 2018.g. u kojem su temeljem provedenih analiza određena optimalna rješenja.

Sukladno istraživanjima koja su provedena u sklopu izrade *navedenog Plana gospodarenja otpadom*, te na temelju prijašnjih planskih rješenja, za potrebe uređenja i izgradnje *Regionalnog – Županijskog centra gospodarenja otpadom* (ŽCGO) ovim Planom se određuje lokacija "Ostrvica – Lički Osik".

Kao prijelazna rješenja do otvaranja *Županijskog centra gospodarenja otpadom* (ŽCGO) na postojećim lokacijama odlagališta:

- Grad Gospić ..... odlagalište Rakitovac
- Grad Novalja ..... odlagalište Caska
- Grad Otočac..... odlagalište Podum
- Grad Senj ..... odlagalište Rača
- Općina Brinje ..... odlagalište Javorov vrh
- Općina Donji Lapac..... odlagalište Bare
- Općina Perušić..... odlagalište Razbojište
- Općina Plitvička Jezera ..... odlagalište Vrpile
- Općina Udbina ..... odlagalište Čojluk

Lokacija odlagališta Vidovac (Općina Karlobag) ovim Planom se predviđa za zatvaranje i sanaciju.

Sa uređenjem i izgradnjom, te puštanjem u rad ŽCGO na lokaciji "Ostrvica – Lički Osik", na/uz lokacije postojećih službenih odlagališta otpada:

- "Novalja", Grad Novalja - otok Pag;
- "Korenica", Općina Plitvička jezera
- "Otočac", Grad Otočac

oformljuju se pretovarne – transfer stanice sa ciljem prikupljanja, sortiranja, te pretovara i transporta komunalnog otpada na ŽCGO sa ciljem konačnog zbrinjavanja. Ostala službena odlagališta te sva druga "divlja" odlagališta na prostoru Županije moraju se zatvoriti, a prostor sanirati. Na lokacijama postojećih odlagališta:

- Općina Brinje ..... odlagalište Javorov vrh
- Općina Donji Lapac..... odlagalište Bare
- Općina Udbina ..... odlagalište Čojluk

PPŽ-om predviđa se uređenje reciklažnih dvorišta. PPUO/G moguće je odrediti i druge lokacije za izgradnju i uređenje reciklažnih dvorišta i "zelenih otoka" sukladno propisima, te odredbama i preporukama *Plana gospodarenja otpadom Ličko – senjske županije*.

Za ostvarenje ciljeva vezanih uz gospodarenje otpadom utvrđuju se opće i posebne mjere.

Opće mjere su načelno:

- Istraživanje i utvrđivanje stvarnog stanja gospodarenja otpadom;
- Unaprjeđivanje informacijskog sustava i izvještavanja o otpadu;
- Prilagodba propisa o otpadu sa propisima Europske Unije;
- Razvijanje sustava edukacije, obrazovanja, informiranja i komunikacije o otpadu;

Posebne mjere (sukladno Strategiji za gospodarenje otpadom Republike Hrvatske) su:

1. Izbjegavanje i smanjivanje količina otpada;
2. Edukacija javnosti, stručnjaka i upravnih struktura za rješavanje problema gospodarenja otpadom;
3. Provođenje i širenje projekata i prakse čistije proizvodnje;
4. Unapređivanje sustava odvojenog prikupljanja i recikliranja komunalnog otpada;

Na razini PPUO/G potrebno je dati naglasak na razvitak infrastrukture za cjeloviti sustav gospodarenja otpadom – *IVO*. To znači da je potrebno:

- izraditi programe uređenja postojećih lokacija, građevina i postrojenja;
- raditi na planu unapređivanja mreže građevina i postrojenja za prikupljanje, oporabu, predobradu i odlaganje otpada sa točno utvrđenim prioritetima, nosiocima aktivnosti, te načinom financiranja i rokovima;
- propisati posebne uvjete i zahtjeve za izdavanje dozvola za građevinske objekte, vrste postrojenja, monitoringa i drugo.
- voditi računa o zonama sanitarne zaštite izvorišta, zaštićenog obalnog pojasa, odnosno zadovoljavanje uvjeta utvrđenih drugim zakonima i pravilnicima,
- planirati mrežu "zelenih otoka", lokacije i način uređenja "reciklažnih dvorišta" i druge aktivnosti koje bi imale za cilj racionalno gospodarenje otpadom sa naglaskom na zaštititi okoliša.

Projekti izgradnje novih deponija moraju se temeljiti na suvremenim europskim iskustvima uzimajući u obzir posebnosti područja. Do realizacije Županijskog centra za gospodarenje otpadom (ŽCGO) funkcioniranje predloženog sustava gospodarenja otpadom moguće je samo uz uređenje i korištenje postojećih lokacija odlagališta otpada.

III.1.7. Turistička infrastruktura

Turistička ponuda Ličko-senjske županije temelji se prvenstveno na iznimnim prirodnim i kulturnim atrakcijama odnosno resursima.

Turistička i ugostiteljska djelatnost danas je najvećim dijelom zastupljena na otoku Pagu, odnosno na području grada Novalje, na obalnom području općine Karlobag, na području Nacionalnog parka Plitvička jezera, na području uz rijeku Gacku na Velebitu. Na tim su područjima prisutne sljedeće vrste turizma; stacionarni turizam u hotelskom i privatnom smještaju (čitavo područje grada Novalje, obalno područje grada Senja, područje općine Karlobag, Nacionalni park Plitvička jezera), lovni turizam (na većem dijelu Županije), ribolovni turizam (rijeke Gacka, Lika, Una, Korana, Jadova, Ričica, jezero Kruščica), vjerski turizam (Krasno) seoski turizam na području Velebita i Gackog polja (Krasno, Kuterevo, Sinac, Švica, Ličko Lešće), rekreativni turizam (planinarski, speleološki, kupanje, sportsko

ronjenje i podvodni ribolov, jahanje, jedrenje, daskanje, biciklizam, skijanje, sanjkanje), tranzitni nautički turizam na čitavom obalnom i otočkom području, aero-turizam (letenje sportskim avionima i jedrilicama, zmajevima, padobranima i dr.), vezan prvenstveno za aerodrome u Udbini i Otočcu. Turističke zone kao izdvojeno građevinsko područje izvan naselja, predstavljaju prostore na kojima prevladavaju ugostiteljstvo i turizam, a planiraju se kao zasebna područja odvojeno od naselja.

Prostornim planom Županije određuju se položaj, vrsta, veličina i kapacitet izdvojenih građevinskih područja (izvan naselja) ugostiteljsko-turističke namjene unutar zaštićenog obalnog područja mora sa oznakama ugostiteljsko-turističke namjene T1 (hotel), T2 (turističko naselje), T3 (kamp):

	položaj	vrsta	veličina	kapacitet	napomena
GRAD NOVALJA					
1.	Šonjevi Stani – Škvovardara	T1 T3	20,0 ha 1,0 ha	1000 kreveta 150 korisnika	neizgrađeno izgrađeno
2.	Dražica	T3	2,07 ha	250 korisnika	izgrađeno
3.	Dabi - Vidasi	T1	30,0 ha	1500 kreveta	neizgrađeno
4.	Uvala Babe - Mihovilje	T1	40,0 ha	2000 kreveta	neizgrađeno
5.	Vrtić	T1	15,0 ha	750 kreveta	neizgrađeno
6.	Straško	T3 T1	60,0 ha 10,0 ha	8500 korisnika 500 kreveta	izgrađeno neizgrađeno
7.	Boškinac	T1	3,0 ha	250 kreveta	djelomično izgrađeno
8.	Vidalići	T1	25,0 ha	1250 kreveta	neizgrađeno
9.	Drljanda	T1	5,0 ha	250 kreveta	neizgrađeno
GRAD SENJ					
1.	Bunica	T3	2,0 ha	180 korisnika	izgrađeno
2.	Spasovac	T3 T1	0,3 ha 1,0 ha	100 korisnika 100 kreveta	izgrađeno neizgrađeno
3.	Ujča	T3	0,33 ha	100 korisnika	izgrađeno
4.	Kalić	T1, T2	4,80 ha	500 kreveta	djelomično izgrađeno
5.	Jablanova	T1, T2	6,2 ha	380 kreveta	neizgrađeno
6.	Rača	T1, T3	2,5 ha	300 kreveta/korisnika	izgrađeno
7.	Žrnovnica	T1, T2	8,7 ha	570 kreveta	djelomično izgrađeno
8.	Zidine	T1	13,2 ha	1000 kreveta	neizgrađeno

9.	Lukovo-Zala	T2, T3	3,1 ha	180 kreveta/korisnika	neizgrađeno
10.	Rastovača	T1,T2	3,8 ha	230 kreveta	neizgrađeno
11.	Lomivrat, Javorina	T1, T2	10,0 ha	800 kreveta	neizgrađeno
OPĆINA KARLOBAG					
1.	Paški Porat	T1,T2	17,0 ha	1700 kreveta	neizgrađeno
2.	Gaj	T3	4,0 ha	400 korisnika	neizgrađeno
3.	Karlobag	T3	1,5 ha	150 korisnika	neizgrađeno

Turistički lokaliteti navedeni i kvantificirani u tabeli označeni su na grafičkom prilogu Plana:

"Korištenje i namjena prostora" sa planskim znakom (T1, T2, T3) koji se odnosi na ukupno navedeno područje.

Osim ovim Planom utvrđenih turističkih lokaliteta van ZOP-a, označenih na grafičkom prilogu Plana: "Korištenje i namjena prostora", iznimno je moguće planirati u PPUO/G nove lokalitete čija najveća površina iznosi 1 ha.

Izvan ZOP-a utvrđene su lokacije za izgradnju i uređenje golf igrališta (oznake R1), uz razvoj turističkih kapaciteta, kao prostori izdvojene namjene izvan naselja. Najmanja površina za organizaciju golf igrališta iznosi 85 ha do maksimalno 260 ha u sklopu kojih je moguće organizirati i više golf terena (igrališta u užem smislu) sukladno drugim propisima sa preporukom što ekonomičnijeg korištenja prostora i pratećih sadržaja igrališta. Površine za izgradnju i uređenje golf igrališta (oznake R1), mogu se smjestiti samo na zemljištima kategorije "ostala obradiva tla" (P3) i "ostalo poljoprivredno tlo, šume i šumsko zemljište" (PŠ), te izvan područja prirodnih vrijednosti. Unutar predmetnih zona mogu se graditi i uređivati i drugi prateći sadržaji (društveno-zabavni, ugostiteljsko-turistički, ostali servisni prostori, te i drugi sportsko-rekreacijski sadržaji otvorenog i zatvorenog tipa)."

Golf igrališta planirana su na područjima Grada Otočca te Općina Plitvička jezera, Lovinac i Donji Lapac.

Detaljno određivanje granice građevinskog područja za golf igrališta provodi se u okviru planova niže razine (PPUO/G) kojim se utvrđuju uvjeti i režimi za njihovu izgradnju.

Turizam na seoskim gospodarstvima razvijat će se u već postojećim naseljima, posebno na područjima ruralnih naselja vezanih na prostor nacionalnih parkova i postojećih i planiranih parkova prirode. Seoskim turizmom smatra se oblik turističke djelatnosti koji je usko vezan uz tradicionalni način života seoskog gospodarstva koje u svojoj turističkoj ponudi nudi tradicionalnu domaću prehranu i aktivno sudjelovanje u svim vidovima proizvodnje na seoskom gospodarstvu. Turizmom na seoskim gospodarstvima oživjet će se naselja s vrlo malim izgledima preživljavanja u smislu tradicionalne funkcije naselja, kao i naselja sa značajnim agrarnim, humanim i graditeljskim resursima ali bez izraženih ili planiranih središnjih funkcija, te naselja očuvane morfologije i tipologije tradicionalne izgradnje, načina obrade zemljišta i oblikovanja prostora. Ovakva naselja nalaze se na čitavom području Županije i moraju se odrediti u PPUO/G.

U okviru provedbe ROP-a izrađen je Master plan turizma Ličko-senjske i Karlovačke županije.

III.2. LJUDSKI RESURSI

III.2.1. Stanovništvo

Stanovništvo ima dvostruku ekonomsku funkciju: s jedne strane je temeljni činitelj gospodarstva jer formira ponudu rada, a s druge je cilj i svrha svake ekonomske aktivnosti koja se sastoji u potrošnji stanovništva i funkciji rasta standarda stanovništva, koji je jedan od najvažnijih pokazatelja uspješnosti gospodarskih aktivnosti.

Prema popisu stanovništva iz 2001. godine Županija je imala 53.677 stanovnika (10 stanovnika po km²) što je čini najrjeđe naseljenom županijom u Hrvatskoj. Ali Županija nije uvijek bila tako rijetko naseljena. Krajem 19. stoljeća u Županiji je živjelo 187.000 stanovnika. Od tada je broj stanovnika stalno opadao. Iseljavanje je desetljećima dominiralo dinamikom promjena u stanovništvu. Najveće smanjenje broja stanovnika dogodilo se između 1991. i 2001. godine, kada se stanovništvo smanjilo za cca. 31.500. Demografski oporavak jedan je od najvećih problema s kojim je Županija danas suočena. U 2001. godini udio stanovnika Županije u ukupnom broju stanovnika RH iznosio je 1,2%, dok je isti udio 1991. godine iznosio 1,8%.

Većina stanovnika (cca. 60%) živi u gradovima od kojih je najveći Gospić s 26% stanovnika Županije. Gradovi, koji zauzimaju 42% teritorija Županije, imaju veću gustoću stanovništva po km² (15,5 stanovnika/ km²) nego općine (6,1 stanovnik/ km²). Najveće ukupno smanjenje gustoće stanovnika u razdoblju između 1991. i 2001. godine bilo je zabilježeno u općinama, dok je najveće pojedinačno smanjenje u gustoći stanovništva bilo zabilježeno u gradu Gospiću (smanjenje za 9.046 stanovnika).

Od ukupnog broja stanovnika, radni kontingent (žene između 15 i 59 godina i muškarci između 15 i 65 godina) čini 57,6% stanovnika što je niže od prosjeka za Hrvatsku (63,7%). Žene u reproduktivnoj dobi čine samo 20% ukupnog broja stanovništva u Županiji, što je također manje od prosjeka Republike Hrvatske koji iznosi 24,3%.

Indeks starenja koji predstavlja omjer između broja stanovnika starijih od 60 godina i broja stanovnika starosne dobi između 0-19 godina pokazuje da u Ličko-senjskoj županiji ima 45,7% više osoba starijih od 60 godina nego osoba dobi između 0 i 19 godina. Prema popisu stanovnika iz 2001. godine prosječna starosna dob u Županiji je 43 godine što je više od hrvatskog prosjeka (39,3 godine). Dakle, Ličko-senjska županija ima nepovoljniji indeks starenja od prosjeka Republike Hrvatske, odnosno veći udio stanovnika starijih od 60 godina u ukupnoj populaciji od prosjeka za RH. Ovi pokazatelji jasno govore da je populacija u Županiji stara s niskim trendom pomlađivanja stanovništva. Posljedice toga su vrlo značajne, posebice za lokalno tržište rada i prilike za gospodarski razvoj Županije. Postotak osoba sa srednjim obrazovanjem niži je od prosjeka u Hrvatskoj. Isto vrijedi i za postotak stanovništva sa višim i visokim obrazovanjem. Najviši postotak osoba s visokim obrazovanjem u Županiji ima grad Gospić (10,4%).

Središte županije je Grad Gospić. To je najveće središte rada i usluga u Ličko-senjskoj županiji. Gospodarski razvijeniji su ostali gradovi: Otočac, Novalja i Senj, slijede veća naselja koja su ujedno i sjedišta općina (nabrojana po broju stanovnika, od najvećeg prema najmanjem): Korenica, Brinje, Perušić, Donji Lapac, Udbina, Lovinac, Karlobag, Vrhovine.

III.2.2. ZAPOSLENOST

Ukupan broj zaposlenih u Ličko-senjskoj županiji u 2009. godini iznosio je 13.638 osoba, a prikazan je sljedećom tabelom.

Tabela 8: Ukupan broj zaposlenih u Ličko-senjskoj županiji

BROJ ZAPOSLENIH	2008.	2009.	IND 09/08
- kod pravnih osoba	10.412	10.279	98,72
- kod obrtnika (31.12.)	3.261	2.940	90,2
- poljoprivrednici	447	419	93,7
UKUPNO:	14.114	13.638	96,7

Izvor: DZS Statistički ljetopis 2008., Priopćenje 9.2.2/4 od 05. veljače 2008 i 5. veljače 2009., Priopćenje 9.2.4. od 24.3.2009., HZMO

Ukupan broj zaposlenih u Ličko-senjskoj županiji u 2009. godini u odnosu na 2008. godinu smanjen je 3,3 %. Rezultat je to smanjenja broja zaposlenih kod pravnih osoba za 1,3% te smanjenja broja zaposlenih kod obrtnika za 9,8%. Smanjenje broja zaposlenih od 6,3% zabilježeno kod poljoprivrednika najvećim je dijelom uzrokovano odlaskom u mirovinu.

Tabela 9: Zaposleni u pravnim osobama od 2005. do 2009. godine, stanje na dan 31. ožujka

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	Indeks 2009/2005
Ličko-senjska županija	10.177	9.957	000	10.412	10.279	101,00
Jadranska Hrvatska	346.899	358.327	362.458	373.156	361.533	104,21
Republika Hrvatska	1.144.466	1.195.655	1.238.576	1.216.930	1.172.242	102,44
Udio LSŽ/RH	0,93	0,87	0,84	0,84	0,86	

Izvor: Statističko izvješće 1419/2010. godine

Broj zaposlenih u pravnim osobama u Ličko-senjskoj županiji u 2009. godini u odnosu na 2005. godinu porastao je 1% dok je u istom razdoblju na nivou Republike Hrvatske broj zaposlenih u pravnim osobama povećan 2,44%.

Najveći udio u broju zaposlenih u pravnim osobama u Županiji i 2009. godine imao je grad Gospić s 4.150 zaposlenih što čini 40,4% svih zaposlenih u Županiji uz napomenu da podatak o broju zaposlenih u gradu Gospiću u djelatnosti O Javna uprava i obrana sadrži i podatak o broju zaposlenih u vojsci, policiji i većini drugih javnih institucija zbog sjedišta navedenih institucija. Grad Otočac s 1697 zaposlenih karakterizira udio od 16,5% svih zaposlenih u Županiji, slijedi grad Senj i općina Plitvička jezera s 13,2% odnosno 11,3% ukupnog broja zaposlenih. Ostale jedinice lokalne samouprave imale su ispod 5% udjela u ukupnom broju zaposlenih u 2009. godini (Novalja 5,1%).

Tabela 10: Zaposleni u pravnim osobama u Ličko-senjskoj županiji po NKD iz 2002. u razdoblju 2005. – 2009. godine

NAZIV DJELATNOSTI	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	Indeks 09/05	Strukturni udio '08.
A Poljoprivreda, šum. i lov	968	994	953	974	900	92,98	9
B Ribarstvo	22	17	19	17	17	77,27	0
D Prerađivačka industrija	898	791	1.044	915	991	110,36	9
E Opskrba ele. ene. i vodom	627	643	645	660	693	110,53	6
F Građevinarstvo	797	683	616	644	608	76,29	6
G Trgovina, poprav. mot. vozila	1.033	1.101	1.123	1.239	1082	104,74	12
H Hoteli i restorani	769	693	717	730	746	97,01	7
I Prijevoz, sklad. i veze	612	633	657	652	510	83,33	6
J Financijsko posredovanje	173	167	170	167	165	95,38	2
K Poslovanje nekretninama	147	173	203	246	279	189,80	2
L Javna uprava, soc. osig.	2.196	2.034	1.743	2.024	2102	95,72	20
M Obrazovanje	937	988	1.020	1.065	1095	116,86	10
N Zdravstvena zaštita	610	636	687	681	688	112,79	7
O Ostale društvene djelat.	388	404	403	392	403	103,87	4
UKUPNO	10.177	9.957	10.000	10.406	10279	101,00	100

Izvor: Statistički ljetopis 2005., 2006., 2007., 2008., Priopćenje DZS broj 9.2.4. od 24.03.2009. stanje na dan 31.03.

U razdoblju 2005.-2009. godine prisutan je trend rasta broja zaposlenih kod obrtnika koji je u Ličko-senjskoj županiji iznosio 99,19% što je ipak niže od rasta u Republici Hrvatskoj (119,93%). U razdoblju 2004.-2008. broj zaposlenih u pravnim osobama u Ličko-senjskoj županiji smanjen je 11,23% što je najvećim dijelom posljedica smanjenja u građevinskoj djelatnosti – čak 75% te smanjenja u prerađivačkoj – 10,12% i djelatnosti financijskog posredovanja – 1,18%.

Tabela 11: Pregled broja zaposlenih kod obrtnika 2005.- 2009.

	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	IND 09/05
Županija						
Ličko-senjska županija	1.476	1.442	1.485	3.261	2.940	199,19
Jadranska Hrvatska	90.434	90.696	148.438	198.696	97.175	107,00
REPUBLIKA HRVATSKA	104.427	103.525	103.450	259.544	237.406	227,34

Izvor: DZS, Priopćenje broj 9.2.2./4 2005-2010.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, **prosječna mjesečno isplaćena neto plaća po radniku** u pravnim osobama ukupno u Županiji u 2008. godini **iznosila je 4.461,00 kunu** i bila je za

6,4% viša nego prethodne godine, ali još uvijek 13,8% niža od prosjeka Republike Hrvatske za 2008. godinu koji je iznosio 5.178,00 kuna.

Tabela 12: Pregled odnosa prosječno mjesečno isplaćene neto plaće po zaposlenom u pravnim osobama u Županiji i RH 2004.-2008. godine

Područje	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	IND 08/04
Županija (u kn)	4.110	3.948	4.007	4.192	4.461	108,5
Republika Hrvatska (u kn)	4.173	4.376	4.603	4.841	5.178	124,1
IND LSŽ (RH = 100)	98,5	90,2	87,1	86,6	86,2	-

Izvor: Državni zavod za statistiku

III.2.3. RADNA SNAGA, MIGRACIJSKA KRETANJA STANOVNIŠTVA I NEZAPOSLENOST

Prema popisu stanovništva iz 2001. godine radna snaga (muškarci 15 – 65 godina starosti i žene 15-59 godina) čini 57,6% u ukupnom broju stanovnika u Ličko-senjskoj županiji. Isti na nivou Republike Hrvatske iznosi 64%.

Tabela 13: Radni kontingent po jedinicama lokalne samouprave u Županiji (Popis stanovnika 2001.)

JLS	Spol	Ukupno	Radni kontingent (žene 15-59, muški 15-65)	Udio broja nezaposlenih u ukupnom radnom kontingentu JLS
RH	sv.	4.437.460	2.828.632	10,31
	m	2.135.900	1.475.860	-
	ž	2.301.560	1.352.772	-
Županija	sv.	53.677	30.896	10,75
	M	26.495	17.119	-
	ž	27.182	13.777	-
Gospić	sv.	12.980	7.412	8,73
Novalja	sv.	3.335	1.945	9,46
Otočac	sv.	10.411	6.252	10,04
Senj	sv.	8.132	5.120	12,21
Brinje	sv.	4.108	2.417	9,43
D. Lapac	sv.	1.880	1.062	30,32
Karlobag	sv.	1.019	624	8,33
Lovinac	sv.	1.096	497	10,87
Perušić	sv.	3.494	1.720	9,13
Plitvička Jezera	sv.	4.668	2.620	8,82
Udbina	sv.	1.649	810	13,70
Vrhovine	sv.	905	417	19,90

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2001. godine i HZZ

Dnevne migracije u Ličko-senjskoj županiji (radi obavljanja zanimanja) najizraženije su na području grada Gospića (migracije u drugom naselju istog grada) dok su migracije između jedinica lokalne samouprave najviše izražene u Otočcu i Perušiću. Područje Senja karakteriziraju dnevne migracije u smislu rada u drugoj županiji. Od ukupnog broja radno sposobnog stanovništva u Županiji 16% ima potrebu za dnevnim migracijama radi zapošljavanja.

Tabela 14: Broj nezaposlenih po gradovima i općinama u Ličko-senjskoj županiji

Grad/Općina	31.12.2004.		31.12.2006.		31. 12. 2008		31.12.2009.		Indeks 09/04
	Broj	Udio	Broj	Udio	Broj	Udio	Broj	Udio	
Brinje	282	7,28	243	6,3	173	5,7	228	6,9	80,85
Donji Lapac	360	9,30	336	8,8	315	10,3	322	9,7	89,44
Gospić	852	22,01	802	20,9	604	19,8	647	19,5	75,94
Karlobag	73	1,89	68	1,8	57	1,9	52	1,6	71,23
Lovinac	51	1,32	53	1,4	54	1,8	54	1,6	105,88
Novalja	177	4,57	204	5,3	162	5,3	184	5,5	103,95
Otočac	677	17,49	698	18,2	575	18,9	628	18,9	92,76
Perušić	198	5,11	174	4,5	133	4,4	157	4,7	79,29
Pl. Jezera	291	7,52	322	8,4	230	7,5	231	7,0	79,38
Senj	699	18,06	681	17,8	561	18,4	625	18,8	89,41
Udbina	128	3,31	166	4,3	118	3,9	111	3,3	86,72
Vrhovine	80	2,07	85	2,3	68	2,2	83	2,5	103,75
UKUPNO	3871	100,0	3832	100,0	3050	100,0	3322	100,0	85,8

Izvor: HZZ Područna služba Gospić

Broj nezaposlenih u Ličko-senjskoj županiji u razdoblju 2004.-2009. smanjen je 14,2%. Najveće smanjenje nezaposlenih bilo je u Karlobagu i Gospiću dok je porast nezaposlenosti evidentiran u Lovincu, Novalji i Vrhovinama.

U strukturi nezaposlenih osoba najviše je osoba sa završenom srednjom školom za zanimanja u trajanju do 3 godine – 35,9% te osnovnom školom – 29,9%. Udio broja nezaposlenih osoba s razinom obrazovanja viših škola, fakulteta i akademija iznosi 3,1% (na dan 31.12.2009.).

Tabela 15: Struktura nezaposlenih osoba prema razini obrazovanja na dan 31.12.2008. i 31.12.2009. godine

	UKUPNO	Oznaka razine obrazovanja						
		A	B	C	D	E	F	G
Ukupno 2008	3050	147	911	1096	654	144	63	35
Struktura (%)	100,0	4,8	29,9	35,9	21,4	4,7	2,1	1,1
Ukupno 2009	3322	158	976	1140	770	135	86	57
Struktura (%)	100,0	4,8	29,4	34,3	23,2	4,1	2,6	1,7
Indeks 09/08	108,9	107,5	107,1	104,0	117,7	93,8	136,5	162,9
Žene 2008.	1755	89	542	532	414	110	44	24
Struktura (%)	100,0	5,1	30,9	30,3	23,6	6,3	2,5	1,4
Žene 2009.	1796	88	537	520	452	98	64	37
Struktura (%)	100,0	4,9	29,9	29,0	25,2	5,5	3,6	2,1
Indeks 09/08	102,3	98,9	99,1	97,7	109,2	89,1	145,5	154,2

Izvor: HZZ Područna služba Gospić

Oznake:

A – bez škole i nezavršena osnovna škola

B – osnovna škola

C – srednja škola za zanimanja u trajanju do 3 godine i škola za VKV radnike

D – srednja škola za zanimanja u trajanju od 4 g.

E – gimnazija

F – viša škola, 1. stupanj fakulteta i stručni studiji

G – fakulteti, akademije, magisterij, doktorat

Tabela 16: Broj nedostajućih radnika kod anketiranih poslodavaca prema razini obrazovanja

Oznaka	Broj	% udio
A – bez škole i nezavršena osnovna škola	10	2,3
B – osnovna škola		
C – srednja škola za zanimanja u trajanju do 3 godine i škola za VKV radnike	383	87,0
D – srednja škola za zanimanja u trajanju od 4 g.		
E – gimnazija		
F – viša škola, 1. stupanj fakulteta i stručni studiji	47	10,7
G – fakulteti, akademije, magisterij, doktorat		
UKUPNO	440	100

Izvor: Obrada Upravnog odjela za gospodarstvo temeljem rezultata „Ankete poslodavaca za 2009. godinu“ u Ličko-senjskoj županiji, HZZ, Područna služba Gospić, ožujak 2009.

RAZVOJNI PROBLEMI

- pad broja zaposlenih
- niža prosječno isplaćena plaća po zaposlenom u Županiji u odnosu na prosjek RH
- ponuda radne snage ne odgovara potražnji
- relativno manji udio radne snage u ukupnom broju stanovnika u odnosu na prosjek RH
- prisutne dnevne migracije stanovništva
- koncentracija ponude radne snage u većim gradskim centrima
- značajne razlike u udjelu broja nezaposlenih u ukupnom radnom kontingentu pojedinih jedinica lokalne samouprave na području Županije

RAZVOJNE POTREBE

- prekvalificirati/dokvalificirati dio radnog stanovništva te učinkovito upravljati ljudskim resursima u skladu s potrebama gospodarstva
- poticati povoljnije socio-ekonomske uvjete života (stambene, zdravstvene, skrb o djeci, kulturne i rekreativne) radi smanjivanja migracijskih kretanja stanovništva

III.3. Okoliš, sustav zaštite okoliša i zaštita prirode

Zanimanje javnosti za pitanja zaštite okoliša posljednjih godina intenzivno raste i na razini potrebe za informacijom o stanju okoliša i na razini mogućnosti i prava njezinog aktivnog učešća pri donošenju bitnih odluka. Kako jedinstvenog sustava informacija o okolišu još nemamo, morali smo koristiti različite izvore podataka i informacija.

Podaci o stanju okoliša postaju važan alat u planiranju politike zaštite okoliša, ali i pokazatelj nužnosti ugradnje zaštite okoliša u prostorno planske te druge razvojne i strateške dokumente svih sektora (poljoprivrede, turizma, energetike, prometa i dr.).

III.3.1. ZRAK

Kakvoća zraka prati se uobičajeno u naseljima, prometnim punktovima i industrijskim područjima u kojima dolazi do jačeg onečišćenja zraka. Očuvanje zraka od različitih vrsta onečišćenja u određenom smislu je specifično u odnosu na ostale sastavnice okoliša po tome što je osim lokalnog utjecaja zastupljen regionalni i globalni utjecaj.

Za ocjenu stanja kakvoće zraka na određenom području potrebno je raspolagati s podacima o aktivnostima koje izravno utječu na kakvoću zraka, pokazateljima onečišćenosti, tj. koncentracijama onečišćujućih tvari u prizemnom sloju, kao i podacima i saznanjima o prirodnim i antropogenim čimbenicima.

Baza podataka o kakvoći zraka za Ličko-senjsku županiju je nedostatna za kvalitetnu ocjenu postojećeg stanja onečišćenja zraka.

Za potrebe praćenja globalnog onečišćenja zraka i procjene utjecaja daljinskog prijenosa onečišćenja u sklopu glavnih meteoroloških i klimatoloških postaja (Gospić, Zavižan–Velebit, Senj), koje su uglavnom smještene u prigradskom području (područje s pretežito obiteljskim kućama) ili rekreacijskom području, vrlo rijetko se nalaze u gradskom području, prati se onečišćenje zraka i kiselost oborina.

Budući još nije uspostavljena područna mreža za redovito mjerenje onečišćenosti zraka u Ličko-senjskoj županiji u ovom trenutku relevantni pokazatelji za ispravnu ocjenu kakvoće zraka su nedostatni.

Dakle, dosadašnja mjerenja i podaci o kakvoći zraka za područje Ličko-senjske županije izrazito su manjkavi, a sva kvalitetnija prostorna i gospodarska planiranja, glede namjene i korištenja prostora ili strateških opredjeljenja, teško je ostvariti bez objektivnih saznanja o tom važnom elementu okoliša. Snimljeno "nulto stanje" kakvoće zraka Ličko-senjske županije pokazalo je da je zrak čist ili neznatno onečišćen, odnosno I. kategorije. Ova činjenica nikako se ne bi smjela tumačiti kao povećana ekološka stabilnost, u smislu povećane sposobnosti okoliša da prihvati promjene prouzročene vanjskim utjecajem (dodatna onečišćenja), a da pri tome zadrži svoja prirodna svojstva, već je to velika obveza Županije i Republike Hrvatske da taj od prvih mjera zaštite potrebno je što prije uspostaviti sustavno mjerenje, barem osnovnih pokazatelja kakvoće zraka, tj. SO₂ dima i sedimenta na lokacijama koje su bile obuhvaćene posebnim mjerenjima s dodatkom Grada Gospića.

Temeljem istražnih radova, na dionici autoceste kroz Ličko-senjsku županiju, može se potvrditi da je utjecaj emisija onečišćujućih tvari na okolno područje neznatan, odnosno zrak će ostati prve kategorije. Onečišćenje zraka osim o emisiji onečišćenih tvari, ovisi i o meteorološkim uvjetima.

U atmosferi se onečišćujuće tvari transportiraju, kemijski i fizikalno mijenjaju i razgrađuju. Za te su događaje značajni procesi i pojave u atmosferi koji djelotvorno sudjeluju u rasprostiranju i difuziji onečišćujućih tvari, a to su prvenstveno strujanje i turbulencija zraka. Upravo orografija terena i klimatske karakteristike na području analizirane dionice autoceste pospješuju pročišćavanje zraka. Prema raspoloživim podacima meteorološke postaje Ličko Lešće najveća je učestalost vjetrova iz NW, N i S smjera, najveća jačina vjetrova je iz S, SW i SE kvadranta što uz orografiju terena omogućava dobru dispoziciju onečišćujućih tvari emitiranih s autoceste.

Sažeto se može reći sljedeće:

- razine onečišćujućih tvari za većinu ispitivanih parametara gotovo su na razini prirodnog sastava zraka,
- pojavnost malo povišenih koncentracija onečišćujućih tvari na pojedinim lokalitetima može se povezati s povremenim pojačanim lokalnim aktivnostima (paljenje korova), nepotpunom razgradnjom organskih tvari (neuređena odlagališta otpada, uređaji za obradu otpadnih voda, luke ...), pojačanim prometom u određenim vremenskim periodima itd.,
- dugoročnija mjerenja jednostavnijim metodama (tijekom cijele godine) dat će pouzdanije pokazatelje za ocjenu veze uzrok-posljedica, tj. izvora onečišćenosti (stacionarni, mobilni, difuzni) s prizemnim koncentracijama onečišćujućih tvari,
- koncentracija sumpor-dioksida, dušik-dioksida i dima su vrlo niske, što je u skladu sa svrhom mjerenja, tj. praćenjem pozadinskih razina koncentracije onečišćenja zraka,

Preporuke za aktivnosti koje su proizašle iz uočenih problema i utvrđenih nedostataka relevantnih podataka za cjelovitu ocjenu stanja okoliša Ličko-senjske županije

Uspostava sustava područne županijske mjerne mreže za praćenje kakvoće zraka (tijekom cijele godine) u potpunosti.

Mjere za sprečavanje i ograničavanje onečišćenja okoliša po sastavnicama okoliša

Glavni cilj je:

- djelovati preventivno u cilju postizanja kakvoće zraka I. kategorije na području cijele županije.

Prioritetni cilj je:

- analiza izvora onečišćenja zraka,
- racionalizacija i optimizacija prometa,
- uspostava sustavnog nadzora emisije mobilnih izvora.

Mjere unapređenja i zaštite koje su preporučene:

- ažurirati izradu katastra emisija u okoliš,
- uspostaviti područnu županijsku mjernu mrežu za praćenje kakvoće zraka,
- izvršiti kategorizaciju područja na osnovi izmjerenih pokazatelja onečišćenosti zraka,
- mjerenje emisija onečišćujućih tvari iz različitih izvora razine buke nakon puštanja u promet autoceste Zagreb – Split,
- Praćenje stanja okoliša – propusnost autoceste Zagreb – Split – dionice Mala Kapela – Sv. Rok za životinje.

Praćenje kakvoće zraka

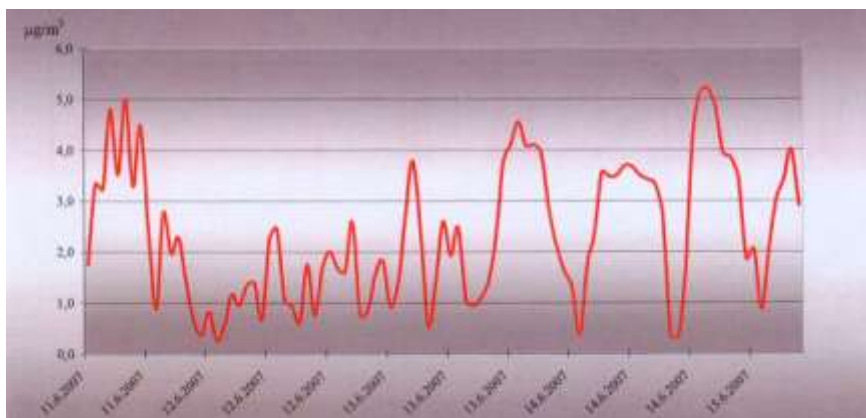
Već pri izradi Studije o utjecaju na okoliš za dionice autoceste kroz našu Županiju snimljeno je nulto stanje zraka i utvrđena njegova I kategorija. Rađena je i procjena mogućih emisija u zrak od prometa te se sada provjerava realnost tih procjena. U točki I. opterećenje prometa dani su osnovni podaci o prometu i emisijama.

Praćenje kakvoće zraka na prometnoj dionici autoceste Mala Kapela – Sveti Rok, obavljeno je tijekom 2005., 2006. i 2007. godine na lokacijama (mjerna mjesta).

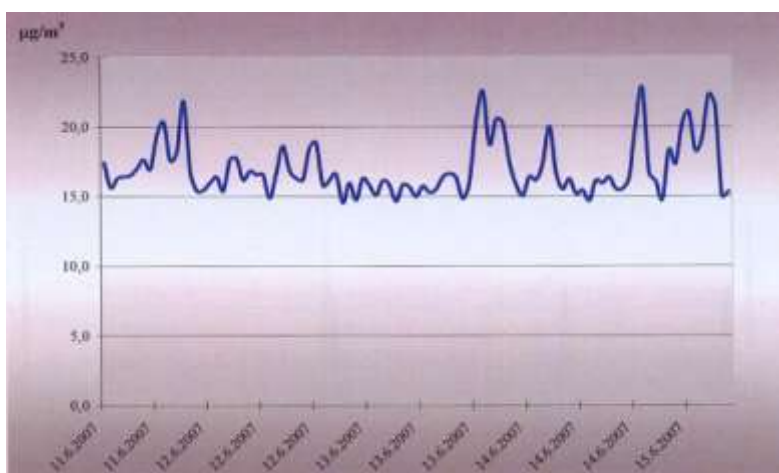
1. Križpolje
2. Otočac
3. Lički Osik
4. Barlete

Mjerenja je obavila tvrtka „Dvokut – Ecro iz Zagreba po nalogu Hrvatskih autocesta i to na način da su mjerene imisijske koncentracije relevantnih pokazatelja kakvoće zraka.

Primjer Križpolje (Izvor: Hrvatske autoceste d.o.o. za upravljanje, građenje i održavanje autocesta 2002)

Slika 1: PROSJEČNE SATNE KONCENTRACIJE CO2

Slika 2: PROSJEČNE SATNE KONCENTRACIJE NO2

III.3.2. VODA

Vodni resursi na području Ličko-senjske županije obuhvaćaju podzemne i površinske vode (vodotoke, jezera, akumulacije) i more.

Analiza zatečenog stanja zaštite (2007.) obuhvaća i obrađuje sljedeće cjeline:

- površinske i podzemne vode
- more

Površinske i podzemne vode

Analiza stanja voda na području Županije provedena je po vrstama i namjeni vodnih resursa: za izvorišta vode za vodoopskrbu, vodotoke, jezera i akumulacije te za posebno vrijedna područja prirode. Obrađene su hidrološke i hidrogeološke karakteristike, izdašnost, korištenje i kakvoća voda, ugroženost od izvora onečišćenja, posebno vrijedni ekosustavi i zaštićena područja prirodne baštine. Po ovim cjelinama daje se opći prikaz značajki vodnih resursa i pripadajućih područja.

Dio planinskog područja drenira se prema Jadranu, a dio prema rijeci Uni. To znači da se područjem Like prostire razvodnica između Jadranskog i Crnomorskog sliva.

Područje Like ograničeno je sa zapada Velebitom, a s istoka nizom Lička Plješivica, Čemernica, a u geomorfološkom smislu to je depresija s pojavama u kršu uključujući velika krška polja sa stalnim i povremenim vodotocima.

To su rijeke Gacka i Lika sa smjerom toka prema sjeveroistoku i rijeke Otuča i Ričica koje pripadaju slivu rijeke Zrmanje. Područje Like u hidrogeološkom smislu pripada i sliv priobalnih izvora od Novljanske Žrnovnice do Selina što uključuje veliki dio Vinodolskog područja i Podvelebit.

U tom priobalnom području završavaju sve podzemne vode karbonatnih masiva Velike Kapele i Like, formirajući pri tom brojne izvore i vrulje, uglavnom otvorene prema utjecaju mora.

U ovom području izdvajamo:

Jadranski sliv

- sliv rijeke Gacke
- sliv rijeke Like,

Crnomorski sliv

- sliv rijeke Une koji drenira Koreničko polje, Bjelopolje, Kravsko i Lapačko polje,
- sliv Stajničkog polja,
- sliv rijeke Korane.

Rezultati ispitivanja zdravstvene ispravnosti vode za piće

Vodoopskrba pučanstva Ličko-senjske županije zadovoljava trenutne potrebe količinom i kvalitetom. U narednom periodu mora se poraditi na kvalitetnijoj kaptaži izvora, modernizirati preradu/pripremu vode za piće, proširiti i podići kvalitetu postojeće vodovodne mreže kako bi opskrbili naselja i sela. Kontrolu zdravstvene ispravnosti pitke vode treba provoditi u skladu s Pravilnikom o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće.

Ispitivanje zdravstvene ispravnosti vode za piće na području Ličko-senjske županije vrši Zavod za javno zdravstvo Ličko-senjske županije - Odjel ekologije - Odsjek za vode, osim Vodovoda Hrvatsko primorje – Južni ogranak koji ima svoj interni laboratoriji za kontrolu kvalitete vode.

Godišnje Odjel ekologije - Odsjek za vode analizira oko 1100 uzoraka vode za piće. Iz javnih vodovoda tijekom 2006. godine analizirano je ukupno 1103 uzorka, od toga sirove vode 120 uzoraka. Osim toga analizirano je i 70 uzorka iz drugih vodoopskrbnih objekata (šterne, bunari) te 16 uzoraka od individualnih objekata.

Analize pokazuju da kvaliteta sirove vode u vodovodnim sustavima zadovoljava u oko 50% slučajeva, dok se nakon prerade higijenska ispravnost vode za piće penje na 93% uzoraka. Neispravnost vode uglavnom se očitovala u odstupanjima u zadanim vrijednostima za bakteriološke pretrage vode. Postoci neispravnosti vode u ostalim vodoopskrbnim objektima (šternama, bunarima) su veći i dosežu do 85% uzoraka.

Unatoč određenom postotku higijenski neispravnih uzoraka vode iz vodovodnih sustava kojim se opskrbljuje oko 84 % stanovništva možemo biti zadovoljni s kakvoćom vode na području Županije.

Provedeno je dosta istraživanja sa svrhom poznavanja slivova i dinamike podzemnih voda. Kao rezultat toga definirane su zone sanitarne zaštite mnogih izvorišta i donesene županijske odluke zona sanitarne zaštite izvorišta pitke vode. Vrlo je složen i osjetljiv zadatak koji mora uskladiti dva međusobno suprotna interesa: zaštitu okoliša i gospodarski razvoj na području Ličko-senjske županije

Prilikom dimenzioniranja zona sanitarne zaštite izvorišta treba se pridržavati kriterija koji nisu jednoobrazni nego se moraju prilagođavati svakom pojedinom slučaju određivanja zona sanitarne zaštite.

Kod dimenzioniranja zona sanitarne zaštite izvorišta potrebno je uvažavati sljedeće kriterije:

- značaj izvora,
- tektonsko-litološke karakteristike terena, brzinu i smjer tečenja podzemne vode,
- tip vodonosnika.

Obzirom na važnost očuvanja kvalitete i zaštite izvorišta vode za piće važno mjesto u istraživanju hidrogeologije krša ima određivanje podzemnih veza između ponora i izvora. Ove veze uz hidrološke, hidrogeološke i druge radove te stalni monitoring omogućuju utvrđivanje podzemnih voda, postavljanje zaštitnih zona i mjere zaštite u skladu sa Zakonom.

Postojeće stanje

Na području Ličko-senjske županije na snazi su sljedeće Odluke o zonama sanitarne zaštite kojima se temeljem zakonskih odredbi štite izvorišta vode za piće

- Odluka o zonama sanitarne zaštite izvorišta vode za piće na crikveničko-vinodolskom području
- Odluka o zonama sanitarne zaštite izvorišta rijeke Gacke
- Odluka o zonama sanitarne zaštite izvora vode za piće Mrđenovac, Vriline, Košna voda, Velika Rudanka i Crno vrelo
- Odluka o zonama sanitarne zaštite izvora vode za piće uz zapadni rub Stajničkog polja
- Odluka o zaštiti izvorišta vode za piće za potrebe Grada Gospića i Općine Perušić – Odra, Domicuša, Muharov jarak i Vrbas

Sve Odluke potrebno je uskladiti s novim Pravilnikom o utvrđivanju zona sanitarne zaštite izvorišta. («NN» br. 55/02). U tijeku je novelacija Odluke zaštite izvorišta rijeke Gacke koji su uključeni u Vodoopskrbni plan Ličko-senjske županije (Majerovo vrilo, Tonkovićevo vrilo i Pečina) kao i vodoistražni radovi na području Brinja s ciljem novelacije Odluke o zonama sanitarne zaštite izvorišta vode za piće na crikveničko-vinodolskom području.

Kakvoća vodotoka i podzemnih voda u Ličko-senjskoj županiji

Kakvoća voda u prirodi varira u prostoru i vremenu. Prirodni sastav vode ovisi o nizu faktora: osobinama oborinske vode, načinu kretanja vode kroz sliv, osobinama tla kroz koje se procjeđuje,

geološkom sastavu stijena vodonosnika, zadržavanju vode u podzemlju, te u priobalju o utjecaju morske vode.

Kakvoća podzemnih i površinskih voda na području Županije sustavno se ispituje prema programu Hrvatskih voda. Podzemne vode koje se ispituju su vode glavnih izvorišta uključenih u javnu vodoopskrbu.

Od površinskih voda ispitivanjem su obuhvaćene vode vodotoka Like i Gacke.

Tabela 17: Klasifikacija vodotoka na području Ličko-senjske županije u 2006. godini

Vodotok	Propisana vrsta vode	Stvarna vrsta vode					
		Režim kisika	Hranjive tvari	Mikrobiološki pokazatelji	Biološki pokazatelji	Kovine	Organski spojevi
Lika							
Izvor Mrđenovac	I	I	I	I	I	I	I*
Bilaj	II	I	I	II	II	Ne ispituju se	MU I F I I
Budak	II	I	I	II	II	Ne ispituju se	MU I F I I
Lika prije spoja s Gackom	II	II	II	I	Ne ispituju se	Ne ispituju se	I**

Vodotok	Propisana vrsta vode	Stvarna vrsta vode					
		Režim kisika	Hranjive tvari	Mikrobiološki pokazatelji	Biološki pokazatelji	Kovine	Organski spojevi
Gacka							
Tonkovićevo vrelo	I	I	I	I	II	I	I*
Gacka prije spoja s Likom	II	I	II	II	II	Ne ispituju se	I**
Gacka sjeverni krak	II	III	V	V	II	Ne ispituju se	F II I * * *
Gacka + Lika u Brlogu	II	I	I	II	II	I	I

* MU mineralna ulja, F - fenoli, PCB, organoklorini pesticidi

** mineralna ulja i fenoli

*** mineralna ulja, PCB i organoklorini pesticidi

Možemo zaključiti da su vode vodotoka u Lici općenito dobre kakvoće. Kao ugroženi vodotok ističe se sjeverni krak rijeke Gacke i rijeke Novčice na području Grada Gospića.

Očito je da su glavni zagađivači naših vodotoka neuređeni kanalizacijski sustavi naših većih naselja te neispravne septičke i crne jame koje ispuštaju otpadnu vodu u podzemlje ili se izravno izljevaju u

vodotoke. Pozitivni učinci uređenog sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda mogu se uočiti u Gradu Senju koji ima uređen sustav pročišćavanja otpadnih voda.

III.3.3. MORE

Dužina obalne linije kopnenog dijela Ličko-senjske županije iznosi 110 km, a otočne linije obale 90 km. Ukupna dužina obalne linije Ličko-senjske županije iznosi 200 km.

Onečišćenja mora

Onečišćenja mora potječu iz raznih izvora: otpadnih voda, derivata iz naftnih terminala te istrošenih ulja i goriva manjih plovila koja se koriste za sport, turizam i rekreaciju stanovništva i turističkih objekata, zauljenih voda i ostalih opasnih i štetnih tvari s brodova, te istrošenih ulja i goriva manjih plovila koja se koriste za sport, turizam i rekreaciju.

Iznenadna onečišćenja vezana su uz razne vidove havarija na Jadranskoj magistrali, nezgode kao prevrtanje cisterni radi neprilagođene brzine na pristupnim cestama prema obalnom području sudare i potapanja brodova, kao i prirodne pojave neuobičajenog intenziteta (alge, meduze i sl.). U svrhu zaštite mora izrađen je Plan intervencija kod iznenadnog onečišćenja mora.

Kontrola mora na morskim plažama

Program stalnog praćenja sanitarne kakvoće mora (monitoring) provodi se u sezoni kupanja od 1. svibnja do kraja sezone kupanja. Uzorci mora uzimaju se na plažama svakih 15 dana, 10 puta u sezoni kupanja i obrađuju se pod određenim uvjetima utvrđenim u Uredbi o standardima kakvoće mora na morskim plažama.

Na mjestu uzorkovanja određuje se salinitet, temperatura mora i zraka, a u laboratoriju mikrobiološki pokazatelji.

Ako vrijednost bakterioloških pokazatelja ne prelaze granične vrijednosti propisane Uredbom, more na morskoj plaži udovoljava propisanom standardu. Na temelju Uredbe predstavničko tijelo županija prije početka svake sezone kupanja mora donijeti odluku kojom određuje morske plaže na kojima se provodi praćenje kakvoće mora za kupanje, izradu kartografskog prikaza morske plaže i izradu profila mora.

Godišnja ocjena određuje se po završetku sezone kupanja na temelju skupa podataka o kakvoći mora za kupanje za tu sezonu kupanja, prema graničnim vrijednostima. Konačna ocjena određuje se po završetku posljednje sezone kupanja i tri prethodne sezone kupanja, prema graničnim vrijednostima. Navedene ocjene objavljuju na internetskim stranicama županije, Ministarstva i putem sredstava javnog priopćavanja.

Na temelju pojedinačne ocjene more se razvrstava kao izvrsno, dobro i zadovoljavajuće. Na temelju godišnje i konačne ocjene more se razvrstava kao izvrsno, dobro, zadovoljavajuće i nezadovoljavajuće. Prvo konačno ocjenjivanje mora za kupanje mora se obaviti do 1. studenoga 2012. godine.

U 2006. godini obrađeno je 45 točaka obuhvaćajući obalu Senja i Karlobaga te obalu Grada Novalje na otoku Pagu i svih 464 uzorka bilo ispravno, a neispravnih uzoraka nije bilo.

Tabela 18: Prikaz rezultata uzorkovanja mora po pojedinim naseljima općina i gradova u 2006. godini

Redni broj	naselje/općina/grad	broj plaža	broj uzoraka	Ne udovoljava Uredbi	
				broj	%
1	Senj	8	80	0	0
2	Sveti Juraj	2	20	0	0
3	Lukovo	1	10	0	0
4	Klada	1	10	0	0
5	Starigrad	1	10	0	0
6	Stinica	1	10	0	0
7	Jablanac	3	30	0	0
8	Karlobag	8	80	0	0
9	Novalja	9	102	0	0
10	Metajna	7	70	0	0
11	Stara Novalja	1	12	0	0
12	Gajac	3	30	0	0
Ukupno	12	45	464	0	0

Izvor: Zavod za javno zdravstvo Ličko-senjske županije, rujan 2006. godine

U razdoblju – sezona kupanja 2007., 2008., 2009. rezultati uzorkovanja mora po pojedinim naseljima općina i gradova prema Izvoru bili su izvrsni.

III.3.4. TLO

Tla Županije vrlo su različitih značajki i proizvodnih mogućnosti te se razvrstavaju prema bonitetnim razredima. **P-1** kategoriju poljoprivrednog zemljišta ili osobito vrijedna tla ima svega 2.355,3 ha ili 0,44% površine, **P-2** kategoriju zemljišta ili vrijednoga poljoprivrednog zemljišta ima 62.695,4 ha ili 11,72% njezine površine (može se utvrditi da je ova kategorija zemljišta u zadnjih 20-tak godina postupno prepuštena prirodnom zarastanju) i **P-3** kategorija poljoprivrednog zemljišta ili ostala obradiva tla zauzima 16.252,6 ha ili 3,04% površine (ova je kategorija još više podložnija prirodnom zarastanju šikarama i šumama). Ostale kategorije tala nisu baš pogodne za obradu i za rentabilni uzgoj poljoprivrednih kultura, odnosno većinom su puštena širenju livada, pašnjaka, bara, trstika, šikara i šuma. Pedološka osnova pokazuje dominaciju smeđih tala na vapnencu, nepogodnih za intenzivnu obradu. Druga skupina tla su kisela smeđa tla ograničene obradivosti. Slijede lesivirana crvenica ograničene pogodnosti za obradu i manji dijelovi močvarnih glejnih tala privremeno nepogodnih za obradu.

P1 - Osobito vrijedno obradivo tlo (2.355,3 ha) obuhvaća prvenstveno površine za uzgoj višegodišnjih kultura i meliorirane, odnosno navodnjavane poljoprivredne površine u dijelu Kravskog polja. Ova su tla namijenjena primarno poljoprivrednoj proizvodnji (oranice, vrtovi i livade). Na ovim tlima nije dopušteno planiranje novih građevinskih područja kako bi se proširili već sagrađeni dijelovi naselja ili područja drugih djelatnosti, niti je dopušteno građenje pratećih stambenih ili čvrstih gospodarskih objekata u funkciji obavljanja poljoprivredne. Iznimno se dopušta gradnja retencija za navodnjavanje i melioraciju poljoprivrednog zemljišta.

P2 - Vrijedno obradivo tlo (62.695,4 ha) obuhvaća prvenstveno poljoprivredne površine namijenjene uzgoju žitarica, industrijskih kultura, povrtlarskih kultura te krmnog bilja, a, u načelu, to su krška polja (Ličko, Krbavsko, Gacko, Brinjsko, Koreničko, Lapačko, Novaljsko i druga manja polja) s ruralnim naseljima u relativno homogenom obliku. Iznimno je dopušteno planiranje proširenja već sagrađenih dijelova naselja ili područja drugih djelatnosti, ali isključivo u onim slučajevima u kojima nema nižih bonitetnih klasa zemljišta. Na ovim tlima nije dopušteno planiranje potpuno novih građevinskih područja, niti novih područja za druge djelatnosti. Izvan građevinskog područja na vrijednim obradivim tlima mogu se planirati sljedeći zahvati u prostoru: staklenici i plastenici s pratećim gospodarskim objektima na kompleksima ne manjima od 1 ha, farme za uzgoj stoke na kompleksima ne manjima od 10 ha, farme za uzgoj peradi, kunića i sl. na kompleksima ne manjima od 1 ha.

P3 - Ostala obradiva tla (16.252,6 ha) obuhvaća izdvojene obradive površine manjega gospodarskog značenja koje su prvenstveno namijenjene poljoprivrednoj proizvodnji za vlastite potrebe ili za potrebe agroturizma. Na ovim se tlima mogu planirati sljedeći zahvati u prostoru: staklenici i plastenici s pratećim gospodarskim objektima za primarnu obradu poljoprivrednih proizvoda na kompleksima ne manjima od 0,5 ha, farme za uzgoj stoke na kompleksima ne manjima od 2 ha, peradarske farme na kompleksima ne manjima od 0,5 ha, vinogradarsko-vinarski pogoni na kompleksima ne manjima od 1 ha.

PŠ - Drugo poljoprivredno tlo, šume i šumsko zemljište (121.621,0 ha) nisu baš pogodni za obradu i za rentabilan uzgoj poljoprivrednih kultura, odnosno većinom su ostavljeni širenju livada, pašnjaka, bara, trstika, šikara i šuma. Na ovim se zemljištima može planirati razvoj turističko-rekreativnih djelatnosti.

Izrađen je Plan navodnjavanja Ličko-senjske županije kojim su određene lokacije pogodne za navodnjavanje s aspekta pogodnosti poljoprivrednog zemljišta i pristupačnosti vodnih resursa. Planom nisu obuhvaćena zaštićena područja posebnih prirodnih obilježja.

Temeljem podataka o prosječnoj potrošnji mineralnih gnojiva na području Ličko-senjske županije, a u odnosu na prosječnu potrošnju gnojiva u RH po jedinici površine može se zaključiti da su poljoprivredna tla sačuvana i kao takva pogodna za ekološku proizvodnju.

III.3.5. PRITISCI NA OKOLIŠ

Sektori kao što su urbanizacija, poljoprivreda, turizam, energetika, industrija čine izravan ili neizravan pritisak gotovo na sve sastavnice okoliša (zrak, voda, tlo). Iz podataka Katastra emisija u okoliš (KEO), odnosno tabele koja slijedi može se tek zaključiti da pritisak postoji, ali je nemoguće odrediti koliki je pritisak nekog od navedenih sektora, već kasnije iz prikaza stanja sastavnica okoliša možemo eventualno uočiti trendove

Izvori onečišćenja na području Ličko-senjske županije

Budući je u Republici Hrvatskoj uspostavljeno vođenje **Katastra emisija u okoliš (KEO)**, u ovom trenutku Ličko-senjska županija raspolaže sljedećim podacima o emisijama u okoliš:

Tabela 19: Podaci mješanog komunalnog otpada za 2009. godinu na području Ličko-senjske županije

1. Usluga d.o.o. Gospić	8120 t
2. Vrilo d.o.o. Lovinac	600 t
3. Velinac d.o.o. Karlobag	788 t
4. GKD Komunalac d.o.o. Senj	3500 t
5. Komunalac d.o.o. Otočac	2000 t
6. Komunalac d.o.o. Korenica	4000 t
7. Vodovod d.o.o. Brinje	900 t
8. Perušić d.o.o. Perušić	6520 t
9. Visočica d.o.o. D: Lapac	693 t
10. Hidrokom d.o.o. Udbina	2300 t
UKUPNO	33921 t

Izvor: Upravni odjel za graditeljstvo, zaštitu okoliša i prirode te komunalno gospodarstvo Ličko-senjske županije - Ispostava Otočac, listopad 2010.

Osim toga u LSŽ postoje i dva pravna subjekta koja se bave skupljanjem reciklažom i trgovinom otpada.

1. Metis d.d. Kukuljanovo, Kukuljanovo 414.....9900 t
2. Eko Velebit d.o.o. Lovinac, Štikada Centar 82 .....8500 t

Može se reći da podatci o količinama sveukupnog otpada govore o postojanju cca 50000 t za LSŽ.

III.4. GOSPODARSTVO

III.4.1. RAZVOJNI POLOŽAJ LIČKO-SENJSKE ŽUPANIJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Bruto domaći proizvod Ličko-senjske županije iznosio je u 2007. godini 411 milijuna EUR-a što predstavlja 1% ukupnog BDP-a Republike Hrvatske. Mjereno visinom ostvarenog BDP-a po stanovniku u 2007. godini Ličko-senjska županija bila je sedma županija u RH, a u 2007. godini visina ostvarenog BDP-a po stanovniku u LSŽ bila je 17% manja od iste ostvarene na nivou RH. U europskim okvirima Županija pripada slabo razvijenim regijama, budući da zaostaje za prosjekom Jadranske Hrvatske (17%) i RH (20%), a za prosjekom EU-27 više od 50% (BDP/stan. 2007. godine u LSŽ činio je svega 32% BDP/stan. EU 27). Izuzetak je bila 2004. godina kada je uslijed izgradnje autoceste pokazatelj BDP-a za Ličko-senjsku županiju bio iznad prosjeka Republike Hrvatske.

Tabela 20: Iznos ostvarenog BDP-a u regiji 2002-2007 u mil. EUR

	2002.	2004.	2006.	2007.	IND 07/02	2007. (RH=100)
LSŽ	267	432	355	411	154	1
Jadranska Hrvatska	7.313	9.095	10.589	13.855	189	32
RH	24.468	28.683	34.212	42.833	175	100
EU (27 Zemalja)	9.941.732	10.602.765	11.676.765	12.354.972	124	

Izvor: DZS Priopćenje broj 12.1.2. od 28.02.2006., 22.02.2007., 1.3.2010.
EUROSTAT – Yearbook 2009 str. 73 i 74.

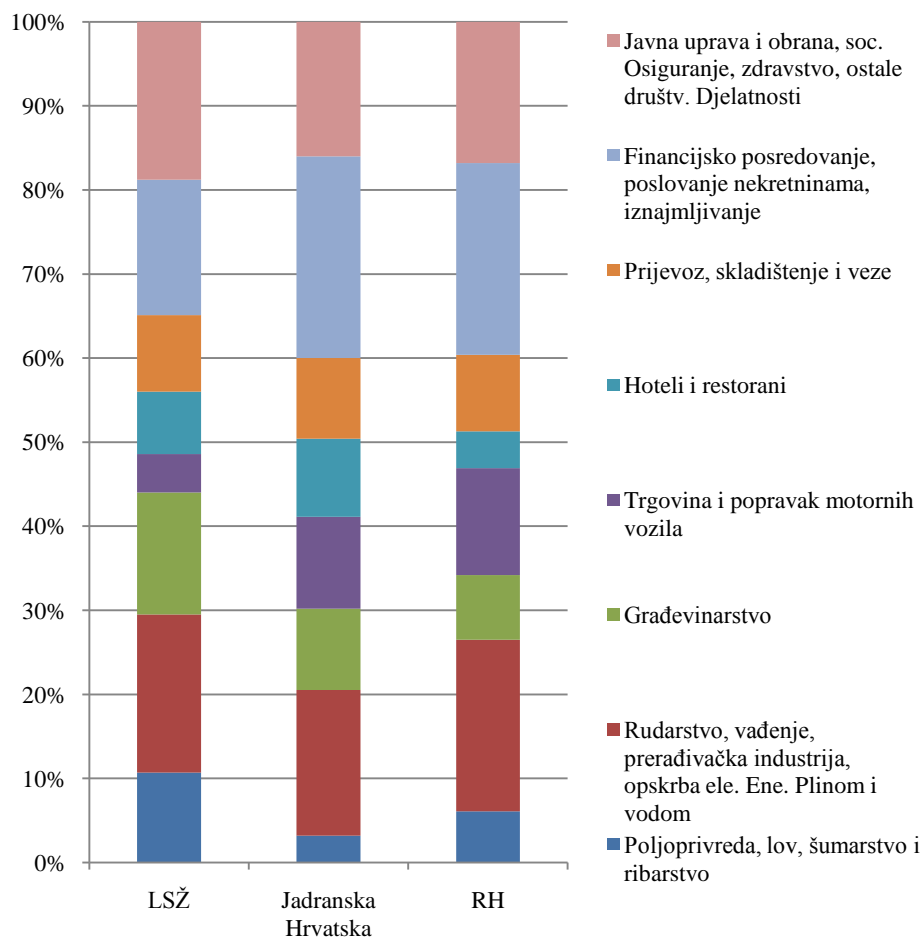
Tabela 21: Iznos BDP-a po stanovniku u regiji 2002-2007 u EUR

	2002.	2004.	2006.	2007.	IND 07/02	2007. (EU27=100)
LSŽ	5.011	8.196	6.849	8.039	160	32
Jadranska Hrvatska	5.058	6.529	9.149	9.471	188	38
RH	5.510	6.461	7.705	9.656	175	39
EU (27 Zemalja)	20.500	21.600	23.600	24.800	121	100

Izvor: DZS Priopćenje broj 12.1.2. od 28.02.2006., 22.02.2007., 1.3.2010.
EUROSTAT – Yearbook 2009 str. 73 i 74.

U razdoblju 2002-2007 godine ostvareni BDP u LSŽ porastao je 30% više nego što je isti porastao na nivou EU, odnosno 21% manje od rasta BDP-a ostvarenog na nivou RH. Promatrano po stanovniku, BDP per capita u LSŽ istovremeno je ostvario 39% brži rast od onog na nivou EU i 15% sporiji rast od istog pokazatelja na nivou RH. Ukupno najbrži porast ostvarenog BDP-a i BDP-a po stanovniku u promatranom razdoblju zabilježen je na nivou Jadranske regije.

Struktura bruto dodane vrijednosti u Ličko-senjskoj županiji, Jadranskoj Hrvatskoj i Republici Hrvatskoj 2007. godine prikazana je sljedećim grafom.

Slika 3: Struktura bruto dodane vrijednosti za Republiku Hrvatsku i Ličko-senjsku županiju po NKD iz 2002. godine za 2007. godinu; Izvor: DZS, Priopćenje 12.1.2. od 1. ožujka 2010. godine

U strukturi ukupne bruto dodane vrijednosti u Ličko-senjskoj županiji 2007. godine jednak udio imale su djelatnosti javne uprave i obrane, socijalnog osiguranja, zdravstva i ostalih društvenih djelatnosti kao i djelatnosti rudarstva, vađenja, prerađivačke industrije i opskrbe električnom energijom zbirno (18,8%). U odnosu na Jadransku Hrvatsku i Republiku Hrvatsku, Ličko-senjska županija ostvarila je veću bruto dodanu vrijednost u djelatnosti poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, građevinarstva i javne uprave dok je niži udio u odnosu na RH i Jadransku Hrvatsku ostvaren u djelatnosti trgovine, financijskog posredovanja i poslovanja nekretninama. Udio djelatnosti javne uprave i obrane, socijalnog osiguranja zdravstva i ostalih društvenih djelatnosti te djelatnosti rudarstva, vađenja, prerađivačke industrije i opskrbe električnom energijom zbirno u strukturi bruto dodane vrijednosti ostvarene na području Ličko-senjske županije bitno se ne razlikuju od udjela istih djelatnosti u strukturi BDV ostvarene na području Jadranske Hrvatske ili RH.

Iako su prosječne stope rasta odabranih pokazatelja u Ličko-senjskoj županiji u posljednjih pet godina gotovo na razini stopa rasta u Republici Hrvatskoj, gospodarstvo Ličko-senjske županije karakterizira još uvijek skroman udio u ukupnom gospodarstvu Republike Hrvatske u apsolutnom

smislu (udio u broju zaposlenih, broju trgovačkih društava, ostvarenom ukupnom prihodu). Slični su i relativni pokazatelji (robni izvoz po stanovniku).

Tabela 22: Odabrani pokazatelji gospodarstva LSŽ i RH 2005.-2009. godine

Pokazatelj	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	Ø godišnji IND (05-09)		% udio LSŽ /RH (2008.)
						LSŽ	RH	
Broj trgovačkih društava	477	546	601	656	674	109,1	110,4	0,6
Broj obrtnika	1.476	1.448	1.485	1.422	1.305	97,05	97,2	1,4
UKUPNA ZAPOSLENOST	13.593	13.496	13.688	14.114	13771	100,4	102,4	0,95
Pravne osobe	10.041	9.957	10.000	10.406	10.412	100,9	103,9	0,86
Obrti	2.965	3.020	3.199	3.261	2.940	100,0	98,2	1,2
Poljoprivrednici (HZMO)	587	519	489	447	419	92,0	92,2	1,2
POSLOVANJE TRGOVAČKIH DRUŠTAVA (FINA)								
Ukupni prihodi (u mil. HRK)	1.353	1.533	1.667	1.803	1.584	104,5	104,6	0,3
Ukupni rashodi (u mil. HRK)	1.360	1.480	1.585	1.785	1.557	103,9	105,2	0,3
Broj zaposlenih	4.050	4.300	4.400	4.575	4.465	102,5	102,3	0,5
Prosječna neto plaća	2.990	3.040	3.367	3.450	3.582	104,7	106,2	(RH=100) 77,3
POSLOVANJE OBRTRNIKA (MFIN PU)								
Ukupni primici obrta (u 000 HRK)	522.102	406.539	389.773	393.637	-	91,6	94,8	1,16
Ukupni izdaci obrta (u 000 HRK)	463.958	353.373	338.521	343.393	-	91,1	94,2	1,16
IZVOZ u 000 USD	6.563	6.887	11.399	8.825	6.636	104,9	107,0	0,06
IZVOZ u 000 USD po stanovniku	122,3	128,3	212,4	164,4	114,9	104,6	107,0	(RH=100) 4,9
OSTVARENE INVESTICIJE U DUGOTRAJNU IMOVINU (pravnih osoba) u 000 HRK	250.745	340.089	297.707	264.022	-	104,0	112,4	0,38

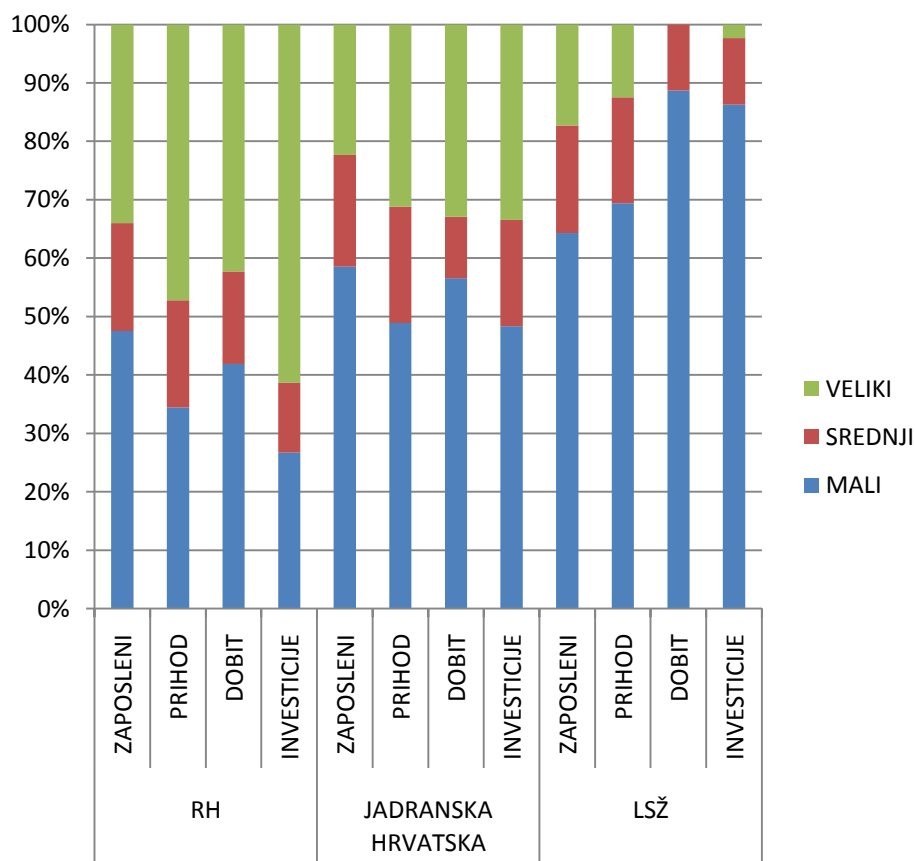
Izvor podataka:

Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika RH po županijama u 2005., 2006., 2007., 2008. i 2009. godini, DZS – Priopćenje broj 11.1.2/2 od 2006., 2007., 2008., 2009. i 2010. godine, Porezni vjesnik, službeni glasnik Porezne uprave Republike Hrvatske br. 2d 2007, 2008, 2009, 2010.g., Statistički ljetopis 2006., 2007., 2008., 2009. str. 603, DZS – Statistička izvješća, HZMO – Statističke informacije

Međutim, važno je napomenuti da pokazatelji temeljeni na podacima FINA-e ne obuhvaćaju financijske rezultate i zaposlene u velikim državnim tvrtkama (HŽ, HT, HEP, INA, Hrvatske šume, Hrvatske vode, Hrvatske pošte) kao i velikim trgovačkim lancima koji se ostvare na području Ličko-senjske županije nego su prikazani u okviru rezultata za Grad Zagreb jer se podaci evidentiraju prema administrativnom sjedištu tvrtke iako se stvarna poduzetnička aktivnosti odvija na području cijele Republike Hrvatske.

Prema veličini poduzetnika u strukturi gospodarstva Ličko-senjske županije dominiraju mali poduzetnici koji čine 98% ukupnog broja poduzetnika Županije.

Promatrano po veličini gospodarskih subjekata, udio zaposlenih kod malih poduzetnika u Ličko-senjskoj županiji veći je od istog udjela na nivou kako RH tako i Jadranske regije. Isto tako mali poduzetnici ostvaruju veći udio u ukupnim prihodima gospodarstva u našoj Županiji u odnosu na udio istih u ukupnim prihodima gospodarstva RH i Jadranske Regije, te daleko veći udio u ostvarenoj dobiti i realiziranim investicijama.

Slika 4: Usporedba važnosti malog i srednjeg gospodarstva u Ličko-senjskoj županiji, Jadranskoj regiji i RH u 2009. godini

Tabela 23: Ocjena razvijenosti Ličko-senjske županije sukladno Uredbi o indeksu razvijenosti (NN 63/10)

Pokazatelj	Prosječni dohodak per capita (kn) 2006.-2008.	Prosječni izvorni prihodi per capita (kn) 2006.-2008.	Prosječna stopa nezaposlenosti 2006.-2008.	Kretanje stanovništva 2001.-1991. (IND 1991=100)	Udio obrazovanog u stanovništvu 16-65 g. (2001.)
Ličko-senjska	23.127	2.759	16,80%	65,1	59,70%
Republika Hrvatska	26.280	3.613	13,80%	93,9	67,30%
Jadranska Hrvatska	25.266	3.785	13,5%	87,5	70,5%

Izvor: www.mrrsvg.hr

Prosječni iznos ukupnog dohotka i dobiti koje godišnje ostvaruju porezni obveznici u Ličko-senjskoj županiji po stanovniku u razdoblju 2006.-2008. godine iznosio je 23.127 kuna i bio je 14% niži od prosječnog dohotka per capita na nivou Republike Hrvatske i 9% niži od istoga na nivou Jadranske Hrvatske. Prosječni izvorni prihodi jedinica lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave po stanovniku u Ličko-senjskoj županiji znatno su manji od istih na nivou RH i Jadranske Hrvatske.

RAZVOJNI PROBLEMI

- Županija pripada slabo razvijenim regijama, budući da po visini ostvarenog BDP-a po stanovniku zaostaje za prosjekom Jadranske Hrvatske i RH (17%), a za prosjekom EU-27 više od 50%
- U strukturi BDV relativno mali udio proizvodnih djelatnosti u odnosu na isti udio javne uprave, zdravstva i ostalih društvenih djelatnosti
- Gospodarstvo Ličko-senjske županije karakterizira još uvijek skroman udio u ukupnom gospodarstvu Republike Hrvatske (vezano uz sličan udio u broju stanovnika Županije), a pogotovo mali udio u ostvarenom izvozu
- Trajni izazov opstanka i pozicioniranja na globalnom tržištu i tržištu EU u uvjetima različitih postojećih ograničenja
- Mali udio u ukupnoj gospodarskoj aktivnosti srednje velikih i velikih gospodarskih subjekata, koji se tradicionalno nositeljima investiranja u regiji
- Izvorni prihodi JLP(R)S po stanovniku u LSŽ znatno su manji od istih na nivou RH i na nivou Jadranske Hrvatske.

RAZVOJNE POTREBE

- Povećanje udjela i značaja u gospodarstvu Republike Hrvatske
- Povećanje konkurentnosti ukupnog gospodarstva, a osobito ključnih proizvodnih djelatnosti, te djelatnosti u sektoru turizma
- Osiguravanje dodatne potpore središnje države za otklanjanje razvojnih teškoća.

III.4.2. POLOŽAJ GOSPODARSTAVA JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE NA PODRUČJU LIČKO-SENJSKE ŽUPANIJE

Kao što na nivou Republike Hrvatske postoje razlike u regionalnom razvoju, ista obilježja prisutna su i u Ličko-senjskoj županiji. Demografski i financijski pokazatelji najpovoljniji su za gradove (Gospić, Novalja, Otočac, Senj) dok su općine uglavnom slabije razvijene s izuzetkom npr. Općine Plitvička Jezera koja ima neke pokazatelje povoljnije i od prosjeka Ličko-senjske županije (najniži indeks starenja u Županiji, prosječnu stopu nezaposlenosti nižu od stope Županije i Republike Hrvatske).

Gotovo sva gospodarska aktivnost odvija se u gradovima te Općini Plitvička Jezera, dok su npr. poduzetnici svih ostalih općina u 2009. godini ostvarili svega 10% ukupno ostvarenog prihoda poduzetnika Ličko-senjske županije.

Tabela 24: Odstupanja u razvijenosti JLS unutar LSŽ od prosjeka LSŽ

	Prosječni dohodak per capita (kn)	Prosječni izvorni prihodi per capita (kn)	Prosječna stopa nezaposlenosti	Kretanje stanovništva	Udio obrazovanog u stanovništvu 16-65 g.
	2006.- 2008.	2006.- 2008.	2006.-2008.	2001.-1991.	2001.
Ličko-senjska	100	100	100	100	100
Republika Hrvatska	114	131	82	144	113
Jadranska Hrvatska	109	137	80	134	118

Prosječni izvorni prihodi po stanovniku u Županiji 31% su manji od istog prosjeka na nivou RH, a 37% su manji od takvog prosjeka na nivou Jadranske Hrvatske. Prosječna stopa nezaposlenosti u Ličko-senjskoj županiji prosječno je 18% veća od iste na nivou RH. Udio obrazovanog stanovništva u radnom kontingentu u Županiji manji je od istog na nivou RH.

Na području Ličko-senjske županije postoje i druga značajna odstupanja u razvijenosti od prosjeka Ličko-senjske županije gledano po jedinicama lokalne samouprave, tako je npr. Najveće odstupanje od prosječne stope nezaposlenosti zabilježeno na području grada Novalje (28% manja stopa nezaposlenosti od prosjeka Županije) i općine Plitvička jezera (22% manja stopa nezaposlenosti od prosjeka Županije).

Slika 5: Prosječna stopa nezaposlenosti 2006. - 2008.

Prosječni izvorni prihodi po jedinicama lokalne samouprave kao i prosjek Županije ispod su prosječnih izvornih prihoda per capita ostvarenih u Republici Hrvatskoj, s izuzetkom Grada Novalje i Općine Karlobag gdje je izvorni prihod po stanovniku do četiri puta veći od županijskog prosjeka.

Slika 6: Prosječni izvorni prihodi per capita (kn) 2006. - 2008.

Udio obrazovanog u stanovništvu 16-65 godina u Ličko-senjskoj županiji ispod je prosjeka Republike Hrvatske (13% niži) dok je pokazatelj obrazovanosti iznad prosjeka Republike Hrvatske u gradovima Gospiću i Novalji, a iznad Županijskog prosjeka još i u Gradu Senju te općini Plitvička jezera.

Slika 7: Udio obrazovanog u stanovništvu 16-65 g. 2001.

Tabela 25: Usporedba gospodarskih rezultata na razini jedinica lokalne samouprave u 2009.g.

JLS	Ukupni prihodi (kn)	Udio %	Ukupni prihodi trgovačkih društava po stanovniku (kn)	IND LSŽ = 100
BRINJE	56.304.620	3,55	13.706	46
DONJI LAPAC	3.766.390	0,24	2.003	7
GOSPIĆ	409.558.172	25,85	31.553	107
KARLOBAG	22.266.281	1,41	21.851	74
LOVINAC	16.907.095	1,07	1.542.6	52
NOVALJA	240.146.138	15,16	72.007	244
OTOČAC	302.578.683	19,10	29.063	98
PERUŠIĆ	33.382.184	2,11	95.541	324
SENJ	160.506.764	10,13	19.737	67
PLITVIČKA JEZERA	313.054.642	19,76	67.063	227
UDBINA	24.827.500	1,57	15.056	51
VRHOVINE	993.588	0,06	1.097	4
LSŽ	1.584.292.057	100,00	29.515	100
RH	613.367.000.000	0,26	138.224	468

JLS	Neto plaća po zaposlenom u t.d. (kn)	IND LSŽ = 100	Zaposleni u trgovačkim društvima	Udio %
BRINJE	2.745	76,63	135	3,02
DONJI LAPAC	4.426	123,56	13	0,29
GOSPIĆ	3.190	89,06	1.205	26,99
KARLOBAG	2.819	78,70	78	1,75
LOVINAC	3.772	105,30	47	1,05
NOVALJA	4.337	121,08	404	9,05
OTOČAC	3.074	85,82	819	18,34
PERUŠIĆ	2.984	83,31	126	2,82
SENJ	3.977	111,03	433	9,70
PLITVIČKA JEZERA	4.086	114,07	1.162	26,02
UDBINA	4.852	135,46	42	0,94
VRHOVINE	5.372	149,97	1	0,02
LSŽ	3.582	100,00	4.465	100,00
RH	4.634	129,37	889.396	0,50

Izvor: FINA - Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika RH po županijama u 2009. godini, srpanj 2010. godine, DZS – obrada podataka prikupljenih temeljem obrazaca RAD 1G.

Razlike u gospodarskim rezultatima na nivou jedinica lokalne samouprave vidljivi su i po pokazateljima ukupnih prihoda trgovačkih društava po stanovniku i visini neto plaće po zaposlenom koja je u Ličko-senjskoj županiji ispod prosjeka Republike Hrvatske (-29%). **Ukupni prihodi trgovačkih društava po stanovniku najveći su u općini Perušić (IND 324, LSŽ = 100) i gradu Novalji (IND 244) te u općini Plitvička jezera (IND 227), dok su najmanji u općinama Donji Lapac (IND 7) i Vrhovine (IND 4) gdje su ostvareni prihodi trgovačkih društava po stanovniku na nivou 4% od ukupno ostvarenih prihoda po stanovniku Županije. Prosječno najveća plaća po zaposlenome u trgovačkim društvima najveća je u općinama Vrhovine, Udbina, Donji Lapac i Plitvička jezera. Sedam jedinica lokalne samouprave unutar Ličko-senjske županije (Brinje, Donji Lapac, Karlobag, Lovinac, Perušić, Udbina i Vrhovine) zajedno ostvaruju ukupno 10% prihoda trgovačkih društava sa sjedištem u Ličko-senjskoj županiji i imaju gotovo isto toliko zaposlenih u trgovačkim društvima na području Županije (iste imaju ukupno 22,8% stanovnika Županije).**

RAZVOJNI PROBLEMI

- slabije razvijene općine s malim ljudskim potencijalima i financijskim kapacitetom koji su nedostadni za uklanjanje postojećih razvojnih ograničenja i teškoća
- Značajne unutaržupanijske razlike u razvijenosti gospodarstva.

RAZVOJNE POTREBE jedinica lokalne samouprave koje su slabije razvijene

- jačanje poduzetničke infrastrukture

- osnaživanje lokalnih kapaciteta i ljudskih potencijala za upravljanje razvojem,
- osiguravanje sustavne pomoći u upravljanju razvojem,
- kreiranje programa razvoja i osiguravanja dodatne potpore i potpore za otklanjanje razvojnih teškoća
- izraditi županijski program za poticanje razvoja slabije razvijenih područja

III.4.3. SEKTORSKA STRUKTURA GOSPODARSTVA I DINAMIKA RASTA

Prema podacima za 2009. godinu poduzetnici s područja Ličko-senjske županije koji su dostavili godišnje izvješće o poslovanju FINA-i prijavili su ukupne prihode u visini od 1.584 milijuna kuna, što predstavlja 0,3% ukupnih prihoda poduzeća u Republici Hrvatskoj. Dobit razdoblja je iznosila 82 milijuna kuna, odnosno oko 0,3% ukupne dobiti svih poduzetnika RH.

Tabela 26: Razvijenost županijskog gospodarstva u 2009. (RH=100)

	Prihodi po stan. u 2009.	Aktiva po stan. u 2009.	Dobit nakon oporez. po stan. 2007-2009.	Gubitak nakon oporez. po stan. 2007.-2009.	Investicije po stan. 2007-2009	Izvoz po stan. u 2009.
1. Zagrebačka	78	48	69	42	62	32
2. Krapinsko-zagorska	51	38	47	46	50	88
3. Sisačko-moslavačka	34	25	22	53	21	87
4. Karlovačka	38	27	50	36	26	62
5. Varaždinska	79	49	62	35	66	137
6. Koprivničko-križevačka	59	39	34	30	35	71
7. Bjelovarsko-bilogorska	35	25	37	47	28	34
8. Primorsko-goranska	83	76	70	151	85	69
9. Ličko-senjska	21	34	28	51	73	4
10. Virovitičko-podravska	32	26	15	22	26	44
11. Požeško-slavonska	28	22	16	24	20	41
12. Brodsko-posavska	32	20	26	20	18	37
13. Zadarska	49	59	61	108	69	51
14. Osječko-baranjska	55	45	39	38	53	43
15. Šibensko-kninska	37	46	29	50	42	73
16. Vukovarsko-srijemska	33	29	27	23	30	25
17. Splitsko-dalmatinska	64	64	57	134	62	61
18. Istarska	104	119	141	111	116	195
19. Dubrovačko-neretvanska	56	85	117	127	95	12
20. Međimurska	64	44	50	28	51	109
21. Grad Zagreb	300	333	316	247	311	170
Ukupno Republika Hrvatska	100	100	100	100	100	100

Statističko praćenje gospodarstva po županijama u Republici Hrvatskoj ne odgovara stvarnom stanju jer se statistički podaci gospodarskih subjekata prate prema sjedištu tvrtki, a zbog metropolizacije Hrvatske veliki broj gospodarskih subjekata ima sjedište u glavnom gradu Zagrebu, dok gospodarsku aktivnost obavljaju diljem Hrvatske, što dokazuju i podaci iz Tabele.

Prema većini pokazatelja razvijenosti Županija bilježi ispodprosječne rezultate – **najniži prihodi i ostvareni izvoz** po stanovniku u 2009. godini, dok su pokazatelji razvijenosti iznad prosjeka Republike Hrvatske samo u Gradu Zagrebu što ukazuje na neravnomjeran gospodarski razvoj i koncentraciju poduzetničke aktivnosti u Gradu Zagrebu.

Pored razvijenosti gospodarstva, vrlo je važno ocijeniti njegovu učinkovitost. Za ocjenu relativne snage lokalnog gospodarstva koristili su se per capita pokazatelji, dok će se za ocjenu učinkovitosti poslovanja koristiti pokazatelji po zaposlenom.

Pokazatelji učinkovitosti, kao i u slučaju pokazatelja razvijenosti gospodarstva, daju međusobno različite rezultate. S jedne strane u **LSŽ bilježi se iznadprosječna razina investicija i po zaposlenom, dok je, s druge strane, dohodovnost poduzeća mjerena prihodima po zaposlenom najmanja od svih promatranih županija**. Takav rezultat se samo dijelom može protumačiti činjenicom da se Ličko-senjska županija u većoj mjeri oslanja na radno-intenzivne djelatnosti poput trgovine u odnosu na ostale županije. Međutim, **očito je da uzroke treba tražiti i na drugoj strani, a to je slabijoj konkurentnosti poduzeća, neovisno o tome u kojem sektoru posluju**.

Još jedan važan pokazatelj profitabilnosti gospodarstva jest udjel dobiti u ukupnim prihodima.

Tabela 27: Profitabilnost gospodarstva po sektorima u 2009. godini – udjel dobiti u prihodu (%)

NKD 2007		Ličko-senjska županija	RH
A	POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBARSTVO	4,30	3,19
B	RUDARSTVO I VAĐENJE	2,59	9,55
C	PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	7,68	4,12
D	OPSKRBA ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, PLINOM, PAROM I KLIMATIZACIJA	0,00	1,66
E	OPSKRBA VODOM; UKLANJANJE OTPADNIH VODA, GOSPODARENJE OTPADOM TE DJELATNOSTI SANACIJE OKOLIŠA	1,51	4,80
F	GRAĐEVINARSTVO	8,06	3,94
G	TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO; POPRAVAK MOTORNIH VOZILA I MOTOCIKALA	3,58	2,64
H	PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	6,23	3,69
I	DJELATNOSTI PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREME I USLUŽIVANJA HRANE	8,38	4,52
J	INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE	4,87	11,97
K	FINANCIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA	0,00	8,67
L	POSLOVANJE NEKRETNINAMA	16,21	4,69
M	STRUČNE, ZNANSTVENE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	15,09	11,00
N	ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	8,12	3,54
O	JAVNA UPRAVA I OBRANA; OBVEZNO SOCIJALNO OSIGURANJE	0,00	44,69
P	OBRAZOVANJE	0,00	5,89
Q	DJELATNOSTI ZDRAVSTVENE ZAŠTITE I SOCIJALNE SKRBI	2,22	8,86
R	UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA	0,00	6,03
S	OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	0,92	5,43

<i>T</i>	DJELATNOSTI KUĆANSTAVA KOD POSLODAVACA	0,00	17,99
	Ukupno sve djelatnosti	5,16	4,31

Izvor: Upravni odjel za gospodarstvo, na osnovu podataka FINA - Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika RH po županijama u 2009. godini, srpanj 2010. godine

Rezultati iz tablice potvrđuju da Županija bilježi ukupno gledano iznadprosječne rezultate u profitabilnosti trgovačkih društava u odnosu na RH, a osobito je to vidljivo u djelatnosti poslovanja nekretninama, djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, djelatnosti trgovine, prijevoza i građevinarstva te prerađivačke industrije.

Dinamički pokazatelji poslovanja poduzetnika u razdoblju 2005.-2009. godine su uglavnom jako dobri. Županija prema većini pokazatelja nadmašuje Jadransku Hrvatsku te je ili na razini ili iznad prosjeka Republike Hrvatske. Tako Ličko-senjska županija bilježi u odnosu na Jadransku Hrvatsku iznadprosječne stope rasta u pogledu rasta prihoda trgovačkih društava, broja zaposlenih i dobiti trgovačkih društava kao i u pogledu smanjivanja gubitaka .

Dinamički pokazatelji poslovanja poduzetnika u razdoblju 2005.-2009. godine su uglavnom jako dobri. Županija prema većini pokazatelja nadmašuje Jadransku Hrvatsku te je ili na razini ili iznad prosjeka Republike Hrvatske. Tako **Ličko-senjska županija bilježi iznadprosječne stope rasta u pogledu rasta prihoda trgovačkih društava, broja zaposlenih i dobiti trgovačkih društava kao i u pogledu smanjivanja gubitaka.**

Tabela 28: Godišnje stope rasta pokazatelja poslovanja trgovačkih društava 2005.-2009.(u %)

	Prihodi	Broj zaposlenih	Dobit nakon oporez.	Gubici nakon oporez.
Ličko-senjska županija	17,07	10,25	7,53	-28,86
Jadranska Hrvatska	14,46	10,21	4,39	58,77
Republika Hrvatska	17,12	9,29	-4,50	102,93

Izvor: UO za gospodarstvo, na osnovu podataka FINA - Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika RH po županijama u 2009. godini, srpanj 2010. godine

Promjene u sektorskoj strukturi županijskog gospodarstva u razdoblju 2005.-2009. godine nisu značajnije izražene. Udjel u **ukupnom prihodu nešto je manji u djelatnosti trgovine, građevinarstva i prerađivačke industrije, dok je udjel u zaposlenosti najviše povećan u djelatnosti hotela i restorana.** Kod dobiti, najveći rast udjela bilježi sektor prerađivačke djelatnosti dok je kod ostalih društvenih djelatnosti ostvaren najveći pad udjela u dobiti.

Tabela 29: Promjene u sektorskoj strukturi županijskog gospodarstva

Sektori	Udjel u ukupnom prihodu %		Udjel u ukupnoj zaposlenosti %		Udjel u ukupnoj dobiti nakon oporez. %	
	2005	2009	2005	2009	2005	2009
A Poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo, rudarstvo	2,13	1,75	1,56	1,48	0,95	1,12
D Prerađivačka industrija	15,21	14,60	19,43	18,72	9,98	21,75
E Opskrba ele. energijom, plinom, vodom, uklanjanje otpadnih voda	6,03	5,37	6,64	7,00	2,77	1,63
F Građevinarstvo	12,44	11,31	16,30	13,37	11,56	17,68
G Trgovina, popravci	36,62	33,57	19,93	17,81	21,42	23,31
H Hoteli i restorani	5,06	10,47	5,83	12,60	2,08	17,00
I Prijevoz, skladištenje	4,14	5,14	5,26	5,44	1,60	6,20
J Financijsko poslovanje	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
K Poslovanje nekretninama	1,86	0,39	2,25	0,22	2,59	1,28
M Obrazovanje	0,03	0,00	0,07	0,00	0,02	0,00
N Zdravstvena zaštita	0,56	0,08	0,95	0,20	0,48	0,03
O Ostale društ. djelatnosti (stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti, umjetnost, zabava i rekreacija, informacije i komunikacije, ostale uslužne djelatnosti)	15,92	16,96	21,78	23,16	46,55	10,00
UKUPNO	<i>100,0</i>	100,00	<i>100,0</i>	100,00	100	100,00

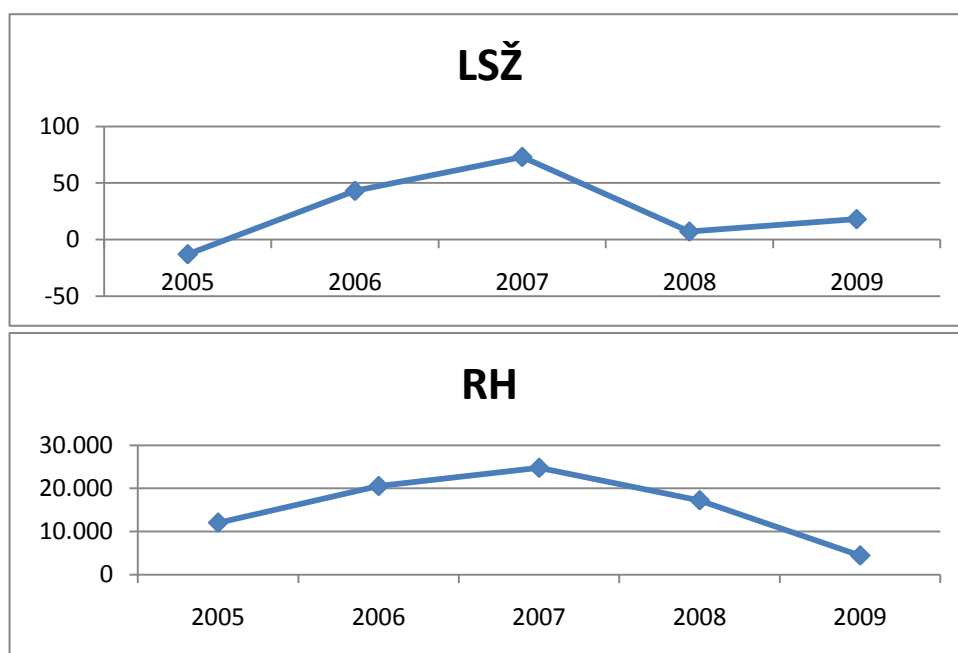
Izvor: Upravni odjel za gospodarstvo na osnovu podataka FINA - Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika RH po županijama u 2009. godini, srpanj 2010. godine

Kod dobiti, najveći rast udjela bilježi sektor prerađivačke djelatnosti dok je kod ostalih društvenih djelatnosti ostvaren najveći pad udjela u dobiti.

Prema podacima FINA-e za 2009. godine najznačajniji sektor u Ličko-senjskoj županiji je sektor trgovine na veliko i na malo (33,57% ukupnog prihoda, 27,4% registriranog broja poduzetnika), dok je prema broju zaposlenih najznačajnija prerađivačka industrija (836 ili 18,7% zaposlenih). Po udjelu u ostvarenom prihodu nakon djelatnosti trgovine slijedi prerađivačka industrija s 14,6%, umjetnost, zabava i rekreacija 12,45%, građevinarstvo – 11,31%. Značajniji udjel ima još djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane – 10,47%.

Trend poslovanja gospodarstva Ličko-senjske županije (prema konsolidiranom financijskom rezultatu) u razdoblju 2005-2009. godine pokazuje praćenje trenda Republike Hrvatske (osim za posljednju godinu), ali na nižem opsegu poslovanja. U 2009. godini od 554 poduzetnika koji su predali izvješća FINA- i 344 poduzetnika su poslovala s dobiti (62,1%) dok je u Republici Hrvatskoj za isto razdoblje 59,5% poduzetnika poslovalo s dobiti.

Slika 8: Konsolidirani rezultat poslovanja gospodarstva Ličko-senjske županije i Republike Hrvatske 2005.-2009. godine

Izvor: FINA - Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika RH po županijama u 2006., 2007., 2008., 2009. i 2010. godini

III.4.4. EFIKASNOST GOSPODARSTAVA ŽUPANIJA

Izvođenje navedenih pokazatelja za gospodarstvo pojedine županije ima samo ilustrativan karakter jer se struktura gospodarstva po županijama veoma razlikuje, te je usporedba po županijama analitički malo vrijedna, osim usporedbe pojedinih pokazatelja za više godina za istu županiju ako nije došlo do teritorijalnih promjena i/ili do bitnih promjena u gospodarskoj strukturi županije, pojavom rada novih ili prestankom rada postojećih gospodarskih subjekata.

Prema podacima FINA-e za 2009. godinu, prema pokazatelju produktivnosti rada mjerenim ukupnim prihodima po zaposlenom najslabije rezultate imali su zaposleni u Ličko-senjskoj županiji svega 355 tisuća kuna, a najbolje zaposleni Grada Zagreba – 915 tisuća kuna po zaposlenom. Prema pokazatelju produktivnosti rada mjerenom neto dobiti (dobit minus gubitci) po zaposlenom u 2009. Godini Ličko-senjska županija je među 10 županija koje su ostvarile neto dobit po zaposlenom u 2009. Godini (Tabela u Prilogu).

Prema pokazatelju ukupne ekonomičnosti prihodi su bili veći od rashoda u 12 županija uključujući i Ličko-senjsku čija je ekonomičnost bila nešto veća od prosjeka Republike Hrvatske koji je iznosio 1,57% (Ličko-senjska županija 1,73%).

Pokazatelji rentabilnosti prometa, ukupne imovine i vlastitog kapitala također su bili pozitivni, ali skromne visine prihoda (1,2%, 0,4% i 0,8%).

III.4.5. IZRAVNA STRANA ULAGANJA

Analiza izravnih inozemnih ulaganja u Županiju pokazuje da su prva ulaganja zabilježena 1999.g., a od 1999. do 2009. godine na području Županije uloženo oko 10,1 milijuna eura što je 0,05 ostvarenih izravnih inozemnih ulaganja u Republiku Hrvatsku u istom razdoblju.

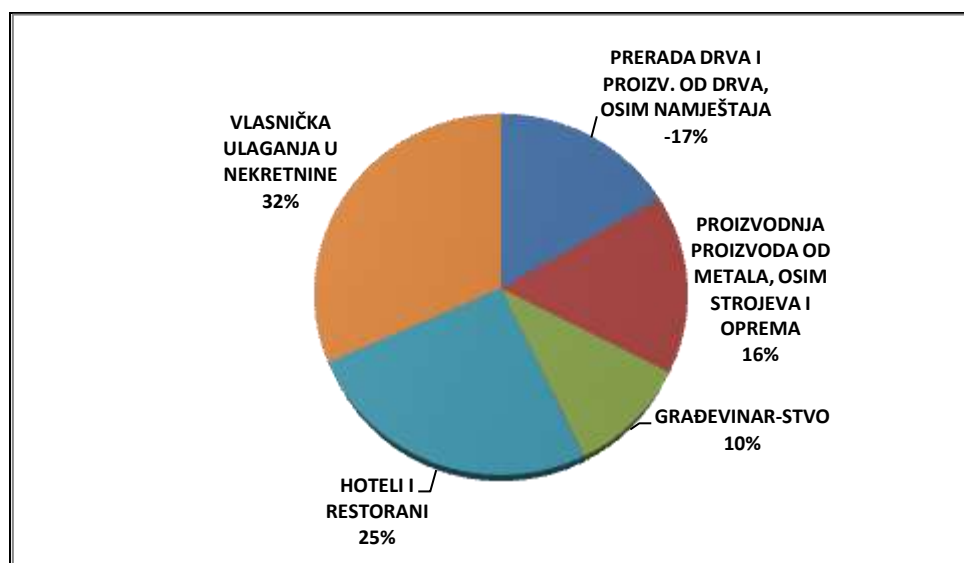
Tabela 30: IZRAVNA STRANA ULAGANJA U LIČKO-SENJSKU ŽUPANIJU 1999-2009

	Vlasnička ulaganja (u 000 EUR)	Zadržane zarade (u 000 EUR)	Ostala ulaganja (u 000 EUR)	Ukupno LSŽ (u 000 EUR)	Ukupno RH (u 000 EUR)
1999 – 2005	5.843	-1.960	713	4.597	9.288.800
2006	125	-494	1.178	810	2.764.800
2007	2.661	-535	-517	1.609	3.678.600
2008	2.724	-233	-1.056	1.436	4.195.400
2009	1.606	237	-153	1.690	2.096.000
Ukupno	12.961	-2.987	166	10.141	22.023.600

Izvor: Hrvatska narodna banka

Izravna strana ulaganja u Ličko-senjsku županiju u prethodnom desetogodišnjem razdoblju iznosila su ukupno gledano svega 189 EUR po stanovniku dok je istovremeno vrijednost ostvarenih izravnih stranih ulaganja u RH iznosila 4.963 EUR po stanovniku. Obzirom na prisutnu financijsku krizu na svjetskim tržištima, za očekivati je usporavanje inozemnih investicija u narednih nekoliko godina.

Tabela 31: Ostvarena izravna strana ulaganja u Županiju 1999-2009 godine po djelatnostima

Struktura ulaganja u promatranom razdoblju ukazuje da je interes ulagača bio u poslovanje nekretninama, djelatnost hotela i restorana, prerade drva i metala te građevinarstva.

III.4.6. VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA

Statistika robne razmjene s inozemstvom obuhvaća svu robu koja se izvozi iz zemlje odnosno uvozi u zemlju. Tako izvoz obuhvaća svu robu koja se izvozi iz Hrvatske, a potječe iz domaće proizvodnje ili unutarnjeg robnog prometa. Stoga pokazatelji izvoza ne obuhvaćaju financijske pokazatelje u turizmu koji bi znatno utjecali na rezultate vanjsko-trgovinske razmjene Ličko-senjske županije.

Tabela 32: Struktura izvoza i uvoza Ličko-senjske županije u 2009. g. po granama djelatnosti

NKD 2007		Izvoz I-IX 2009	%	Uvoz I-XII 2009	%
A	Poljoprivreda, lov i šumarstvo	0	0	0	0
B	Rudarstvo	757.886	12,45	740.909	11,32
C	Prerađivačka industrija	4.528.923	73,43	3.386.562	51,03
F	Građevinarstvo	579.201	9,39	722.322	10,89
G	Trgovina	0	0	1.624.359	24,48
H	Ugostiteljstvo	2.313	0,03	9.722	0,01
I	Promet, skladištenje i veze	298.683	4,70	53.561	0,80
O	Ostale društ., soc i osobne usl. djelat	314	0,00	98.427	1,47
UKUPNO		6.167.320	100	6.635.862	100

Izvor: HGK ŽK Otočac

Tabela 33: Izvoz i uvoz prerađivačke industrije za I –XII 2009. g.

DJELATNOST	Izvoz I- XII.2009.	%	Uvoz I-XII 2009.	%
Prerada drva	3.083.504	68,08	294.556	8,70
Proizvodnja hrane i pića	42.824	0,95	108.085	3,19
Proizvodnja tekstila	609.705	13,46	986.759	29,14
Proizvodnja papira	1.963	0,04	566.778	16,74
Proizvodnja ostalih nemet.proizv.			231.681	6,84
Proizvodnja od metala	5.915	0,13	866.334	25,58
Proizvodnja elek.aparata za rasvjetu	785.012	17,34	332.369	9,81
UKUPNO PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	4.528.923	100	3.386.562	100

Izvor: DZS Priopćenje broj 4.2.5. od 12.7.2010. ; Obrada HGK – ŽK Otočac

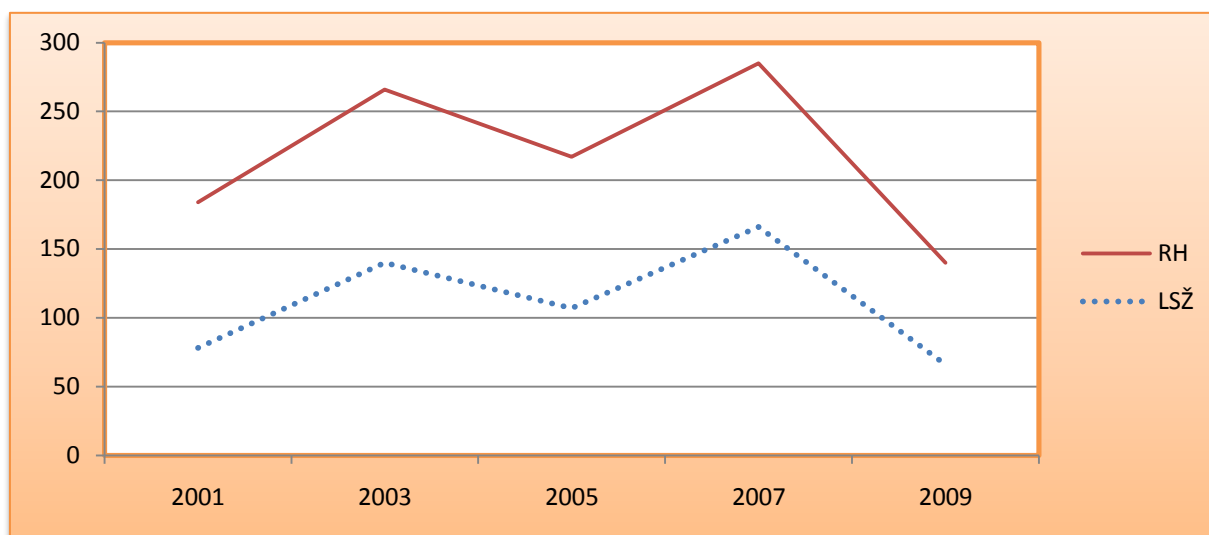
Udio uvoza Županije u ukupnom uvozu RH 2009. godine iznosio je svega 0,031%, dok je udio izvoza iznosio 0,058%. U 2009. godini u Ličko-senjskoj županiji izvozom je ostvareno 32,4 milijuna kuna prihoda što je 24,7% niže nego prethodne godine. Istovremeno u Ličko-senjsku županiju uvezeno je robe u vrijednosti od 34,9 milijuna kuna što je 36% manje nego prethodne godine, pa je ukupno ostvaren negativan saldo vanjsko-trgovinske bilance od 2.557.000,00 kn.

Tabela 34: Izvoz – uvoz Ličko-senjske županije i RH u 2008. i 2009. godini

	IZVOZ		IND 09/08	UVOZ		IND 09/08	SALDO	
	2008.	2009.		2008.	2009.		2008.	2009.
LSŽ (000 kn)	42.947	32.350	75,3	54.509	34.907	64,0	-11.562	-2.557
RH (000 kn)	69.204.821	55.180.038	79,7	150.354.032	111.739.738	74,3	-81.149.211	-38.614.294
LSŽ (000 \$)	8.825	6.167	69,9	11.409	6.636	58,2	-2.584	-469
RH (000 \$)	14.111.662	10.473.765	74,2	30.728.437	21.202.637	69,0	-16.616.775	-10.728.872
LSŽ / RH	0,062	0,058		0,037		0,031		

Izvor: DZS, Priopćenje 4.2.2/4. od 12. veljače 2009. godine

Indeks rasta/pada izvoza u Ličko-senjskoj županiji prati indeks rasta/pada izvoza ostvarenog na nivou RH na znatno nižoj prihodnoj razini.

Slika 9: Indeksi rasta/pada izvoza u Republici Hrvatskoj i Županiji 2001-2009

RAZVOJNI PROBLEMI

- Niska razina dohodovnosti poduzetnika mjerena prihodima po zaposlenom
- Niska razina ostvarenih prihoda i izvoza po stanovniku,
- Niska učinkovitost malog i srednjeg gospodarstva.
- Slabo razvijena prerađivačka industrija,
- Nizak stupanj ulaganja u nove tehnologije i inovacije.
- Udio prerađivačke industrije u ukupnim prihodima gospodarstva, ukupnoj zaposlenosti i ukupno ostvarenoj dobiti opada
- Slaba prisutnost izravnih stranih ulaganja

RAZVOJNE POTREBE

- Povećanje konkurentnosti ukupnog gospodarstva, a osobito ključnih proizvodnih djelatnosti, te sektora turizma

- Razvijati i provoditi programe za jačanje konkurentnosti MSP-a.
- Poticati promjene u poslovanju poduzeća kroz uvođenje modernih procesa i ulaganja u razvoj i stvaranje proizvoda i usluga s većom dodanom vrijednosti.
- Sustavno poboljšavati poslovno okruženje u Županiji i JLS za razvoj poduzetništava
- privlačenje stranih investitora,
- Povećanje udjela izvoza u strukturi ukupnih prihoda trgovačkih društava Ličko-senjske županije

RAZVOJNA PREDNOST:

- Iznadprosječni rezultati u profitabilnosti trgovačkih društava ukupno gledano u odnosu na RH – najprofitabilnije djelatnosti: poslovanje nekretninama, hoteli i restorani, trgovina, prijevoz i prerađivačka industrija,
- Ekonomičnost poslovanja u Ličko-senjskoj županiji iznad prosjeka RH

III.4.7. PREGLED GOSPODARSKOG RAZVOJA PO DJELATNOSTIMA

PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA

U Ličko-senjskoj županiji u 2009. godini u djelatnosti prerađivačke industrije bilo je 75 poduzetnika s 836 zaposlenih koji su ostvarili 14,6% ukupnog prihoda. Prerađivačka industrija ostvarila je u 2009. godini 73,43% izvoza i 51,03% uvoza Ličko-senjske županije.

Unutar prerađivačke industrije najvažnija je drvena industrija (68,08% izvoza), slijedi tekstilna industrija te proizvodnja električnih aparata za rasvjetu.

U prerađivačkoj industriji još je prisutna metaloprerađivačka industrija koja nije izvoznik već uglavnom radi kooperantske poslove za velike gospodarske subjekte (brodogradnja, autoceste, visoko i niskogradnja).

Metaloprerađivačka industrija

Metaloprerađivačka industrija uvedena je u Županiju tijekom pedesetih i šezdesetih godina, i to posebice u Ličkom Osiku (Gospić) radi ubrzanja gospodarskog rasta tadašnje regije koja je, u to vrijeme, bila svrstana u “nedovoljno razvijena područja”. Od šest velikih tvrtki koje su tada otvorene u metaloprerađivačkoj industriji, danas je aktivna samo Metalna oprema d.d. iz Senja, koja se nalazi među prvih pet tvrtki po broju zaposlenih u Županiji (80 zaposlenih).

Ostali nekadašnji veliki pogoni nakon okončanja stečajnog postupka pokušavaju naći mjesto na tržištu transformacijom u više manjih zaokruženih tehnološko-ekonomskih cjelina, za koje je moguće naći kupca, a koji će se moći prilagoditi suvremenom načinu poslovanja. Na taj se način pokušavaju revitalizirati i iskoristiti prostori u bivšoj tvornici Marko Orešković u Ličkom Osiku u okviru koje je novi vlasnik obrt Neven Plast uredio privatnu poslovnu zonu. U okviru ove zone danas posluje više korisnika među kojima i talijanska tvrtka Bisol gradi pogon za pocinčavanje, a zapošljavat će 80 radnika. Obrt Neven Plast u okviru poslovne zone ima pogon za proizvodnju proizvoda od plastičnih masa.

Tekstilna industrija

Devedesetih godina prestalo je s radom više pogona tekstilne industrije na području Županije kao što su npr. OTEKS Otočac, Sloga Gospić, Kamensko Donji Lapac. Danas na području Županije u tekstilnoj industriji posluju tri gospodarska subjekta, među kojima je najveći NEDA Senj d.o.o. Senj s 80

zaposlenih. Neda Senj d.o.o. jedan je od većih izvoznika u Županiji.

Prerada drva

U djelatnosti drvne industrije danas je registrirano ukupno 20 gospodarska subjekta koji zapošljavaju ukupno 287 radnika od kojih se proizvodnjom finalnih proizvoda bavi pet trgovačkih društava, a ostala proizvode rezanu građu. Djelatnost drvne industrije najvažnija je izvozna djelatnost u Ličko-senjskoj županiji. Udio drvne industrije u ukupnoj strukturi izvoza 2009. godine iznosio je 68%. Izvozni proizvodi su piljena građa i parket. U Županiji se proizvede oko 183.000 m³ pilanskih trupaca, od kojih se na području Županije preradi 115.000 m³, (podaci Hrvatskih šuma za 2009. godinu!) Budući da se procjenjuje da ukupni instalirani pilanski kapaciteti u Županiji iznose 304.000 m³ može se zaključiti da su pilanski kapaciteti na području Županije potkapacitirani, odnosno da s raspoloživim količinama pilanskih trupaca kapaciteti mogu biti popunjeni 70,1%. Razvoj drvne industrije prioritetno je usmjeren osnivanju clustera drvoprerađivača na području Županije, kao modela teritorijalnog udruživanja drvoprerađivača radi nadopunjavanja u proizvodnji i zajedničkog nastupa na tržištu. Polazeći od navedenog vidljivo je da je daljnji razvoj potrebno usmjeriti podizanju stupnja tehnološke obrade drveta u postojećim gospodarskim subjektima, ili otvaranju samo onih novih industrijskih postrojenja koji bi dalje obrađivali poluproizvode postojećih pilana. U gospodarskim šumama najviše su zastupljene šume bukve i jele, a koje su i najznačajnije za industrijsku preradu. Ukupna drva zaliha iznosi cca 37,00 mln m³, od toga 65% odnosi se na bukvu, 22% na jelu i smreku i 13% na ostalo drvo.

Industrijska prerada mineralnih sirovina

Opsežno istraživanje potencijala mineralnih sirovina u Ličko-senjskoj županiji nije izvršeno, pa se potencijal u Županiji može samo okvirno procijeniti. Ispitivanje treba izvršiti, posebice u vezi s nalazištima i kvalitetom arhitektonskog kamena i sl. nemetalnih mineralnih sirovina, koje bi se mogle eksploatirati, a uključuju tehnički građevni kamen, te šljunak, pijesak i kalcit. Najveća tvrtka koja se bavi industrijskom preradom mineralnih sirovina - proizvodnjom građevnog materijala (uključujući vapno i fasadni materijal) je Lička tvornica vapna d.o.o. Ličko Lešće, koja zapošljava 230 radnika i proizvodi 31% ukupne količine hidratiziranog vapna koja se godišnje proizvede u Hrvatskoj.

Prema saznanjima osnovnih regionalnih i detaljnih geoloških istraživanja na području Ličko-senjske županije dominiraju nemetalne sirovine, a samo je manji dio istražen, te se ubraja u eksploatacijske rezerve. Ali, treba napomenuti da je na području Ličko-senjske županije sve više zahtjeva da se odobri istraživanje područja, što prethodi odobravanju eksploatacije.

Metalne mineralne sirovine pretežito su genetski vezane uz eruptivne stijene. Budući da u Republici Hrvatskoj, a time i Ličko-senjskoj županiji, znatno prevladavaju sedimentne stijene, ležišta metalnih sirovina su rijetka i najčešće male ekonomske vrijednosti.

Na prostoru Županije, ovisno o fizičko-mehaničkim svojstvima, vrsti sirovine, mineraloško-petrografskom sastavu, tehnologiji eksploatacije postoje:

- mineralne sirovine **visoke** potencijalnosti;
- mineralne sirovine **srednje** potencijalnosti;
- mineralne sirovine **niske** potencijalnosti.

Mineralne sirovine visoke potencijalnosti su one sirovine koje imaju velike rezerve, te mogu zadovoljavati potrebe Ličko-senjske županije, susjednih regija i služiti za izvoz. U grupu tih mineralnih sirovina na području Županije pripadaju: tehničko-građevni kamen, arhitektonski kamen, šljunak, pijesak i gline, te kamen za industrijsku preradu (vapno, punila pretežno vapnenačkog i dolomitnog sastava).

Mineralne sirovine srednje potencijalnosti su ograničene mineralne sirovine s poznatim rezervama. Za proizvodnju ili održavanje proizvodnje potrebno je obaviti sistematske istražne radove i utvrditi kvalitetu, kvantitet i mogućnost oplemenjivanja, te tehnološke postupke ekonomične prerade. Ovoj grupi pripadaju: ciglarske gline i bituminozne stijene.

Mineralne sirovine niske potencijalnosti su mineralne sirovine zanemarivih rezervi kao što su boksit, barit, bentonit, željezna ruda, manganska ruda, peliti za ekspandiranje, ugljen.

Tehnički građevni kamen

Prema navedenom kriteriju tehnički građevni kamen najzastupljenija je mineralna sirovina visoke potencijalnosti u Ličko-senjskoj županiji. U toj kategoriji značajna su područja na ime te sirovine niz registriranih napuštenih kamenoloma, potencijalnih kamenoloma (koji imaju izdana odobrenja istražnih prostora i odobrenja eksploatacijskih polja – koji su u postupku) i kamenoloma koji su u pogonu (koji imaju odobrenja za izvođenje rudarskih radova). Kamenolom za eksploataciju tehničkoga građevnog kamena je kamenolom Kvarte na području Općine Perušić. Potencijalni kamenolomi tehničkoga građevnog kamena na području Ličko-senjske županije su: Jadovno i Podoštra na području Grada Gospića, Nadžak bilo na području Općine Perušić, Dugi Dol i Zalužnica na području Općine Vrhovine i Brezik na području Općine Brinje, te na otoku Pagu Zaglava i Široki Čelac na području Grada Novalje. Na području Ličko-senjske županije eksploatira se vapnenac za industrijsku preradu. Odobrenje za izvođenje rudarskih radova u ležištu ovog tipa ima kamenolom vapnenca za industrijsku preradu Čardak na području Grada Otočca. Potencijalni kamenolomi karbonatne sirovine za industrijsku preradu: Barlete – Rudine na području Grada Gospića.

Arhitektonski kamen

U prošlosti je eksploatiran na području Ličko-senjske županije. Ta je eksploatacija obustavljena u ležištima pratećih obojenih karbonatnih i klastičnih sedimenata koja su malog opsega i složene geološke građe. U njima nije bilo moguće eksploatirati velike blokove za preradu. Kraj Gospića se na *Debelom brdu još nedavno eksploatirao kamen poznat kao Velebit portoro*. Na toj lokaciji dovršeno je istraživanje nalazišta arhitektonskog kamena i izdano rješenje o eksploatacijskom polju. Uz cestu Senj- Vratnik-Otočac, na lokaciji Žuta Lokva, nalazi se ležište vapnenca s litotidima koji je pogodan za dobivanje blokova arhitektonskog kamena. Zapadno od Brinja nalazi se prostorno ograničeno ležište gustih i tamnosivih, dijelom oolitičnih vapnenaca, a kod Donjeg se Lapca nekada eksploatirao crveno do crvenosmeđi vapnenac poznat kao Unarot.

Šljunak i pijesak

Aktivno ležište šljunka (odobrenje rudarskih radova) na području Županije nalazi se na području Grada Gospić na lokalitetu Papuča kraj Metka i Općini Plitvička jezera na lokalitetu Frkašić. Registrirana područja šljunka u Ličko-senjskoj županiji su: Vedro polje i Rebić u Općini Udbina, Bare kod Donjeg Lapca i Gacko polje.

Kamen za industrijsku preradu

Vapnenci - u različitim stratigrafskim jedinicama brojni su horizonti u kojima su čisti vapnenci, a koji mogu poslužiti kao sirovina za vapno, punila i slične proizvode. Za potrebe vapnare eksploatiraju se kredni rudistni vapnenci na lokaciji Čardak u Ličkom Lešću na području Grada Otočca. Potencijalna ležišta karbonatne sirovine za tvorničku preradu s izdanim odobrenjima za istražni prostor na području Ličko-senjske županije su: Barlete – Rudine na području Grada Gospića.

Dolomiti u mnogim stratigrafskim jedinicama unutar perma, anizika, ladinika, norika i u kredi mogu se naći čisti dolomiti. Kvaliteta im varira. Relativno čisti dolomiti koriste se u proizvodnji dolomitnog vapna i sinter-magnezita.

Ciglarske gline

Ciglarske gline vezane su uz područja aluvijalnih i, manjim dijelom, pleistocenskih sedimenata

kvartara. Na području Općine Perušić, uz cestu Perušić – Gospić, bilo je otvoreno glinište u kvartarnim naslagama. Eksploatacija se odvijala u sloju debelom 5 m, no glina nije zadovoljila potrebe ciglane u Perušiću. Ciglarsku glinu nalazimo također na području Kompolja i Grada Otočca, a iskorištavala se kao sirovinna osnova za keramičke proizvode.

Bituminozne stijene

Visoki postotak bitumena sadrže stijene kod Baljevca, u okolici Zavalja i na padinama Mrsinje jugozapadno od Vrela u Općini Plitvička jezera. Bitumnozni škrljavac registriran je sjeverno od Donjeg Lapca. Mogu se očekivati u sedimentima na području Baških Oštarija i Brušana kraj Gospića, te na lokalitetu Bjelopolje u Općini Donji Lapac.

Boksit

Boksit se može naći duž granice srednjeg i gornjeg trijasa na lokalitetu Grgin vrh nedaleko od Bužima na području Grada Gospića. Na tom je potezu registrirano pet boksitnih tijela. Na otoku Pagu, u smjeru Novalja-Dobre ima boksita uskog i dugačkog oblika, koncentriranog u vidu manjih džepova.

Barit

Na području Ličko-senjske županije u Općini Lovinac, zapadno od mjesta Ričice, nalazi se ležište barita s više lokaliteta. Najveća ležišta su Pilar, Kravarica, Šarac i Bat. S obzirom na to da je eksploatacija barita na ovom području obustavljena, bivša eksploatacijska polja nužno je sanirati.

Bentonit

Bentonitne gline na području Ličko-senjske županije zapažene su oko Donjeg Pazarišta, Divosela i Ravnih bara na području Grada Gospića. Ležišta se mogu očekivati u ladiničkim stijenama.

Željezna ruda

Na području Ličko-senjske županije utvrđena su manja ležišta željeza. Ograničenih mineralnih nalazišta ima na lokalitetu Debeljak, kod Velike Plane i to hematita ili, rjeđe, limonita. Manje količine željeznih ruda opažene su oko Trnovca i Donjeg Pazarišta, sve na području Grada Gospića.

Rude mangana

Na potezu od Donjeg Pazarišta do Trnovca na više su mjesta uz željezne, zapažene i manganske rude. Glavni lokaliteti su oko Dukinog vrela kraj Gospića i Crne grede na Velebitu.

Ugljen

U okviru teritorija Grada Gospić, na lokalitetima Gušta (između Brušana i Trnovca), te kod Raduča, unutar glinovitih škrljavaca nalaze se proslojci kamenog ugljena od nekoliko centimetara do jednog metra debljine, uglavnom bez gospodarske vrijednosti.

Peliti za ekspandirani laki agregat

U praksi se, osim glina, upotrebljavaju finoizrni klastiti kao sirovina za dobivanje ekspandiranoga lakog agregata i drugih ciglarskih proizvoda. Proizvodi od klastita su kvalitetniji, a i proces, od eksploatacije do proizvodnje, jeftiniji je i jednostavniji. Perspektivna područja za eksploataciju ove mineralne sirovine nalaze se oko Počitelja i Metka, te na potezu Medak-Sveti Rok i Sveti Rok-Štikada.

TURIZAM

Turistički potencijal Županije je značajan, ali ovaj sektor za sada nije zadovoljavajuće razvijen. Turistička "ponuda" Ličko-senjske županije prije svega se temelji na izgrađenoj turističkoj infrastrukturi na području priobalja i otočnog dijela županije (Novalja, Senj Karlobag) te na njezinim izvanrednim kulturnim i prirodnim atrakcijama (kao što su Plitvička jezera, Velebit, Lička Plješivica, kanjon rijeke Une, dolina Gacke). Najvažnije turističko središte u kontinentalnom dijelu Županije je Nacionalni park Plitvička jezera, koji bi mogao biti glavni "pokretač" razvoja gospodarstva (posebice turizma i poljoprivrede) u cijeloj Županiji. Nažalost, sadržaji kao što su hoteli, restorani i prateće atrakcije nedostatni su i kao takvi do sada nisu mogli u potpunosti biti stavljeni u funkciju motora razvoja okolnih područja.

Broj evidentiranih noćenja i dolazaka turista u 2009. godini nadmašio je isti broj ostvaren 1990. godine. Tako je u 1990. godini u Ličko-senjsku županiju posjetilo 256.016 turista koji su realizirali 855.767 noćenja. U 2009. zabilježen je posjet 386.720 turista koji su ostvarili 1.519.841 noćenja. Krajem osamdesetih Nacionalni park Plitvička jezera posjećivalo je godišnje oko 750.000 posjetitelja. Ta brojka je ponovno dostignuta u 2004. godini, kada je 749.209 osoba posjetilo ovaj Nacionalni park. Danas Park posjećuje preko 940.000 posjetitelja godišnje.

Unatoč trendu rasta broja dolazaka i ostvarenih noćenja na području Ličko-senjske županije (u razdoblju 2006-2009 broj dolazaka turista porastao 24%, dok je broj realiziranih noćenja porastao 28%) udio u ostvarenim dolascima i noćenjima u Republici Hrvatskoj iznosi 3,5% odnosno 2,7% u 2009. godini.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku od ukupnog broja noćenja realiziranih 2009. godine u Republici Hrvatskoj 91,5% ostvarili su strani turisti (1.390.914 noćenja), a 8,5% domaći (128.927 noćenja).

Prosječna dužina boravka gostiju u Ličko-senjskoj županiji u 2009. godini bila je 3,9 dana što je niže od prosjeka Republike Hrvatske u toj godini koji je iznosio 5,1 dana.

Ukupno najviše dolazaka turista ostvareno u općini Plitvička jezera (41,0%) i gradu Novalji (35,7%), dok je ukupno najviše noćenja realizirano u gradu Novalji (62,2%).

Unatoč višegodišnjem pozitivnom trendu broja ostvarenih dolazaka i noćenja, u 2009. godini broj posjetitelja NP Plitvička jezera smanjen je za 1% u odnosu na 2008. godinu dok broj ostvarenih noćenja u NP od 2005 godine opada, a u 2009. godini bio je manji za 1% od istog 2008. godine.

Tabela 35: Struktura raspoloživih smještajnih kapaciteta u LSŽ 1990., 2005. i 2009. godine

VRSTA	1990. godine		2005. godine		2009. godine		Indeks 09/90
	Broj postelja	%	Broj postelja	%	Broj postelja	%	
Kapaciteti ukupno	22.201	100	26.546	100	31.745	100	143,0
Osnovni	3.309	15	2.080	8,0	2.845	9,0	86,00
Komplementarni	18.892	85	24.466	92,0	28.900	91,0	153,0

Izvor: Statistička izvješća 1408/2010 (Turizam u 2009.), str. 57, obrada podataka DZS – ispostava Gospić, Izvješća o stanju u gospodarstvu Ličko-senjske županije 2003. godine i Statistički ljetopis 2006.

Podaci o smještajnim kapacitetima pokazuju kako su privatne sobe i apartmani još uvijek dominantni oblik ponude.

U proteklih 10 godina ukupan broj postelja u Ličko-senjskoj županiji povećan je 43% , a od ukupnog broja postelja u Županiji 68,7% nalazi u privatnom smještaju, a 31,3% u kolektivnom. Promatrajući prostorno 31.745 postelja ili 48,9% nalazi se na području grada Novalje, u kojoj se nalazi i 42,2% postelja u privatnom smještaju. Udio postelja u Ličko-senjskoj županiji u ukupnom broju postelja u Republici Hrvatskoj iznosi 3,3%.

Osim strukture smještajnih kapaciteta, posebno je važno ocijeniti kvalitetu postojećeg smještaja.

U Ličko-senjskoj županiji najveći broj kreveta je u hotelima s tri zvjezdice- 63,7% i dvije zvjezdice – 34,3%, dok je na nivou Republike Hrvatske 45,2 kreveta u hotelima s tri zvjezdice, no svega 14,3 u hotelima s dvije zvjezdice. U hotelima sa četiri i pet zvjezdica u Republici Hrvatskoj ima 40,5% kreveta dok je taj postotak u Ličko-senjskoj županiji svega 2%.

S obzirom na važnost koju hoteli imaju u ukupnom turističkom prometu, a posebice sa aspekta produžetka turističke sezone, gdje su upravo hoteli i njihova ponuda ključni čimbenik uspjeha u turizmu, valjalo bi povećati ponudu kvalitetnijeg turističkog smještaja u Županiji.

Slična je kvalitativna struktura i u kampovima.

Tabela 36: Broj i kapaciteti kategoriziranih turističkih objekata u Županiji u 2009.

Vrsta objekta		Turistički objekti prema broju zvjezdica				Ukupno
		2	3	4	5	
LSŽ - Hoteli	Broj objekata	5	7	1	0	13
	Broj kreveta	542	1007	198	0	1747
	Udjel u broju kreveta	31,1	57,6	11,3	0	100
RH Hoteli	Broj objekata	95	313	150	23	581
	Broj kreveta	13.927	44.150	31.419	8.190	97.686
	Udjel u broju kreveta	14,3	45,2	32,2	8,3	100
LSŽ Kamp	Broj objekata	2	0	1		3
	Smještajni kapacitet	240	0	4800	0	5040
	Udjel u smještajnom kapacitetu	4,7	0	95,3	0	100
RH – Kamp	Broj objekata	21	16	13	0	50
	Smještajni kapacitet	12.958	17.331	28.959	0	59.248
	Udjel u smještajnom kapacitetu	21,9	29,3	48,8	0	100

Izvor: Ministarstvo turizma, www.mint.hr, stanje 28.07.2010.

Udio djelatnosti H Hoteli i restorani u BDP-u Ličko-senjske županije u 2007. godini iznosio je svega 7,4%, no važnost turizma proizlazi iz njegova utjecaja na poslovanje subjekata u nizu drugih sektora kao što su građevinarstvo, poslovanje nekretninama, usluge prijevoza, poljoprivreda, itd. Stoga se zaključci o važnosti turizma ne mogu donositi isključivo na osnovu rezultata sektora hotela i restorana.

Podaci o profitabilnosti po sektorima u Ličko-senjskoj županiji i Republici Hrvatskoj su pokazali da je sektor djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane iznadprosječno profitabilan u odnosu na nacionalni prosjek. Daljnje povećanje profitabilnosti je potrebno kako bi se sačuvala atraktivnost za daljnja ulaganja i osigurao svoj povoljni multiplikativni utjecaj na ostale grane i u budućnosti.

RAZVOJNI PROBLEMI

- izrazito sezonski karakter turizma,
- koncentracija turističke aktivnosti u Novalji i Plitvičkim Jezerima
- pomanjkanje stručnih kadrova u turizmu,
- nedovoljno korištenje hrvatskih i lokalnih poljoprivrednih proizvoda u turističkoj ponudi

- prosječna ili niska kvaliteta turističkih usluga i proizvoda,
- slaba ponuda visoko kvalitetnih turističkih objekata
- iznimno slaba razvijenost turizma u pojedinim lokalnim jedinicama
- ujednačenost i monotonost ponude

RAZVOJNE POTREBE

- podizanje kvalitete turističkih proizvoda i usluga
- turistički razvoj ostalih lokacija na području Županije,
- produženje turističke sezone
- povećanje udjela domaćih proizvoda u turističkoj ponudi Županije
- privlačiti investicije usmjerene k poboljšanju turističke ponude kampova i turističkih naselja i apartmana,
- povećanje udjela smještajnih kapaciteta više kategorije usluge

ŠUMARSTVO

U gospodarskim šumama najviše su zastupljene šume bukve i jele, a koje su i najznačajnije za industrijsku preradu. Ukupna drvena zaliha iznosi cca 37,00 mln m³, od toga 65% odnosi se na bukvu, 22% na jelu i smreku i 13% na ostalo drvo.

Šume Velebita, Plješivice, Kapele i Sredogorja, koje pripadaju Ličko-senjskoj županiji, predstavljaju sirovinsku osnovu drvne industrije u Županiji. **Ukupna površina šuma iznosi 306.750 ha.** Gospodarske šume nalaze se na 84,49% površina, 3,02% su zaštitne šume, a 9,49% su šume posebne namjene. Važno je napomenuti da su čak 70% ukupne površine šuma - šume na kršu.

Ukupni godišnji prirast iznosi cca 1,1 mln m³, dopušteni godišnji etat iznosi cca. 650.000 m³. Ukupna godišnja proizvodnja pilanskih trupaca UŠP Senj i UŠP Gospić zajedno u 2009. godini iznosila je 182.571 m³ pilanskih trupaca, od čega se 91.269 m³ odnosi na bukvu, 85.652 m³ na jelu i smreku te 5.650 m³ na ostale vrste. Razlog manjoj sječi od dopuštene proizlazi iz miniranosti dijela šuma na području Županije i loše otvorenosti šuma. Prosječna drvena masa iznosi 121 m³/ha te je niža od prosjeka Republike Hrvatske koji iznosi 250 m³/ha. To je zbog toga što se 67% šuma nalazi na kršu. Šume na kršu imaju važnu ulogu u zaštiti te imaju niži dopušteni etat. Najveći dio šuma su državne šume – 95,5%. Njima gospodari državno poduzeće Hrvatske šume d.o.o., a s 4% gospodare nacionalni parkovi. Za razliku od državnih šuma u čiji se uzgoj kontinuirano ulaže, privatne šume su vrlo zapuštene, bez programa gospodarenja i usitnjene. Za razliku od ostalih priobalnih županija gdje su najveće štete od požara zabilježene u priobalnim područjima u Ličko-senjskoj županiji svi veći požari izbijali su na kontinentu pretežno na privatnim šumama i zapuštenom poljoprivrednom zemljištu. U kontinentalnom dijelu Županije se eksploatacijom i gospodarenjem šumama ostvaruju značajni prihodi. U šumarstvu (Hrvatske šume) je na području Županije stalno zaposleno 650 radnika, a sezonski se zapošljava još oko 200 radnika.

Na području županije zbog velikog broja pilanskih kapaciteta i raspoloživosti drvne mase postoje velike mogućnosti za korištenje biomase za proizvodnju toplinske energije. Stoga je, a radi doprinosa razvoju korištenja alternativnih izvora energije, potrebno u budućnosti promovirati korištenje biomase za proizvodnju toplinske energije, naročito za zagrijavanje većih gospodarskih subjekata i ustanova na području Županije.

POLJOPRIVREDA

Poljoprivredno zemljište – temeljni resurs

U Županiji je 80,4 % površine po reljefu planinski kraj (Velebit, Kapela i Plješivica), a poljoprivredna proizvodnja je organizirana na krškim poljima (Gacko, Ličko i Krbavsko polje).

Na području Županije klima je kontinentalna i planinska, a u primorju mediteranska. **Cijelo područje Županije se može okarakterizirati kao područje s otežanim uvjetima gospodarenja u poljoprivredi (brdsko-planinska područja, otoci, područja nepovoljnih hidroloških i pedoloških uvjeta).**

Poljoprivredna proizvodnja organizirana je u nizu malih parcela što ima za posljedicu izrazito ekstenzivan način proizvodnje. Iz navedenog proizlazi da poljoprivredna proizvodnja po kvantiteti i kvaliteti nema velikog značaja u odnosu na druga područja u Republici Hrvatskoj, ali postoje veliki prirodni resursi kao osnova na kojima se može dalje razvijati prvenstveno stočarstvo i ratarstvo u funkciji stočarstva.

Vrsta tala

Tla na području Županije se nalaze na tvrdoj vapnenačkoj i dolomitnoj podlozi i uglavnom su glinasto pjeskovita do humozno pjeskovita. Debljina humusa varira. U pojedinim dijelovima Županije nalaze se oranice i travnjaci (podvelebitsko područje, obronci Plješivice i Kapele, obronci i pojedini dijelovi krških polja) s povišenom kiselošću i kao takva su nepovoljna za uzgoj. Većina poljoprivrednih kultura (ječam, grah, lucerna, djetelina, strne žitarice, krumpir, kukuruz i povrtnice) mogu se uspješno uzgajati na području Županije.

Tabela 37: Struktura poljoprivrednog zemljišta Ličko-senjske županije u ha

Vrsta poljoprivredne površine	Ukupno		Pravne osobe i dijelovi pravnih osoba i zemljište u državnom vlasništvu na kojem nije organizirana proizvodnja		Obiteljska poljoprivredna gospodarstva	
	Površina	%	Površina	%	Površina	%
Poljoprivredne površine	235.738	100,00	133.599	100,00	102.139	100,00
Obradive površine	79.550	41,89	11.527	12,59	68.023	73,06
-oranice i vrtovi	24.202	20,95	51	4,42	24.151	38,54
-voćnjaci	1.229	0,46	-	-	1.229	0,95
-vinogradi i maslinici	233		-	8,17	233	0,19
-livade	53.886	20,39	11.476		42.410	33,38
Pašnjaci	156.188	58,11	122.072	87,41	34.116	26,94

Izvor: Statistički ljetopis 2005¹

¹ S obzirom da je ovo županijska razvojna strategija korišteni su statistički podaci koji se odnose na županiju, izvori podataka statistički ljetopisi od 2004. i 2005.godine jer su kasniji podaci vođeni na razini Jadranske regije. Ostale županije iz ove regije po tipu su pretežno mediteranske i nemaju velike sličnosti s Ličko-senjskom županijom (osim Gorski kotar koji je dio Primorskogoranske županije).

Prema podacima o strukturi poljoprivrednog zemljišta DZS iz 2005. godine razvidno je da se na području Županije prostire ukupno 156 ha pašnjačkih površina različitih klasa (66% ukupno raspoloživog poljoprivrednog zemljišta). Dio pašnjaka je obuhvaćen šumskogospodarskim osnovama Hrvatskih šuma d.o.o. odnosno tretira se kao šumsko zemljište.

Najveći dio obradivih površina je u vlasništvu obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koja na području Županije predstavljaju glavne nositelje svih poljoprivrednih proizvodnji.

Tabela 38: Korištenje oraničnih površina u Ličko-senjskoj županiji u ha

<i>Struktura vlasništva oraničnih površina</i>	<i>Ukupna oranična površina</i>	<i>Žitarice</i>	<i>Krumpir, mahunasto i ostalo povrće</i>	<i>Krmno bilje</i>	<i>Ostalo</i>
<i>Ukupna oranična površina</i>	10637	2214	1021	7398	4
<i>Pravne osobe i dijelovi pravnih osoba i zemljište u državnom vlasništvu na kojem nije organizirana proizvodnja.</i>	265	117	7	141	0
<i>Obiteljska poljoprivredna proizvodnja</i>	10372	2097	1014	7257	4

Izvor: SLJH 2008

Iz raspoloživih statističkih podataka o proizvodnji važnijih usjeva na području Županije proizlazi da se **velike oranične površine ne obrađuju, odnosno zapuštaju**. Budući se statistički više ne prate podaci po jedinicama lokalne samouprave može se samo iskustveno procijeniti da se ti podaci pretežno odnose na područja posebne državne skrbi te planinska područja.

Tabela 39: Proizvodnja važnijih usjeva na području Ličko-senjske županije

<i>Struktura vlasništva Oraničnih površina</i>	<i>Pšenica</i>			<i>Krumpir</i>			<i>Lucerna*</i>	<i>Djetelina**</i>
	<i>požnjev. ha</i>	<i>t/ha</i>	<i>proizv. t</i>	<i>požnjev. ha</i>	<i>t/ha</i>	<i>proizv. t</i>	<i>proizv. sijena t</i>	
<i>Ukupna oranična površina</i>	2.104	2,01	4.224	4.572	5,24	23.954	3.283	8.900
<i>Pravne osobe i dijelovi pravnih osoba i zemljište u državnom vlasništvu na kojem nije organizirana proizvodnja.</i>	-	-	-	20	3,00	60	-	-
<i>Obiteljska poljoprivredna proizvodnja</i>	2.104	2,01	4.224	4.552	5,25	23.894	3.283	8.900

Izvor: SLJH 2005

* Proizvodnja iskazana za glavni usjev i podusjev zajedno

** Uključene sve vrste djeteline i mješavine

Ličko-senjska županija – županija s visokim stupnjem ruralnosti

Ličko-senjska županija je jedna od 5 hrvatskih županija koje karakterizira vrlo visokog stupanj ruralnosti i u kojima 90-100 % stanovnika živi u ruralnim zajednicama (mogućnost korištenja sredstava IPARD programa), što znači da se sve demografske karakteristike ruralnih područja gotovo u cijelosti odnose na cijeli teritorij Županije.

Na području Ličko-senjske županije nalazi se 5330 poljoprivrednih gospodarstava. Od toga 98,69 % čine obiteljska poljoprivredna gospodarstva.

KUTIJA S PODACIMA:

Upravni odjel za gospodarstvo je u suradnji s Hrvatskom poljoprivrednom agencijom odjel Ličko-senjske županije i Hrvatskim zavodom za poljoprivredno savjetodavnu službu podružnica Ličko-senjske županije proveo u svibnju 2009. godine anketu obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava kako bi stekao uvid u interese i probleme OPG-a.

Anketirano je 99 OPG-a od kojih se 66 % izjasnilo da im je izvor prihoda isključivo ili pretežno poljoprivredna proizvodnja. Rezultati dobiveni anketom analizirani su samo za tu skupinu OPG-a.

Rezultati obrade ankete::

Prosječna starost nositelja OPG-a je 48 godina, prosječan broj članova OPG-a je 3,3, koji obrađuju prosječno 17,12 ha u 29 parcela. Stočarstvom se bavi 84,13 % OPG-a i 79,37 % namjerava u idućih 10 godina povećati ili zadržati isti nivo proizvodnje.

Najvećim preprekama smatraju probleme s prodajom i naplatom poljoprivrednih proizvoda, kašnjenje državnih potpora i paritet cijena.

Za daljnji razvoj nedostaju im financijska sredstva (38,10 %) i ocjenjuju da je poljoprivredno zemljište preskupo (26,98 %). Također mnogi su nezadovoljni veterinarskim uslugama i njihovom cijenom (14,29%).

Od Ličko-senjske županije očekuju organiziranje školovanja za poljoprivredna zvanja (39,68%), potporu pri okrupnjavanju poljoprivrednog zemljišta (65,08 %), osiguravati povoljna financijska sredstva za razvoj poljoprivrede, (63,49 %), potpora proizvodnji autohtonih proizvoda (66,67%).

Stočarstvo

Zbog velikih površina pod livadama i pašnjacima te klimatskih uvjeta područje Županije tradicionalno je stočarski kraj. Najvažnije grane stočarstva su govedarstvo (proizvodnja kravljeg mlijeka) i ovčarstvo (proizvodnja mesa). Također postoji i duga tradicija pčelarstva na cijelom području Županije.

Proizvodnja kravljeg mlijeka i goveđeg mesa

Proizvodnja kravljeg mlijeka na području Županije u periodu tranzicije nije se prilagodila novonastalim tržišnim uvjetima. Ličko-senjska županija značajno zaostaje za ostalim Županijama kako po proizvedenim količinama mlijeka (kontinuirani pad proizvodnje). Po kvaliteti mlijeka Županija je na začelju u RH (samo 38,4 % mlijeka zadovoljava EU standard) što je vrlo zabrinjavajuće.

Tabela 40: Proizvodnja kravljeg mlijeka i govedeg mesa

Broj grla u programu poticanja konvencionalne proizvodnje kravljeg mlijeka	2006	2007	2008	2009
Ličko-senjska županija	6.720	6.819	6.662	6.248
RH	190.522	188.425	209.691	260.516
Količina isporučenog mlijeka lit.	2006	2007	2008	2009
Ličko-senjska županija	15.785.320	14.447.881	12.321.472	10.443.073
RH	631.556.772	653.850.986	657.778.061	675.289.053
Broj isporučitelja mlijeka	2006	2007	2008	2009
Ličko-senjska županija	2.325	1.803	1.577	1.344
RH	38.146	31.960	27.450	23.690
Prosječna godišnja isporuka mlijeka po isporučitelju	2006	2007	2008	2009
Ličko-senjska županija	6.789	8.013	7.813	7.770
RH	16.556	20.458	23.962	28.505

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija

Na području Županije otkupljuje se i prerađuje cca 800.000 litara mlijeka u sir, dok preostale količine mlijeka otkupljuju velike mljekare (DUKAT i PIK RIJEKA), koje su nezadovoljne kvalitetom mlijeka i količinama koje otkupljuju od pojedinih proizvođača.

U mjestu Švica (Grad Otočac) u izgradnji je mljekara u vlasništvu PZ Velebitska degenija, preradbenog kapaciteta od 15.000 lit mlijeka dnevno (cca 5.475.000 lit godišnje) s mješovitim proizvodnim programom.

Zbog loše kvalitete mlijeka, povećanih troškova prijevoza te zbog povećanja koncentracije proizvodnje kod proizvođača koji su bliže velikim mljekarama sve je veća vjerojatnost da će najveći otkupljivači mlijeka postupno raskidati ugovore s poljoprivrednim gospodarstvima s područja Županije te se mogu očekivati daljnji problemi s otkupom mlijeka.

S obzirom da će posredno biti ugrožena i ona gospodarstva koja ulažu u proizvodnju mlijeka Županija se uključila u potporu organiziranju proizvodnje sira u mini siranama na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima.

Također je potrebno u skladu s novim tržišnim uvjetima odrediti smjernice održanja proizvodnje mlijeka i određivanje tržne niše za mljekarske proizvode s područja Županije.

Na području Županije do sada nije bilo većeg interesa za uzgoj goveda za proizvodnju mesa (uglavnom se uzgajaju goveda mlječnih i kombiniranih pasmina simental, holstein i smeđe govedo), iako samodostatnost RH u proizvodnji govedine iznosi 74 % .

Od uzgajivača mesnih pasmina na području Županije u 2009. godini bio je samo jedan uzgajivač angus goveda sa stadom od 53 grla (HPA Godišnje izvješće za 2009. godini).

Ovčarstvo

Ličko-senjska županija je od davnina tradicionalno ovčarski kraj. Na kontinentu je glavna uzgojna pasmina lička pramenka (proizvodnja mesa), a na dijelu otoka Paga paška ovca (proizvodnja čuvenog

paškog sira). Na kontinentu se također u posljednjih 20 godina uzgaja i travnička pramenka (proizvodnja mlijeka). Ova pasmina je stigla zajedno s doseljenicima iz Bosne.

Tabela 41: Ovčarstvo

Broj rasplodnih grla/županija	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ličko-senjska županija	53.399	49.592	56.489	56.259	64.832	62.522
Šibensko-kninska županija	73.074	69.387	72.013	70.207	74.610	66.176
Primorsko-goranska županija	43.668	42.531	39.502	39.341	40.224	31.911
Zadarska županija	96.472	97.996	105.329	105.261	110.153	97.930
Ukupno RH	509.939	506.129	531.504	538.827	585.416	543.247
Broj uzgajivača	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ličko-senjska županija	1.376	974	1.122	1.126	1.674	1.629
Šibensko-kninska županija	1.342	1.235	1.214	1.127	1.232	1.123
Primorsko-goranska županija	700	631	605	578	619	522
Zadarska županija	1.764	1.648	1.772	1.740	1.884	1.740
Ukupno RH	9.097	7.809	8.376	8.366	11.241	10.766

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija

Po broju ovaca Ličko-senjska županija je u 2009. godini bila 3. u Republici Hrvatskoj. Glede prirodnih uvjeta i resursa ovčarstvo se i dalje može razvijati.

S obzirom da je prosječna veličina stada mala (cca 38 grla) potrebno je poticati okrupnjavanje stada te ulagati u bolju veterinarsku skrb, zbrinjavanje animalnog otpada i zbrinjavanje vune te promociji janjetine proizvedene na području Županije.

U suradnji s Agronomskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu i Fondom za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost te Udruženjem uzgajivača ovaca „Lika“, Gospić pokrenut je projekt brandiranja ličke janjetine pod nazivom „Standardizacija mesnih odlika ličke janjetine“, a kao nastavak identificiran je projekt zbrinjavanja vune, koje nije organizirano, odnosno traženja načina da se vuna iskoristi kao sirovina.

Pčelarstvo

Potencijali za razvoj pčelarstva na području Županije se ogledaju u 28 % teritorija Ličko-senjske županije pod određenim oblikom zaštite prirode, velikim pašnjačkim prostorima, raznovrsnim botanički specifičnim sastojinama te malom gustoćom naseljenosti i s tim u vezi omogućeno je korištenje velikih prostora za pčelarstvo bez opasnosti za ljude.

Također pčelarstvom se ljudi mogu baviti do duboko u starost budući isto ne zahtjeva težak fizički rad, niti iziskuje visoka početna ulaganja, a usitnjenost poljoprivrednog zemljišta nije direktan problem.

Proizvodnja meda, propolisa i matične mliječi atraktivna je za područje otoka, priobalni i planinski dio Županije.

Na području Županije najviše se proizvodi livadni med (multiflorni) iznimne kakvoće, med od kadulje (Primorje), med od primorskog vrijeska te medljikovac.

Tabela 42: Pčelarstvo

Broj pčelara	2005	2006	2007	2008	2009
Ličko-senjska županija	79	79	103	99	91
Šibensko-kninska županija	72	79	94	102	94
Primorsko-goranska županija	80	82	106	129	123
Zadarska županija	66	66	86	106	94
Ukupno RH	2.658	2.664	3.390	3.515	3.395
Broj pčelinjih zajednica	2005	2006	2007	2008	2009
Ličko-senjska županija	5.586	6.048	7.545	6.964	6.334
Šibensko-kninska županija	5.199	5.843	6.820	7.018	6.336
Primorsko-goranska županija	6.349	6.571	8.370	9.282	8.726
Zadarska županija	6.200	6.115	7.738	9.072	7.998
Ukupno RH	245.759	255.216	313.978	310.113	300.053
Broj pčelinjih zajednica po pčelaru	2005	2006	2007	2008	2009
Ličko-senjska županija	71	77	73	70	70
Šibensko-kninska županija	72	74	73	69	67
Primorsko-goranska županija	79	80	79	72	71
Zadarska županija	94	93	90	86	85
Ukupno RH	92	96	93	88	88

Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija

Broj pčelinjih zajednica po pčelaru na području Ličko-senjske županije još uvijek je manji od istog na nivou Republike Hrvatske. Po broju pčelara i pčelinjih zajednica te ukupnoj proizvodnji meda kao gotovo jedinog proizvoda, pčelarstvo u odnosu na RH nema neki značaj, ali ipak može predstavljati, ako ništa drugo, izvor dodatnih prihoda u mnogim gradskim i seoskim domaćinstvima.²

Marikultura, akvakultura i ribarstvo

Marikultura je pod uvjetom pravilnog lociranja i odgovornog gospodarenja djelatnost vrlo prihvatljiva za okoliš s mogućnošću revitalizacije ruralnih zona u priobalju (kao što je područje Podvelebitskog kanala).

Sve djelatnosti na moru pa tako i marikultura potpuno ovise o razvijenosti obalne infrastrukture, od koje su najvažnije: cestovna pristupačnost, dostupnost izvora električne energije te razvijenost lučkih područja (ribarske luke).

² Zbog toga je u 2008. godini Županijsko poglavarstvo usvojilo Program unaprjeđenja pčelarstva na području Ličko-senjske županije. Ličko-senjska županija u cilju unaprjeđenja pčelarstva 2006. godine sufinancirala je i obrazovanje odraslih za zvanje pčelar, a od 2003. godine organizira i sufinancira ocjenjivanje meda povodom održavanja godišnje manifestacije Jesen u Lici. Odaziv pčelara i u školu meda i na ocjenjivanje meda je vrlo dobar.

Utjecaj marikulture na druge djelatnosti, pod uvjetom pravilnog lociranja i odgovornog gospodarenja, je ili pozitivan ili zanemariv. Gledajući obratno, sve druge djelatnosti koje se odvijaju u istom prostoru mogu negativno utjecati na marikulturu, zbog visokih higijensko-sanitarnih zahtjeva u kojima se odvija ova djelatnost.

Marikultura u prošlosti nije bila značajnije zastupljena u Ličko-Senjskoj županiji. U razdoblju od 1931. do 1941. vršio se uzgoj kamenica u Zavratici, a nakon drugog svjetskog rata je slijedio ponovni pokušaj koji je propao. Nema detaljnijih podataka o uzrocima izostalog uspjeha.

Za potrebe prostornog planiranja u 2004. godini je izrađena studija „Tehničko-tehnološki predlošci za ocjenu pogodnosti lokacija za marikulturu u Ličko-senjskoj županiji“.

Na temelju ove studije utvrđene su lokacije na području Grada Novalje i Senja te Općine Karlobag koje su pogodne za uzgoj ribe i školjki. Dio utvrđenih lokacija je unesen u prostorne planove jedinica lokalne samouprave čime su **stvoreni temeljni preduvjeti za razvoj marikulture na priobalnom području Županije.**

Ličko-Senjska županija je u 2010. godini dala koncesiju za uzgoj kalifornijskih pastva u moru na dvije lokacije u Podvelebitskom kanalu s ukupnom proizvodnjom od 1000t godišnje po lokaciji.

U Županiji na području Gacke doline uzgaja se kalifornijska pastrva te je također podignuto i mrjestilište potočne pastrve radi približavanja otvorenih vodotoka. **Športski ribolov razvijen je samo na vodotoku Gacke te je dio turističke ponude Grada Otočca.**

Voćarstvo i povrćarstvo

Količine proizvedenog voća i povrća proizvedenog u Županiji uglavnom su se do sada koristile za osobnu potrošnju.

Na području Županije je posađeno 125 ha nasada voća namijenjenih tržištu. U 2009. godini Županijska skupština je usvojila Agroekološku regionalizaciju voćarske proizvodnje na području Ličko-senjske županije kao temeljni dokument kojim su određene osnovne smjernice razvoja voćarstva na području Županije, i utvrđene su karte pogodnosti za uzgoj pojedinih voćnih vrsta, na temelju čega je izrađen i Program unaprjeđenja voćarstva na području Ličko-senjske županije 2010-2013.

Povrćarska proizvodnja se svodi na proizvodnju povrća za vlastite potrebe, iako postoji mogućnost uzgoja lisnatog povrća u ljetnim mjesecima, (kad je sezona uzgoja završena u drugim područjima RH, zbog klimatskih uvjeta).

Usvojen je i Plan navodnjavanja Ličko-senjske županije u cilju stvaranja dobrih preduvjeta za razvoj intenzivne poljoprivredne proizvodnje.

Poljoprivredni proizvodi i njihova prerada

Na području Županije **nema većih preradbenih kapaciteta**, koji bi inicirali potražnju za pojedinim poljoprivrednim proizvodima ili **koji bi bili organizatori proizvodnje.**

Postojeće udruge i zadruge još uvijek nisu dovoljno snažne i samostalne da bi uistinu djelovale kao organizatori proizvodnje i partner raznim državnim tijelima.

Na području Županije u funkciji je podno skladište krumpira (kapaciteta 3000 tona) koje se nalazi u vlasništvu PZ Lovinac i koristi se s 30 % kapaciteta za potrebe kooperanata PZ Lovinac i ostale proizvođače

Također za sada nema organiziranog otkupa voća i žitarica. Postojeći silos u Gospiću kao i silos u Gračacu nisu u funkciji od 1990. godine te su devastirani.

Izgrađena je jedna ULO hladnjača kapaciteta 1100 t i jedna manja hladnjača kapaciteta 100 tona kao dio infrastrukture potrebne za prihvat voća još nisu započele s radom.

Otkup stoke odvija se putem stočnih pijaca na kojima obiteljska poljoprivredna gospodarstva prodaju živu stoku uglavnom manjim klaonicama s područja Županije (ukupno 8) i Dalmacije. Otkup mlijeka do sada bio je organiziran za potrebe dviju mljekara (PIK Rijeka i DUKAT), koje zbog promijenjenih tržišnih odnosa i povećanja proizvodnje mlijeka u svojoj bližjoj okolini te mogućnosti uvoza jeftinog mlijeka postupno gube interes za otkup mlijeka s područja Županije (pogotovo kad se uzme u obzir loša kvaliteta mlijeka kao i mala proizvodnja mlijeka po pojedinom proizvođaču).

Ekološka poljoprivreda³

Poljoprivredno zemljište kao temeljni prirodni resurs u Županiji je nezagađeno i pogodno za razvoj ekološke poljoprivrede, ali sama ta činjenica nije dovoljna već treba poraditi i na drugim čimbenicima. Po se prije svega odnosi na nedostatno obrazovanje poljoprivrednika koji bi trebali prijeći sa konvencionalnog načina proizvodnje na ekološku proizvodnju.

Pokretanjem srednjoškolskog obrazovanja za poljoprivredna zanimanja ostvario bi se taj neophodan preduvjet za razvoj ekološke poljoprivrede.

Na ovom području veliki broj poljoprivrednih proizvođača izjednačava ekološku poljoprivredu s tradicionalnom, ekstenzivnom poljoprivredom, ali ekološka poljoprivreda zahtjeva od proizvođača puno više znanja od tradicionalne, kako bi se proizvela što kvalitetnija hrana, a pri tome očuvao postojeći plodored i kakvoća.

Na području Ličko-senjske županije eko markicu ima pet proizvođača meda i jedan proizvođač koza, a u fazi implementacije je još nekoliko proizvođača.

Ruralni razvoj

Hrvatski ruralni prostor obilježavaju:

- poljoprivreda i šumarstvo kao osnovne grane djelatnosti,
- slabo razvijena infrastruktura (vodovod, kanalizacija, plinifikacija...)
- slabo razvijeno zdravstvo, prosvjeta, šport i kultura,
- tradicijski oblici kulture, socijalna susjedska i rodbinska integracija i povezanost.

Ruralni prostori u suvremenoj Europi prerastaju u ekološki ugodna obitavališta, koja sustavno dobivaju urbanu infrastrukturu i opremu, te laku i brzu povezanost s drugim naseljima u okolini i državi. Manjina stalnih stanovnika radi u tim naseljima, a većina izvan mjesta stanovanja. Takvi prostori imaju budućnost.

Suvremeni ruralni krajevi imaju:

- sve složeniju stambenu funkciju,
- poljoprivredno proizvodnu,
- industrijsku funkciju,
- funkciju infrastrukture u službi bližih urbanih sredina,

---

³ Ekološka poljoprivreda (organska, biološka) poseban je sustav održivoga gospodarstva u poljoprivredi i šumarstvu koji obuhvaća uzgoj bilja i životinja, proizvodnju hrane, sirovina i prirodnih vlakana te preradu primarnih proizvoda.

- funkciju korištenja slobodnog vremena.

Zbog visokog stupnja ruralnosti Županija mora žurno pristupiti realizaciji strategije ruralnog razvoja za cijelo područje na temelju LEADER pristupa, sukladno usvojenom IPARD programu.

RAZVOJNI PROBLEMI:

- loša demografska struktura
- nedostatni prerađivački kapaciteti poljoprivrednih proizvoda
- rascjepkanost poljoprivrednog zemljišta
- nerazvijen sektor civilnog društva
- teško dostupna financijska sredstva za daljnji razvoj
- nepovezanost lokalne poljoprivredne proizvodnje s lokalnom potrošnjom
- slaba povezanost prerade s turizmom i trgovinom
- nedovoljno istraženi resursi za razvoj marikulture, akvakulture, gljivarstva i ljekovitog bilja
- nedovoljna edukacija za poljoprivredna zvanja
- neusklađenost katastra s evidencijom u zemljišnim knjigama
- nedovoljno udruživanje poljoprivrednih proizvođača

RAZVOJNE POTREBE

- proizvodnja proizvoda s oznakama zemljopisnog porijekla
- unaprjeđenje proizvodnje mlijeka i mesa
- daljnji razvoj ekološke proizvodnje
- daljnji razvoj akva i marikulture
- korištenje mogućnosti za proizvodnju ljekovitog bilja, gljivarstvo, pčelarstvo

RAZVOJNE PREDNOSTI

- velike pašnjačke površine
- čist okoliš
- prepoznat potencijal za razvoj akva i marikulture
- prepoznat potencijal za razvoj voćarstva
- prepoznat potencijal za razvoj ekološke proizvodnje
- prepoznata motivacija za proizvodnju autohtonih proizvoda

TRGOVINA

U 2009. godini prema podacima FINA-e u djelatnosti trgovine na veliko i malo bila su registrirana 152 poduzetnika (27,4%) koji su zapošljavali 795 zaposlenih, a u djelatnosti trgovine ostvareno je 33,57% ukupnog prihoda.

Tabela 43: Distributivna trgovina prema djelatnostima koje obavljaju poslovni subjekti, pravne osobe i obrtnici u LSŽ i RH u razdoblju 2004. – 2009. godine (na dan 31.12.)

Godina	Ličko-senjska županija			Republika Hrvatska			Promet (% udio LSŽ u RH)
	Promet s PDV-om (000 kn)	Promet po prodavaonici	Promet po zaposlenom u trgovini	Promet s PDV-om (000 kn)	Promet po prodavaonici	Promet po zaposlenom u trgovini	
2004.	685.059	1448,33	535,20	209.937.112	4682,44	1001,93	0,33
2005.	695.215	1521,26	549,58	227.980.532	5176,90	1077,44	0,30
2006.	693.072	1578,75	609,56	244.948.148	5695,01	1130,45	0,28
2007.	721.261	1697,08	705,04	286.202.538	5756,63	1111,38	0,25
2008.	685.535	1684,36	626,06	302.365.565	6173,25	1104,23	0,23
<i>Ind 08/04</i>	<i>100,07</i>	<i>116,30</i>	<i>116,98</i>	<i>144,03</i>	<i>131,84</i>	<i>110,21</i>	

Izvor: Statistički ljetopis 2005., 2006., 2007., 2008. i 2009. godine

U razdoblju 2004. – 2008. godine u Ličko-senjskoj županiji smanjuje se broj prodavaonica i broj zaposlenih u trgovini dok je ostvareni promet u stalnom porastu osim u 2008. godini, a u 2008. godini bio je na razini onog iz 2004. godine. Istovremeno na nivou RH porastao je čak 44%. Ostvareni promet po prodavaonici i po zaposlenom u trgovini u Ličko-senjskoj županiji znatno je manji od istog na nivou Republike Hrvatske. No, budući da na području naše Županije posluju veliki trgovački lanci koji svoje rezultate iskazuju prema sjedištu gospodarskog subjekta, a ne prema mjestu poslovanja, navedeni pokazatelji zapravo pokazuju i smanjenje prometa malih lokalnih trgovina u korist velikih trgovačkih lanaca.

RAZVOJNI PROBLEMI

- niska razina ostvarenog prometa po prodavaonici i po zaposlenom u trgovini
- smanjenje zaposlenosti u djelatnosti trgovine
- stagnacija ostvarenog prometa u trgovini

RAZVOJNE POTREBE

- povezivanje malih trgovina u veće sustave,
- specijalizacija i povezivanje s lokalnim proizvođačima

MALO GOSPODARSTVO I PODUZETNIČKA INFRASTRUKTURA

Polazeći od veličine poduzetnika, **najveći udio u strukturi poduzetnika Ličko-senjske županije imaju mali poduzetnici - 99%**, a ostatak čini 10 srednje velikih poduzetnika i jedan veliki poduzetnik (JU NP Plitvička jezera). Prema podacima FINA-e, mali i srednji poduzetnici ostvarili su ukupnu dobit u 2009. godini, te 87,6% ukupnih prihoda.

Zbog izrazite važnosti malog gospodarstva u gospodarstvu Ličko-senjske županije kontinuirano se provode poticajne mjere razvoja malog gospodarstva:

a) Kreditiranje subjekata malog gospodarstva uz subvenciju kamatnih stopa

Krediti od 1995-1997 odobravali su se iz udruženih proračunskih sredstava Ličko-senjske županije i MINGORP-a. U tom razdoblju odobreno je ukupno 290 kredita ukupne vrijednosti 8,86 mil. kn. Radi multiplikacije razvojnih učinaka kreditiranja poduzetništva od 1998. godine sredstva županijskog proračuna i sredstava MINGORP-a koriste se za subvenciju kamatnih stopa korisnicima kredita, a krediti se odobravaju iz kreditnih sredstava poslovnih banaka. Tako je od 1998. godine do rujna 2009. godine podijeljeno ukupno 760 kredita ukupne vrijednosti 180 mil. kuna kojima su korisnici kredita planirali osigurati uvjete za otvaranje ukupno 891 radnog mjesta. Temeljem navedenih kreditnih linija Županija je preuzela i subvencioniranje kamatne stope pa ukupna obveza Županije za subvencioniranje kamatne stope poduzetnicima iznosi oko 800.000,00 kuna u 2010. god. i preuzeta je do 2017. godine.

b) Institucionalna potpora

Ličko-senjska županija donijela je Plan razvoja poduzetničkih zona na području Ličko-senjske županije 2008.-2012. godine (Županijski glasnik 11/08) u čiju su provedbu uključene sve jedinice lokalne samouprave.

U razvoj poduzetničkih zona na području Ličko-senjske županije ukupno je do 2009. godine uloženo je 82,2 mil. kuna.

Jedinice lokalne samouprave su za izgradnju poduzetničkih zona do 2009. godine dobile ukupno 18,6 mil. kn potpore Ministarstva gospodarstva rada i poduzetništva, te su ih iskoristile za sufinanciranje izgradnje ukupno 10 poduzetničkih zona.

Na području poduzetničkih zona do danas je korištenje zemljišta poduzetničkih zona ugovorilo ukupno 55 poduzetnika. Od toga u poduzetničkoj zoni Čiponjac, Novalja već radi 36 poduzetnika koji zapošljavaju 164 stalno zaposlenih radnika i još 115 sezonskih radnika. U poduzetničkoj zoni Otočac ugovoreno je korištenje zemljišta Zone sa ukupno 8 poduzetnika od kojih su 3 već izgradila svoje poslovne objekte i zapošljavaju 6 zaposlenih s planom novozapošljavanja 56 osoba. Ostali poduzetnici koji su ugovorili korištenje zemljišta u poslovnim zonama (Gospić, Brinje, Perušić) su u fazi ishoda građevinskih dozvola za izgradnju poslovnih objekata.

Radi promocije korištenja poduzetničkih zona na području Županije u siječnju 2010. godine izrađen je Vodič za ulagače u poduzetničke zone.

Godine 1998. osnovan je Centar za razvoj poduzetništva Ličko-senjske županije koji danas posluje kao Razvojna agencija Ličko-senjske županije – LIRA kao središte pružanja stručne i savjetodavne pomoći poduzetnicima. Zadatak LIRA-e jest praćenje potreba subjekata u malom gospodarstvu i prepoznavanje raspoloživih resursa u funkciji razvoja gospodarstva. LIRA koordinira i ustrojava suradnju sa svim ostalim subjektima razvoja poduzetničke infrastrukture.

c) Odobravanje jamstava na kredite poduzetnika

Radi povećanja dostupnosti kredita korisnicima koji nisu u mogućnosti osigurati dovoljno vlastitih instrumenata osiguranja povrata kredita (po zahtjevima poslovnih banaka), Ličko-senjska županija uključila se je 2007. godine u provedbu Projekta MINGORP-a pod nazivom Regionalni jamstveni instrumenti (dalje: Projekt RJI).

Sredstva za provedbu Projekta RJI na razini Županije (sredstva za osiguranje jamstvenog potencijala) sukladno potpisanom ugovoru s MINGORP-om osigurali su MINGORP i Ličko-senjska županija u jednakom omjeru. Temeljem navedenog Ugovora s MINGORP-om, radi ugovaranja

provedbe Projekta RJI, Ličko-senjska županija i Centar za razvoj poduzetništva Ličko-senjske županije (danas LIRA) 31. siječnja 2008. godine zaključili su Ugovor o operativnoj provedbi Projekta Regionalni jamstveni instrumenti (dalje: Projekt RJI) za 2007. godinu kao i Ugovor o poslovnoj suradnji na realizaciji Projekta RJI s Privrednom bankom Zagreb d.d. kojim je poduzetnicima osigurana mogućnost korištenja jamstava iz Projekta RJI ukoliko su korisnici kredita iz Projekta „Lokalni projekti razvoja – mikrokreditiranje“. Navedena kreditna linija realizirana je 70% u suradnji s PBZ d.d. Zagreb, a 30% u suradnji s ESB d.d. Rijeka bez korištenja jamstava iz Projekta RJI budući je prosječna visina odobrenog kredita iz predmetne linije u PBZ d.d. iznosila 150.000,00 kn za koje su poduzetnici osigurali dovoljno vlastitih instrumenata osiguranja povrata kredita (bez zahtjeva za izdavanjem jamstava iz Projekta RJI), dok ESB d.d. Rijeka nije prihvatila potpisivanje ugovora o mogućnosti korištenja jamstava iz projekta RJI. Očekuje se proširenje korištenja jamstava iz Projekta RJI i na nove kreditne linije. U tijeku je provedba Programa poticanja razvoja malog i srednjeg poduzetništva 2010.-2013. godine (Županijski glasnik 2/10).

III.5. Društvene Djelatnosti

III.5.1. ODGOJ I OBRAZOVANJE

Ličko-senjska županija ima osnovni sustav društvenih djelatnosti i mrežu društvene infrastrukture uspostavljenu tako da pokriva svoj teritorij i prostorni razmještaj stanovništva, što daje dobru osnovu za daljnji razvoj društvenih djelatnosti i dobro je polazište za socijalni razvoj u cjelini.

U **predškolskom odgoju** zbog sve većeg broja djece potrebno je osposobljavanje novih kapaciteta za prihvatanje djece, bilo izgradnjom, bilo adaptacijom postojećih prostora. Za podizanje kvalitete u provedbi predškolskog odgoja potrebno je stručno usavršavanje odgojnih djelatnika putem radionica, stručnih grupa odnosno njihovo prisustvovanje na što većem broju stručnih skupova. Djelatnost predškolskog odgoja i naobrazbe provodi se kroz sedam ustanova:

Tabela 44: Pregled broja djece i skupina po vrtićima Ličko-senjske županije za pedagoške godine od 2004./2005. do 2009./2010.

R. br.	NAZIV USTANOVE	2004./2005.		2005./2006.		2006./2007.		2007./2008.		2009./2010.	
		BROJ DJECE	BROJ SKUPINA	BROJ DJECE	BROJ SKUPINA	BROJ DJECE	BROJ SKUPINA	BROJ DJECE	BROJ SKUPINA	BROJ DJECE	BROJ SKUPINA
1.	DJEČJI VRTIĆ „PAHULJICA“ GOSPIĆ (područni vrtići Perušić, L. Osik i Gospić)	265	12	277	13	305	14	329	15	344	16
2.	DJEČJI VRTIĆ „CICIBAN“ OTOČAC	83	4	77	4	76	4	89	4	115	5
3.	DJEČJI VRTIĆ „TRAVICA“ SENJ	123	6	117	6	116	6	129	6	125	6
4.	DJEČJI VRTIĆ „CARIĆ“ NOVALJA	78	3	80	3	70	3	86	3	72	3
5.	DJEČJI VRTIĆ „TRATINČICA“ BRINJE	22	1	15	1	18	1	23	1	23	1
6.	DJEČJI VRTIĆ „SLAPIĆ“ KORENICA (područni vrtić „Vidra“)	65	4	66	4	65	4	65	4	84	4
7.	DJEČJI VRTIĆ „MEDO“ UDBINA	18	1	7	1	8	1	13	1	13	1
SVEUKUPNO		654	29	639	32	658	33	734	34	776	36

Izvor: Dječji vrtići

Iz tabele je vidljivo da se ukupan broj djece u dječjim vrtićima sa 654 u 2009./2010. godini povećao za 122 djece u odnosu na 2004./2005.

Dječji vrtići

U dječjim vrtićima se primjenjuju sljedeće metode i programi rada:

- „Igrom i športom u zdravo i sretno odrastanje“
- „Komunikacija“
- „Timski rad“.
- „Živjeti zajedno ali s razlikama“
- Vrtić dječja kuća,
- Korak po korak i
- Montessori metoda.

Promjene u sustavu predškolskog odgoja vrše se putem naglašavanja principa: odgajatelj -istraživač svoje odgojno - obrazovne prakse, stručnim usavršavanjima odgojno-obrazovnih djelatnika te uključujući roditelje u programe i održavanje radionica.

Osnovno obrazovanje

U osnovnom obrazovanju razvoj djelatnosti treba nastaviti i kontinuirano unapređivati uspostavom optimalne mreže osnovnih škola na području Ličko-senjske županije uz suglasnost Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa (mreža škola obuhvaća utvrđivanje sjedišta osnovnih škola, statutarna obilježja, nazive mjesta u kojima se izvode programi, utvrđivanje upisnih područja, ovisno o demografskom stanju).

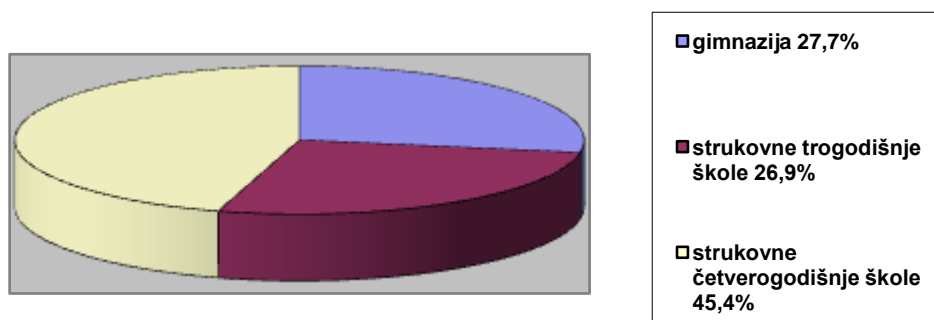
Djelatnost osnovnog školstva na području Ličko-senjske županije provodi se u 15 osnovnih škola, te 38 područnih škola. Osnovne škole na području Županije imaju dva osnivača: Ličko-senjska županija je osnivač 12 osnovnih škola, a Grad Gospić preostale 3 škole. Unatoč relativno velikom broju područnih škola, jedna od specifičnosti je geografska razvedenost koja izaziva povećane troškove organizacije prijevoza učenika do škola.

Učenici s teškoćama u razvoju osnovnoškolskog uzrasta uglavnom su integrirani u redovne razredne odjele. U Osnovnoj školi Zrinskih i Frankopana Otočac djeluje posebni razredni odjel za djecu s teškoćama, a suglasnost za navedeni odjel također je dobila i Osnovna škola Dr. Jure Turića Gospić.

Srednjoškolsko obrazovanje i visoke škole/ fakulteti

Razvijenost srednjoškolskog obrazovanja (gimnazije, strukovne škole) i kvaliteta visokih škola/fakulteta važni su za svekoliki razvoj Županije. Kako bi se odgovorilo na izazove suvremenog gospodarstva, sustav obrazovanja zahtijeva velika ulaganja. U djelatnosti srednjeg i visokog obrazovanja na području Ličko-senjske županije potrebno je razvijati srednje, više i visoke škole. Očekuje se da će se daljnji razvoj ovog stupnja obrazovanja temeljiti na utvrđivanju plana mreže srednjih škola.

Slika 10: Učenici prema vrstama srednjih škola u školskoj godini 2010./2011.

Izvor: Srednje škole, 2010. god.

Stručno obrazovanje odraslih odvija se u Strukovnoj školi u Gospiću, te Srednjoj školi u Otočcu i to na razini postizanja stručnog obrazovanja, prekvalifikacije i obrazovnih programa: za šumarskog tehničara, ekonomista, elektromehaničara, autoelektričara, automehaničara, strojobravara, elektrotehničara, prodavača, računalnog operatera, vozača, hotelijersko-turističkog komercijalistu.

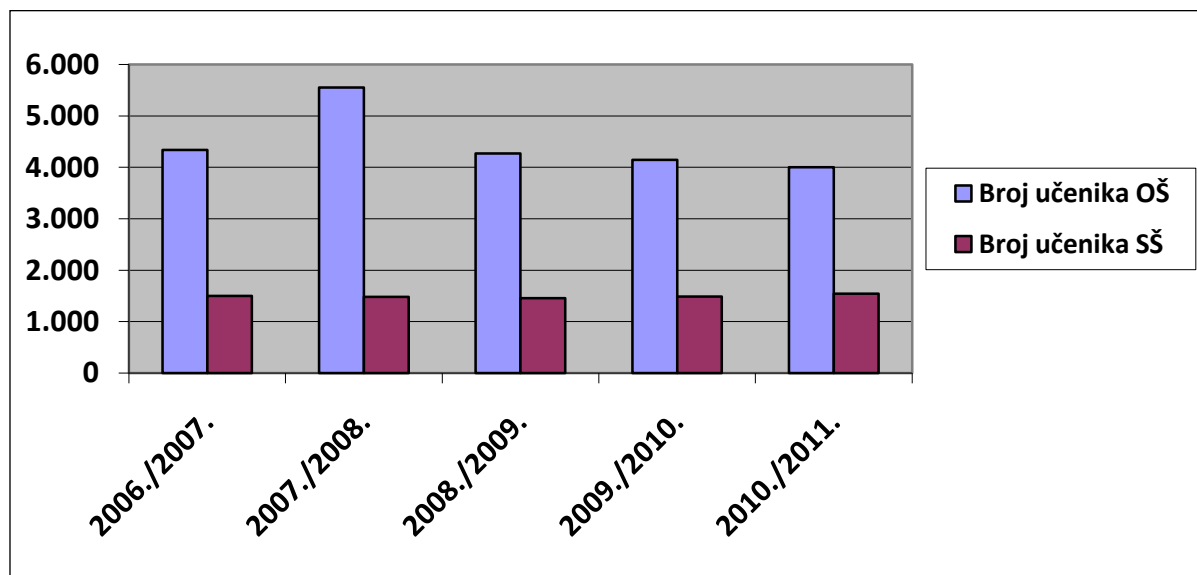
Tri novoizgrađena učenička doma pridonijeti će zadržavanju učenika na području naše Županije. Nakon prijama učenika u domove se smještaju i studenti, što svakako pridonosi povećanju standarda učenika i studenata. Smještaj učenika organiziran je u tri Učenička doma ukupnog kapaciteta 185 mjesta:

- Učenički dom pri Strukovnoj školi Gospić-kapacitet 94 mjesta
- Učenički dom pri Srednjoj školi Plitvička Jezera-kapacitet 59 mjesta
- Učenički dom pri Srednjoj školi Otočac-kapacitet 32 mjesta.

Osnovne škole na području Ličko-senjske županije u šk. god. 2010./2011. pohađa 4 004 učenika u 273 razredna odjela (3,5% manje u odnosu na 2009./2010. školsku godinu) sa prosječnim brojem učenika po razrednom odjelu 14,7 od prvog do osmog razreda. Nastavne programe na području Županije u 2010. god. provodi 452 nastavnika od kojih 141 nastavnik razredne nastave i 311 nastavnika predmetne nastave (od ukupno 675 zaposlenika u osnovnim školama).

Srednje škole su na području Županije organizirane su kao gimnazije i strukovne škole. Na području Županije djeluje 5 srednjih škola kojima je osnivač Ličko-senjska županija. Srednjoškolskim obrazovanjem u školskoj godini 2010./2011. obuhvaćeno je 1.544 učenika (3,6% odnosno 53 učenika više nego u prošloj školskoj godini), u 74 razredna odjela (prosječno broj učenika po razrednom odjelu 20,9) koji su uključeni u programe trogodišnjeg i četverogodišnjeg obrazovanja. Nastavu izvodi 168 nastavnika (od ukupno 241 zaposlenika u srednjim školama).

Slika 11: Kretanje broja učenika u osnovnim i srednjim školama od školske godine 2006./2007. do školske 2010./2011. godine

Izvor: Osnovne i srednje škole, 2010. god.

Visoko školstvo na području Županije obuhvaća dvije ustanove:

1. Sveučilište u Rijeci-Učiteljski fakultet u Rijeci, Odsjek za učiteljski studij u Gospiću -stupanj redovnog studija sa 236 studenta,

2. Veleučilište „Nikola Tesla“ u Gospiću

- studij ekonomike poduzetništva - 110 studenata
- studij cestovnog prometa - 92 studenta
- upravni odjel u Otočcu - 360 studenata.

Ponudu obrazovnih mogućnosti na području Županije treba svakako povezati sa stanjem na tržištu rada. Stoga treba potaknuti uvođenje onih proizvodnih programa za koje postoji gospodarska opravdanost obrazovanja kadra na području Županije. Isto tako, radi sprečavanja daljnjeg odljeva studenata s područja naše Županije treba potaknuti daljnje širenje ponude visokoškolskih programa na području Županije.

Županija provodi stipendiranje studenata deficitarnih zanimanja uvažavajući socijalni status istih, a godišnje se stipendira sedamdesetak studenata.

Ličko-senjska županija u okviru svoje nadležnosti financira osnovne i srednje škole kojima je osnivač. Velika pažnja posvećuje se ulaganjima u objekte škola i opremanje s ciljem podizanja kvalitete obrazovanja u cjelini.

III.5.2. KULTURA i ŠPORT

Sukladno Zakonu o financiranju javnih potreba u kulturi Ličko-senjska županija financira programe ustanova i udruga za svaku tekuću godinu. Sredstva se izdvajaju za ustanove i udruge koje svojim programima potiču razvoj kulturne djelatnosti na području Ličko-senjske županije.

Isto tako i jedinice lokalne samouprave (gradovi i općine), u svojim proračunima osiguravaju sredstva za financiranje javnih potreba u kulturi.

U svezi s kulturnom ponudom na području Ličko-senjske županije, među ostalim, treba istaknuti sljedeće kulturne manifestacije: Lički likovni anale, Gospićko glazbeno ljeto, Jesen u Lici, Županijska smotra folklor, Otočko kulturno ljeto, Senjski ljetni karneval, Festival sjevernojadranskih klapa, Novaljsko glazbeno ljeto, Novaljski trijatar, Uskočki dani u Senju i dr.

Pored navedenih manifestacija, na području gradova i općina Ličko-senjske županije, održavaju su i mnoge druge kulturne manifestacije, kao i prigodna obilježavanja državnih i vjerskih blagdana.

TEHNIČKA KULTURA

Djelatnost tehničke kulture predstavlja svojevrsan segment "društvene nadgradnje" posebice kod mlađih uzrasta i obuhvaća prije svega odgoj, obrazovanje i osposobljavanje za stjecanje tehničkih, tehnoloških i informatičkih znanja i vještina, Županija nastoji u suradnji sa Zajednicom kao i udrugama članicama Zajednice (Zajednica tehničke kulture Grada Otočca i Gospića, Hrvatski auto klub Otočac, Hrvatski moto-klub Otočac, Aero klub "Kрила Gacke" Otočac, Zmajarski klub „Gacka“, Otočac, Auto klub Senj, Klub za slobodno letenje "Fobos" Gospić, Astronomsko društvo Korenica, Klub mladih tehničara Strukovne škole Gospić, Auto klub Lika, Društvo informatičara Gospić i dr.), kreirati programske orijentacije i putem Programa javnih potreba tehničke i prometne kulture sufinancirati aktivnosti istih.

ŠPORT

Problematici športa prilazi se s posebnim interesom uzimajući u obzir sve segmente te civilizacijske tekovine. To je prilika da djeca i mladi ljudi mogu svestrano razvijati svoje sposobnosti, što dovodi do eliminiranja asocijalnog ponašanja kao što su pušenje, alkoholizam, uživanje droga, pojave maloljetničke delikvencije i sl. Upravo zbog promicanja športa i obavljanja športskih djelatnosti i ostvarivanja drugih zajedničkih interesa utemeljen je i Savez športova Ličko-senjske županije kao zajednica športskih udruga i saveza u Ličko-senjskoj županiji.

Svake godine tradicionalno se organizira Plitvički maraton u Plitvicama i Jedriličarska regata u Senju; KUP Ličko-senjske županije u ribolovu, Športske igre mladih, Liga malog nogometa otoka Paga, Kup Sv. Antona,

memorijalni turniri u čast na poginule hrvatske branitelje, te mnoge druge aktivnosti koje privlače zaljubljenike športa.

Košarka, nogomet, rukomet, teakwando, hrvanje, atletika i šah sve su to športovi čiji se značaj ne ogleda samo u provođenju tjelesnih aktivnosti zbog postizanja športskih dostignuća, već i u socijalizaciji djece i mladih te u borbi protiv raznih oblika devijantnog ponašanja u društvu. Pravilno korištenje slobodnog vremena najbolja je prevencija prema spomenutim pojavama.

III.5.3. ZDRAVSTVO

U cilju razvoja i postizanja optimalne razine zdravstvenog sustava i skrbi u Ličko-senjskoj županiji djeluje:

1. Opća bolnica Gospić
2. Dom zdravlja Gospić
3. Dom zdravlja Otočac
4. Dom zdravlja Senj
5. Dom zdravlja Korenica
6. Dom zdravlja Novalja
7. Zavod za javno zdravstvo Ličko-senjske županije

Opća bolnica Gospić provodi zdravstvenu zaštitu sukladno odrednicama koje proistječu iz osnovnih zakonskih propisa i ugovora koji su zaključeni temeljem istih. Općenito poslovanje Opće bolnice Gospić usmjereno je ka poboljšanju kvalitete u pružanju zdravstvenih usluga korisnicima zdravstvene zaštite, povećanja opsega dijagnostičkih postupaka i sl. Kontinuiranim rekonstrukcijama i adaptacijama objekata i prostorija Opće bolnice Gospić te nabavkom suvremene medicinske opreme stvaraju se i dalje preduvjeti za proširenje djelatnosti i povećanje kvalitete zdravstvene zaštite na svim razinama u bolničkoj i specijalističko-konzilijarnoj zdravstvenoj zaštiti.

Prema podacima Zavoda za javno zdravstvo Ličko-senjske županije koje prati incidenciju pojavljivanja bolesti na području Ličko-senjske županije dobio se slijedeći podatak, uspoređujući 2008 i 2009 godinu.

Slika 12: Deset najčešćih dijagnosticiranih bolesti OB Gospić za 2008. i 2009. godinu

Ukupno stacionirani odjeli i odjeli dnevnih bolnica		
Godina	Naziv dijagnoze	Broj hospitalizacija
2008.	Insuficijencija srca	191
	Žučni kamenci	127
	Displazija vrata maternice	83
	Boli u trbuhu i zdjelici	83
	Dijabetes melitus neovisan o inzulinu	80
	Ostali funkcionalni poremećaji crijeva	80
	Esencijalna (primarna) hipertenzija	78
	Druga kronična opstruktivna plućna bolest	76
	Pneumonija, nespecificiranog uzročnika	69
	Cerebralni infarkt	63
	Ukupno	2.825
2009.	Insuficijencija srca	234
	Žučni kamenci	122
	Akutni bronhitis	105
	Druga kronična opstruktivna plućna bolest	101
	Esencijalna (primarna) hipertenzija	97
	Pneumonija, nespecificiranog uzročnika	96
	Boli u trbuhu i zdjelici	87
	Dijareja i gastroen.inf.podr.	85
	Dijabetes melitus neovisan o inzulinu	80
	Nepoznati i nespecificirani uzroci bolesti	71
	Ukupno	3.134

Izvor: Zavod za javno zdravstvo, 2010.g.

Tabela 45: Domovi zdravlja provode primarnu zdravstvenu zaštitu na slijedećim pripadajućim područjima

Zdravstvena ustanova	Područna nadležnost	Površina (km ²)	Broj stanovnika	Gustoća naseljenosti (st/km ²)
DOM ZDRAVLJA GOSPIĆ	Grad Gospić	966,64	12.980	13,42
	Općina Karlobag	283,37	1.019	3,59
	Općina Lovinac	341,92	1.096	3,20
	Općina Perušić	380,69	3.494	9,17
DOM ZDRAVLJA OTOČAC	Grad Otočac	534,09	10.411	19,49
	Općina Brinje	358,22	4.108	11,46
	Općina Vrhovine	154,95	905	5,84
DOM ZDRAVLJA SENJ	Grad Senj	660,83	8.132	12,30
DOM ZDRAVLJA KORENICA	Općina Pl. jezera (sjedište - Korenica)	539,08	4.668	8,66
	Općina Udbina	683,15	1.649	2,41
	Općina D. Lapac	354,20	1.880	5,30
DOM ZDRAVLJA NOVALJA	Grad Novalja	93,36	3.335	35,72
UKUPNO LIČKO-SENJSKA ŽUPANIJA		5.350,50	53.677	10,03

Izvor: Ured za statistiku (prema popisu stanovništva 2001.g.)

Tabela 46: Struktura kadrova u zdravstvenim ustanovama Ličko-senjske županije na dan 31.12.2009.g.

Naziv ustanove	Zdravstveni radnici	Nezdravstveni radnici
Opća bolnica Gospić	157	66
Dom zdravlja Gospić	46	32
Dom zdravlja Otočac	42	30
Dom zdravlja Senj	33	22
Dom zdravlja Korenica	18	13
Dom zdravlja Novalja	12	6
Zavod za javno zdravstvo	34	

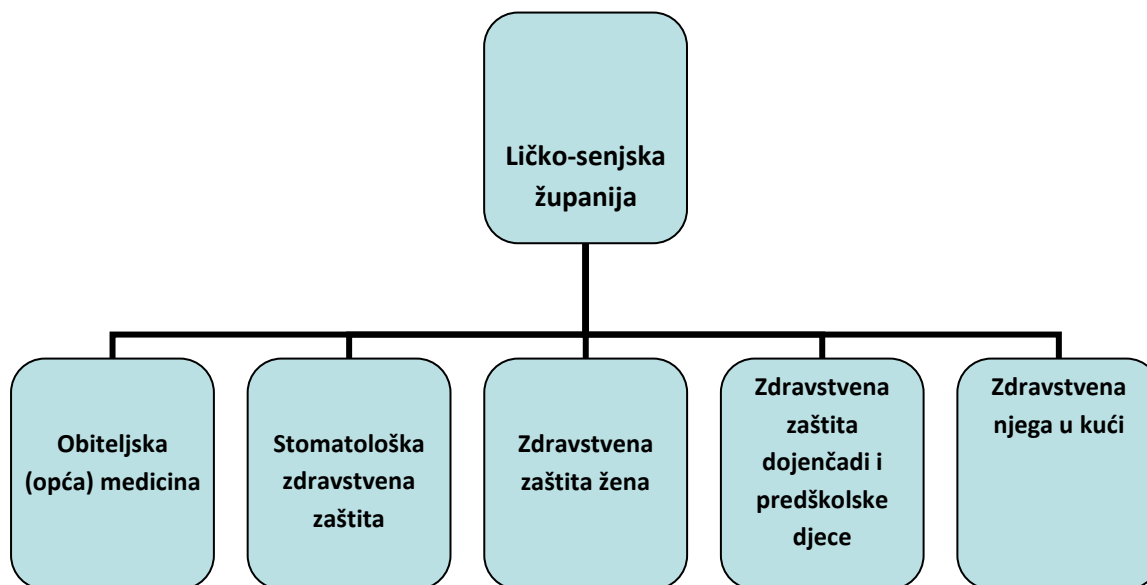
Izvor: Upravni odjel za društvene djelatnosti, 2010.

Zdravstvo i zdravstvena zaštita regulirani su na republičkoj razini. Zdravstvena zaštita na županijskoj razini pokrivena je bolnicom, domovima zdravlja, Županijskim zavodom za javno zdravstvo, ljekarnama, privatnom praksom liječnika.

U Ličko-senjskoj županiji u organiziranju i provođenju zdravstvene zaštite ima određenih poteškoća kao što je velika površina županije tj. otežana prometna povezanost, udaljenost pojedinih područja od Opće bolnice Gospić i sl. Razvojni problemi u vezi s unapređenjem sustava zdravstva najčešće su nedovoljna zdravstvena prosvjećenost građana o osobnoj brizi za zdravlje i očuvanje zdravlja na radnom mjestu

Ličko-senjska županija je tijekom 2009. godine a temeljem zakonskih propisa provela postupak davanja koncesija za obavljanje javne zdravstvene službe na primarnoj razini zdravstvene zaštite za slijedeće djelatnosti: obiteljska (opća) medicina, stomatološka zdravstvena zaštita, zdravstvena zaštita dojenčadi i predškolske djece te zdravstvena zaštita žena i njega u kući.

U koncesiji na području Ličko-senjske županije je u 2010 godini 35 koncesionara i to:

Izvor: Upravni odjel za društvene djelatnosti, 2010.g.

Ličko-senjska županija će nastaviti sa provođenjem dodjele koncesija u obavljanju javne zdravstvene službe na primarnoj razini, sukladno zahtjevima i Mreži javno zdravstvene službe.

Poboljšanju uvjeta zdravstvene zaštite i zdravlja ljudi na otoku Pagu odnosno na području grada Novalje pridonijet će novoizgrađeni Dom zdravlja Novalja.

Radi što učinkovitijeg praćenja i poboljšanja plana zdravstvene zaštite na području Ličko-senjske županije osnovan je Savjet za zdravlje Ličko-senjske županije koji osim općenitih zadaća propisanih Zakonom će u okviru svojih mogućnosti potiče prevenciju malignih bolesti, alkoholizma, kardiovaskularnih bolesti i skrb za starije i neizlječivo oboljele pacijente te će izraditi Županijsku sliku zdravlja prema najnovijim incidencijama kroničnih i drugih bolesti stanovništva Ličko-senjske županije. U promicanju zdravlju, prevenciji bolesti i edukaciji, radi pomoći bolesnim osobama u Ličko-senjskoj županiji registrirane su i djeluju građanske udruge. Putem Programa javnih potreba u za djelatnost zdravstva osiguravaju se financijska sredstva na zahtjev Udruga a sukladno Proračunskim mogućnostima Županije.

Ličko-senjska županija ima relativno kvalitetnu i dobro organiziranu zdravstvenu zaštitu a zdravstveni pokazatelji ne odstupaju znatnije od onih koji se registriraju na razini Republike Hrvatske.

Konkretni aktivnosti na području zdravstvene zaštite u širem i detaljnom obliku nužno je predvidjeti kroz specifične dokumente kao što je Strategija zdravstva za područje Županije.

III.5.4. SOCIJALNA SKRB

Socijalna skrb je djelatnost od posebnog interesa kojom se osigurava i ostvaruje pomoć za podmirenje osnovnih životnih potreba socijalno ugroženih, nemoćnih i drugih osoba koje one same ili uz pomoć članova obitelji ne mogu zadovoljiti zbog nepovoljnih osobnih, gospodarskih, socijalnih i drugih okolnosti.

Sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi, korisnik socijalne skrbi je samac ili obitelj koji nemaju dovoljno sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba, a nisu ih u mogućnosti ostvariti svojim radom ili prihodom od imovine ili iz drugih izvora, tjelesno ili mentalno oštećeno ili psihički bolesno dijete/odrasla osoba, dijete žrtva obiteljskog nasilja te druge osobe koje su u nevolji zbog poremećenih odnosa u obitelji, ovisnosti o alkoholu, drogama i sl.

Okosnicu rada u djelatnosti socijalne skrbi na području Ličko-senjske županije čine sljedeći centri za socijalnu skrb sa svojim podružnicama:

1. Centar za socijalnu skrb Gospić,
2. Centar za socijalnu skrb Gospić s Podružnicom Korenica,
3. Centar za socijalnu skrb Senj,
4. Centar za socijalnu skrb Senj s Podružnicom Otočac.

Centri za socijalnu skrb obavljaju poslove na temelju javnih ovlasti te ostale stručne poslove utvrđene zakonom i statutom.

Tabela 47: Stanje kadrova u centrima za socijalnu skrb na dan 31. prosinca 2009. god.

Naziv ustanove	Broj zaposlenih
Centar za socijalnu skrb Gospić	9
Centar za socijalnu skrb Gospić Podružnica Korenica	4
Centar za socijalnu skrb Senj	10
Centar za socijalnu skrb Senj Podružnica Otočac	5
UKUPNO	28

Izvor: Centri za socijalnu skrb

Obiteljski centar Ličko-senjske županije

Na području Ličko-senjske županije u 2008 godini započeo je sa radom Obiteljski centar Ličko-senjske županije sa zadaćom osnaživanja obitelji i jačanja društvene svijesti o obiteljskim vrijednostima. Centar potiče i razvija volonterski rad, rad udruga građana koje su potpora roditeljima, obiteljima i socijalno osjetljivim skupinama stanovništva.

Domovi za starije i nemoćne osobe

Kao ustanove namijenjene za socijalnu skrb stanovništva na području Ličko-senjske županije djeluju i domovi za starije i nemoćne osobe i to u Gospiću, Udbini i Otočcu, a osnovani su za obavljanje skrbi izvan vlastite obitelji i to kao dom za odrasle osobe (tjelesno, mentalno ili s višestrukim oštećenjima ili psihički bolesne osobe, ovisnike o alkoholu, drogama, osobama kojima je potrebna dugotrajna zdravstvena zaštita i njega, odnosno stacionarna skrb te starije i nemoćne osobe). Domovi pružaju usluge stanovanja, prehrane, osobne higijene, brige o zdravlju, organiziranja radne aktivnosti i korištenja slobodnog vremena.

Broj korisnika, kapaciteti, liste čekanja i broj zaposlenih u Domovima za starije i nemoćne osobe

Naziv ustanove	Ukupan broj korisnika	Raspoloživi kapacitet	Broj korisnika iz županije (broj iz drugih županija)	Broj korisnika na listi čekanja iz županije	Broj korisnika na listi čekanja iz drugih županija	Broj zaposlenih
Dom za starije i nemoćne osobe Gospić	182	180	181 (2)	206	26	59
Dom za starije i nemoćne osobe Udbina	69	71	53 (16)	25	16	29
Dom za starije i nemoćne osobe Otočac	66	69	61 (5)	53	12	38

Izvor: Domovi za starije i nemoćne osobe, stanje u listopadu 2010. god.

Kako bi se olakšao smještaj psihički bolesnih odraslih osoba sa područja Ličko-senjske županije, ali i drugih županija otvoren je privatni Dom za psihički bolesne odrasle osobe Bistričak – Podružnica Otočac u Brlogu, čiji smještajni kapacitet je 126 mjesta sa 29 zaposlenih radnika.

Briga o starijima i nemoćnim osobama razvija se i kroz izvaninstitucionalnu skrb koja se u ovom smislu odnosi na Dnevni boravak za starije i nemoćne osobe, pomoć u kući starijim i nemoćnim osobama, dostava toplih obroka i sl. Tako su putem Programa Ministarstva obitelji branitelja i međugeneracijske solidarnosti, realizirani projekti „Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama“ i pomoć i njega u kući starijim osobama u Lovincu i Vrhovinama.

Grad Otočac, Općina Plitvička jezera, Općina Udbina, Općina Donji Lapac u suradnji s Ministarstvom obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i provode Projekt Pomoći u kući starijim osobama. Cilj Projekta je izvaninstitucionalni razvoj oblika skrbi o starijim osobama i to:

- sprečavanje izolacije starijih osoba,
- aktivno uključivanje starijih osoba u život lokalne zajednice.

- poticanje svijesti javnosti o potrebi uzajamnog pomaganja i brige o starijim i nemoćnim osobama,
- što duže zadržavanja u obiteljskom okruženju,
- poticanje volonterstva.

KARITATIVNE ORGANIZACIJE

Caritas Gospičko-senjske biskupije

Caritas Gospičko-senjske biskupije preuzima veliki udio u provedbi socijalnog program, u promicanju uloge obitelji kao središnje institucije društva te osobito u promicanju kulture i kvalitete skrbi za djecu i mlade. Veliku ulogu ima u pružanju pomoći starijim i nemoćnim osobama te socijalno najugroženijim obiteljima.

Županijsko Društvo Crvenog Križa Ličko-senjske županije

Županijsko Društvo Crvenog Križa Ličko-senjske županije u suradnji sa ostalim gradskim i općinskim društvima crvenog križa svatko na svom području preuzima određenu karitativnu ulogu pomoći i njege u kući.

III.6 Civilno društvo

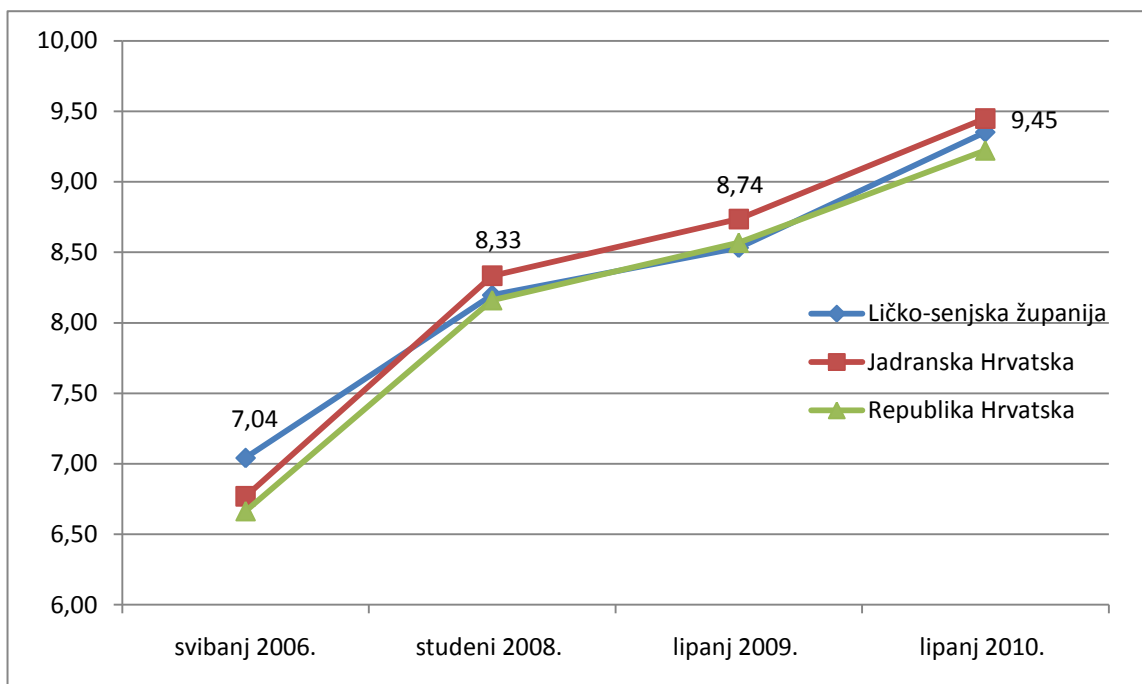
Na području Ličko-senjske županije djeluju brojne civilne udruge (502 udruge u 2010. godini). U tabeli je prikazan razvoj broja registriranih udruga od 2006. do 2010. godine u Ličko-senjskoj županiji, Jadranskoj Hrvatskoj i Republici Hrvatskoj. Broj registriranih udruga u Ličko-senjskoj županiji je malen u usporedbi s brojem udruga na razini statističke regije i države.

Tabela 48: Registrirane udruge u LSŽ, Jadranskoj Hrvatskoj i RH

Područje	Broj registriranih udruga			
	svibanj 2006.	studeni 2008.	lipanj 2009.	lipanj 2010.
Ličko-senjska županija	378	440	458	502
Jadranska Hrvatska	9.660	11.892	12.466	13.483
Republika Hrvatska	29.572	36.212	38.022	40.925

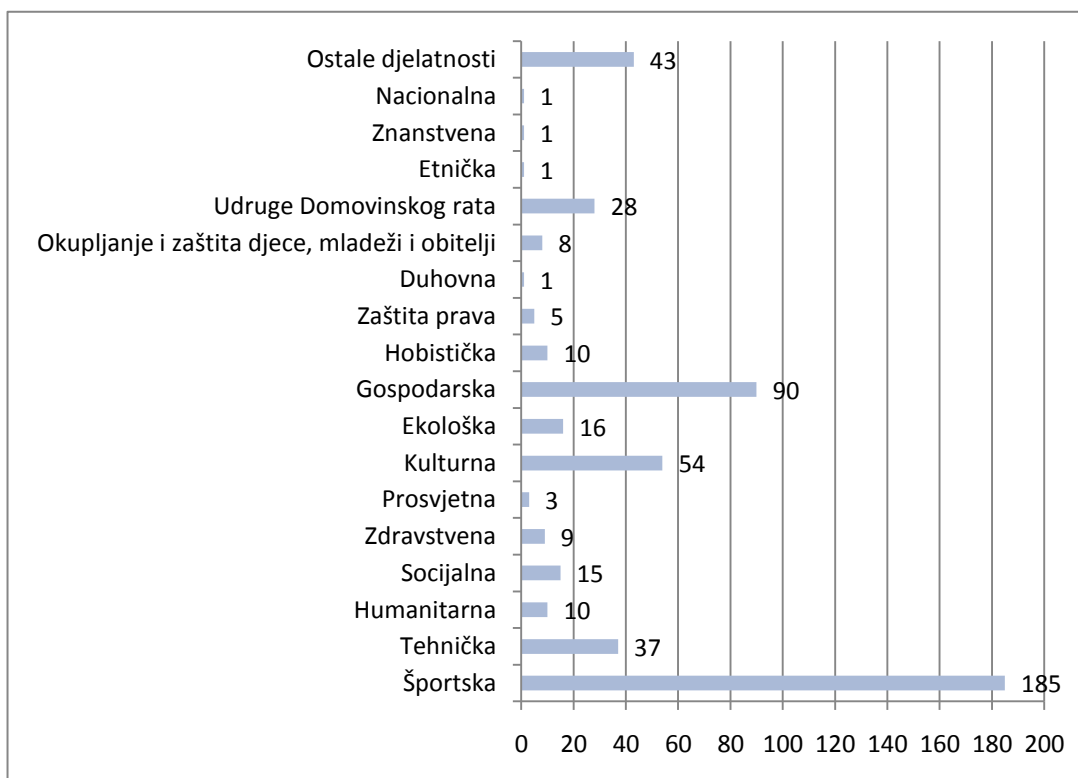
Izvor: Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske

Kad se uspoređuje razvoj broja registriranih udruga na 1.000 stanovnika može se primijetiti da rast broja registriranih udruga u Ličko-senjskoj županiji prati trend na regionalnoj i državnoj razini.

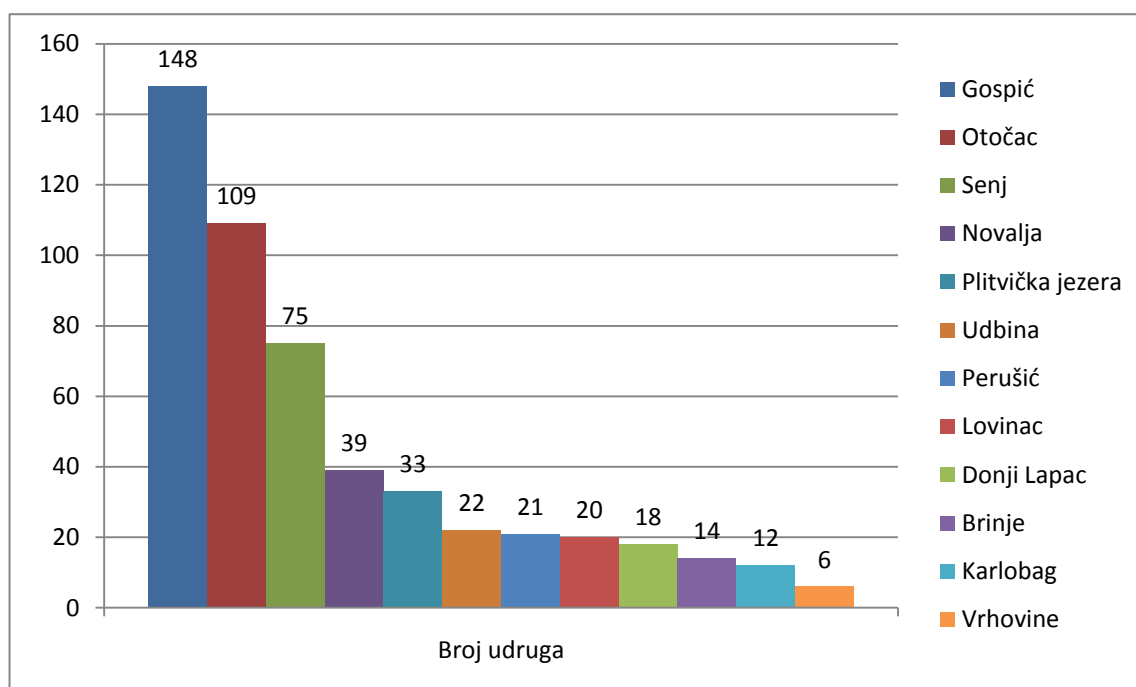
Slika 13: Broj registriranih udruga na 1.000 stanovnika

Ukupan broj udruga po djelatnostima prikazan je u sljedećoj tablici. Relativna većina udruga (35,78%) u Ličko-senjskoj županiji su registrirane kao športske udruge.

Slika 14: Broj udruga u LSŽ po djelatnostima; Izvor: Ured državne uprave u Ličko-senjskoj županiji - Registar udruga RH; Stanje 10/2010

Na području Grada Gospića i Grada Senja registrirano je ukupno 257 udruga odnosno 49,71% svih udruga na području Ličko-senjske županije.

Slika 15: Broj udruga u LSŽ po gradovima i općinama; Izvor: Ured državne uprave u Ličko-senjskoj županiji - Registar udruga RH; Stanje 10/2010

Koliko udruga je u 2010. godini primalo financijske potpore iz proračuna gradova, općina i Županije prikazano je u sljedećoj tabeli⁴. Broj udruga koje primaju potpore od strane JLS je u glavnom manji od ukupnog broja udruga na tom području. Iznimke su Općina Brinje i Općina Plitvička jezera gdje lokalna samouprava sufinancira veći broj udruga nego što je tamo registrirano (sufinanciraju se npr. zavičajni klubovi koji su registrirani izvan područja općine). Gradovi Ličko-senjske županije sufinanciraju manji broj udruga u odnosu na ukupan broj registriranih udruga na svome području nego općine - unatoč većim proračunskim mogućnostima.

Tabela 49: Financijske potpore udrugama u 2010. godini

JLS	Broj udruga koje primaju potpore iz proračuna JLS/Županije	Iznosi financijskih potpora udrugama u 2010. godini iz proračuna JLS/Županije	Prosječni iznosi po udrugama
Gospić	33	1.122.000,00 kn	34.000,00 kn
Otočac	10	1.670.960,18 kn	167.096,02 kn
Senj	11	1.527.900,00 kn	138.900,00 kn
Novalja	26	905.000,00 kn	34.807,69 kn
Plitvička jezera	34	1.053.000,00 kn	30.970,59 kn
Udbina	9	48.683,16 kn	5.409,24 kn
Perušić	10	321.250,00 kn	32.125,00 kn
Lovinac	15	650.000,00 kn	43.333,33 kn
Donji Lapac	6	30.600,00 kn	5.100,00 kn
Brinje	20	675.935,16 kn	33.796,76 kn

⁴ Izvori: Rezultati upitnika Razvojne agencije Ličko-senjske županije – LIRA i Program javnih potreba u školstvu, kulturi, tehničkoj i prometnoj kulturi, športu, informiranju, zdravstvu, socijalnoj skrbi i udrugama građana za 2010. godinu na području Ličko-senjske županije

Županijska razvojna strategija Ličko-senjske županije 2011. – 2013.

Karlobag	2	120.000,00 kn	60.000,00 kn
Vrhovine	3	30.000,00 kn	10.000,00 kn
UKUPNO JLS	179	8.155.328,50 kn	45.560,49 kn
Županija	56	871.100,00 kn	15.555,36 kn

Manji broj udruga se bavi razvojem civilnog društva. Najveći problemi sa kojima se udruge susreću u svom radu su prema informacijama članova Regionalnog partnerskog odbora Ličko-senjske senjske županije iz sektora civilnog društva:

- Nedostatak odgovarajućeg prostora za rad,
- Nedovoljni ljudski resursi,
- Nedostatak financijskih sredstava za provedbu programa rada udruga.

III.7. Upravljanje razvojem u Ličko-senjskoj županiji

III.7.1. Procjena stanja razvoja u Ličko-senjskoj županiji

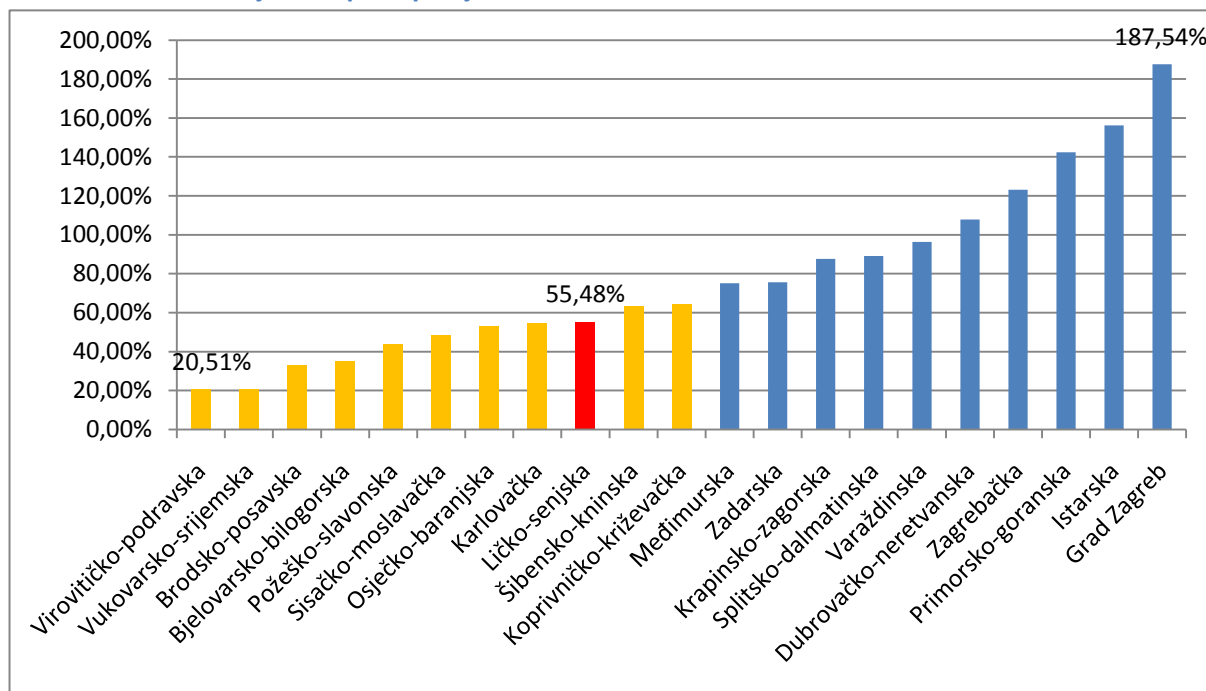
Na razvoj utječu različiti društveno-gospodarski čimbenici. Kako bi procijenili stanje razvoja u Ličko-senjskoj županiji kao pokazatelj ovdje koristimo Indeks razvijenosti prema metodologiji Zakona o regionalnom razvoju RH i podzakonskih akata⁵.

Indeks razvijenosti: pokazatelj stupnja razvijenosti lokalnih i županijskih jedinica. Računa se kao ponderirani prosjek pet osnovnih društvenogospodarskih pokazatelja: dohotka po stanovniku, stope nezaposlenosti, izvornih prihoda po stanovniku lokalnih odnosno županijskih jedinica, kretanja broja stanovnika i stupnja obrazovanosti. Na temelju odstupanja od nacionalnog prosjeka, jedinica se razvrstava u pripadajuću skupinu.

Na ovaj način osigurana je usporedivost s drugim županijama i lokalnim jedinicama. Indeks razvijenosti također je ključan kod definiranja potpomognutih područja.

Potpomognuto područje: područje Republike Hrvatske koje prema stupnju razvijenosti značajno zaostaje za nacionalnim prosjekom i čiji je razvoj potrebno dodatno poticati. Potpomognuta područja definiraju se na razini jedinica područne (regionalne) i lokalne samouprave. Prema Zakonu o regionalnom razvoju (NN br. 153/09), potpomognuta područja obuhvaćaju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave koje prema indeksu razvijenosti zaostaju više od 25% za nacionalnim prosjekom.

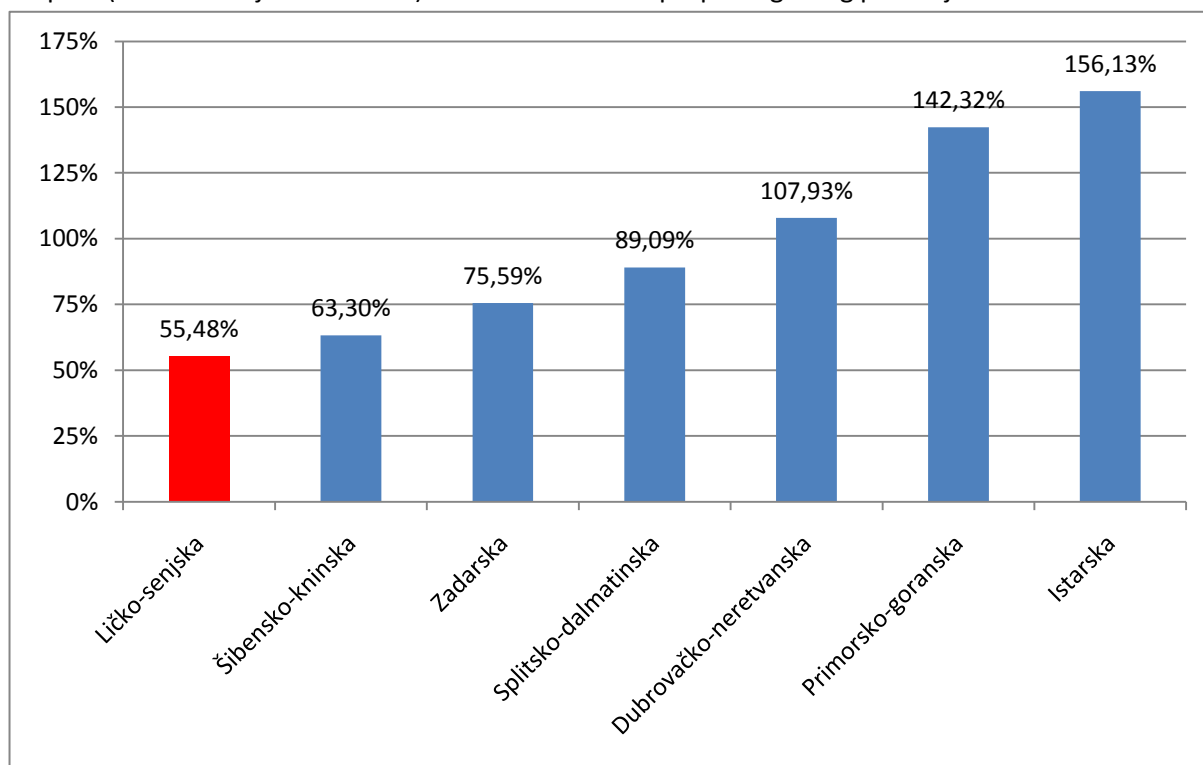
III.7.1.1. Indeks razvijenosti po županijama

Slika 16: Indeksi razvijenosti po županijama RH

⁵ Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske "Narodne novine" br.153/2009, Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011. – 2013., Uredba o indeksu razvijenosti "Narodne novine" 63/10, Odluka o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti "Narodne novine" br. 89/10

Ličko-senjska županija s Indeksom razvijenosti od 55,48 % je 13. županija u Republici Hrvatskoj po veličini Indeksa razvijenosti i zajedno s još 10 županija (označene žutom bojom) razvrstana je u I. skupinu (Indeks razvijenosti < 75%) i s time ima status potpomognutog područja.

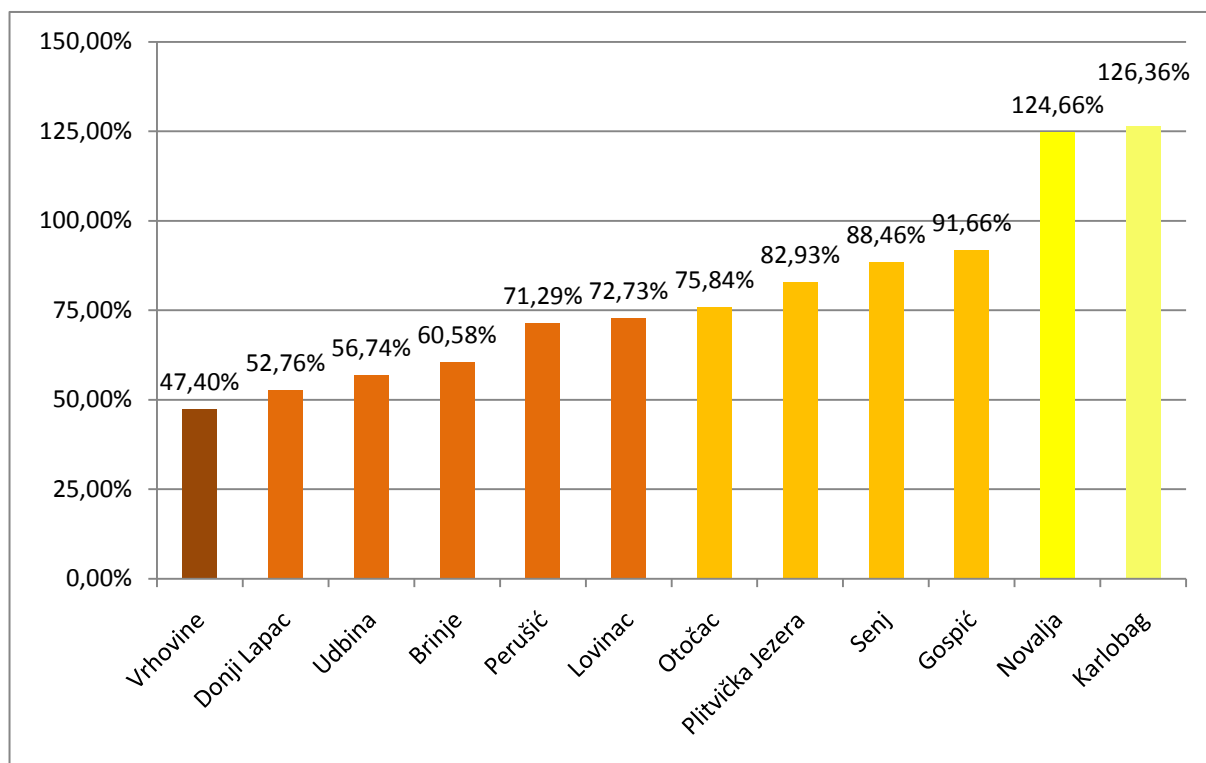
Slika 17: Indeksi razvijenosti po županijama Jadranske Hrvatske

Unutar NUTS II regije Jadranske Hrvatske jedino Ličko-senjska i Šibensko kninska županija pripadaju u I. skupini (s Indeksom razvijenosti < 75%).

III.7.1.2. Indeks razvijenosti po jedinicama lokalne samouprave

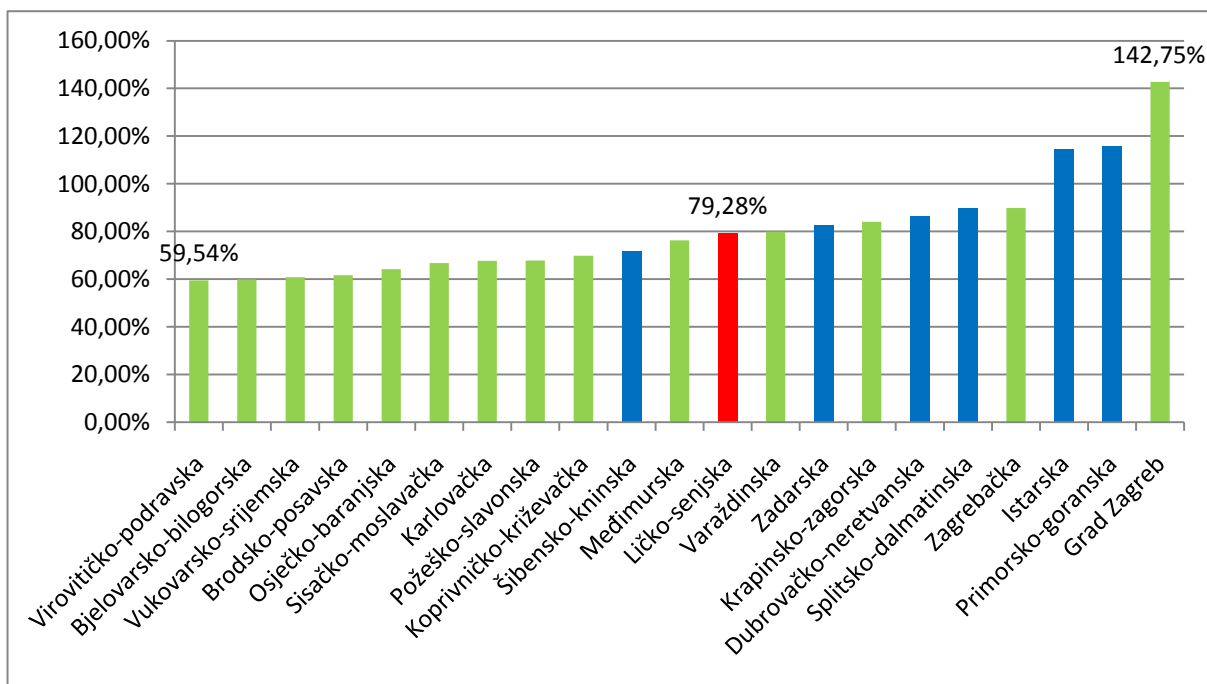
U Ličko-senjskoj županiji postoje velike razlike između indeksa razvijenosti jedinica lokalne samouprave. Zastupljene su sve skupine:

- I. skupina (Vrhovine),
- II. skupina (Donji Lapac, Udbina, Brinje, Perušić, Lovinac),
- III. skupina (Otočac, Plitvička jezera, Senj, Gospić),
- IV. skupina (Novalja) i
- V. skupina (Karlobag).

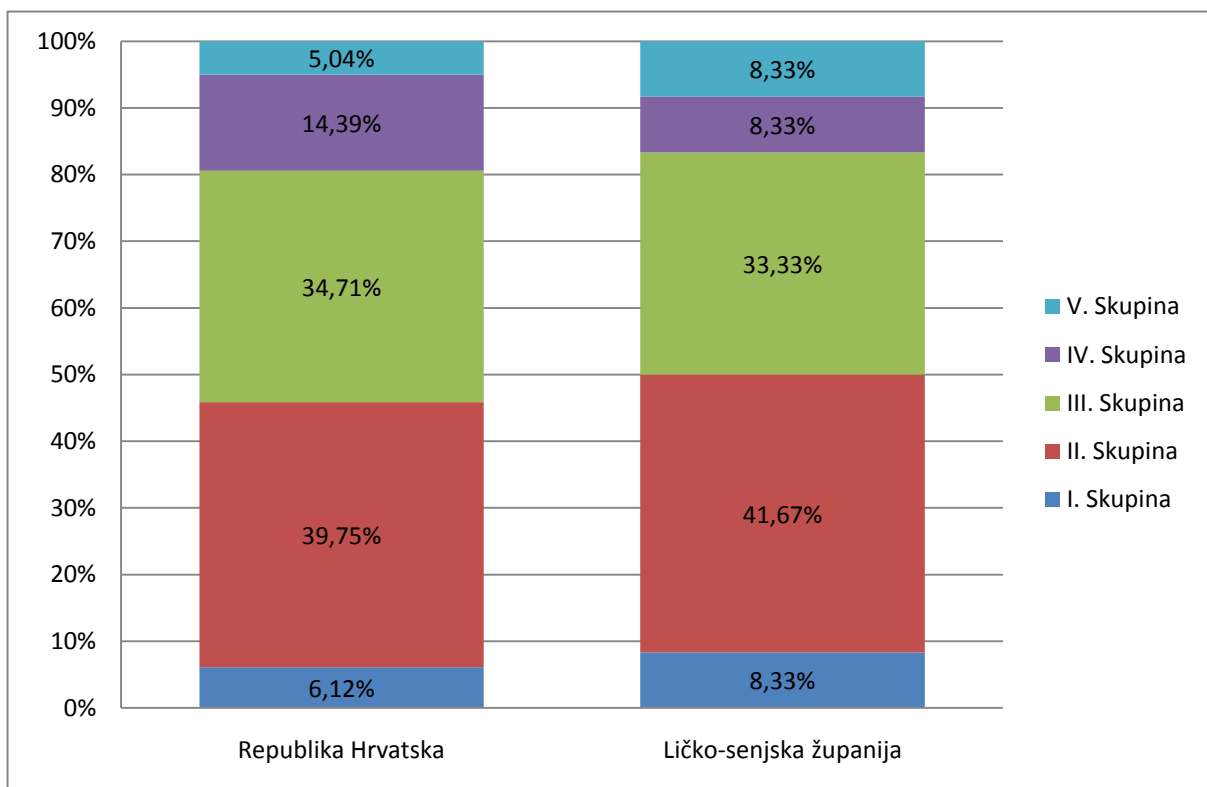
Slika 18: Indeksi razvijenosti po JLS u Ličko-senjskoj županiji

Vidljivo je da se kod slabije razvijenih jedinica lokalne samouprave (I. i II. skupina) radi o manjim općinama koje su bile zahvaćene Domovinskim ratom. Gradovi Ličko-senjske županije su srednje razvijeni (III. skupina - Otočac, Senj i Gospić; IV. skupina - Novalja). Priobalne jedinice lokalne samouprave su bolje razvijene (III. skupina – Senj, IV. skupina – Novalja i V. skupina – Karlobag).

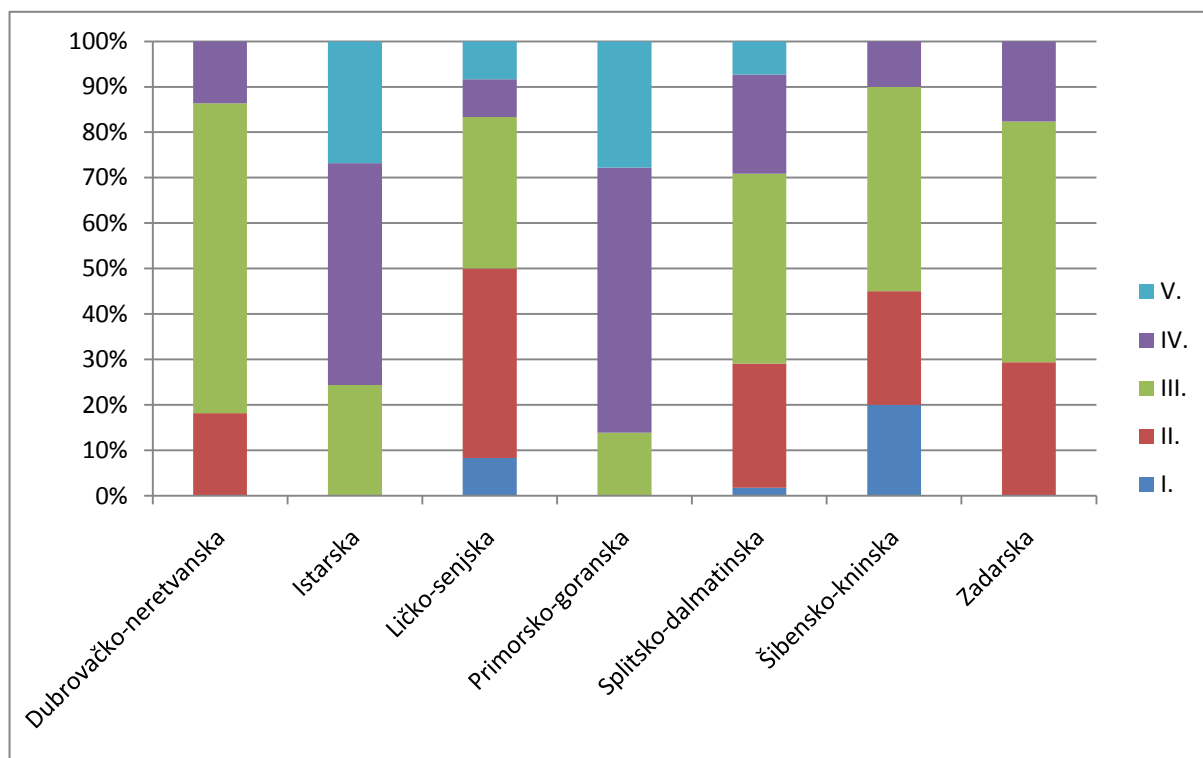
Slika 19: Prosječni indeksi razvijenosti JLS po županijama

Kad se uspoređuju prosječni indeksi razvijenosti jedinica lokalne samouprave po županijama vidljivo je da se Ličko-senjska županija s prosjekom od 79,28% nalazi na 10. mjestu u Republici Hrvatskoj i na 6. mjestu u Jadranskoj Hrvatskoj ispred Šibensko-kninske županije. Razlika između Indeksa razvijenosti Ličko-senjske županije od 55,48% i prosjeka indeksa razvijenosti unutar županije od 79,28% može se objasniti na način da manje jedinice s jako velikim Indeksom (npr. Karlobag 126,36%) povećavaju prosjek iznad agregiranog Indeksa županije.

Slika 20: Struktura razvijenosti JLS po skupinama RH - LSŽ

Na prethodnoj slici se vidi da Ličko-senjska županija ima vrlo sličnu strukturu raspodjele jedinica lokalne samouprave po skupinama kao Republika Hrvatska ukupno.

Slika 21: Struktura razvijenosti JLS po skupinama u Jadranskoj Hrvatskoj

Kod usporedbe Ličko-senjske županije s ostalim županijama Jadranske Hrvatske vidi se da jedino Ličko-senjska i Splitsko-dalmatinska županija imaju jedinice lokalne samouprave u svih 5 skupina, Zadarske JLS su srednje razvijene (II. do IV. skupina), dok su JLS Primorsko-goranske i Istarske županije više razvijene (III. do V. skupina).

III.7.2. Institucionalni okvir za upravljanje razvojem

Razvojna agencija Ličko-senjske županije

Razvojna agencija Ličko-senjske županije – LIRA, osnovana je 2008.g. i registrirana je kao Ustanova (u daljnjem tekstu LIRA). Osnivač je Ličko-senjska županija. LIRA je osnovana sa zadaćom poticanja, provedbe i koordinacije aktivnosti regionalnog razvoja, stvaranja pozitivne klime za ulaganje i poduzetništvo s ciljem ostvarenja gospodarskog i društvenog razvitka Ličko-senjske županije.

Poslovi i zadaće utvrđeni Pravilnikom o sistematizaciji radnih mjesta Razvojne agencije Ličko-senjske županije – LIRA-e, a koji se obavljaju u Agenciji su slijedeći:

- uredsko poslovanje;
- koordinacija svih aktivnosti vezanih za regionalni razvoj;
- izrada razvojnih strategija, identifikacija razvojnih prilika, projekata i programa;
- pružanje stručne podrške nositeljima pripreme programa i projekata kroz pripremu projektne dokumentacije,
- praćenje i informiranje o mogućnostima financiranja sredstvima Europske unije i sredstvima drugih domaćih i međunarodnih izvora;
- proučavanje i vrednovanje prijedloga projekata te praćenje njihova ostvarivanja, privlačenja direktnih domaćih i stranih investicija;

- izgrađivanje institucionalnih kapaciteta te ostale vezane usluge i aktivnosti;
- provođenje programa MINGORP-a, izgradnje i razvoja financijskih institucija i financijskih mjera;
- potpora tehnološki utemeljenom i inovativnom poduzetništvu (kreditiranje, jamstvene sheme);
- organiziranje sajмова poduzetništva i sudjelovanje na sajmovima;
- povezivanje svih bitnih činitelja razvoja poduzetništva te koordinacija poduzetničkih aktivnosti.

Lokalne akcijske grupe - LEADER pristup

LEADER, nekada Inicijativa Europske zajednice, a danas temeljni Program za razvoj ruralnog prostora Europske unije, temelji se na mobiliziranju i provedbi lokalnog razvoja u ruralnim zajednicama kroz lokalna partnerstva sva tri sektora (lokalne akcijske grupe – LAG-ove), odnosno, uspostavi i razvoju veza između aktivnosti koje doprinose gospodarskom razvoju tog prostora. Namjera mu je pomoći građanima, grupama, tvrtkama i drugim nositeljima razvoja u ruralnom prostoru da razmotre potencijal svojeg područja te potaknu provedbu integriranih strategija i programa održivog razvoja. LAG-ovi moraju predstavljati sve društvene segmente zainteresirane za razvoj određenog ograničenog i kohezivnog geografskog područja, te u njima moraju biti zastupljeni predstavnici lokalnih i regionalnih vlasti, privatnog sektora te civilnog društva, s time da omjer javnog i privatnog sektora mora biti 50:50. LEADER pristup kao instrument ruralnog razvoja je prikladan razvojni instrument za Ličko-senjsku županiju.

Osnivanje LAG-ova na području Ličko-senjske županije je u postupku. Kako LAG-ovi nisu vezani uz županijske granice predviđeno je i osnivanje međuzupanijskih LAG-ova.

Savjet mladih Ličko-senjske županije

Savjet mladih Ličko-senjske županije osnovan je odlukom Županijske skupštine Ličko-senjske županije na XVII. sjednici održanoj 2007. godine. Savjet mladih Ličko-senjske županije je savjetodavno tijelo Županijske skupštine koje je osnovano u cilju uključivanja mladih u javni život na području Ličko-senjske županije. Pod mladima se razumijevaju osobe s prebivalištem na području Ličko-senjske županije, u dobi od 15 do 29 godina života. Savjet mladih Ličko-senjske županije broji 9 članova, uključujući predsjednika i zamjenika predsjednika.

U okviru svoga djelokruga Savjet mladih:

- Predlaže Županijskoj skupštini Ličko-senjske županije raspravu o pojedinim pitanjima od značenja za unapređivanje položaja mladih na području Ličko-senjske županije te način rješavanja navedenih pitanja,
- Daje mišljenje Županijskoj skupštini Ličko-senjske županije prilikom donošenja mjera, programa i drugih akata od osobitog značenja za unapređenje mladih na području Ličko-senjske županije,
- Sudjeluje u izradi i praćenju provedbe lokalnog programa djelovanja za mlade,
- Skrbi o informiranosti za mladih o svim pitanjima značajnim za unapređivanje položaja mladih na području Ličko-senjske županije,
- Potiče međusobnu suradnju savjeta mladih općina, gradova, i županija u Republici Hrvatskoj te suradnju i razmjenu iskustava s odgovarajućim tijelima drugih zemalja,
- Obavlja i druge poslove od interesa za mlade.

Obrtnička komora i udruženja obrtnika Ličko-senjske županije

Sjedište Obrtničke komore Ličko-senjske županije je u Gospiću. Udruženja obrtnika zastupaju interese svojih članova, a osnovana su sa sjedištem u Novalji, Senju, Gospiću i Otočcu.

Hrvatska gospodarska komora – Županijska komora Otočac

Županijska komora Otočac osnovana je 1994. godine. Od 2005. godine ŽK-Otočac certificirana je prema zahtjevima norme ISO 9001:2000.

Županijska komora Otočac obavlja poslove koji su joj stavljeni u djelokrug Statutom HGK. Također pruža i neposrednu stručnu pomoć i usluge svojim članicama:

- izdavanje certifikata o porijeklu robe;
- izdavanje dozvola za međunarodni cestovni promet;
- prikupljanje i davanje informacija o subjektima hrvatskog gospodarstva;

- prikupljanje i davanje informacija o ponudi i potražnji robe i usluga;
- izdavanje formulara i uputa za ispunjavanje zahtjeva za dobivanje ATA karneta;
- pružanje raznih savjetodavnih usluga ekonomskog ili pravnog karaktera kao npr. vanjskotrgovinsko poslovanje, davanje mišljenja u svezi s primjenom pravnih propisa, savjeta u pogledu mogućnosti otvaranja tvrtki i osnivanja stranih predstavništva, te davanje svih ostalih savjeta vezanih za gospodarsku praksu;
- organiziranje poslovnih kontakata i susreta između domaćih i stranih poslovnih partnera;
- organiziranje raznih savjetovanja, seminara i predavanja za potrebe svojih članica.

Hrvatska banka za obnovu i razvitak

Hrvatska banka za obnovu i razvitak je razvojna i izvozna banka Republike Hrvatske čija je osnovna zadaća poticanje razvitka hrvatskog gospodarstva. Kreditiranjem, osiguranjem izvoza od političkih i komercijalnih rizika, izdavanjem garancija te poslovnim savjetovanjem, HBOR gradi mostove između poduzetničkih ideja i njihovih ostvarenja s ciljem osnaživanja konkurentnosti hrvatskog gospodarstva. HBOR u Ličko-senjskoj županiji ima otvoren Područni ured u Gospiću.

Regionalni partnerski odbor / Županijsko partnersko vijeće

Regionalni partnerski odbor (Partnerstvo) u Ličko-senjskoj županiji osnovan je 14. listopada 2004., na prvoj Regionalnoj konferenciji u procesu izrade ROP-a, a kao novi institucionalni oblik ; proces suradnje u koji su uključeni predstavnici privatnog, javnog i civilnog sektora koji zastupaju cijeli spektar interesa društvenog i gospodarskog razvoja naše Županije.

U procesu donošenja, ocjene i izmjene ROP-a Partnerstvo djeluje kao savjetodavno tijelo Županijske skupštine, dok u procesu provedbe ROP-a Partnerstvo također ima savjetodavnu ulogu; predlaže Županu prioritetne projekte za realizaciju i nadzire njihovu provedbu.

Regionalni partnerski odbor nastaviti će sa svojim aktivnostima u obliku Županijskog partnerskog vijeća.

Lokalno partnerstvo za zapošljavanje

Glavna zadaća i razlog osnivanja Tematske radne skupine za razvoj ljudskih potencijala pri Regionalnom partnerskom odboru je donošenje Strategije razvoja ljudskih resursa za Ličko-senjsku županiju i donošenje odluka o projektima koji će se provoditi kroz projekt Lokalno partnerstvo za zapošljavanje kao i sudjelovanje u provođenju svih aktivnosti Partnerstva koje uključuju elemente razvoja ljudskih resursa. Lokalno partnerstvo za zapošljavanje sudjelovalo je u izradi Strategije razvoja ljudskih potencijala Ličko-senjske županije 2006 – 2010. U pripremi je Strategija razvoja ljudskih potencijala za razdoblje 2011. – 2013. godine.

Hrvatska poljoprivredna agencija

Hrvatska poljoprivredna agencija je pravno i djelatno slijednik Hrvatskog stočarskog centra. Uredbom Vlade Republike Hrvatske iz veljače 2009. godine Hrvatski stočarski centar je preimenovan u Hrvatsku poljoprivrednu agenciju, kojoj su uz novo ime dodijeljene i nove djelatnosti. Uredbom je naglašeno i novo upravno sjedište u Križevcima.

Hrvatska poljoprivredna agencija svojim aktivnostima sustavno djeluje na razvoj poljoprivredne proizvodnje. Provođi mjere koje donosi Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja. Hrvatska poljoprivredna agencija putem svojih županijskih ureda djeluje unutar cijele Hrvatske.

Sjedište županijskog ureda Hrvatske poljoprivredne agencije nalazi se u Gospiću.

Turističke zajednice

Turistička zajednica Ličko-senjske županije je glavni nositelj razvoja turizma u Ličko-senjskoj županiji.

Lokalne turističke zajednice na području Ličko-senjske županije su:

- Turistička zajednica grada Novalje,
- Turistička zajednica mjesta Stara Novalja,
- Turistička zajednica općine Karlobag,

- Turistička zajednica grada Otočca,
- Turistička zajednica grada Gospića i
- Turistička zajednica općine Plitvička jezera.

Upravljanje prirodnom baštinom – ostale institucije

Na području Ličko-senjske županije djeluju sljedeće institucije koje upravljaju prirodnom baštinom:

- Park prirode Velebit
- Nacionalni park Sjeverni Velebit
- Nacionalni park Plitvička jezera
- Nacionalni park Paklenica (sjedište na području Zadarske županije)
- Velebitsko utočište za mlade medvjede – Kuterevo
- Hrvatski centar za autohtone vrste riba i rakova krških voda – Otočac
- Gacka d.o.o. - Društvo za zaštitu i gospodarenje rijekom Gackom

Civilno društvo - Mreža za razvoj regionalnih kapaciteta MRRAK

Program Mreža za razvoj regionalnih kapaciteta MRRAK provode Udruga za razvoj civilnog društva Smart (Rijeka), DELTA (Rijeka) i Udruga za razvoj civilnog društva Pokretač (Korenica), a usmjeren je na pružanje podrške stvaranju učinkovitijeg neprofitnog sektora te aktivnog građanstva u Republici Hrvatskoj. Programom se želi omogućiti organizacijama civilnoga društva pristup i korištenje visokokvalitetnih usluga potpore čija provedba će doprinijeti regionalnom razvoju i jačanju sposobnosti organizacija civilnoga društva na lokalnoj i regionalnoj razini. Usluge koje se pružaju kroz program su informiranje, savjetovanje i izobrazba organizacija civilnoga društva, a provode se na području tri županije Primorsko-goranske, Istarske i Ličko-senjske.

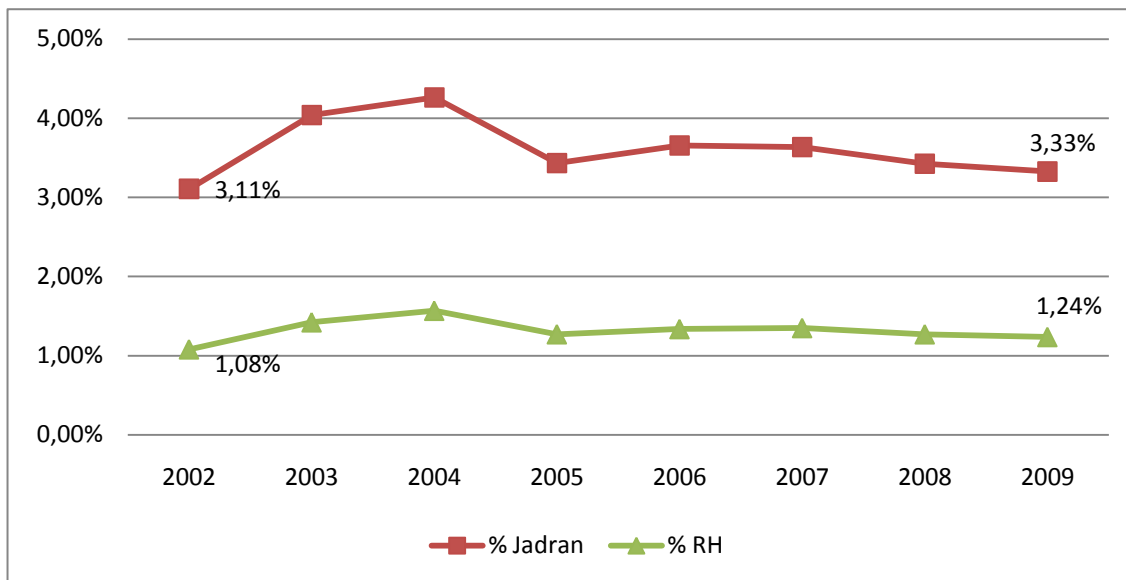
Cjelokupni program Mreže za razvoj regionalnih kapaciteta MRRAK provodi se u partnerstvu s Nacionalnom zakladom za razvoj civilnoga društva, a kroz Program regionalnog razvoja i jačanja sposobnosti organizacija civilnoga društva na lokalnoj i regionalnoj razini.

III.7.3. Financijski izvori za razvojne projekte

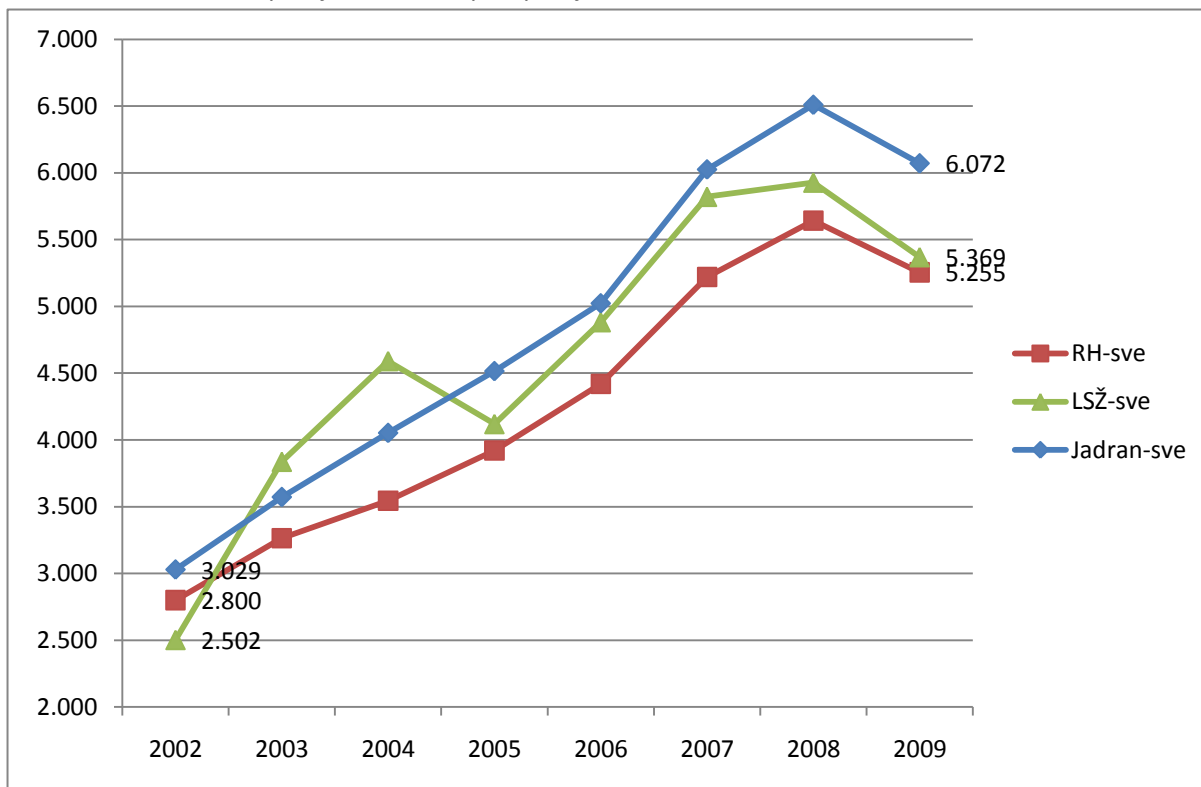
III.7.3.1. Proračuni područne i lokalne samouprave

Razvojni projekti sufinanciraju se kroz proračune Županije i jedinica lokalne samouprave. Zbirni prihodi Ličko-senjske županije uključujući i prihode gradova i općina zauzimaju relativno mali udio na razini Jadranske regije (3,33% u 2009. godini) i Republike Hrvatske (1,24% u 2009. godini).

Slika 22: Udio ukupnih prihoda LSŽ i JLS na razini regije i RH

Kad se uspoređuju ukupni prihodi per capita vidljivo je da Ličko-senjska županija većim dijelom prati trend i nalazi se iznad prosjeka RH ali ispod prosjeka Jadranske Hrvatske.

Slika 23: Ukupni prihodi per capita LSŽ i JLS u usporedbi s Jadranskom Hrvatskom i RH

Ukupni prihodi lokalnih proračuna pokazuju da Grad Gospić bilježi najveće prihode dok slabije razvijene općine na istoku županije (Donji Lapac, Udbina i Vrhovine) ostvaruju najmanje proračunske prihode (bez tekućih pomoći).

JLS	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Brinje	3.677.958	9.445.474	15.881.587	10.189.179	6.419.296	12.739.513	8.230.775	7.568.350
Donji Lapac	2.539.727	4.178.200	3.896.392	2.867.347	3.982.557	4.704.601	4.578.294	3.763.746
Gospić	26.492.179	43.932.482	44.556.237	44.086.252	78.518.514	69.058.509	53.591.774	52.628.117
Karlobag	4.619.593	8.144.833	10.684.712	6.433.190	7.173.175	11.443.230	28.524.919	13.689.076
Lovinac	3.258.301	4.224.433	8.443.579	6.573.384	5.189.950	9.110.528	8.137.749	12.240.676
Novalja	15.291.147	21.858.583	29.798.950	29.837.036	34.372.194	45.884.258	41.508.629	33.702.162
Otočac	12.854.202	28.945.318	31.216.255	23.307.880	24.670.699	31.700.000	40.496.522	30.658.466
Perušić	4.027.266	8.134.556	9.665.965	12.713.603	15.147.128	10.371.428	14.530.989	14.722.691
Plitvička jezera	6.567.634	7.446.032	9.235.875	10.330.926	10.479.378	16.660.715	12.044.083	13.679.192
Senj	16.635.508	21.034.099	27.269.808	21.471.471	21.410.554	34.123.694	34.310.391	29.267.451
Udbina	1.669.491	1.808.693	3.617.793	3.468.111	3.503.708	4.780.553	4.486.653	5.175.860
Vrhovine	1.819.661	2.252.482	2.541.120	2.335.114	2.076.911	3.813.421	6.731.554	6.225.527

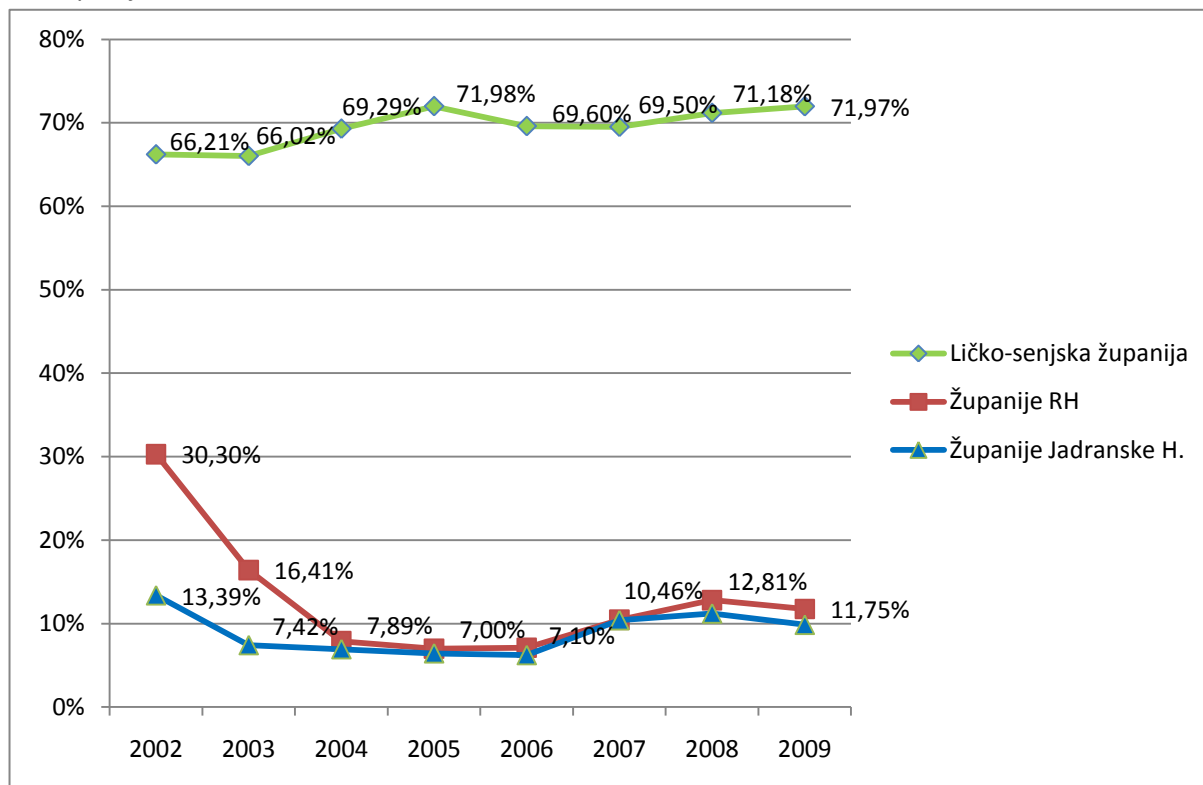
Tabela 50: Prihodi gradova i općina Ličko-senjske županije (bez tekuće pomoći) u kn

Ovu situaciju dodatno otežava činjenica da Pomoći iz inozemstva (darovnice) i od subjekata unutar opće države predstavljaju značajan udio u prihodima županije i većini gradova i općina.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Prosjek
Ličko-senjska županija	66,21%	66,02%	69,29%	71,98%	69,60%	69,50%	71,18%	71,97%	69,47%
Brinje	4,08%	9,61%	14,46%	35,94%	13,06%	43,16%	31,07%	21,47%	21,61%
Donji Lapac	57,03%	45,56%	33,06%	25,42%	46,92%	38,82%	35,96%	41,10%	40,48%
Gospić	27,27%	24,92%	0,00%	4,74%	2,39%	22,46%	11,91%	10,44%	13,02%
Karlobag	6,41%	19,89%	9,00%	23,55%	31,82%	19,33%	7,39%	5,95%	15,42%
Lovinac	43,62%	48,37%	47,54%	46,30%	42,39%	60,38%	52,84%	29,16%	46,33%
Novalja	1,71%	3,90%	8,79%	12,15%	4,87%	10,37%	7,69%	0,56%	6,26%
Otočac	16,83%	38,43%	27,98%	16,93%	10,86%	20,89%	24,08%	16,25%	21,53%
Perušić	23,92%	32,86%	31,38%	58,64%	35,84%	32,74%	57,85%	34,40%	38,45%
Plitvička jezera	58,47%	29,74%	1,09%	10,67%	0,92%	4,68%	0,59%	7,99%	14,27%
Senj	5,47%	6,61%	5,63%	8,47%	1,24%	13,75%	15,25%	10,49%	8,36%
Udbina	42,55%	33,78%	48,78%	54,61%	54,51%	48,89%	43,95%	54,55%	47,70%
Vrhovine	21,08%	66,24%	47,98%	45,14%	47,76%	64,97%	72,54%	67,03%	54,09%
Prosjek JLS	25,70%	29,99%	22,97%	28,55%	24,38%	31,70%	30,09%	24,95%	27,29%

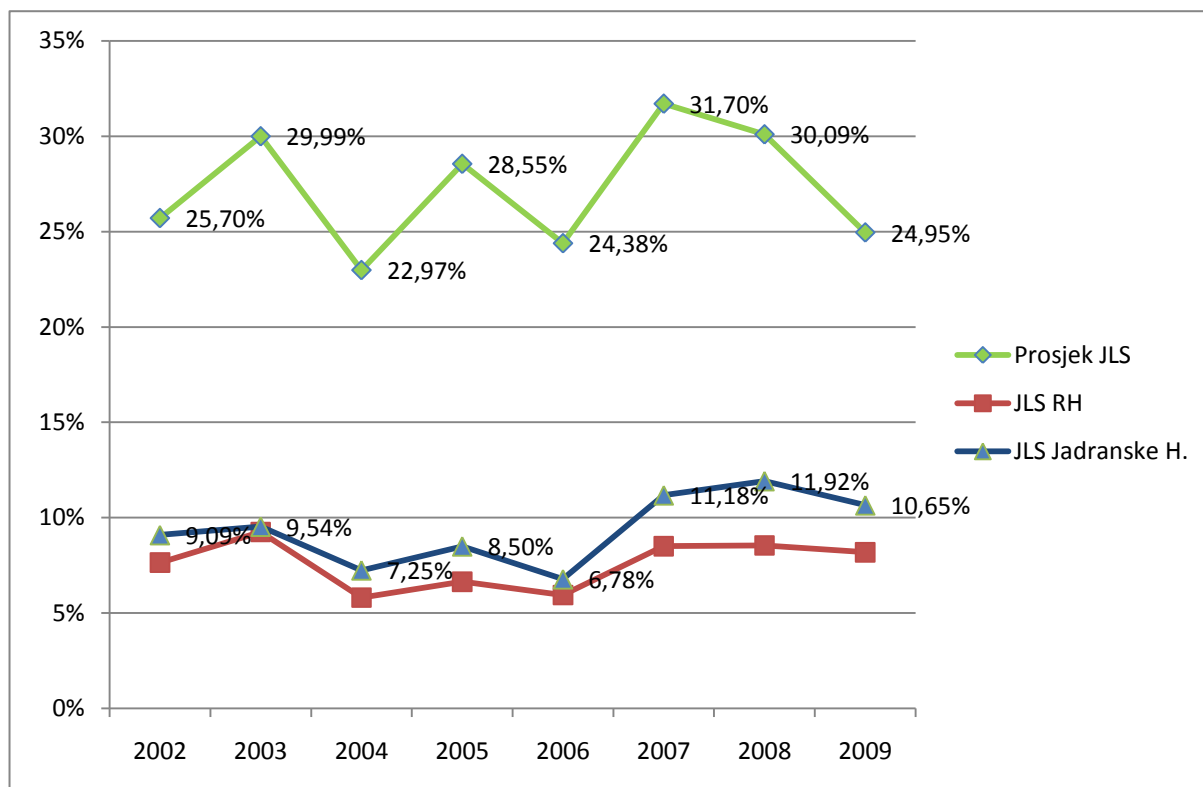
Tabela 51: Udio Pomoći iz inozemstva (darovnice) i od subjekata unutar opće države u ukupnim prihodima

Županija prima iznimno veliki udio Pomoći iz inozemstva (darovnice) i od subjekata unutar opće države (u prosjeku 69,47% od ukupnih proračunskih prihoda za razdoblje 2002. – 2009.) što je daleko iznad prosjeka Jadranske Hrvatske i RH.

Slika 24: Udio državne pomoći u ukupnim prihodima županija

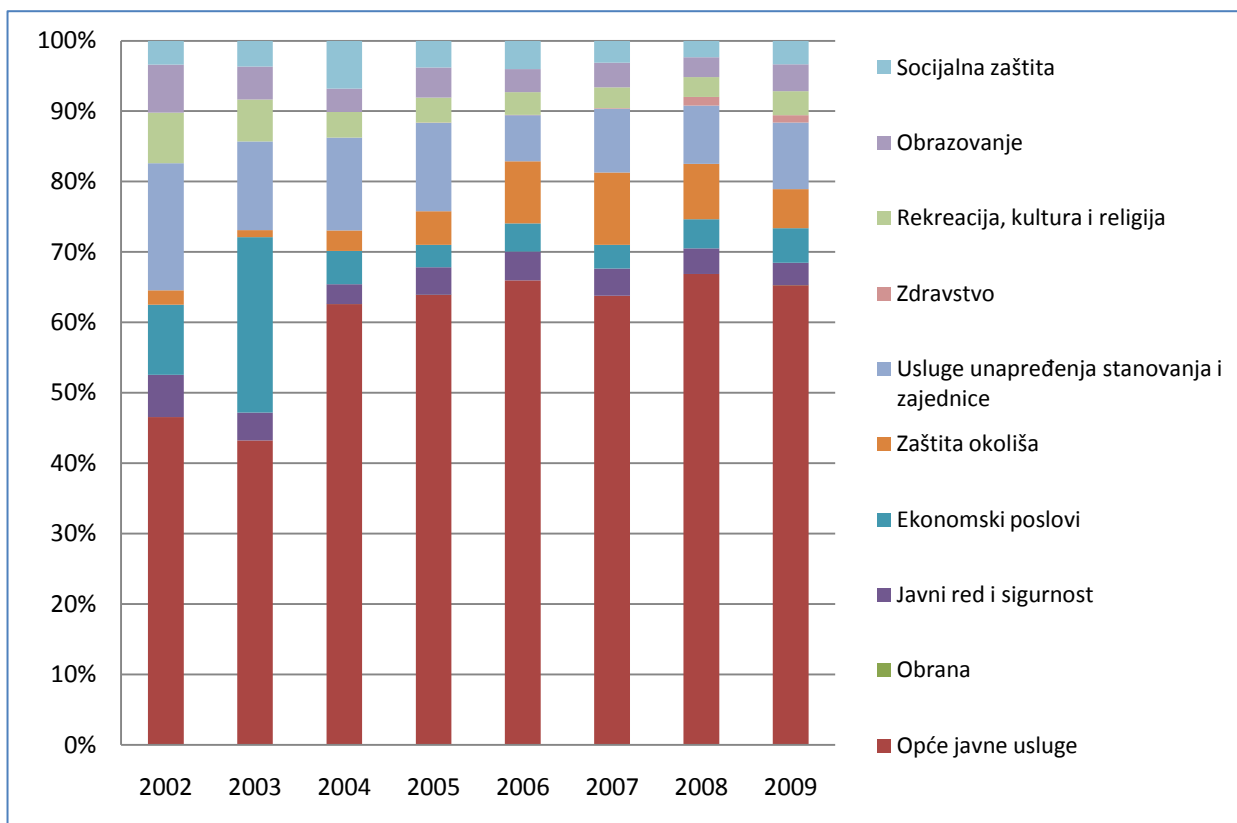
Slična je situacija kad se uspoređuje prosječni udio pomoći gradova i općina Ličko-senjske županije s prosjekom Jadranske Hrvatske i RH.

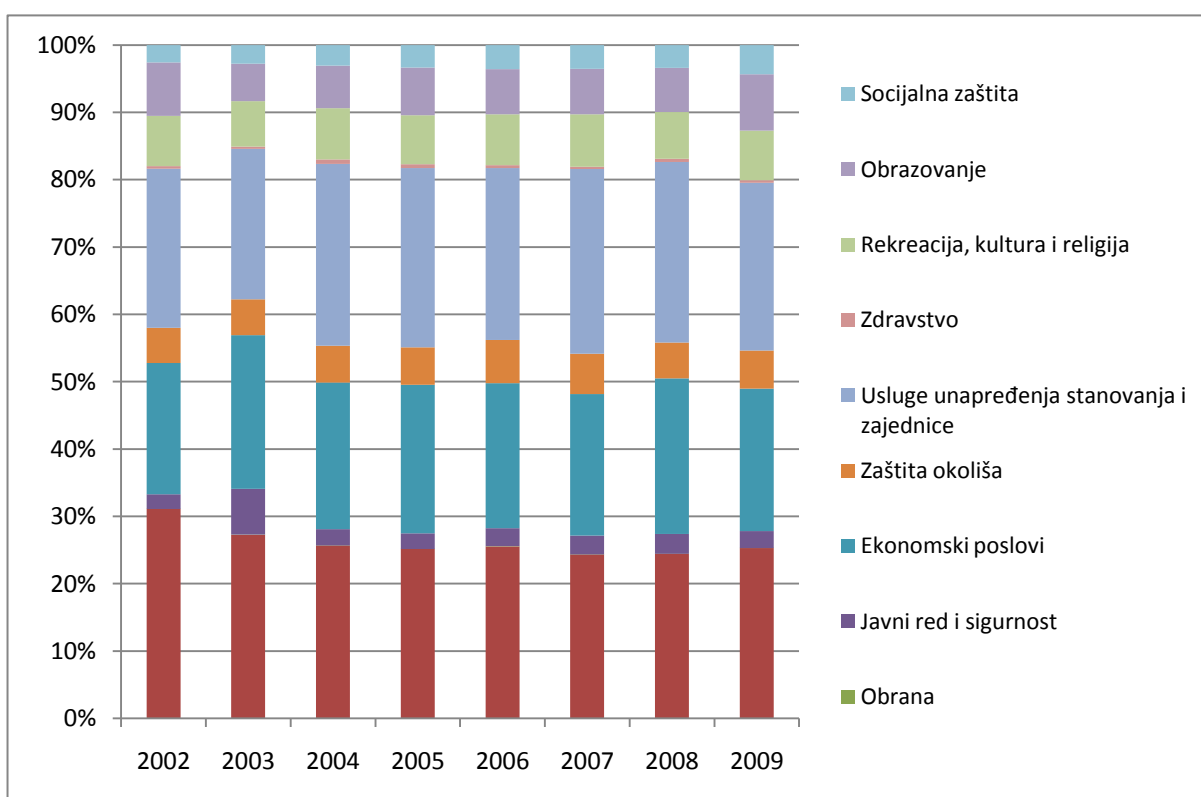
Slika 25: Udio državne pomoći u ukupnim prihodima gradova i općina

Struktura rashoda prema funkcijskoj klasifikaciji Županije i gradova Ličko-senjske županije je slična onima na razini Jadranske Hrvatske i RH dok je velika razlika vidljiva kad se uspoređuju strukture rashoda općina Ličko-senjske županije s općinama Jadranske Hrvatske i RH.

Vidljivo je da su rashodi općina Ličko-senjske županije za Opće javne usluge u 2009. godini veći za 40,02 postotna boda u odnosu na prosjek općina u RH dok su rashodi za ekonomske poslove manji za 16,26 postotna boda a za Usluge unapređenja stanovanja i zajednice za 15,49 postotna boda.

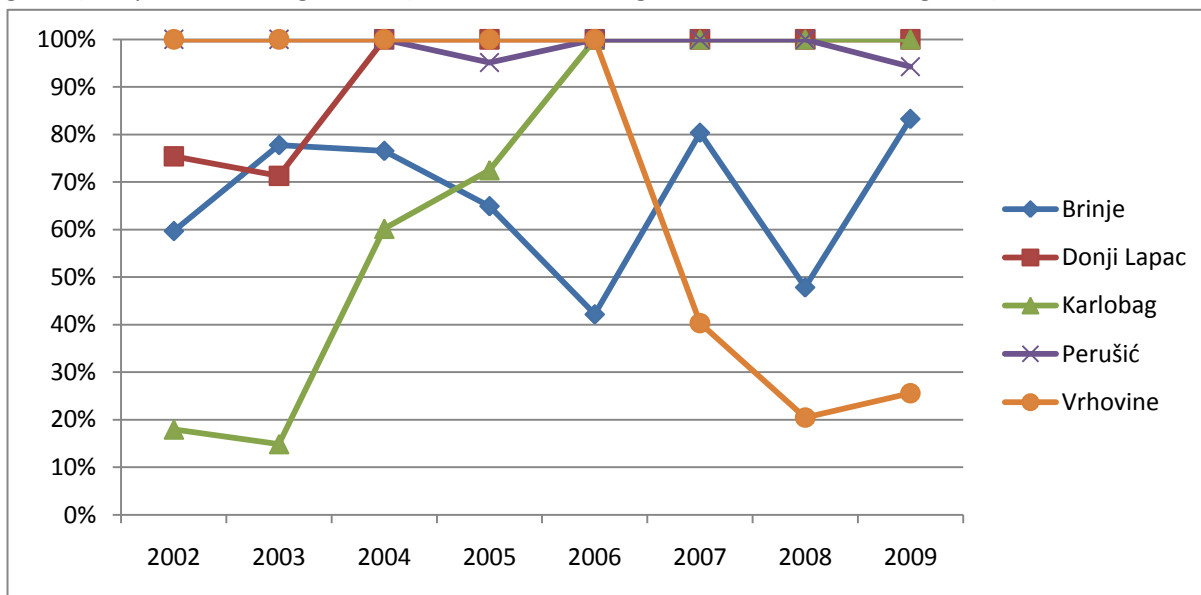

Slika 26: Struktura rashoda prema funkcijskoj klasifikaciji u općinama LSŽ

Slika 27: Struktura rashoda prema funkcijskoj klasifikaciji u općinama RH

Općine Ličko-senjske županije s najvećim postocima rashoda za Opće javne usluge prikazane su na sljedećoj slici. Općina Vrhovine bilježi padajući trend (sa 100% u 2002. godini na 25,57% u 2009. godini) a Općina Karlobag rastući (sa 17,94% u 2002. godini na 100% u 2009. godini).

Slika 28: Udio rashoda za "Opće javne usluge" u ukupnim rashodima

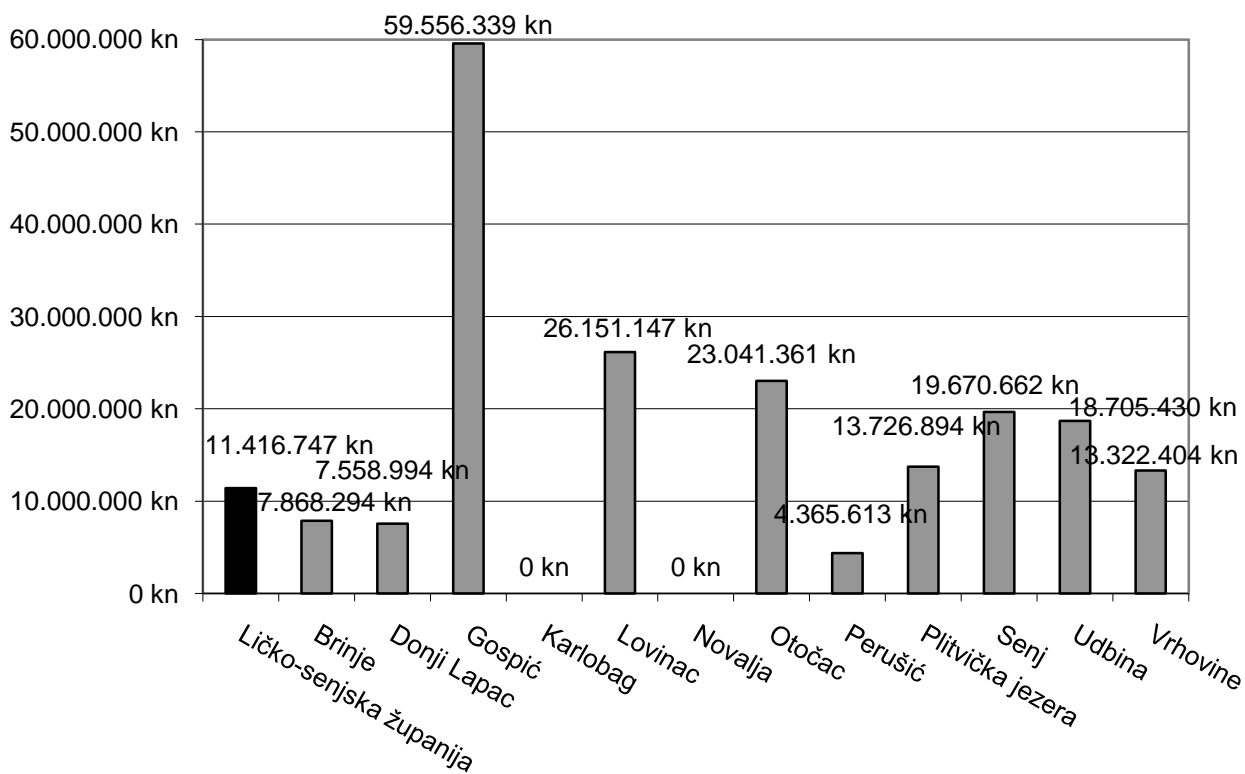
III.7.3.2. Izvanproračunski projekti u Ličko-senjskoj županiji od 2006. do 2009.

Od 2006. do 2009. godine odobreno je ukupno 97 projekata u ukupnom iznosu od 212.803.885,92 kn koji su se provodili u cijelosti ili djelomično na području Ličko-senjske županije. Udio vanjskog sufinanciranja ovih projekata iznosi 50,4% ili 107.253.379,85 kn. Projekti financirani iz pretpristupnih fondova slabo su zastupljeni prema broju projekata (5 CARDS, 1 PHARE, 1 SAPARD, 0 IPA) sa 7,29% od ukupnog broja projekata ali zauzimaju značajan udio u ukupnom iznosu vanjskog financiranja projekata (27,73%).

Projekti	Broj projekata	Ukupna vrijednost	Vanjsko sufinanciranje
CARDS 2004	5	31.159.705,83 kn	26.292.179,52 kn
PHARE 2005 BRI	1	4.594.061,43 kn	3.445.546,07 kn
SAPARD	1	7.420.000,00 kn	3.710.000,00 kn
PSGO	24	32.577.431,45 kn	11.814.384,85 kn
UNDP	45	6.820.664,26 kn	3.653.060,83 kn
EIBII	19	130.035.522,95 kn	58.141.908,58 kn
Ostalo	2	196.500,00 kn	196.300,00 kn
Ukupno	97	212.803.885,92 kn	107.253.379,85 kn

Tabela 52: Izvanproračunski projekti u LSŽ 2006. - 2009.; Izvor: Baza projekata - LIRA

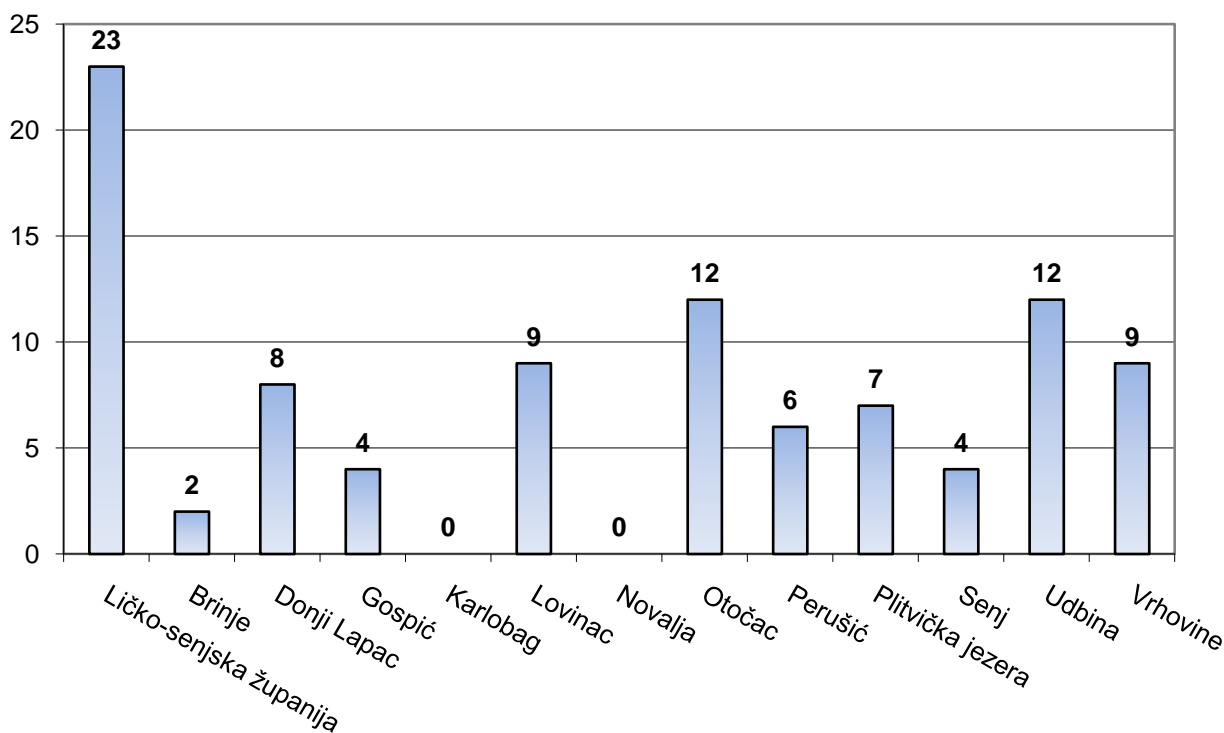
Kad se uspoređuju iznosi projekata po jedinicama lokalne samouprave Ličko-senjske županije vidljivo je da su najveći iznosi za financiranje projekata ostvareni u Gospiću (99,77% se odnosi na projekte iz programa EIB II). Također je upečatljivo da dvije najrazvijenije jedinice lokalne samouprave (Karlobag i Novalja) uopće nisu ostvarile projekte financirane iz izvanproračunskih sredstava.

Slika 29: Ukupni iznosi projekata po JLS; Izvor: Baza projekata - LIRA

Prema broju odobrenih projekata vodeća je Ličko-senjska županija⁶ (23 projekata), a vodeće lokalne jedinice su Otočac i Udbina (po 12 projekata). Usporedba odnosa između iznosa i broja projekata pokazuje da se uglavnom radi o manjim iznosima po projektu dok je Gospić zahvaljujući velikim infrastrukturnim projektima u prosjeku ostvario 14.889.084,72 kn po projektu.

⁶ Odnosi se na projekte u kojima je županija nositelj i projekte koji pokrivaju dvije ili više JLS.

Slika 30: Brojevi projekata po JLS; Izvor: Baza projekata - LIRA

III.7.4. Ljudski resursi za razvoj

Uspješnost ostvarivanja regionalnog razvoja ovisi u ljudskim resursima koji pripremaju, provode i prate razvojne projekte. Razvojna agencija Ličko-senjske županije – LIRA provela je anketu u studenom 2010. godine s ciljem procjene ljudskih resursa za razvoj na području Ličko-senjske županije. Rezultati ankete za Županiju, gradove i općine prikazani su u sljedećoj tabeli. Ukupni broj zaposlenih s osnovnim ili naprednim iskustvima u upravljanju projektnim ciklusom (27) odgovara 20,15% od broja službenika s višom ili visokom stručnom spremom odnosno 9,89% od ukupnog broja zaposlenih u samoupravi. Jasno je da broj zaposlenih s osnovnim ili naprednim iskustvima u upravljanju projektnim ciklusom ne zadovoljava sadašnje niti buduće potrebe za upravljanjem razvoja. Jedan način na koji se mogu jačati kapaciteti za upravljanje razvojem je educiranje ostalih službenika s višom ili visokom stručnom spremom.

Tabela 53: Procjena ljudskih resursa za razvoj u JL(R)S Ličko-senjske županije; Izvor: Anketa Razvojne agencije Ličko-senjske županije - LIRA

Županija, gradovi i općine	Broj zaposlenih - ukupno	Broj službenika s višom ili visokom stručnom spremom	Broj službenika s osnovnim ili naprednim iskustvima u upravljanju projektom ciklusom
Ličko-senjska županija	60	42	11
GOSPIĆ	52	22	1
OTOČAC	28	11	3
NOVALJA	25	9	1
SENJ	29	13	2
BRINJE	11	5	1
DONJI LAPAC	11	4	2
KARLOBAG	9	3	0
LOVINAC	11	5	1
PERUŠIĆ	7	3	0
PLITVIČKA JEZERA	16	5	0
UDBINA	11	9	3
VRHOVINE	3	3	2
UKUPNO	273	134	27

Osim u područnoj i lokalnoj samoupravi postoje još sljedeći kapaciteti za upravljanje razvojnim projektima u Ličko-senjskoj županiji prema rezultatima ankete i popisu polaznika ciklusa seminara „Jačanje lokalnih kapaciteta za Strukturne fondove“:

Tabela 54: Procjena ljudskih resursa za razvoj u ostalim institucijama Ličko-senjske županije; Izvor: Anketa Razvojne agencije Ličko-senjske županije - LIRA

Institucije	Broj zaposlenih s osnovnim ili naprednim iskustvima u upravljanju projektom ciklusom
HGK - Županijska komora Otočac	4
Razvojna agencija Ličko-senjske županije - LIRA	3
Razvojna agencija Senj	2
Regionalni razvojni edukacijski centar	7
Lučka uprava Senj	1
JU "Park prirode Velebit"	1
JU NP Plitvička jezera	1
Udruženje obrtnika Senj	1
UKUPNO	20

Na području Ličko-senjske županije prema ovim rezultatima postoje ukupno 47 osoba koje imaju barem osnovna iskustva u upravljanju projektom ciklusom. Potrebno je daljnje jačanje ljudskih resursa kod potpornih institucija.

III.7.5. Zaključak

Procjena stanja razvoja u Ličko-senjskoj županiji:

Ličko-senjska županija u cijelosti je slabije razvijena prema Indeksu razvijenosti županija (I. skupina = potpomognuto područje) i indeksu razvijenosti jedinica lokalne samouprave - šest općina na području županije pripadaju potpomognutim područjima (I. i II. skupina) a to su: Vrhovine, Donji Lapac, Udbina, Brinje, Perušić, Lovinac. Ovim općinama potrebno je posvetiti posebnu pozornost kod strateškog planiranja razvoja županije.

Institucionalni okvir za upravljanje razvojem:

Postoje:

-

Nedostatak institucije koja se bavi promoviranjem i poticanjem regionalnog održivog razvoja u području energetike i zaštite okoliša kroz korištenje obnovljivih izvora energije i uvođenje mjera povećane energetske efikasnosti.

Ne postoji županijski centar za gospodarenje otpadom. U pripremi je izrada dokumentacije za ovaj projekt.

Poduzetničke zone na području Ličko-senjske županije ne postoje u obliku pravnih osoba. Jedinice lokalne samouprave upravljaju zonama.

Poduzetnički inkubatori ne postoje odnosno nisu aktivni.

Financijski izvori za razvojne projekte:

Ličko-senjska županija i dio općina na području županije ostvaruju relativno male prihode proračuna po stanovniku u usporedbi s razinom statističke regije i države. Općine Donji Lapac, Lovinac, Perušić, Udbina i Vrhovine ostvaruju velike postotke prihoda kroz Pomoći iz inozemstva (darovnice) i od subjekata unutar opće države. Bez državne financijske pomoći su financijske održivosti ovih općina ugrožene. Jedna mogućnost ostvarivanja dodatnih prihoda je putem realizacije razvojnih projekata koji se financiraju iz izvanproračunskih sredstava (npr. iz Strukturnih fondova EU).

Struktura rashoda prema funkcijskoj klasifikaciji je još jedan pokazatelj da manje općine Ličko-senjske županije najveći dio proračuna troši na Opće javne usluge.

Realizaciju projekata iz izvanproračunskih sredstava teško je ocijeniti bez usporedbe s drugim županijama unutar statističke regije i države. Potrebna je uspostava baza usporedivih statističkih podataka na regionalnoj i državnoj razini. Unatoč tome može se konstatirati da je potrebno povećati napore kod pripreme i provedbe projekata koji se financiraju iz izvanproračunskih sredstava. Također je potrebno podizati svijesti o mogućnostima (su)financiranja projekata iz izvanproračunskih sredstava kod jedinica lokalne samouprave koje do sada nisu provodile ovakvu vrstu projekata.

Ljudski resursi za razvoj

Potrebno je povećati broj zaposlenih s osnovnim ili naprednim iskustvima u upravljanju projektom ciklusom.

Jačanje kapaciteta može se postići dodatnim edukacijama za zaposlenike s višom ili visokom stručnom spremom.

Potrebno intenzivnije korištenje ali i dodatno jačanje ljudskih resursa potpornih institucija na području Ličko-senjske županije.

III.8. Teritorijalna suradnja

Ljudski i financijski kapaciteti za provedbu mjera su često nedostatni na području Ličko-senjske županije. Jedan način na koji se može jačati provedbeni kapacitet je uključivanje partnera iz drugih geografskih područja koji imaju iste ili slične ciljeve i mjere za ostvarenje istih. Teritorijalna suradnja obuhvaća međužupanijsku suradnju unutar Jadranske Hrvatske ali i šire (Poglavlje III.8.1.) i međunarodnu suradnju (Poglavlje III.8.2).

III.8.1. Međužupanijska suradnja

III.8.1.1. Partnersko vijeće Jadranske Hrvatske

Postojeća administrativna podjela Republike Hrvatske udovoljava kriterijima EUROSTAT-a o podjeli države na prostorne jedinice za statistiku na razini NUTS 1 (cijela Republika Hrvatska) i NUTS 3 (županije). Prostorne jedinice za statistiku na razini NUTS 2 u Hrvatskoj čine tri neadministrativne jedinice nastale grupiranjem županija kao administrativnih jedinica niže razine: Sjeverozapadna Hrvatska sa šest županija, Središnja i Istočna (Panonska) Hrvatska s osam županija te Jadranska Hrvatska sa sedam županija. Jadransku Hrvatsku čine: Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska, Istarska i Dubrovačko-neretvanska županija.

Partnersko vijeće statističke regije savjetodavno je tijelo koje se ustrojava za područje jedne statističke regije. U njegovu radu sudjeluju predstavnici jedinica područne (regionalne) samouprave, velikih gradova, gospodarskih subjekata, sindikata i udruga civilnog društva s područja statističke regije koje se bave poticanjem društvenog i gospodarskog razvoja. Administrativne i stručne poslove za potrebe rada Partnerskog vijeća statističke regije obavlja Agencija za regionalni razvoj Republike Hrvatske. Partnersko vijeće statističke regije zaduženo je za:

- poticanje razvoja statističkih regija;
- definiranje zajedničkih razvojnih prioriteta jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave na području statističkih regija;
- predlaganje razvojnih projekata na razini statističkih regija Ministarstvu regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva;
- sudjelovanje u izradi i praćenju učinaka programskih dokumenata namijenjenih razvoju statističkih regija;
- davanje smjernica pri izradi županijskih razvojnih strategija.

(Izvor: SRRRH, 2010)

III.8.1.2. Razvojne agencije Jadrana – RAJ

Koordinacija RAJ neformalna je mreža županijskih razvojnih agencija koja će poslužiti kao podloga za zajedničku suradnju unutar Jadranske regije sukladno statističkoj podjeli RH koja je prihvaćena od EU kao jedna od triju hrvatskih statističkih regija po NUTS II.

Županijske razvojne agencije predstavljaju nositelje razvoja svojih županija, a mreža razvojnih agencija, Koordinacija razvojnih agencija Jadrana, skraćeno RAJ, predstavlja svojevrsnu krovnu strukturu razvoja jadranske regije.

U ostvarivanju svojih ciljeva članice Koordinacije RAJ koristit će suvremena znanstvena i stručna dostignuća te međusobno surađivati u cilju razmjene najboljih iskustava, zajedničkog provođenja projekata od interesa za Jadransku regiju, županije i samih razvojnih institucija te zajedničkog nastupa prema trećima.

Jedan od ciljeva Koordinacije je i međusobna suradnja agencija u vidu prijenosa znanja i iskustava ovisno o području za koje je pojedina agencija specijalizirana.

Članice Koordinacije RAJ-a:

- Istarska razvojna agencija d.o.o. IDA - Istarska županija
- Regionalna razvojna agencija PORIN d.o.o. - Primorsko-goranska županija
- Razvojna agencija Ličko-senjske županije LIRA - Ličko-senjska županija
- Razvojna agencija Zadarske županije Zadra d.o.o. - Zadarska županija
- Regionalna razvojna agencija Šibensko-kninske županije d.o.o., Šibensko-kninska županija
- Razvojna agencija Splitsko-dalmatinske županije RERA d.o.o. - Splitsko dalmatinska županija
- Regionalna razvojna agencija Dubrovačko-neretvanske županije d.o.o. Dunea - Dubrovačko-neretvanska županija

Više informacija o RAJ-u možete pronaći na internet stranici www.ra-jadrana.eu

III.8.1.3. Članstvo u Hrvatskoj zajednici županija

Hrvatska zajednica županija je udruga osnovana 2003. godine zaključenjem Sporazuma o osnivanju sukladno odredbama Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi, radi promicanja područne odnosno regionalne samouprave te poticanja i potpore gospodarskom i društvenom razvitku jedinica područne (regionalne) samouprave u Republici Hrvatskoj, kao nacionalna udruga županija. Njoj su dobrovoljno pristupile svih 20 županija u Republici Hrvatskoj.

Članice Zajednice udružuju se u Zajednicu radi zajedničkog djelovanja u oživotvorenju temeljnih ciljeva njezina osnivanja osobito u promicanju ideje i prakse područne (regionalne) samouprave u Republici Hrvatskoj.

U okviru Zajednice njezine članice:

- podupiru razvijanje suradnje između županija te jedinica lokalne samouprave unutar njih,
- organiziraju oblike razmjene iskustava o djelovanju jedinica područne (regionalne) samouprave u Republici Hrvatskoj,
- usklađuju gledišta i djelovanje članica u odnosu na tijela državne vlasti i uprave o pitanjima od značenja za razvitak lokalne i područne (regionalne) samouprave u Republici Hrvatskoj, osobito o prijedlozima propisa kojima se uređuju ova pitanja,
- potiču istraživanja i druge oblike praćenja i proučavanja područne (regionalne) samouprave u Republici Hrvatskoj i svijetu,
- organiziraju stručne i znanstvene skupove o područnoj (regionalnoj) samoupravi,
- izdaju stručne i druge publikacije kojima se ostvaruju ciljevi osnivanja Zajednice,
- sudjeluju u razvijanju međunarodne suradnje, uspostavljaju i održavaju odnose sa srodnim organizacijama u drugim zemljama i međunarodnim organizacijama.

Više informacija o Hrvatskoj zajednici županija možete pronaći na: <http://www.hrvzz.hr/>

III.8.1.4. Pregled bilateralne međužupanijske suradnje Ličko-senjske županije

ŽUPANIJA	AKTI O SURADNJI	PODRUČJE SURADNJE
Zadarska županija	Povelja o međusobnoj suradnji Ličko – senjske i Zadarske županije (potpisana 16. travnja 1997. g.)	- područje gospodarstva, poljoprivrede i turizma, kulture, prosvjete i znanosti
Bjelovarsko-bilogorska	Odluka o uspostavljanju trajne suradnje Ličko–senjske županije i	- unapređenje gospodarske, znanstvene, kulturne, prosvjetne i

županija	Bjelovarsko–bilogorske županije („Županijski glasnik“ br. 6/98)	športske suradnje te ostvarivanja i drugih zajedničkih interesa
Karlovačka županija	Odluka o uspostavljanju trajne suradnje Ličko–senjske županije i Karlovačke županije („Županijski glasnik“ br. 6/98)	- unapređenje gospodarske, znanstvene, kulturne, prosvjetne i športske suradnje te ostvarivanja i drugih zajedničkih interesa
Zagrebačka županija	Odluka o uspostavljanju trajne suradnje Ličko–senjske županije i Zagrebačke županije („Županijski glasnik“ br. 10/99)	- unapređenje gospodarske, znanstvene, kulturne, prosvjetne i športske suradnje te ostvarivanja i drugih zajedničkih interesa
Dubrovačko–neretvanska županija	Odluka o uspostavljanju trajne suradnje Ličko–senjske županije i Dubrovačko–neretvanske županije („Županijski glasnik“ br. 22/01)	- unapređenje gospodarske, znanstvene, kulturne, prosvjetne i športske suradnje te ostvarivanja i drugih zajedničkih interesa
Požeško–slavonska županija	Odluka o uspostavljanju trajne suradnje Ličko–senjske županije i Požeško–slavonske županije („Županijski glasnik“ br. 25/01)	- unapređenje gospodarske, znanstvene, kulturne, prosvjetne i športske suradnje te ostvarivanja i drugih zajedničkih interesa
Primorsko–goranska županija	Odluka o uspostavljanju međusobne suradnje Ličko–senjske županije i Primorsko–goranske županije („Županijski glasnik“ br. 1/03)	- unapređenje školstva, zdravstva, razvoj obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova, prostornog uređenja i zaštite prirode i okoliša, gospodarskog razvoja, razvoja prometa, prometne infrastrukture i ostale gospodarske infrastrukture te ostalih poslova od zajedničkog interesa
Virovitičko–podravska županija	Odluka o uspostavljanju međusobne suradnje Ličko–senjske županije i Virovitičko–podravske županije („Županijski glasnik“ br. 11/09)	- uspostavljanje međusobne suradnje između županija koja će se ostvarivati osobito na području kulture, turizma, gospodarstva, znanosti, prosvjete i športa te ostalim područjima za koje se iskaže zajednički interes ili potreba

Suradnja s Karlovačkom županijom rezultirala je u dva zajednička projekta u sklopu CARDS 2004 programa: Turistički master plan za Karlovačku i Ličko-senjsku županiju te Izrada tehničke dokumentacije za Regionalni vodoopskrbni sustav Lička Jasenica-Plitvička Jezera–Slunj. Planirano je da će se izgradnja Regionalnog vodoopskrbnog sustava sufinancirati sredstvima Kohezijskog fonda i Europskog fonda za regionalni razvoj.

Sa Zadarskom županijom pokrenuta je suradnja na projektu Centar planinskog turizma Sveto brdo u sklopu CARDS 2004 programa. Realizacija ovog projekta također je predviđeno je sufinanciranje sredstvima Kohezijskog fonda i Europskog fonda za regionalni razvoj.

U donjoj tabeli prikazani su međužupanijski projekti u kojima je sudjelovala Ličko-senjska županija.

Program	Naziv projekta	Ukupno	Sufinanciranje	Suradnja
CARDS 2004	Centar planinskog turizma Sveto Brdo	13.063.535,10 kn	13.063.535,10 kn	LSŽ, Zadarska županija
CARDS 2004	Master plan turizma LSŽ+Kažup	1.595.929,50 kn	1.410.799,50 kn	LSŽ, Karlovačka županija
CARDS 2004	Izrada tehničke dokumentacije za regionalni vodovod	8.029.560,00 kn	6.744.540,00 kn	LSŽ, Karlovačka županija
UNDP	Analiza problematike odlaganja vune na obali i u priobalju	150.000,00 kn	150.000,00 kn	LSŽ, Zadarska žup., Šibensko-kninska žup.
UNDP	Razvoj Programa mladih lidera u Lici i Dalmaciji i uređenje prostora Outward Bound Centra u Perušiću	280.000,00 kn	200.000,00 kn	LSŽ, Zadarska žup., Šibensko-kninska žup.
UNDP	Edukacija za pripremu na prijavu u okviru Prioriteta 3 (mjera 301)	20.000,00 kn	20.000,00 kn	LSŽ, Zadarska žup., Šibensko-kninska žup.
UKUPNO		23.139.024,60 kn	21.588.874,60 kn	

III.8.2. Međunarodna suradnja

III.8.2.1. IPA Komponenta II – Prekogranična suradnja

Prekogranična suradnja sastavni je dio regionalne politike Europske unije. Regionalna politika EU osmišljena je kako bi se unaprijedila ekonomska i socijalna kohezija i smanjile razlike u stupnju razvoja različitih europskih regija. Većina hrvatskog teritorija točnije 18 od 21 županije graniči sa nekom od susjednih zemalja i stoga je prekogranična suradnja važan element regionalnog razvoja hrvatskih regija. Hrvatska u okviru IPA Prekogranične suradnje ima programe sa svim susjednim zemljama, po prvi put prenoseći svoja iskustva suradnje sa zemljama članicama EU na suradnju sa zemljama koje su tek potencijalne kandidatkinje za članstvo u EU. Ličko-senjska županija zastupljena je u zajedničkim odborima za praćenje 2 prekograničnih programa (od ukupno 6):

III.8.2.1.1. Prekogranična suradnja Hrvatska – BIH

Ciljevi programa su:

- poduprijeti osnivanje prekograničnih mreža i partnerstva te razvoj zajedničkih prekograničnih aktivnosti kako bi se revitaliziralo gospodarstvo/ekonomija, zaštitila priroda i okoliš te povećala socijalna kohezija programskog područja,
- izgraditi sposobnost lokalnih, regionalnih i nacionalnih institucija radi upravljanja programima EU i pripremiti ih za upravljanje budućim prekograničnim programima u okviru cilja 3 strukturnih fondova EU.

Ti će se ciljevi postizati kroz provedbu mjera u okviru sljedećih prioriteta:

- **Prioritet 1. Stvoriti zajednički gospodarski/ekonomski prostor,**

- **Prioritet 2. Poboljšati kvalitetu života i socijalnu koheziju.**

III.8.2.1.2. Jadranska prekogranična suradnja

U programu Jadranske prekogranične suradnje sudjeluju sljedeće države: Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Grčka, Hrvatska, Italija, Slovenija i Srbija. Opći cilj programa identificiran je kao: «Jačanje mogućnosti održivog razvoja u području jadranske regije kroz usklađenu stratešku akciju između partnera (teritorijalno prihvatljivih)». Korištenje ovog programa, tj. ostvarenje cilja programa ostvarit će se kroz gospodarsku, društvenu i institucionalnu suradnju, zaštitu prirodne i kulturne baštine, održivi razvoj turizma tehničku pomoć koji su identificirani kao prioriteti ovog Programa. Potencijalni podnositelji projekata su JLR(P)S, razvojne institucije, gospodarske komore, obrtničke komore, nevladine udruge i druge neprofitne institucije. Samo zajednički projekti koji uključuju najmanje jednog partnera (dakle moraju imati prekogranični učinak) iz zemlje članice i jednog iz zemlje kandidata/potencijalnog kandidata su prihvatljivi za financiranje.

- **Prioritet 1: Gospodarska, socijalna i institucionalna suradnja**
- **Prioritet 2: Prirodna i kulturna baština te prevencija rizika**
- **Prioritet 3: Pristupačnost i umrežavanje**

Ličko-senjska županija sudjeluje u pripremi zajedničkih strateških projekata u sklopu Jadranske prekogranične suradnje.

III.8.2.2. Članstvo u Skupštini europskih regija (Assembly of European Regions - AER)

Ličko – senjska županija primljena je u punopravno članstvo Skupštine europskih regija na Glavnoj skupštini AER-a, 07. i 08. studenog 2007. godine održanoj u Udinama, Regija Fruli Venezia Giulia, Italija.

Skupština europskih regija (Assembly of European Regions - AER) osnovana je 1985. godine sa sjedištem u Strasbourgu. Danas okuplja više od 250 regija iz 30 europskih država i 13 europskih međuregionalnih organizacija.

Kao neovisna organizacija regija i najveća međuregionalna suradnička mreža u proširenoj Europi, AER je zagovornica je interesa svojih članica na europskoj i međunarodnoj razini. Promiče sudjelovanje regija u donošenju politika na europskoj razini te međuregionalnu suradnju u Europi. Njezini prioritetni ciljevi su ubrzavanje procesa regionalizacije u Europi te poticanje i razvoj međuregionalne suradnje kroz razmjenu iskustava i transfer know-how.

Strateški ciljevi AER-a su:

- poticaj na politički dijalog i razmjenu iskustava između europskih regija;
- suradnja radi utjecaja na nacionalnu, europsku i međunarodnu politiku;
- potpora projektima međuregionalne i prekogranične suradnje;
- razvoj izvrsnosti regionalnih vlasti prijenosom znanja i najboljih praksi;
- promidžba regionalne demokracije i supsidijarnosti u Europi;
- zaštita i promicanje regionalne raznolikosti u svim njezinim izričajima;
- razvoj sposobnosti regija da Europu načine relevantnom za njezine građane.

III.8.2.3. Članstvo u Jadranskoj euroregiji

Odlukom Županijske skupštine od 11. svibnja 2006. godine Ličko – senjska županija je pristupila Jadranskoj euroregiji, udruzi jedinica teritorijalne samouprave država koje su smještene na Jadranskom moru. Jadranska euroregija je osnovana 2006. godine sa sjedištem u Puli. Predstavlja model suradnje koji objedinjava transnacionalnu, transgraničnu i međuregionalnu suradnju u skladu sa suvremenim standardima i brojnim primjerima ujedinjavanja širom Europe. Sastoji od 26 članica – jedinica regionalne i lokalne vlasti iz Hrvatske, Italije, Slovenije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Albanije i Grčke. Članice Jadranske euroregije zajedničkim djelovanjem nastoje potaknuti, pospješiti i ostvariti razvitak na svom području radi stvaranja perspektive poboljšanja kvalitete života i standarda njezina stanovništva.

Ciljevi Jadranske euroregije su slijedeći:

- Stvaranje područja mira, stabilnosti i suradnje
- Zaštita kulturne baštine
- Zaštita okoliša
- Održivi gospodarski razvoj posebno na području turizma, ribarstva, poljoprivrede
- Rješavanje prometnih i infrastrukturnih pitanja
- Potpora ulasku svih jadranskih država u Europsku uniju

III.8.2.4. Pregled bilateralne međunarodne suradnje Ličko-senjske županije

REGIJA	AKTI O SURADNJI	PODRUČJE SURADNJE
Republika Poljska KOTAR WIELUN	Odluka o uspostavljanju suradnje Ličko – senjske županije i Kotara Wieluna („Županijski glasnik“ br. 3/00) Sporazum o suradnji Ličko – senjske županije i Kotara Wieluna („Županijski glasnik“ br. 1/01)	- gospodarska, kulturna, prosvjetna i znanstveno-istraživačka suradnja
Republika Austrija POKRAJINA ŠTAJERSKA	Odluka o uspostavljanju suradnje Ličko – senjske županije i Pokrajine Štajerske Zaključak o prihvaćanju sadržaja i oblika suradnje iz teksta prijedloga Sporazuma o suradnji s Pokrajinom Štajerskom („Županijski glasnik“ 16/03)	- poticanje međuregionalne suradnje i gospodarskih odnosa između Pokrajine Štajerske i Ličko – senjske županije
Republika Mađarska ŽUPANIJA VAS	Odluka o uspostavljanju suradnje Ličko – senjske županije i Županije Vas	- gospodarska suradnja u području poljoprivrede, industrije, turizma, trgovine

	(„Županijski glasnik“ 3/05) Sporazum o suradnji Ličko – senjske županije i Županije Vas („Županijski glasnik“ br. 11/08)	i prometa - suradnja na području znanosti, zdravstva, školstva, kulture, športa i tehničke kulture
--	---	--

Od 2007. godine bilo je nekoliko inicijativa od strane Županije Vas za uspostavu kulturne i športske suradnje sa udrugama s područja naše županije, informacije o namjerama mađarskih udruga su prosljeđena udrugama (prvenstveno sportskim i kulturnim) s područja županije, s dijelom kojih je suradnja i ostvarena

III.8.3. Zaključak

Ličko-senjska županija formalno dobro surađuje s drugim županijama u RH. Postoje i nekoliko zajedničkih projekata sa susjednim županijama kao npr. Turistički Master plan i Regionalni vodoopskrbni sustav Lička Jasenica-Plitvička Jezera-Slunj (suradnja Ličko-senjske i Karlovačke županije) te Centra planinskog turizma Sveto brdo (suradnja sa Zadarskom županijom). Potrebno je pojačati napore i pronaći više zajedničkih projekata posebice sa županijama Jadranske Hrvatske.

Aktivnosti Ličko – senjske županije u području međunarodne suradnje potrebno je intenzivirati kako s regijama susjednih država s kojima su potpisani akti o uspostavljanju suradnje tako i s regijama drugih europskih država gdje postoje inicijative i zajednički interesi za razvijanje i uspostavu međusobne suradnje u raznim područjima. Na međunarodnoj razini do sada nisu realizirani značajniji zajednički projekti s drugim europskim regijama koji se odnose na suradnju i partnerstvo u projektima namijenjenima za financiranje iz programa EU. Najznačajnija suradnja s regijama susjednih država do sada je ostvarena kroz sudjelovanje poduzetnika i obrtnika te kulturnih udruga iz BiH i Mađarske na godišnjoj izložbi „Jesen u Lici“ koju organizira Razvojna agencija LIRA i Ličko-senjska županija. Isto tako, u organizaciji Razvojne agencije LIRA gospodarstvenici i kulturne udruge s područja Županije sudjeluju na međunarodnim sajmovima i izložbama u BiH, Mađarskoj i Vojvodini. Najbolje izgleda za unaprjeđenje i razvoj međunarodne suradnje kroz konkretne projekte predstavljaju programi EU (IPA Komponenta II i drugi programi zajednice).

III.9. Druga relevantna područja – Minski sumnjiva područja

Prema veličini minski sumnjivog prostora županije Ličko-senjska, Osječko-baranjska, Sisačko-moslavačka, Karlovačka, Vukovarsko-srijemska, Zadarska i Požeško-slavonska spadaju u minski najzagađenije županije. Najveći broj mina evidentiran je u Osječko-baranjskoj (30.008 mina), Vukovarsko-srijemskoj (21.444 mina), Ličko senjskoj (16.103 mina) te Sisačko-moslavačkoj županiji (9.400 mina)⁷.

Ukupna površina minski sumnjivog prostora u Ličko-senjskoj županiji smanjena je u razdoblju od travnja 2009. godine do svibnja 2010. godine za 14.31% odnosno sa 183.039.993 m² na 156.841.444 m².

Tabela 55: Stanje minski sumnjivog područja Ličko-senjske županije

Stanje JLS	Svibanj 2010.	
	Minski sumnjivo područje u m ²	Broj oznaka (tabli) minske opasnosti
Brinje	1.367.775	8
Donji Lapac	16.573.660	198
Gospić	63.753.945	479
Karlobag	0	0
Lovinac	13.981.365	102
Novalja	0	0
Otočac	23.896.175	350
Perušić	10.963.234	169
Plitvička jezera	12.177.288	104
Senj	0	0
Udbina	2.691.188	39
Vrhovine	11.436.814	55
UKUPNO	156.841.444	1.504

Razminiranje još nije dovršeno pa miniranost područja još uvijek predstavlja prijetnju za 9 od 12 jedinica lokalne samouprave Ličko-senjske županije. S druge strane ove površine se nakon razminiranja mogu koristiti za ekološki razvoj poljoprivrede.

⁷ Nacionalni program protuminskog djelovanja Republike Hrvatske 2009. – 2019.

IV. Rezultati provođenja prijašnjih strategija

IV.1. Regionalni operativni program Ličko-senjske županije

Regionalni operativni program Ličko-senjske županije je strategija društvenog i gospodarskog razvoja Županije za period 2005 do 2010 godine, donesena prema metodologiji strukturnih fondova EU u suradnji niza socijalnih i gospodarskih dionika u Županiji.

Regionalni operativni program Ličko-senjske županije izrađen je od strane Županijske radne skupine, Regionalnog partnerskog odbora i uz tehničku pomoć konzultantske tvrtke IMC osigurane kroz CARDS 2003 "Održivi razvoj ratom pogođenih područja - planiranje i provedba regionalnog razvoja."

IV.1.1. Strateški ciljevi, prioriteti i mjere ROP-a

Strateški cilj 1. Tehnološki razvijeni poljoprivredni i prehrambeni proizvodi s regionalnim obilježjima prisutni na hrvatskom i EU tržištu

PRIORITET 1: Izgradnja fizičke infrastrukture za potporu razvoju poljoprivrede

Mjera 1. Revitalizacija postojećih i izgradnja novih skladišta za čuvanje, pakiranje i sortiranje poljoprivrednih proizvoda (hladnjače, sušare, podna skladišta za krumpir)

Mjera 2. Izrada sustava navodnjavanja i odvodnje na poljoprivrednim površinama (radi intenzivne proizvodnje različitih kultura)

PRIORITET 2: Institucionalna i financijska podrška razvoju poljoprivrede

Mjera 3. Razvoj stočarske i ratarske proizvodnje i podrška zadrugarstvu u poljoprivredi.

Mjera 4. Podrška osnivanju malih prehrambeno-proizvodnih i prerađivačkih kapaciteta, kao i kapaciteta marikulture i akvakulture (sušare, sirane, prerada mesa, uzgajališta riba, školjki, uljare, kožare, prerada vune i sl.).

Mjera 5. Potpora razvoju tržišta za lokalne poljoprivredne proizvode (osiguravanje tržišta za lokalne proizvođače).

Mjera 6. Poticanje i podrška razvoju eko-poljoprivrede.

Mjera 7. Osnivanje institucija za istraživanja i razvoj poljoprivrede, i davanje potpore suradnji proizvođača i institucija za istraživanja i razvoj poljoprivrede.

Mjera 8. Uvođenje novih tehnologija u cilju unapređenja konkurentnosti poljoprivrednih proizvoda.

Mjera 9. Programi ruralnog razvoja (socijalno-kulturni i gospodarski programi radi poboljšanja uvjeta života na selu i uključivanja zajednice).

Strateški cilj 2. Rast turističke industrije kao ključnog pokretača razvoja Županije

PRIORITET 3: Razvoj ljudskih i institucionalnih kapaciteta za razvoj turizma

Mjera 10. Izraditi i implementirati obrazovni program turističke edukacije (za postojeće i početničke kadrove).

Mjera 11. Razvoj i unapređenje kapaciteta svih subjekata u turizmu.

PRIORITET 4: Razvoj cjelovite ponude turističke destinacije

Mjera 12. Razvoj selektivnih oblika turizma i izgradnja osnovne infrastrukture za razvoj novih oblika turističke ponude uz to da prioritet bude zaštita okoliša i održivi razvoj.

Mjera 13. Očuvanje prirodne, kulturne i tradicijske baštine kao temeljnog resursa za razvoj turizma.

Strateški cilj 3. Razvijeno malo i srednje poduzetništvo s povećanim udjelom proizvodnje i izvoza finalnih proizvoda s naglaskom na prerađivačku industriju baziranu na prirodnim resursima

PRIORITET 5: Stvaranje uvjeta za brzi razvoj poduzetništva

Mjera 14. Povećanje institucionalne i financijske potpore razvoju poduzetništva.

Mjera 15. Uklanjanje administrativnih prepreka razvoju poduzetništva (ubranje procesa dobivanja dozvola, otvaranje one-stop shop-a, donošenje prostornih planova svih općina i gradova i donošenje detaljnih planova uređenja naselja).

Mjera 16. Marketing regije.

Mjera 17. Provedba programa unapređenja tržišne orijentacije malih poduzetnika.

Mjera 18. Izgradnja i stavljanje u funkciju poduzetničkih zona.

Mjera 19. Izgradnja povjerenja i suradnje između poduzetnika i lokalnih vlasti.

PRIORITET 6: Povećanje konkurentnosti tvrtki

Mjera 20. Uvođenje certifikata kvalitete.

Mjera 21. Uvođenje novih tehnologija i primjena inovacija u proizvodnim subjektima.

Mjera 22. Osnivanje clustera u drvenoj industriji i u ostalim gospodarskim granama.

Mjera 23. Aktiviranje uloge nacionalnog parka Plitvička jezera i drugih nacionalnih parkova kao nositelja regionalnog razvoja.

Strateški cilj 4. Razvoj društvene i fizičke infrastrukture i ulaganje u ljudske resurse što će zajedno s razvojem gospodarstva voditi poboljšanju kvalitete života i ostanku mladih obitelji u Županiji

PRIORITET 7: Povećanje razine vještina i znanja radno sposobnog stanovništva u cilju povećanja njihove konkurentnosti na tržištu rada

Mjera 24. Provedba programa prekvalifikacije, dokvalifikacije i stjecanja kvalifikacija radne snage u suradnji privatnog i javnog sektora te povećanje znanja i vještina socijalno isključenih grupa (opismenjavanje).

Mjera 25. Povezivanje obrazovnih sustava s gospodarstvom u cilju poboljšanja praktičnih aspekata nastave i vještina radne snage.

PRIORITET 8: Modernizacija društva, stvaranje uvjeta za održivi povratak, te naseljavanje mladih obitelji

Mjera 26. Razvoj institucionalnih i apsorpcijskih kapaciteta svih sudionika regionalnog razvoja, i razvoj partnerstava među njima.

Mjera 27. Smanjenje društveno uvjetovanih razlika temeljenih na ekonomskim, zdravstvenim, nacionalnim, vjerskim, spolnim i rodnim obilježjima (Izrada i implementacija programa ravnopravnosti spolova, te podizanje svijesti i znanja javnosti o važnosti tolerancije, mira, ljudskih prava i njihovog ostvarivanja, te važnosti izgradnje suradničkih odnosa).

Mjera 28. Stvaranje i promocija uvjeta za održivi povratak i naseljavanje mladih obitelji.

Mjera 29. Unapređenje zdravstvene i socijalne infrastrukture i opremljenosti, te jačanje izvaninstitucionalne zdravstvene i socijalne skrbi.

Mjera 30. Promocija i provođenje športsko-rekreativnih aktivnosti građana te provođenje programa tjelesne i zdravstvene kulture djece i mladih.

Mjera 31. Unapređenje infrastrukture i opremljenosti obrazovnih institucija – sadržajno prilagođavanje potrebama tržišta rada.

Mjera 32. Značajna institucionalna i financijska podrška razvoju civilnog društva

PRIORITET 9: Unapređenje kulturne ponude i razvoj zapostavljenih oblika kulture

Mjera 33. Podrška razvoju programa institucionalne i izvaninstitucionalne kulture i kulture mladih.

Mjera 34. Očuvanje, obnova i stavljanje u funkciju kulturnih, arheoloških i etnoloških znamenitosti i lokacija.

Mjera 35. Informatizacija ustanova u kulturi putem novih tehnologija komuniciranja i umrežavanja.

PRIORITET 10: Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva uz primjenu principa održivog razvoja

Mjera 36. Izgradnja komunalne infrastrukture.

Mjera 37. Uspostava sustava praćenja za adekvatno upravljanje kakvoćom zraka, vode i tla, i međunarodne suradnje u području zaštite i upravljanja kakvoćom voda.

Mjera 38. Izrada i implementacija programa zaštite šuma i održivog upravljanja šumama.

Mjera 39. Razminiranje preostalih miniranih površina, informiranje i edukacija o opasnosti od mina.

Mjera 40. Izgradnja sustava za pročišćavanje štetnih emisija industrijskih i drugih postrojenja.

Mjera 41. Podići izobrazbu i tehničku opremljenost lokalnih dionika o važnosti procesa prostornoga planiranja, smanjenja štetnih utjecaja na okoliš, i ekološkoj održivosti ekonomsko-socijalnog razvoja.

Mjera 42. Povećanje kvalitete zdravlja te produženje trajanja i kvalitete života pojedinca i populacije kroz programe i kampanje usmjerene na zdravlje.

IV.1.2. Vanjska procjena ROP-a LSŽ

Sljedeća procjena ROP-a Ličko-senjske županije izrađena je 2008. godine u sklopu CARDS 2004 projekta „Izgradnja kapaciteta za regionalni razvoj“ pod koordinacijom Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva.

1. Socio-ekonomska analiza

Kvaliteta prikupljenih podataka

Neki podaci su zastarjeli (iz 1997. godine) i neki nepotrebni detalji su predstavljeni unatoč tome što je većina detaljnih podataka u aneksu. Anketa poduzetnika je korisna za razumijevanje.

Potrebne radnje:

- Ažuriranje podataka po potrebi
- Identificiranje ključnih razvojnih problema u svakom poglavlju

Uspoređivanje podataka sa širom regijom/ državom/ EU/ globalnom razinom?

Nema, osim nekoliko usporedbi s podacima na razini RH

Potrebne radnje

- potrebno je usporediti više podataka s prosjekom EU, koristiti analize Ekonomskog fakulteta u Zagrebu za usporedbu podataka u hrvatskom kontekstu

Da li postoji dosljedna i objektivna analiza značenja prikupljenih podataka?

ROP sadržava veliki broj analiza ključne problematike i sveukupno pokazano je dobro shvaćanje razvojnih problema u Županiji. Veliki problem je smanjenje/ starenje populacije i niska gustoća naseljenosti.

2. Strategija

Kvaliteta SWOT analize?

U ROP-u je prikazana dobra SWOT analiza. Posebna SWOT analiza za sektor turizma prikazana je u kasnijem dijelu dokumenta.

Potrebne radnje

- pojasniti SWOT gdje je to potrebno

Da li postoji jasan smjer razvoja u budućnosti? Vizija?

Vizija je predugačka te predstavlja seriju ciljeva. Međutim, ključni ciljevi ROP-a postavljaju razuman smjer za budućnost. Izražena je potreba za usklađivanje s prostornim planom županije.

Potrebne radnje

- Potrebno je revidirati, pojednostaviti i usredotočiti viziju ROP-a (Potrebno je uključivanje svih dionika). Bolje povezati s prostornim planom.

Stupanj uključenosti dionika.

Županijsko partnersko vijeće uključeno u izradu ROP-a predstavlja sve relevantne sektore.

Potrebne radnje

- Projekt tehničke pomoći bit trebao zajedno sa županijom revidirati rad i privrženost partnerskog vijeća.

Da li postoji logički slijed od analize do strategije i mjera?

Ciljevi i mjere se mogu neposredno povezati s analizom.

Jesu li mjere i prioriteti jasno identificirani i opravdani?

Jasno su identificirani, dobro strukturirani i mogu se povezati s analizom.

Jesu li mjere povezane s razvojnim problemima šire regije?

Nisu.

Potrebne radnje

- potrebno je proširiti sadržaj ROP-a na širu regiju, uključujući prekogranično područje.

Prioritetiziranje investicija.

Prioritet se daje projektima koji pridonose ROP-u i koji se brzo mogu realizirati (potrebno je ovaj pristup revidirati za strukturne fondove EU).

Potrebne radnje

- Prioritetiziranje investicija

Koji su prioriteti ključni za županiju?

Poljoprivreda. Infrastruktura. Vještine. Prirodan baština. Turizam. MSP. Upravljanje otpadom. Zbrinjavanje otpadnih voda. Zaštita okoliša. Civilno društvo. Razminiranje.

Potrebne radnje

- Potrebna je provjera razvojnih prioriteta.

3. Partnerstvo

Širina partnerstva koje je sudjelovalo u izradi ROP-a.

Partnersko vijeće predstavlja sve ključne sektore. Analiza civilno društva pokazuje nedostatke u ovom sektoru.

Postupak uključivanja dionika u izradu i ocjenu strategije.

Provedeno kroz niz konferencija/ radionica.

Dokazi o utjecaju dionika – Da li slijede izmjene ROP-a nakon iznesenih stavova dionika?

Na sastancima Partnerstva održane su rasprave i komentari na sadržaj ROP-a predstavili su članovi radnih skupina. Konsenzus oko svih ključnih pitanja postignut je sa svim relevantnim dionicima. Ne postoji potvrda o kvaliteti i utjecaju doprinosa dionika na konačnu verziju ROP-a. Aneksi ne uključuju dokumente koji ukazuju na stupanj uključenost Partnerstva.

Potrebne radnje

- Dokazati uključenost dionika dokumentima.
- Uvođenje prakse redovnih sastanaka s partnerima.

4. Upravljanje

Koordinacija projekata na županijskoj razini.

Nije navedeno ali je posredno izraženo u odlomku o kriterijima za odabir projekata.

Potrebne radnje

- Potrebno je razviti kriterije za odabir prioriteta projekata.

Koordinacija sa susjednim područjima.

Ne postoji.

Potrebne radnje

- Pripremiti koordinaciju gdje je to moguće (pri tome treba uzeti u obzir SRRRH)

Bazu projekata (Project pipeline)

168 projekata je popisano i usklađeno s ključnim ciljevima, neki s troškovima.

Potrebne radnje

- Potrebno je uspostaviti bazu projekata

Praćenje provedbe

Jasno definirano u ROP-u.

Potrebne radnje

- Potrebno je izraditi sustav za praćenje (monitoring).

IV.1.3. Iskustva Jedinice za provedbu projekata u provedbi ROP-a Ličko-senjske županije

Odsjek za razvoj i provedbu projekata – Jedinica za provedbu projekata (JPP) Ličko-senjske županije od 2006. godine bio je zadužen za provedbu ROP-a Ličko-senjske županije. Od 2009. godine JPP postala je odjel Razvojne agencije Ličko-senjske županije - LIRA. JPP je stekla sljedeća iskustva tijekom provedbe ROP-a u Ličko-senjskoj županiji koja su značajna i za Županijsku razvojnu strategiju:

Ciljevi, prioriteti i mjere ROP-a:

- Ne postoje ciljevi i prioriteti koji izričito pokrivaju teritorijalno suradnju
- Ne postoji prioritet koji pokriva sektor energetike.
- Na pojedine mjere ROP-a u praksi nisu bile relevantne odnosno u provedbi ROP-a se nisu spominjale u projektima (npr. Mjera 37. Uspostava sustava praćenja za adekvatno upravljanje kakvoćom zraka, vode i tla, i međunarodne suradnje u području zaštite i upravljanja kakvoćom voda).

Suradnja:

- Potrebna je suradnja s drugim županijskim partnerskim vijećima.

Zakonski okvir:

- Nije postojao nacionalni strateški dokument s kojim bi se ROP mogao uskladiti (ovaj problem je riješen donošenjem Zakona o regionalnom razvoju i Strategije o regionalnom razvoju RH).

Regionalni partnerski odbor (RPO):

- Odaziv poslovnog sektora kod sudjelovanja u RPO-u bio je slab.
- Potrebna je edukacija članova RPO-a (ubuduće: članove ŽPV).
- Motivacija članova bila je otežana zbog nedostatka (financijskih) sredstava i zbog toga što odluke RPO-a uglavnom nisu bila obvezne niti mjerodavne za druge dionike županijskog razvoja (djelomično riješeno donošenjem Zakona o regionalnom razvoju).
- Osiguravanje zastupljenost svih dijelova Ličko-senjske županije u RPO-u postavlja velike logističke zahtjeve kod organiziranja sastanaka RPO-a. Svi sastanci održani su u središtu županije, u Gospiću, ali za članove iz udaljenih mjesta poput Donjeg Lapca ili Novalje putovanja na sastanke predstavljaju problem.

Upravljanje projektima:

- Slaba informiranost dionika o mogućnostima financiranja projekata kroz pretpistupne ili druge fondove (JPP – sada LIRA – nastoji širiti informacije putem direktnih mailova ciljanim skupinama i na vlastitim web stranicama te uključivanjem lokalnih medija).
- Nedostatak ljudskih resursa za pripremu i provedbu projekata

- Nedostatak sredstava za pripremu tehničke dokumentacije

IV.2. Ostali strateški dokumenti Ličko-senjske županije

Strategija razvoja ljudskih potencijala Ličko-senjske županije 2006. – 2010.⁸

Strategija razvoja ljudskih potencijala Ličko-senjske županije kompleksan je dokument koji određuje cilj i prioritete investicija u ljudski kapital u razdoblju od 2006.-2010. godine.

Vodeću ulogu u procesu izrade Strategije razvoja ljudskih potencijala imala je Područna služba Gospić Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Strategiju je pripremila Tematska radna skupina (TRS) za Razvoj ljudskih potencijala koju je osnovao Regionalni partnerski odbor u travnju 2006. TRS za Razvoj ljudskih potencijala sastavljena je od predstavnika javnog, privatnog i civilnog sektora. Njihov zajednički stav prema radu u partnerstvu rezultirao je identificiranjem strateških ciljeva razvoja ljudskih potencijala u Ličko-senjskoj županiji. Ovo članstvo, iz više sektora, kao i partnerski pristup, omogućilo je započinjanje i poboljšanje dijaloga među lokalnim dionicima, što može značajno pridonijeti razvoju županije. Strategija razvoja ljudskih potencijala LSŽ-a povezana je i dopunjuje regionalne i nacionalne prioritete na području razvoja ljudskih potencijala (IPA Komponenta IV i Operativni program Razvoja ljudskih potencijala).

Kao rezultat zajedničkog rada TRS-a za Razvoj ljudskih potencijala identificiran je cilj koji bi trebao biti postignut u razdoblju od 2006.-2010. g. u LSŽ-u.

Postizanje pune zaposlenosti putem povećanja znanja, vještina i prilagodljivosti radne snage, te jačanjem sposobnosti institucija na tržištu rada u svrhu poboljšanja njihove povezanosti s potrebama poslodavaca, uzimajući u obzir poticanje poduzetništva i povećanje zapošljivosti ranjivih skupina.

Da bi se postigao cilj Strategije razvoja ljudskih potencijala, TRS za Razvoj ljudskih potencijala identificirala je sljedeće strateške ciljeve/prioritete, upotunjene odgovarajućim mjerama:

PRIORITET I. Aktivna politika na tržištu rada koja vodi do zapošljavanja i socijalne uključenosti

Mjera 1. Poboljšanje vještina i konkurentnosti lokalne radne snage kroz obrazovanje i osposobljavanje

Mjera 2. Povećanje interesa poslodavaca za zapošljavanje ranjivih skupina

Mjera 3. Povećanje zapošljivosti žena

PRIORITET II. Promicanje i poboljšanje prilagodljivosti lokalne radne snage

Mjera 1. Promicanje strukovnog obrazovanja koje može odgovoriti na potražnju na lokalnom tržištu rada

Mjera 2. Promicanje cjeloživotnog učenja

PRIORITET III. Poticanje poduzetništva

Mjera 1. Podizanje svijesti lokalnih poduzetnika

Mjera 2. Promicanje poduzetništva

Mjera 3. Promicanje inovacija među poduzetnicima

Mjera 4. Povećanje znanja i vještina lokalnih menadžera

⁸ Izvor: Odluka o usvajanju Strategije za razvoj ljudskih potencijala Ličko-senjske županije 2006.-2010. god. , Županijski glasnik Ličko-senjske županije, Broj 3/2007, 15. veljače 2007.

PRIORITET IV. Jačanje kapaciteta lokalnih institucija na tržištu rada

Mjera 1. Moderniziranje opreme i tehnologije institucija na lokalnom tržištu rada

Mjera 2. Unapređenje veza između ustanova na lokalnom tržištu rada

Studija Dugoročni razvoj Ličko-senjske županije 1995. - 2015. godine

Studiju Dugoročni razvoj Ličko-senjske županije 1995. - 2015. godine izradio je Ekonomski fakultet Rijeka, Znanstveno istraživački centar, 1997. godine, a usvojila Županijska skupština Ličko-senjske županije na sjednici održanoj 07. srpnja 1998. godine. Studija predviđa osnovne potrebe stanovništva, mogućnosti, pravce, izvore i efekte razvoja gospodarstva, društvenih djelatnosti i cijele Županije te mjere razvojne politike radi ostvarenja predviđenih ciljeva razvoja. Cilj njezine izrade bio je olakšati svrsishodno uključivanje Županije u razvojne ciljeve, gospodarsku strategiju i mrežu velike gospodarske infrastrukture Republike Hrvatske.

Rezultati obrade razdoblja 1995-2002. godine pokazuju da se zapravo radilo o rješavanju osnovnih, političkih, gospodarskih i socijalnih problema u početnoj fazi mirnodopskog razvoja, osobito uz pomoć države. Županija bi se u daljnjem tijeku dugoročnog razvoja trebala osposobiti za normalan gospodarski i društveni razvoj zasnovan na vlastitim proizvodnim snagama.

Studija Dugoročni razvoj Ličko-senjske županije 1995. – 2015. godine izrađena je i s ciljem da posluži kao stručna ekonomska podloga za izradu Prostornog plana Županije, koji će revalorizirati i alocirati uporabivi prostor Ličko-senjske županije za optimalne radne, stambene i rekreativne namjene. Osim toga cilj joj je i da ukaže na alternativne mogućnosti globalnog razvoja Županije te tako posluži kao osnova za vođenje lokalne gospodarske i razvojne politike Županije, općina i gradova te kao okvirni dokument koji će olakšati izradu razvojnih programa većih gospodarskih subjekata i udruga u malom gospodarstvu.

Studija je također poslužila kao podloga kod izrade ROP-a Ličko-senjske županije 2005. – 2010.

Programa poticanja MSP u LSŽ 2010-2013

Županijski glasnik Ličko-senjske županije, Broj 2/2010, 26. veljače 2010.

Strateški cilj koji Ličko-senjska županija želi ostvariti provedbom ovog Programa je razvijeno malo i srednje poduzetništvo s povećanim udjelom proizvodnje i izvoza finalnih proizvoda s naglaskom na korištenje prirodnih resursa i to kroz ostvarenje sljedećih ključnih ciljeva: jačanje konkurentske sposobnosti gospodarstva, ravnomjeran regionalni razvoj, podizanje kvalitete poduzetničke infrastrukture i jačanje poduzetničke klime.

Ostvarenje predloženih mjera moguće je uz usmjerenost svih sudionika u ovom Programu (tijela državne uprave, područne i lokalne samouprave, različitih institucija povezanih s malim gospodarstvom, a naročito samih poduzetnika

Najvažniji je preduvjet svakako osiguranje dostatnih i povoljnih financijskih sredstava, posebice ako je potrebno značajnije pokrenuti zapošljavanje.

U skladu s utvrđenim potrebama razvoja Program dalje utvrđuje opće ciljeve razvoja MG na području LSŽ i to kao:

1. jačanje konkurentske sposobnosti poduzetnika,

Specifični ciljevi:

- stvaranje uvjeta za opstanak poduzetnika na tržištu
- daljnji kvalitativni razvoj istih

2. ravnomjieran regionalni razvoj,

Specifični ciljevi:

- povećanje broja MSP na području LSŽ,
- povećanje zaposlenosti na području LSŽ,
- povećanje povoljnog financiranja poduzetništva na području LSŽ i
- povećanje izvoza na području LSŽ

3. podizanje kvalitete poduzetničke infrastrukture,

Specifični ciljevi

- povećanje broja poduzetničkih potpornih institucija
- povećanje kvalitete i razvoj usluga istih.

4. jačanje poduzetničke klime

Specifični ciljevi

- razvoj poticajnog okruženja za društveni i gospodarski razvoj.

Potrebna sredstva moguće je osigurati iz više izvora. Dijelom se to odnosi na proračunska sredstva državnog proračuna, a prije svega sredstva Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva, te proračunska sredstva Županije, gradova i općina koja isti svake godine izdvajaju u svrhu stvaranja uvjeta za razvoj gospodarstva na svom području

Znatna sredstva mogu se aktivirati i iz stranih izvora – različitih fondova namijenjenih upravo razvoju malog gospodarstva.

Turistički master plan za Karlovačku i Ličko-senjsku županiju⁹

Turistički master plan za Karlovačku i Ličko-senjsku županiju (dalje: Master plan) je sveobuhvatna učinkovita strategija koja utvrđuje smjernice za razvoj turizma na području dviju županija.

Ključnu ulogu u fazi implementacije Master plana imati će županijske razvojne agencije, Županijske turističke zajednice i Savjet za implementaciju Master plana kojeg čine predstavnici javnog i privatnog sektora u turizmu.

Projekt Turističkog master plana za Karlovačku i Ličko-senjsku županiju izrađen je u sklopu CARDS 2004 programa te odobren i potpisan za sufinanciranje od strane Delegacije Europske komisije u Republici Hrvatskoj i Ministarstva financija Republike Hrvatske.

Cilj projekta izrade Master plana je omogućiti razvoj kontinentalnih dijelova projektnog područja (Karlovačke i Ličko-senjske županije) sustavnim pristupom turističkom razvoju, bez zapostavljanja obalnog područja, što bi pridonijelo socijalnoj i ekonomskoj dobrobiti obje županije putem ciljanog razvoja turističkog sektora.

Ostvareni su slijedeći rezultati:

- sveobuhvatno analizirana i opisana sadašnja situacija u turističkom sektoru obje županije;
- izrađena strateška vizija turističkog razvoja za idućih deset godina s kratkoročnim i srednjoročnim akcijskim planovima;
- usvojena radna metodologija za realizaciju Master plana uključujući redovito ažuriranje postojećeg stanja u turističkom sektoru;
- identificirano 25 potencijalnih projekata, od čega je 10 pripremljeno za realizaciju.

---

⁹ Odluka o usvajanju Turističkog master plana za Karlovačku i Ličko-senjsku županiju, Županijski glasnik Ličko-senjske županije, Broj 15/2008, 25. srpnja 2008.

Prostorni plan LSŽ

Temeljne postavke prostornog razvoja i uređenja koje obvezuju i prostorno planski pristup u Planu određene su Zakonom o prostornom uređenju, a odnose se na provedbu načela ravnomjernijega gospodarskog i društvenog razvitka, održivog razvoja i zaštite prostora, zaštite integralnih vrijednosti prostora, usuglašavanja interesa korisnika prostora i prostornog uređenja pojedinih dijelova države, te na njegovanje i razvijanje regionalnih prostornih osobitosti. Polazni ciljni okvir Plana i obveza koje u uređivanju prostora treba postići, utvrđeni Strategijom i Programom prostornog uređenja Republike Hrvatske, jesu osigurati važnost područja Ličko - senjske županije kao:

- velike cjeline očuvane biosfere i osobitih vrijednosti (uključujući obalni i gorski prostor);
- ključnog prostora konsolidacije i uravnoteženja razvoja Hrvatske s posebnim naglaskom na prometno povezivanje sjevernog i južnog dijela državnog teritorija i razvojnog osnaživanja graničnog, a posebno i depopulacijskog područja.

Cilj Plana je prostornim uređivanjem prostora Ličko - senjske županije osnažiti komponente o kojima ovisi uravnoteženje razvoja Republike Hrvatske i to na razini cijelog teritorija (položaj u sustavu prometnih, energetske i naseljskih sustava), ali i posebnih cjelina, kao što su prirodne cjeline i resursi, te problemsko razvojna područja, kao što je rijetko naseljen prostor, gorski ruralni kraj i područje uz državnu granicu. Cilj je razvojne programe i razvoj infrastrukture koncipirati tako da pokriju nerazvijene dijelove, posebno one uz državnu granicu. Proces litoralizacije u primorskom području nije karakterističan za ovu županiju, ali postoje dijelovi u kojima treba usmjeravati i kontrolirati koncentracije (turistički prostor sjeverozapadnog dijela otoka Paga i manji dijelovi velebitskog priobalja). Ključna komponenta osnaživanja je eksterno i interno povezivanje područja Županije, kako u prometnom tako i u razvojnom smislu, posebno na liniji komplementarnih gospodarskih veza primorskog i kontinentalnog dijela Ličko - senjske županije, te osnažiti središte Županije Gospić.

Ciljevi prostornog razvoja regionalnog, državnog i međunarodnog značaja:

- Razvoj gradova i naselja posebnih funkcija i značajnih infrastrukturnih sustava
- Racionalno korištenje prirodnih izvora
- Očuvanje ekološke stabilnosti i vrijednih dijelova okoliša

Ciljevi prostornog razvoja županijskog značaja:

- Demografski razvoj
- Odabir prostorne i gospodarske strukture
- Razvoj naselja, društvene, prometne i ostale infrastrukture
- Zaštita krajobraznih vrijednosti
- Zaštita prirodnih vrijednosti i posebnosti i kulturno-povijesnih cjelina

Ciljevi prostornog uređenja naselja na području Županije

- Racionalno korištenje i zaštita prostora
- Unapređenje uređenja naselja i komunalne infrastrukture

9.3. Zaključak

Županijski razvojni dokumenti usklađeni su sa strateškim dokumentima na višoj (državnoj) razini ali nisu navedene poveznice s dokumentima na razini EU.

Županijska razvojna strategija Ličko-senjske županije predstavlja svojevrsni nastavak Regionalnog operativnog programa Ličko-senjske županije 2005. – 2010. Metodologija izrade i provedbe ŽRS-a je ažurirana u odnosu na ROP ali iskustva iz provedbe ROP-a i ostalih razvojnih dokumenata olakšavati

će provedbu ŽRS-a. U strateškim dokumentima županije osim u ROP-u i Programu poticanja MSP u LSŽ 2010-2013 nisu predviđene mjere monitoringa.

Neki strateški dokumenti od županijskog značaja još nisu izrađeni kao npr. Energetska strategija.

V. SWOT Analiza

„SWOT analiza daje ocjenu snaga i slabosti te prilika i prijetnji bitnih za razvoj svakog od ključnih društveno-gospodarskih područja županije, kao i županije u cjelini.

Snage su područja, resursi i sposobnosti unutar županije na koje se ona može osloniti u razvoju, s najvećim mogućnostima za uspjeh. Slabosti ukazuju koja područja, resursi i sposobnosti unutar županije ograničavaju ili onemogućuju njezin razvoj.

Prilike su područja, resursi i sposobnosti izvan županije koje bi županija mogla iskoristiti za svoj razvoj (povećati snage i/ili smanjiti slabosti). Prijetnje su područja, resursi i sposobnosti izvan županije koje mogu ugroziti njezin razvoj (smanjiti snage i/ili povećati slabosti).“¹⁰

SWOT analiza izrađena je na sljedeći način:

Polazište:

- Postojeće SWOT analize iz ROP-a LSŽ 2005-2010 (Poglavlje V.1.)

Ulazni podaci:

- Osnovne (statističke) analize stanja u Ličko-senjskoj županiji (Poglavlje III.)
- Usporedba sa SWOT analizama SRRRH, ROP-ova/ ŽRS drugih županija u RH (Poglavlje V.2.)

Postupak:

- Identifikacija područja, resursi i sposobnosti s utjecajem na razvoj županije (Poglavlje V.3.)
- Izrada SWOT analize (Poglavlje V.4.)
- TOWS matrica strateških alternativa (Poglavlje V.5.)

Sudionici izrade:

- Sugestije radne skupine za pripreme Županijske razvojne strategije LSŽ,
- Komentari od strane Regionalnog partnerskog odbora/ Županijskog partnerskog vijeća.

V.1. Postojeća SWOT ANALIZA iz ROP-a LSŽ 2005-2010

Snage:

- Čist (nedirnut) prirodni okoliš: (tri nacionalna parka, jedan park prirode, proglašen svjetskim rezervatom biosfere i svjetski poznata Plitvička jezera karakteriziraju Županiju poznatu po njezinim ljepotama i resursima).
- Bogati prirodni resursi: (osnova za važne gospodarske grane, npr. drvna industrija, šumarstvo, poljoprivreda i turizam)
- NP Plitvička jezera (međunarodno poznat park koji može biti nositelj regionalnog razvoja) i drugi nacionalni parkovi
- Prepoznati poljoprivredni proizvodi (Značajni poljoprivredni proizvodi široko su prepoznati kao visoko kvalitetni npr: lički krumpir, paški sir, sir škripavac, med. Evidentan je i potencijal za razvoj organske poljoprivredne proizvodnje)
- 200 km obalne linije (važan resurs za razvoj turizma i moguća lokacija morske luke)
- Dostupna pozicija u Hrvatskoj (Lika je lako dostupna iz svih glavnih urbanih centara: Zagreb, Rijeka, Karlovac, Zadar, Split, Bosna i Hercegovina, putem autoceste. Lika povezuje sjever i jug RH)
- Jak lokalni identitet i duh zajedništva (Županija je relativno “nedirnuta”, brojno kulturno nasljeđe je sačuvano. Značaj kulture i umjetnosti je vrlo velik. Stanovništvo ima razvijen jak osjećaj pripadnosti i identiteta s Županijom).
- Postojanje lokalnih medija (osiguravaju informacije i potiču lokalnu raspravu)

¹⁰ Pravilnik o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija („Narodne novine“ br. 53/10)

Slabosti:

- Slaba unutarnja prometna povezanost (posebno se to odnosi na javni prijevoz koji je rijedak i skup većini stanovnika; vodi u izolaciju nekih ruralnih zajednica)
- Slaba i neodgovarajuća komunalna infrastruktura (npr. opskrba vodom, gospodarenje otpadom, distribucija električne energije u nekim područjima, kao što su npr otok Pag i Podgorje. Slabo upravljanje krutim i tekućim otpadom (uključujući divlja odlagališta) povećava opasnost zaštite netaknute prirode i prirodnih resursa)
- Neadekvatna strategija razvoja i prihvaćeni plan upotrebe prirodnih resursa (Planiranje razvoja nije razvijeno, nema prihvaćene strategije upotrebe prirodnih resursa. Spora implementacija reformi poljoprivrednog sektora. Neke JLSe nemaju prostornih planova. Manjak odgovarajućeg upravljanja zaštitom okoliša).
- Malen i nerazvijen poslovni sektor (Mali broj poduzetnika, manjak uporabe modernih tehnologija. Mnogi gospodarski subjekti nisu konkurentni. Malo je velikih tvrtki. Svega nekoliko tvrtki u drvnj industriji bavi se visokim stupnjem obrade sirovina i finalnom proizvodnjom. Samo jedan poduzetnik u Županiji je veliki poduzetnik i to je Nacionalni park Plitvička Jezera. Slaba poslovna povezanost tvrtki, nerazvijeni clusteri).
- Manjak institucija posvećenih očuvanju i efektivnoj uporabi kulturnog i povijesnog naslijeđa naselja i građevina.
- Financijska ranjivost stanovništva u poslovnom sektoru (gotovo 80% poduzetnika koristi neku kreditnu liniju što onemogućuje daljnje zaduživanje i investiranje).
- Rascjepkanost zemljišta (mali opseg poljoprivredne proizvodnje onemogućava zaradu i korištenje efekata ekonomije razmjera, neriješeno pitanje vlasništva zemljišta, neuređen katastar, kompleksne administrativne procedure. Prosječne dimenzije parcela zemljišta kreću se od 1 – 3 ha).
- Visoka nezaposlenost i niska razina obrazovanosti nezaposlene radne snage (Iako je nezaposlenost relativno visoka, poduzetnici imaju problema pronaći radnu snagu)
- Nerazvijen sektor civilnog društva (neriješeno pitanje financiranja i međusektorske suradnje. Prepreke u razvoju, mnoga socijalna pitanja nisu pokrivena)
- Nepovoljna demografska slika (npr. Staro stanovništvo, iseljavanje)

Prilike:

- Korištenje međunarodnih fondova za regionalni razvoj – (npr. predpristupni fondovi EU / Državni proračun. Rastuća svijest o mogućim izvorima financiranja i pomoć pri identificiranju dobrih projekata za financiranje. Također postoji mogućnost da strani investitori koriste porezne i druge olakšice.)
- Razvoj ekološke poljoprivrede (Rastuća potražnja zdravih proizvoda u zemlji i inozemstvu. Koristeći postojeću prepoznatljivost poljoprivrednih proizvoda iz Županije možemo osigurati osnovu za stvaranje značajne dodane vrijednosti ovih proizvoda).
- Razvoj turističkih potencijala (baziran na čistom okolišu, prirodnim resursima i istaknutim kulturnim i tradicijskim vrijednostima Županije).
- Poticajna nova autocesta (Tijekom 2004. godine autocesta koja je prošla kroz Županiju značajno je unaprijedila dostupnost Županije)
- Rastuća uključenost građana u razvoj (Zahtjev demokratskog društva je veća uključenost inicijativa civilnog društva te da razvoj zajednice naglasi efektivnost razvojnog planiranja).
- Planirana izgradnja poslovnih zona (planirano je izgraditi po jednu poslovnu zonu u svakoj jedinici lokalne samouprave. Trenutno se gradi ukupno 6 poslovnih zona).
- Povratak raseljenog stanovništva (Razvoj može privući iseljeno stanovništvo da se vrati, što može stimulirati ekonomski razvoj Županije).
- Mogućnost razvoja lokalnih medija

Prijetnje:

- Zagađenje i oštećenje okoliša (Kao rezultat nepostojanja upravljanja tekućim i krutim otpadom, nedovoljne zaštite okoliša, industrijskih zagađivanja; mogu se uništiti ključne prostorne i kulturne vrijednosti Županije. Nekontrolirani transport tereta kroz zaštićena područja, npr. Nacionalni park Plitvička jezera).
- Dostupnost nisko-kamatnih kredita malom poduzetništvu je ograničena (Bankarski sektor ostaje nepovoljan malim i srednjim trgovačkim društvima zbog visokih stopa rizika).
- Daljnja depopulacija i „odljev mozgova“ (ljudi, pogotovo mladi napuštaju Županiju u potrazi za boljim ekonomskim perspektivama. Depopulacija oslabljuje argument nužnog razvoja infrastrukture, a broj radno aktivnog stanovništva je vrlo nizak).
- Mjere za potporu razvoja poduzetništva nisu unaprijeđene (HAMAG nije odobravao garancije poduzetnicima iz Županije zadnje tri godine)
- Neriješeno pitanje usitnjenosti posjeda i pitanja vlasništva (usitnjenost posjeda i pripadajuće ekonomske poteškoće ostaju).
- Financijska snaga i kapaciteti lokalnih samouprava nisu poboljšane (zbog malog broja stanovnika i poduzetnika, općine, gradovi i Županija imaju vrlo niske prihode)
- Sivo tržište (robe i radne snage) nije ugašeno (donosi jeftinu uvoznu robu, smanjuje prihode od poreza te preuzima i uništava legitimno poslovanje).
- Obrazovni sustav nije unaprijeđen (Pedagoški standardi nisu unaprijeđeni, mreža osnovnih i srednjih škola nije izrađena)
- Razminiranje nije dovršeno (Minski sumnjiva površina 201,2 km²)

V.2. SWOT Analiza Jadranske Hrvatske iz SRRRH

Tekst označen kvačicom ✓ izražava situaciju u Jadranskoj Hrvatskoj i Ličko-senjskoj županiji, a tekst označen kružićem o izražava situaciju na razini Jadranske Hrvatske koja ne odgovara odnosno djelomično odgovara situaciji u Ličko-senjskoj županiji.

Tabela 56: SWOT analiza Jadranske Hrvatske

Snage:	Slabosti:
○ Ulaganje u istraživanje i razvoj	✓ Nedovoljno razvijena poslovna infrastruktura
○ Broj i razmještaj visokoškolskih institucija	✓ Neusklađenost gospodarskog i obrazovnog sustava
○ Postojanje poduzetničke kulture	✓ Nepostojanje integriranog upravljanja razvojem poljoprivrede i turizma
✓ Spremnost države na poticanje razvoja regionalnih vrijednosti	✓ Neadekvatno održivo planiranje i gospodarenje prostorom
✓ Preduvjeti za razvoj turizma	✓ Nedovoljno bogata ponuda turističkih proizvoda
✓ Najveći broj zaštićenih krajobraza u Europi	✓ Uska gospodarska struktura
✓ Kulturno-povijesna baština	✓ Prometna infrastruktura (zračni, pomorski i željeznički promet)
	✓ Neujednačenost razvoja infrastrukture
	✓ Udio rada na crno i siva ekonomija – neučinkovito radno zakonodavstvo
	✓ Neumreženost poslovnog sektora

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Neadekvatno gospodarenje otpadom ✓ Nedovoljno učinkovito upravljanje biološkom krajobraznom raznolikosti ✓ Gospodarenje morskim resursima
<p>Mogućnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Gestrateški položaj ✓ Morski resursi ✓ Razvojni potencijali ruralnih područja ○ Prepoznatljivost regije na svjetskoj razini (trendovi) ✓ Biološka i krajobrazna raznolikost ✓ Projektno uključivanje u europske asocijacije ✓ Proaktivno privlačenje izravnih ulaganja ✓ Razvoj novih financijskih mehanizama ✓ Transfer znanja i tehnologija ✓ Obnovljivi izvori energije ○ Specijalizacija regije i razvoj regionalnih klastera ✓ Produženje turističke sezone selektivnim oblicima turizma 	<p>Prijetnje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Minirana i minska sumnjiva područja ✓ Nepovoljna demografska kretanja i strukture uz naglašenu depopulaciju i migracije ✓ Nedovoljna vertikalna i horizontalna komunikacija ✓ Elementarne nepogode ✓ Globalno onečišćenje ✓ Konkurencija iz okruženja ○ Prehrambena i energetska neodrživost ○ Devastacija prostora ○ Izoliranost otoka ○ Neosvijestena jedinstvenost regije (jačanje identiteta)

V.3. Metodologija izrade i rezultat SWOT analize

Županijska radna skupina za izradu ŽRS pripremila je prijedlog područja, resursi i sposobnosti unutar i izvan županije s utjecajem na razvoj po sljedećim kategorijama:

- **Stanovništvo,**
- **Društveni trendovi,**
- **Gospodarstvo,**
- **Infrastruktura,**
- **Kultura,**
- **Mediji,**
- **Miniranost,**
- **Obrazovanje,**
- **Poduzetništvo,**
- **Poljoprivreda,**
- **Priroda i okoliš,**
- **Promet,**
- **Razvoj i inovacije,**
- **Turizam i**
- **Zemljište.**

Ukupan je predloženo 102 područja, resursa i sposobnosti unutar i izvan županije s utjecajem na razvoj. Županijska radna skupina za izradu ŽRS zajedno s predstavnicima Regionalnog partnerskog odbora je na zajedničkoj radionici odabrala, rangirala i razvrstala područja, resurse i sposobnosti prema SWOT metodologiji.

Za identifikaciju područja, resursa i sposobnosti unutar županije (snage i slabosti) koristimo PRIMO-F model¹¹.

Faktori PRIMO-F modela su:

- Ljudi/ osoblje,
- Resursi,
- Inovacije i ideje,
- Marketing,
- Operativa i
- Financije.

Područja, resurse i sposobnosti izvan županije (prilike i prijetnje) identificiramo prema PESTLE modelu.¹²

U PESTLE model uključeni su sljedeći faktori:

- Političko okruženje,
- Gospodarstvo,
- Društveni trendovi,
- Tehnologija,
- Zakonodavni okvir i
- Okoliš.

Korištenje PRIMO-F i PESTLE modela u okviru SWOT analize shematski je prikazano u sljedećoj tabeli.

Tabela 57: PRIMO-F model i PESTLE model u okviru SWOT analize

	Pozitivni utjecaj na razvoj	Negativni utjecaj na razvoj
Područja, resursi i sposobnosti unutar županije	<p style="text-align: center;">Snage</p> <p>PRIMO-F model</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ljudi/ osoblje, • Resursi, • Inovacije i ideje, • Marketing, • Operativa i • Financije. 	<p style="text-align: center;">Slabosti</p> <p>PRIMO-F model</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ljudi/ osoblje, • Resursi, • Inovacije i ideje, • Marketing, • Operativa i • Financije.
Područja, resursi i sposobnosti izvan županije	<p style="text-align: center;">Prilike</p> <p>PESTLE model</p> <ul style="list-style-type: none"> • Političko okruženje, • Gospodarstvo, • Društveni trendovi, • Tehnologija, • Zakonodavni okvir i • Okoliš. 	<p style="text-align: center;">Prijetnje</p> <p>PESTLE model</p> <ul style="list-style-type: none"> • Političko okruženje, • Gospodarstvo, • Društveni trendovi, • Tehnologija, • Zakonodavni okvir i • Okoliš.

¹¹ PRIMO-F - The Business Growth Model, RapidBI,
http://www.rapidbi.com/created/PRIMOF_business_growth_model.html

¹² PESTEL analysis of the macro-environment". Oxford University Press. 2007.; PESTLE analysis history and application, CIPD

Rezultat ovih aktivnosti je gotova SWOT analiza Ličko-senjske županije koja je prikazana u sljedećoj tabeli.

Tabela 58: SWOT analiza Ličko-senjske županije

Snage	Slabosti
<p>Snaga 1. Dostupna pozicija u Hrvatskoj (Lika je lako dostupna iz svih glavnih urbanih centara: Zagreb, Rijeka, Karlovac, Zadar, Split, Bosna i Hercegovina, putem autoceste. Lika povezuje sjever i jug RH. Poduzetnici koji djeluju na području županije imaju lak i relativno jeftin pristup na relativno veliko tržište navedenih gradova)</p> <p>Snaga 2. Čist (nedirnut) prirodni okoliš: (tri nacionalna parka uključujući svjetski poznata Plitvička jezera, jedan park prirode proglašen svjetskim rezervatom biosfere i prvi u Republici Hrvatskoj zaštićeni pećinski park Grabovača karakteriziraju Županiju poznatu po ljepotama i resursima).</p> <p>Snaga 3. Bogati prirodni resursi: (osnova za važne gospodarske grane, npr. drvna industrija, šumarstvo, poljoprivreda i turizam, značajne zalihe pitke vode, kao i zaliha sirovina koje omogućuju proizvodnju građevinskih materijala (različiti tipovi kamena i gline))</p> <p>Snaga 4. 200 km obalne linije i postojanje planinskih vrhova koji su znatan dio godine prekriveni snijegom (važan resurs za razvoj turizma koji bi bio kombinacija klasičnog obalnog turizma, planinskog turizma uz razvoj nautičkog turizma kroz gradnju morskih luka)</p> <p>Snaga 5. Potencijal za daljnji razvoj proizvodnje energije kroz planiranu izgradnju novih hidroelektrana, vjetroelektrana i izgradnja solarnih parkova (velik dio Ličko-senjske županije zbog velikog broja sunčanih sati ima potencijal za izgradnju solarnih parkova)</p> <p>Snaga 6. Prepoznati poljoprivredni proizvodi (Značajni poljoprivredni proizvodi široko su prepoznati kao visoko kvalitetni npr: lički krumpir, paški sir, sir škripavac, med. Evidentan je i potencijal za razvoj organske poljoprivredne proizvodnje)</p> <p>Snaga 7. Postojanje većeg broja izgrađenih poduzetničkih zona (Otočac, Smiljansko polje,</p>	<p>Slabost 1. Malen i nerazvijen poslovni sektor (Mali broj poduzetnika, manjak uporabe modernih tehnologija. Mnogi gospodarski subjekti nisu konkurentni. Malo je velikih tvrtki. Svega nekoliko tvrtki u drvnoj industriji bavi se visokim stupnjem obrade sirovina i finalnom proizvodnjom. Samo jedan poduzetnik u Županiji je veliki poduzetnik i to je Nacionalni park Plitvička Jezera. Slaba poslovna povezanost tvrtki, nerazvijeni clusteri)</p> <p>Slabost 2. Gospodarstvo Ličko-senjske županije karakterizira skroman udio u ukupnom gospodarstvu Republike Hrvatske (vezano uz sličan udio u broju stanovnika Županije), a pogotovo mali udio u ostvarenom izvozu.</p> <p>Slabost 3. Izvorni prihodi JLP(R)S po stanovniku u LSŽ znatno su manji od istih na nivou RH i na nivou Jadranske Hrvatske.</p> <p>Slabost 4. Nepovoljna demografska kretanja – stalno smanjenje broja stanovnika i «starenje» stanovništva te odlazak mladih.</p> <p>Slabost 5. Nedostatni prerađivački kapaciteti u poljoprivredi i niska iskorištenost poljoprivrednog zemljišta koje se pretvara u šikaru i šumu.</p> <p>Slabost 6. Županija pripada slabo razvijenim regijama, budući da po visini ostvarenog BDP-a po stanovniku zaostaje za prosjekom Jadranske Hrvatske i RH (17%), a za prosjekom EU-27 više od 50%</p> <p>Slabost 7. U strukturi BDV relativno mali udio proizvodnih djelatnosti u odnosu na udio javne uprave, zdravstva i ostalih društvenih djelatnosti.</p> <p>Slabost 8. Neriješeno imovinsko-pravni odnosi (neriješeno zemljišno-knjižno stanje), rascjepkano poljoprivredno zemljište i visoke cijene poljoprivrednog predstavljaju veliku prepreku za razvoj poljoprivrede.</p> <p>Slabost 9. Slaba diversifikacija u strukturi gospodarstva i nedostatak gospodarskih</p>

<p>Čiponjac, Žuta Lokva i Perušić), planovi za proširenje istih.</p> <p>Snaga 8. Postojanje neiskorištenih poduzetničkih kapaciteta - veći broj zona koje su u postupku izgradnje kao i veći broj poslovnih objekata koji su ostali neiskorišteni uslijed ratnih razaranja i procesa privatizacija</p> <p>Snaga 9. Kroz niz poduzetih mjera i planiranih mjera radi se na osiguranju održive eksploatacija prirodnih resursa i baštine za razvoj turizma i rekreativnih aktivnosti.</p> <p>Snaga 10. Domaći proizvodi su prepoznati od strane turista te se njihov udio u ukupnoj turističkoj potrošnji na području Županije konstantno povećava.</p> <p>Snaga 11. Dostatan broj osnovnih i srednjih škola (uključujući i učeničke/studentske domove) kao i postojanje <i>Veleučilišta</i> Nikola Tesla u <i>Gospiću</i> te mogućnost obrazovanja odraslih kroz programe koje osiguravaju srednjoškolski obrazovni centri.</p> <p>Snaga 12. Postojanje poticajnih programa za kreditiranja poduzetnika (npr. kreditiranje iz Projekta „Lokalni projekti razvoja – mikrokreditiranje“ za 2009. godinu)</p> <p>Snaga 13. Postojanje autohtonih vrsta i sorti</p> <p>Snaga 14. Jak lokalni identitet i duh zajedništva (Županija je relativno "nedirnuta", brojno kulturno nasljeđe je sačuvano. Značaj kulture i umjetnosti je vrlo velik. Stanovništvo ima razvijen jak osjećaj pripadnosti i identiteta s Županijom).</p> <p>Snaga 15. Uključenost civilnog sektora u izradu i provedbu razvojnih strateških planova</p>	<p>subjekata koji su orijentirani na izvoz.</p> <p>Slabost 10.).</p> <p>Slabost 11. Visoka nezaposlenost i niska razina obrazovanosti nezaposlene radne snage (iako je nezaposlenost relativno visoka, poduzetnici imaju problema pronaći radnu snagu; Nesklad između dostupnih obrazovanja i potreba tržišta rada, niska radna produktivnost)</p> <p>Slabost 12. Niska razina konkurentnosti ukupnog gospodarstva, a osobito ključnih proizvodnih djelatnosti, te djelatnosti u sektoru turizma (kratko vegetacijsko razdoblje, kratke turističke sezona kao i viši troškovi proizvodnje uvjetovani visokim troškovima grijanja zbog hladne klime).</p> <p>Slabost 13. Slaba povezanost poslovnih subjekata koji se bave preradom poljoprivrednih proizvoda s turizmom i trgovinom.</p> <p>Slabost 14. Slaba i neodgovarajuća komunalna infrastruktura (npr. opskrba vodom, gospodarenje otpadom. Slabo upravljanje krutim i tekućim otpadom (uključujući divlja odlagališta) povećava opasnost zaštite netaknute prirode i prirodnih resursa)</p> <p>Slabost 15. Nedovoljno iskorištena prometna infrastruktura za potrebe gospodarskog razvoja i slaba unutarnja prometna povezanost (posebno se to odnosi na javni prijevoz koji je rijedak i skup većini stanovnika; vodi u izolaciju nekih ruralnih zajednica)</p> <p>Slabost 16. Nepostojanje sustava navodnjavanja dodatno ograničava iskorištavanje prirodnih resursa u poljoprivredi.</p> <p>Slabost 17. Slaba razvijenost turizma u pojedinim lokalnim jedinicama u unutrašnjosti.</p>
<p style="text-align: center;">Prilike</p> <p>Prilika 1. Poticajna nova autocesta (Tijekom 2004. godine autocesta koja je prošla kroz Županiju značajno je unaprijedila dostupnost Županije)</p> <p>Prilika 2. Plinifikacija svih većih naselja u županiji kao osnova za podizanje kvalitete života i razvoj novih djelatnosti.</p> <p>Prilika 3. Potencijal izgradnje autoceste Rijeka-Žuta lokva</p>	<p style="text-align: center;">Prijetnje</p> <p>Prijetnja 1. Zagađenje i onečišćenje okoliša (Kao rezultat nepostojanja upravljanja tekućim i krutim otpadom, nedovoljne zaštite okoliša, industrijskih zagađivanja; mogu se uništiti ključne prostorne i kulturne vrijednosti Županije. Nekontrolirani transport tereta kroz zaštićena područja, npr. Nacionalni park Plitvička jezera).</p> <p>Prijetnja 2. Proces razminiranja nije završen te se još uvijek oko 157 km² teritorija Ličko-</p>

<p>Prilika 4. Potencijal izgradnje pomorskih i zračnih luka</p> <p>Prilika 5. Razvoj turističkih potencijala (baziran na čistom okolišu, prirodnim resursima i istaknutim kulturnim i tradicijskim vrijednostima Županije).</p> <p>Prilika 6. Potencijal korištenja obnovljivih izvora energije</p> <p>Prilika 7. Raspoloživost prostora u poslovnim zonama</p> <p>Prilika 8. Razvoj ekološke poljoprivrede (Rastuća potražnja zdravih proizvoda u zemlji i inozemstvu. Koristeći postojeću prepoznatljivost poljoprivrednih proizvoda iz Županije možemo osigurati osnovu za stvaranje značajne dodane vrijednosti ovih proizvoda).</p> <p>Prilika 9. Velike pašnjačke površine</p> <p>Prilika 10. Potencijal izgradnje sustava navodnjavanja</p> <p>Prilika 11. Poticajno poslovno okruženje u Županiji i JLS za razvoj poduzetništava i privlačenje ulaganja,</p> <p>Prilika 12. Korištenje nacionalnih i međunarodnih fondova za regionalni razvoj - (npr. predpristupni fondovi EU / Državni proračun. Rastuća svijest o mogućim izvorima financiranja i pomoć pri identificiranju dobrih projekata za financiranje. Također postoji mogućnost da strani investitori koriste porezne i druge olakšice.)</p> <p>Prilika 13. Prepoznat potencijal za razvoj voćarstva</p> <p>Prilika 14. Razvoj i provedba programa za jačanje konkurentnosti MSP-a.</p> <p>Prilika 15. Potencijal za razvoj ruralnog turizma i tradicijskih obrta</p> <p>Prilika 16. Zbog ratnih razaranja kao i onečišćenja tla minama velik dio tla županije je u potpunosti očišćen od utjecaja pesticida i svih drugih oblika onečišćenja te kao takav predstavlja ogroman resurs za organsku proizvodnju hrane.</p>	<p>senjske županije nalazi u minski sumnjivom području.</p> <p>Prijetnja 3. Neriješeno pitanje vlasništva nad zemljištem i nekretninama, usitnjenosti posjeda i problem neusklađenosti katastra s evidencijom u zemljišnim knjigama.</p> <p>Prijetnja 4. Dostupnost nisko-kamatnih kredita malom poduzetništvu i poljoprivrednicima je ograničena (Bankarske usluge su iznimno skupe za poljoprivrednike mala i srednja trgovačka društva zbog visokih stopa rizika).</p> <p>Prijetnja 5. Mogućnost porasta zagađenja Jadranskog mora i obale</p> <p>Prijetnja 6. Mjere za potporu razvoja poduzetništva nisu u skladu sa stvarnim potrebama</p> <p>Prijetnja 7. Nedovoljna edukacija za poljoprivredna zvanja (nepostojanje srednjoškolskih i/ili visokoobrazovnih institucija na području Županije koje mogu ponuditi ovaj oblik naobrazbe)</p> <p>Prijetnja 8. Pomanjkanje stručnih kadrova u turizmu.</p> <p>Prijetnja 9. Povećanje migracija selo grad što smanjuje održivost ruralnih zajednica.</p> <p>Prijetnja 10. Trajni izazov opstanka i pozicioniranja na globalnom tržištu i tržištu EU u uvjetima različitih postojećih ograničenja</p> <p>Prijetnja 11. Obrazovni sustav nije unaprijeđen (Pedagoški standardi nisu unaprijeđeni, mreža osnovnih i srednjih škola nije u skladu sa izazovima budućnosti)</p> <p>Prijetnja 12. Sivo tržište (robe i radne snage) nije ugašeno (donosi jeftinu uvoznu robu, smanjuje prihode od poreza te preuzima i uništava legitimno poslovanje).</p> <p>Prijetnja 13. Jaka međunarodna konkurencija: gospodarstvo se ne prilagođava dovoljno brzino slobodnom tržištu Europskog gospodarstva, slabi konkurentnost.</p> <p>Prijetnja 14. Odljev visokokvalitetne radne snage, osobito mladih</p> <p>Prijetnja 15. Nastavak negativnog prirasta stanovništva</p>
---	---

V.5. TOWS matrica strateških alternativa

Sljedeći korak je identifikacija osnovnih strateških alternativa uz pomoć rezultata SWOT analize. U ovu svrhu se često koristi tzv. TOWS matrica strateških alternativa¹³. Shematski prikaz TOWS matrice nalazi se u sljedećoj tabeli

Tabela 59: TOWS matrica strateških alternativa

	Prilike	Prijetnje
Snage	<u>Maxi-maxi strategija:</u> Koristeći snage maksimizirati prilike	<u>Maxi-mini strategija:</u> Koristeći snage minimizirati prijetnje
Slabosti	<u>Mini-maxi strategija:</u> Koristeći prilike minimizirati prijetnje	<u>Mini-mini strategija:</u> Minimiziranje slabosti i izbjegavanje prijetnji

Rezultati SWOT analize iz poglavlja V.4. i moguće strateške alternative za Ličko-senjsku županiju u obliku TOWS matrice prikazani su u sljedećoj tabeli.

Tabela 60: TOWS matrica strateških alternativa za Ličko-senjsku županiju

	<u>Prilike</u>	<u>Prijetnje</u>
	Prilika1 , Prilika2, Prilika3 , Prilika4, Prilika5, Prilika6 , Prilika7 , Prilika8 , Prilika9, Prilika10 , Prilika11, Prilika12 , Prilika13, Prilika14, Prilika15, Prilika16	Prijetnja1 , Prijetnja2 , Prijetnja3 , Prijetnja4 , Prijetnja5, Prijetnja6, Prijetnja7, Prijetnja8 , Prijetnja9, Prijetnja10, Prijetnja11 , Prijetnja12, Prijetnja13, Prijetnja14, Prijetnja15
<u>Snage</u>	<u>Maxi-maxi strategija:</u> Maxi-Maxi1 (Snaga1 - Prilike1 i 3) : Iskoristiti dostupnu geografsku poziciju u Hrvatskoj kroz postojeće i planirane autoputeve. Maxi-Maxi2 (Snaga6 - Prilika8): Koristiti prepoznate poljoprivredne proizvode za razvoj ekološke proizvodnje. Maxi-Maxi3 (Snaga6 - Prilika16):	<u>Maxi-mini strategija:</u> Maxi-Mini1 (Snaga2 - Prijetnja1): Istaknuti važnost čistog i prirodnog okoliša i sprječavanje zagađenja i oštećenja okoliša. Maxi-Mini2 (Snaga3 - Prijetnja2): Omogućiti bolji pristup prirodnim resursima kroz nastavak razminiranja. Maxi-Mini3 (Snaga12 - Prijetnja4): Jačanjem poticajnih programa za
Snaga1 , Snaga2 , Snaga3 , Snaga4, Snaga5, Snaga6 , Snaga7, Snaga8, Snaga9, Snaga10,		

¹³ Heinz Wehrich, "The TOWS Matrix--A Tool for Situational Analysis." LONG RANGE PLANNING, Vol. 15, No. 2 (1982)

<p>Snaga11, Snaga12, Snaga13, Snaga14, Snaga15</p>	<p>Proširenje čiste (ekološke) poljoprivredne proizvodnje na razminirana područja.</p>	<p>kreditiranje poduzetnika povećati dostupnost nisko-kamatnih kredita malom poduzetništvu</p>
<p><u>Slabosti</u></p> <p>Slabost1, Slabost2, Slabost3, Slabost4, Slabost5, Slabost6, Slabost7, Slabost8, Slabost9, Slabost10, Slabost11, Slabost12, Slabost13, Slabost14, Slabost15, Slabost16, Slabost17</p>	<p><u>Mini-maxi strategija:</u></p> <p>Mini-Maxi1 (Slabost1 - Prilika7): Jačanje poslovnog sektora kroz privlačenje novih ulagača u poslovne zone.</p> <p>Mini-Maxi2 (Slabost 8 i 16 - Prilika10): Izgradnjom sustava navodnjavanja povećati iskorištenost poljoprivrednih zemljišta.</p> <p>Mini-Maxi3 (Slabost9 - Prilika6): Poboljšanje diversifikacije gospodarstva kroz povećanja ulaganja u energetski sektor.</p> <p>Mini-Maxi4 (Slabost 14 i 15 - Prilika12): Korištenjem nacionalnih i međunarodnih fondova izgraditi potrebnu prometnu i komunalnu infrastrukturu.</p>	<p><u>Mini-mini strategija:</u></p> <p>Mini-Mini1 (Slabost8 - Prijetnja3): Rješavanjem pitanja usitnjenosti posjeda i pitanja vlasništva omogućiti kupovanje i okrupnjavanje poljoprivrednog zemljišta.</p> <p>Mini-Mini2 (Slabost11 - Prijetnja11): Unapređenjem obrazovnog sustava povećati zapošljivost nezaposlenih osoba odnosno poboljšati usklađivanje ponude i potražnje na tržištu rada.</p> <p>Mini-Mini3 (Slabost17 - Prijetnja8): Turistički razvoj ostalih lokacija županije kroz povećanje broja i jačanje stručnih kadrova u turizmu.</p>

VI. Vizija i Strateški ciljevi

U ovom poglavlju opisani su Vizija (VI.1.) i Strateški ciljevi (VI.2.).

VI.1. Vizija

Vizija razvoja županije je sažeta i jasna zamisao o željenom i predvidljivom postignuću u razvoju županije. Zasniva se na rezultatima osnovne analize, SWOT analize, razvojnih trendova u užem i širem krugu te idejama o budućnosti županije.

Kad se razmotri ocjena ekonomskog potencijala i razvojnih kočnica što karakteriziraju ovo područje, Županija je u suradnji s Regionalnim partnerskim odborom utvrdila da bi se vizija razvoja Županije za 2013. godinu trebala usredotočiti na : Razvoj gospodarstva (poljoprivreda, turizam, malo i srednje poduzetništvo i ekološki prihvatljiva prerađivačka industrija), razvoj ljudskih resursa (zapošljavanje, obrazovanje i razvoj civilnog društva), razvoja infrastrukture (ceste, vodoopskrba i odvodnja te zaštita okoliša).

Vizija Ličko-senjske županije 2011. – 2013.

Ličko-senjska županija je gospodarski i infrastrukturno razvijena, korištenjem vlastitih prirodnih i ljudskih resursa, uz očuvan okoliš te prirodno, povijesno i kulturno naslijeđe, u kojoj njeni građani ostvaruju napredak jednak prosječnom hrvatskom građaninu. Nositelj dinamičnog gospodarskog razvoja je malo i srednje poduzetništvo u sektoru turizma, poljoprivrede i ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, a proizvodnja se bazira na održivom korištenju lokalnih prirodnih sirovina i stvara visok stupanj dodane vrijednosti.

VI.2. Strateški ciljevi

Strateški ciljevi razvoja županije su konzistentan i sažeti opis namjeravanih ishoda razvoja, jasno izraženih i mjerljivih, a vremenski su povezani s razdobljem trajanja ŽRS-a. Kvaliteta strateških ciljeva ovisi o tome koliko oni odražavaju trendove i procese u županiji kao i one koje nameće njezino okruženje. Hijerarhija strateških ciljeva određuje se tako da dugoročno usmjerava razvoj županije i to tako da optimalno iskorištava njezine razvojne snage i prilike te prevladava i zaobilazi njezine slabosti i prijetnje. Strateški ciljevi doprinose ostvarenju vizije, a temelje se na osnovnoj analizi i SWOT analizi.

VI.2.1. Razvojni ciljevi EU-a za programsko razdoblje 2007. - 2013.

Županijska razvojna strategija je razvojni dokument koji se priprema dijelom i kao podloga za korištenje fondova EU-a, vrlo je važno da su ciljevi i prioriteti određeni ŽRS-om jasno usklađeni s osnovnim ciljevima EU-a. Srednjoročni strateški ciljevi EU za strukturnu politiku su sljedeći:

- Prijelaz na gospodarstvo utemeljeno na znanju;
- Iskorištavanje konkurentskih prednosti;
- Promicanje održivog razvoja industrije;
- Ulaganje u ljudski i fizički kapital;
- Unapređenje upravljanja razvojem.

Također su važna tzv. horizontalna načela EU, odnosno ciljevi koji bi se idealno trebali promovirati svim programima i projektima EU-a:

- Razvoj informacijskog društva;
- Promocija jednakih mogućnosti i ljudskih prava;

- Upravljanje okolišem i "održivost";
- Nastavak privatno-javnog partnerstva i učinkovite demokracije.

VI.2.1. Strateški ciljevi na nacionalnoj razini

Strateški ciljevi Nacionalnog strateškog referentnog okvira:

- Brži gospodarski rast zasnovan na integraciji tržišta i institucionalnim reformama
- Veća zaposlenost – brže otvaranje radnih mjesta
- Promicanje održivog razvoja

Strateški ciljevi Strategije regionalnog razvoja RH:

1. RAZVOJ ŽUPANIJA I STATISTIČKIH REGIJA
2. RAZVOJ POTPOMOĞNUTIH PODRUČJA
3. RAZVOJ POGRANIČNIH PODRUČJA.

U Strateškom okviru za razvoj 2006.-2013. strateški ciljevi opisani su u obliku Kruga prosperiteta:

Slika 31: Krug prosperiteta iz Strateškog okvira za razvoj 2006.-2013.

VI.2.2. Strateški ciljevi Ličko-senjske županije

Na temelju osnovne analize, SWOT analize i vizije Ličko-senjske županije, Županija je u suradnji s Regionalnim partnerskim odborom utvrdila i dogovorila tri strateška razvojna cilja:

Šifra	Strateški cilj
LSŽ-C1	Strateški cilj 1. Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
LSŽ-C2	Strateški cilj 2: Razvoj ljudskih resursa
LSŽ-C2	Strateški cilj 3: Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom

STRATEŠKI CILJ 1. Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma

Ovaj glavni razvojni cilj uviđa potrebu za strateškim strukturnim intervencijama i odgovarajućim osiguranjem fizičke i ekonomske infrastrukture kako bi se podupirao pristup korištenju gospodarskog bogatstva Županije, koji je više usmjeren na potražnju i konkurentnost. Veća izloženost konkurenciji EU-a predstavljat će veće izazove tradicionalnim privredama i postojećim gospodarskim subjektima. Radi dugoročnog razvoja gospodarstva moraju se utvrditi i podržavati nove prilike koje su usmjerene na izvoz. Mali i srednji poduzetnici u Županiji predstavljaju značajan potencijal za buduću konkurentnost Županije.

Sektor turizma potencijalno je od velike važnosti za Županiju. Bolje prometne veze između kopnenih i priobalnih područja Županije znače da se može razvijati dosljedna turistička ponuda za cijelu Županiju. Posve je sigurno da Nacionalni park Plitvička jezera, koji je poznat u svijetu, može biti glavni pokretač ovog sektora i gospodarskog razvoja Županije.

Cilj je također potaknuti korištenje značajnog poljoprivrednog potencijala Županije. Sada se taj potencijal ne realizira zbog ovisnosti o tradicionalnim sektorima i metodama obrade, rascjepkanosti zemljišta te nedovoljnog uvođenja i plasiranja novih proizvoda. Cilj je potaknuti restrukturiranje i modernizaciju sektora putem odgovarajućih strukturnih intervencija, te putem osiguranja odgovarajuće fizičke i ekonomske infrastrukture.

Strateški cilj 2: Razvoj ljudskih resursa

Razvoj društvene i fizičke infrastrukture i ulaganje u ljudske resurse će zajedno s razvojem gospodarstva voditi poboljšanju kvalitete života i ostanku mladih obitelji u Županiji. Od jednake i neposredne važnosti, kao i podizanje standarda života svih građana Županije, je i potreba za smanjivanjem stalnog "odljeva mozgova", budući da mladi i poduzetni stanovnici Županije odlaze drugdje u potrazi za boljim ekonomskim prilikama. Zadržavanje mladih obitelji, poduzetnika i onih s ključnim kvalifikacijama od bitne je važnosti ako u Županiji želimo izgraditi aktivno društvo i gospodarstvo.

Strateški cilj 3: Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije

Ono što posebno karakterizira prostor Ličko-senjske županije jest okolnost da se ona nalazi na području krša, na prostoru izuzetne ekološke osjetljivosti, ali na području očuvanih prirodnih vrijednosti, među kojima upravo vode imaju naglašenu ulogu. Po zastupljenosti zaštićenih prirodnih područja ona je daleko ispred ostalih u Republici Hrvatskoj. Naime, čak 58% površine svih nacionalnih parkova i parkova prirode u Hrvatskoj nalaze se na području Županije.

Znanost i briga o okolišu jedinstvena su cjelina koja pridonosi racionalnom korištenju prirodnih resursa, a time i dobrom gospodarenju u prostoru, da bi vrijednostima takvog i ovog okoliša mogle gospodariti i buduće generacije.

VI.2.3. Povezanost Strateških ciljeva Ličko-senjske županije s državnim i županijskim strateškim dokumentima

U sljedećoj tabeli je prikazano s kojim strateškim dokumentima su povezani Strateški ciljevi ŽRS na državnoj i županijskoj razini.

Tabela 61: Povezanost Strateških ciljeva Ličko-senjske županije s državnim i županijskim strateškim dokumentima

Strateški ciljevi ŽRS	Državni strateški dokumenti	Županijski strateški dokumenti
STRATEŠKI CILJ 1. Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma	Nacionalni strateški referentni okvir (nacrt) Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske Strateški okvir za razvoj 2006.-2013. Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008. – 2012. Strategija ruralnog razvoja RH 2008. – 2013. Strategija prometnog razvitka Republike Hrvatske Program građenja i održavanja javnih cesta za razdoblje 2009. do 2012. godine Operativni program »Promet« 2012. – 2013. (nacrt) Operativni program »Regionalna konkurentnost« 2012. – 2013. (nacrt) IPA komponenta III - Regionalni razvoj IPA komponenta V - Ruralni razvoj/ IPARD	Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva u Ličko-senjskoj županiji 2010. – 2013. godine Prostorni plan Ličko-senjske županije Turistički master plan za Karlovačku i Ličko-senjsku županiju Plan navodnjavanja Ličko-senjske županije Agroeokološka regionalizacije voćarske proizvodnje Ličko-senjske županije Studija dugoročni razvoj Ličko-senjske županije 1995-2015. godine
Strateški cilj 2: Razvoj ljudskih resursa	Nacionalni strateški referentni okvir (nacrt) Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske Strateški okvir za razvoj 2006.-2013. Operativni program »Razvoj ljudskih potencijala« 2012. – 2013. (nacrt) IPA komponenta IV - Razvoj ljudskih potencijala	Strategija razvoja ljudskih resursa Ličko-senjske županije (u izradi)
Strateški cilj 3: Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora	Nacionalni strateški referentni okvir (nacrt) Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske Strateški okvir za razvoj 2006.-2013.	Prostorni plan Ličko-senjske županije Plan gospodarenja otpadom Ličko-senjske županije

energije	Strategija gospodarenja otpadom i Plan gospodarenja otpadom u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2007. – 2015. godine Strategija upravljanja vodama i Akcijski plan pripreme i donošenja plana upravljanja vodnim područjima Operativni program »Okoliš i energetika« 2012. – 2013. (nacrt)
----------	---

Podudarnost Strateških ciljeva s ciljevima Jadranske Hrvatske je prikazana u sljedećoj tabeli.

Tabela 62: Podudarnost Strateških ciljeva s ciljevima Jadranske Hrvatske; X = neposredno 0 = posredno

	ODRŽIVO GOSPODARENJE PRIRODNIM I KULTURNIM VRIJEDNOSTIMA U SVRHU JAČANJA KONKURENTNOSTI REGIJE	RAZVOJ REGIONALNE INFRASTRUKTURE	JAČANJE KONKURENTNOSTI POSLOVNOG SEKTORA	ZAŠTITA OKOLIŠA
Strateški cilj 1	X	X	X	0
Strateški cilj 2	0	0	X	0
Strateški cilj 3	0	X	0	X

VII. Prioriteti i mjere

Prioriteti proizlaze iz vizije i razrađuju strateške ciljeve. Mjere su intervencije i aktivnosti u nekom sektoru/području i predstavljaju okvir za pripremu i izradu konkretnih razvojnih projekata.

Članovi županijske Radne skupine i Regionalnog partnerskog odbora zajednički su razradili svaki cilj na nekoliko prioriteta i akcija potrebnih za ostvarenje svakog cilja (prioriteti), a njih zatim na nekoliko mjera potrebnih za ostvarenje prioriteta. S obzirom da je plansko razdoblje Županijske razvojne strategije relativno kratko (2011. do 2013. godine) predviđeno je provedbeno razdoblje za sve prioritete i mjere tijekom cijelog planskog razdoblja. Brojčane oznake prioriteta i mjera ne označavaju njihovu važnost ili redoslijed. U nastavku slijedi opis prioriteta i mjera.

VII.1. Pregled prioriteta Županijske razvojne strategije

Pregled prioriteta po strateškim ciljevima shematski je prikazan u sljedećoj tabeli. Prioritet Razvoj malog i srednjeg poduzetništva (LSŽ-C1-P1) bazira se na Programu poticanja malog i srednjeg poduzetništva u Ličko-senjskoj županiji 2010. – 2013. godine. Osnova za prioritet Razvoj turizma (LSŽ-C1-P2) je Turistički master plan Karlovačke i Ličko-senjske županije.

Razvoj ljudskih resursa podijeljen je na prioritete povećanja ulaganja u ljudske resurse (LSŽ-C2-P1), Jačanje socijalne uključenosti (LSŽ-C2-P2) i jačanje sektora obrazovanja (LSŽ-C2-P3). Dio Infrastrukture je obuhvaćen u prioritetu LSŽ-C1-P4 pod Strateškim ciljem 1 ukoliko služi razvoju gospodarstva i unaprjeđenje kvaliteta života stanovnika, a dio infrastrukture s ciljem održivog upravljanja prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom (Strateški cilj 3: LSŽ-C3) obuhvaćen je prioritetima LSŽ-C3-P1 do LSŽ-C3-P4.

Tabela 63: Pregled prioriteta Županijske razvojne strategije

Šifra	Prioritet
LSŽ-C1	Strateški cilj 1. Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
LSŽ-C1-P1	Razvoj malog i srednjeg poduzetništva
LSŽ-C1-P2	Razvoj turizma
LSŽ-C1-P3	Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture
LSŽ-C1-P4	Razvoj infrastrukture kao osnove za razvoj gospodarstva i unaprjeđenje kvalitete života stanovnika
LSŽ-C2	Strateški cilj 2: Razvoj ljudskih resursa
LSŽ-C2-P1	Povećanje zaposlenosti povećanjem ulaganja u ljudske resurse, povećavanjem promicanjem prilagodljivosti gospodarskih subjekata i radnika
LSŽ-C2-P2	Jačanje socijalne uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama
LSŽ-C2-P3	Jačanje sektora obrazovanja
LSŽ-C3	Strateški cilj 3: Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije
LSŽ-C3-P1	Gospodarenje otpadom
LSŽ-C3-P2	Zaštita od elementarnih nepogoda

LSŽ-C3-P3	Zaštita voda, mora, zraka i tla
LSŽ-C3-P4	Razvoj i promicanje korištenja obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti

VII.1.1. Opis prioriteta Županijske razvojne strategije

Naziv prioriteta: Razvoj malog i srednjeg poduzetništva

Opis: Razvoj malog i srednjeg poduzetništva s naglaskom na povećani udjel proizvodnje i izvoza finalnih proizvoda i naglaskom na korištenje prirodnih resursa pretpostavka je gospodarskog i društvenog razvoja Ličko-senjske županije. Pojam subjekata malog gospodarstva definiran je člankom 2. i 3. Zakona o poticanju razvoja malog gospodarstva (NN 29/02, 63/07). Unutar malog gospodarstva gospodarski subjekti dijele se na mikro, male i srednje poduzetnike. Mikro subjekti su oni koji prosječno godišnje zapošljavaju manje od 10 radnika, ostvaruju godišnji promet do 14 mil. kn ili imaju ukupnu aktivu u vrijednosti do 7 mil. kn. Mali subjekti su oni koji godišnje zapošljavaju prosječno do 50 radnika, ostvaruju godišnji promet do 54 milijuna kuna ili imaju ukupnu aktivu, odnosno vrijednost dugotrajne imovine, do 27 milijuna kuna. Ostali gospodarski subjekti koji zadovoljavaju kriterije malog gospodarstva su srednji subjekti (imaju manje od 250 zaposlenih radnika i ostvaruju godišnji promet do 216 mil. kn, odnosno imaju ukupnu aktivu ili vrijednost dugotrajne imovine do 108 mil. kn). Poticanje razvoja malog gospodarstva uključuje osiguravanje financijskih potpora razvoju istog, razvoj poduzetničkih potpornih institucija, izgradnju poduzetničke infrastrukturu i marketing.

Šifra: LSŽ-C1-P1

Krovni strateški cilj: LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma

Razdoblje provedbe: 2011. – 2013.

Okvirna financijska sredstva:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Pokazatelji za praćenje ostvarenja:

Povećan broj subjekata malog gospodarstva, povećan broj zaposlenih u malom gospodarstvu, povećanje ukupno ostvarenog prihoda i BDP-a Ličko-senjske županije

Naziv prioriteta: Razvoj turizma

Opis: Potencijal turizma, kako obalnog tako i kopnenog, značajan je i komplementaran. Važni potencijali za razvoj turizma ogledaju se u postojanju prirodnih ljepota u Županiji i to na području Velebita, doline Gacke, obale (Senj, Karlobag), otoka (Novalja), nacionalnih parkova i parkova prirode. Kao najvažnije kopneno turističko središte u Županiji ističe se Nacionalni park Plitvička Jezera, koji bi mogao biti najveći "pokretač" turističke ponude u cijeloj Županiji. Ne samo da bi se broj posjetitelja mogao povećati, već bi turistički sektor mogao postati središtem prodaje proizvoda lokalnih proizvodnih subjekata. Nadalje, javna ustanova Nacionalni park Plitvička jezera mogla bi koristiti proizvode poljoprivrednika i drugih lokalnih tvrtki, te tako poticati razvoj malog gospodarstva u Županiji (sada se proizvodi, sukladno Zakonu o javnoj nabavi nabavljaju od najpovoljnijih ponuđača iz različitih krajeva). Bolja prometna povezanost Županije znatno će pridonijeti razvoju turističke

ponude Županije na bazi povezivanja „zelenog“ i „plavog“ dijela Županije. Treba poticati jednodnevne izlete na Plitvička jezera i u druge turističke atrakcije na kontinentalnom dijelu Županije iz svih priobalnih mjesta. Sve što je još potrebno je dobar marketing, te razvoj turističke ponude na području Županije.

Šifra: LSŽ-C1-P2

Krovni strateški cilj: LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma

Razdoblje provedbe: 2011. – 2013.

Okvirna financijska sredstva:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Pokazatelji za praćenje ostvarenja:

Povećan ukupan prihod sektora turizma, povećan broj ostvarenih turističkih noćenja i dolazaka turista.

Naziv prioriteta: Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture

Opis: Velik dio Županije prikladan je za visokokvalitetnu poljoprivrednu proizvodnju. Prilike posebice postoje mogućnosti za promicanje organske/ekološke poljoprivrede. Kako domaća, tako i međunarodna potražnja za ekološkim proizvodima sve je veća. Međutim, potrebna je modernizacija ovog sektora, kao i okrupnjavanje zemljišta kako bi se osiguralo uspostavljanje odgovarajućih ekonomskih razmjera te razvoj i plasiranje specifičnih proizvoda Ličko-senjske županije: ličkog krumpira, sira škripavca, meda, mesnih prerađevina, itd. Postoje naznake da se potencijal ovog sektora može realizirati. Sporo ali stalno povećanje u broju stoke primjetno je i ohrabrujuće. Postupno povećanje interesa poljoprivrednika za udruživanje trebalo bi riješiti neke probleme vezane za rascjepkanost zemljišta. Marikultura, ribarstvo i akvakultura također predstavljaju značajne razvojne potencijale gospodarstva Ličko-senjske županije.

Šifra: LSŽ-C1-P3

Krovni strateški cilj: LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma

Razdoblje provedbe: 2011. – 2013.

Okvirna financijska sredstva:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Pokazatelji za praćenje ostvarenja:

Povećan ukupni prihod djelatnosti poljoprivrede, ribarstva i marikulture.

Naziv prioriteta: Razvoj infrastrukture kao osnove za razvoj gospodarstva i unaprjeđenje kvalitete života stanovnika

Opis: Ravnomjerno infrastrukturno opremanje prostora Županije u skladu s prioritiziranim potrebama stanovništva i gospodarstva, te uz dužnu skrb prema očuvanju okoliša i prirode preduvjet je sveukupnog društvenog i gospodarskog razvoja Županije. U cilju maksimiziranja pozitivnih učinaka jedne od glavnih strateških snaga Županije – njezine povoljne geostrateške pozicije (jednaka udaljenost od tri važna razvojna središta Zagreb, Rijeka, Split, blizina zračne luke Zadar, postojanje autoceste, morska obala, granica s BiH) – potreban je integrirani pristup planiranju, izgradnji i

održavanju infrastrukturnih sustava. To podrazumijeva vremensku prioritizaciju potreba i multi-sektorski pristup kako bi se pravovremeno kreirali preduvjeti koji su potrebni za uspjeh, a kojih je infrastruktura značajan dio.

Šifra: LSŽ-C1-P4

Krovni strateški cilj: LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma

Razdoblje provedbe: 2011. – 2013.

Okvirna financijska sredstva:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Pokazatelji za praćenje ostvarenja:

Broj realiziranih infrastrukturnih projekata i iznosi po sektorima

Naziv prioriteta: Povećanje zaposlenosti povećanjem ulaganja u ljudski kapital, povećanjem i promicanjem prilagodljivosti gospodarskih subjekata i radnika

Opis: Dinamika suvremenog gospodarstva i tržišta rada zahtijeva brzu reakciju i prilagodbu radne snage na stalne promjene. Samo radna snaga, koja je stalnim unapređenjem vještina spremna odgovoriti na uvijek nove izazove visoko moderniziranog društva, može sudjelovati u konkurentnom gospodarstvu. Omogućavanjem stjecanja dodatne edukacije i osposobljavanja za lokalne zaposlenike povećava se njihova konkurentnost i prilika za ostanak na tržištu rada. Osiguranjem uvjeta za prostornu pokretljivost, na lokalnoj i nacionalnoj razini, moguće je prevladati nerazmjer u regionalnom razvitku i nedostatke radne snage.

Šifra: LSŽ-C2-P1

Krovni strateški cilj: LSŽ-C2 Razvoj ljudskih resursa

Razdoblje provedbe: 2011. – 2013.

Okvirna financijska sredstva:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Pokazatelji za praćenje ostvarenja: Stopa zaposlenosti prema spolu, dobi i obrazovnoj razini, stopa samozapošljavanja

Naziv prioriteta: Jačanje socijalne uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama

Opis: Socijalna uključenost kao jedan od prioriteta EU-a, zahtijeva poduzimanje mjera u svrhu povećanja zapošljivosti ranjivih skupina stanovništva kao što su: osobe s invaliditetom, dugotrajno nezaposleni, korisnici socijalne pomoći i migranti. Uobičajeno je da osobe s invaliditetom veoma rijetko pronađu zaposlenje na otvorenom (prvom) tržištu rada. Iz tog je razloga potrebno povećanje broja aktivnosti usmjerenih prema olakšavanju pristupa lokalnom i regionalnom tržištu rada za osobe s invaliditetom te aktivnosti usmjerenih prema poslodavcu, s ciljem razvoja interesa za zapošljavanje osoba s invaliditetom.

Šifra: LSŽ-C2-P2

Krovni strateški cilj: LSŽ-C2 Razvoj ljudskih resursa

Razdoblje provedbe: 2011. – 2013.

Okvirna financijska sredstva:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Pokazatelji za praćenje ostvarenja: Stopa zaposlenosti prema spolu i dobi, stopa zaposlenih osoba s invaliditetom, prosječno trajanje zaposlenosti i stopa dugotrajne nezaposlenosti

Naziv prioriteta: Jačanje sektora obrazovanja i civilnog društva

Opis: Sveobuhvatni cilj za jačanje sektora obrazovanja je pružiti potporu razvoju reformi u sustavima obrazovanja i osposobljavanja radi poboljšanja kvalitete obrazovnog sustava i njegovog usklađivanja s europskim standardima. Cilj za razvoj civilnog društva je pružiti potporu i ojačati civilno društvo, pitanje koje će se ostvariti sljedećim općim ciljevima:

- Poboljšanje kvalitete socijalnog dijaloga;
- Jačanje kapaciteta i snaženje uloge organizacija civilnoga društva

Šifra: LSŽ-C2-P3

Krovni strateški cilj: LSŽ-C2 Razvoj ljudskih resursa

Razdoblje provedbe: 2011. – 2013.

Okvirna financijska sredstva:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Pokazatelji za praćenje ostvarenja:

Broj i kvaliteta novih i postojećih obrazovnih programa; broj osoblja u obrazovnim institucijama koje je uključeno u nove i poboljšane obrazovne programe; Razvoj broja udruga ukupno i po djelatnostima; Iznos i broj provedenih projekata u sektoru civilnog društva; Broj volontera i zaposlenih u udrugama

Naziv prioriteta: Gospodarenje otpadom

Opis: Obaveza Županije prema hrvatskim zakonima, kao i prema normama i standardima EU, je unapređenje postojećeg stanja zaštite okoliša. Gospodarenje otpadom na način koji je u skladu s zakonskim odredbama je apsolutan prioritet cijele regije. Postojeći načini prikupljanja i zbrinjavanja otpada ne zadovoljavaju u potpunosti Hrvatsko zakonodavstvo. Veliki problem na području cijele Županije predstavljaju neuređena odlagališta komunalnog otpada, pa čak i opasnog otpada i brojne „divlja“ odlagališta otpada koja treba hitno sanirati. Kao odgovor na te izazove 2007. godine je izrađen Plan gospodarenja otpadom Ličko-senjske županije koji je ponudio više mogućih rješenja ovog problema. Planom se predviđa uspostava centralnog sustava prikupljanja i deponiranje/obrade otpada cijelu županije. Provedba plana zahtijeva znatna materijalna sredstva za proces pripreme tehničke dokumentacije, neophodnih studija uključujući studiju utjecaja na okoliš kao i same izgradnje cjelokupnog sustava prikupljanja i pohrane. Neophodna aktivnost u okviru unaprjeđenja

sustava gospodarenja otpadom je provedba edukacijske kampanje kojom bi se građane informiralo o svim prednostima odvojenog prikupljanja i oporabe otpada. Izgradnja modernog sustava gospodarenja otpadom omogućit će zdravu i kvalitetnu životnu sredinu za sve stanovnike Županije i stvoriti preduvjete za održiv gospodarski razvoj.

Šifra: LSŽ-C3-P1

Krovni strateški cilj: LSŽ-C3 Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije

Razdoblje provedbe: 2011. – 2013.

Okvirna financijska sredstva: 30.000.000,00 kn - 60.000.000,00 kn (ovisno o odabiru tehnologije obrade)

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Pokazatelji za praćenje ostvarenja: Postotak otpada koji se oporabi, broj stanovnika obuhvaćen modernim i ekološki prihvatljivim sustavom prikupljanja i pohranjivanja otpada, broj održanih edukativnih radionica, broj izrađenih i podijeljenih edukacijskih materijala.

Naziv prioriteta: Zaštita od elementarnih nepogoda

Opis: S obzirom na prilično ekstremne meteorološke uvjete koji vladaju na području LSŽ (visoke temperature ljeti na priobalnom području, jako niske temperature na kontinentu u zimskim mjesecima, iznimno snažni vjetrovi uz obalu, velika količina snježnih padalina u kontinentalnom dijelu, poplave nekih područja zbog jakih kiša i topljenja snijega...), malu gustoću naseljenosti, velik broj malih naselja koja su međusobno jako udaljena te veliki broj turista koji svake godine (uglavnom ljeti) posjećuje LSŽ postojeći sustav ne omogućuje osiguranje sigurnosti i zaštitu imovine za sve korisnike sustava. (s naglaskom na korisnike koji se nalaze izvan većih naselja). Kako bi se osigurala zadovoljavajuća razina zaštite za sve stanovnike i posjetitelje neophodno je osigurati sredstva za nabavu suvremene opreme za zaštitu i spašavanje (vozila i plovila, komunikacijska oprema...) i na kopnu i na moru, te osigurati obrazovanje djelatnika prema standardima EU. Uz osiguranje neophodnih materijalnih uvjeta nužno je unaprijediti suradnju svih institucija koje su nadležne za pojedine segmente zaštite od elementarnih nepogoda (JLS, zdravstvo, vatrogastvo, policija, vojska...) kako bi se postojeći sustavi unaprijedili i osiguralo optimalno korištenje postojećih resursa. Osim unaprjeđenja djelotvornosti službi odgovornih za zaštitu od elementarnih nepogoda i ublažavanje njihovih posljedica nužno je provesti edukativne kampanje za stanovnike LSŽ o mjerama preventivnog djelovanja. Cilj edukativnom kampanjom je upoznati stanovnike o ispravnom ponašanju u slučaju nesreća kako bi se izbjegle ljudske žrtve i materijalna šteta.

Šifra: LSŽ-C3-P2

Krovni strateški cilj: LSŽ-C3 Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije

Razdoblje provedbe: 2011. – 2013.

Okvirna financijska sredstva: 15.000.000 kn

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Pokazatelji za praćenje ostvarenja: Broj osnovanih jedinica za brzo djelovanje, broj nabavljenih vozila, plovila, komunikacijskih uređaja, broj uređenih i opremljenih skloništa, broj organiziranih edukativnih radionica, broj sudionika na radionicama.

Naziv prioriteta: Zaštita voda, mora, zraka i tla

Opis: Iz SWOT analize koja je sastavni dio ovog dokumenta može se vidjeti da za stanovništvo i aktivne kreatore razvojne politike čist i očuvan okoliš predstavljaju najveću vrijednost i potencijal za razvoj.

Očuvani okoliš jedan je od temeljnih razvojnih resursa jer predstavlja osnovu za razvoj turizma i ekološke poljoprivrede. Opredjeljenje za ekološki održiv razvoj nije pitanje izbora već imperativ. U kontekstu LSŽ, uravnotežen i održiv razvoj podrazumijeva smanjivanje postojećih razvojnih pritisaka i trendova (izgradnja smještajnih objekata na obali) njihovim strožim usmjeravanjem i ograničavanjem u obalnom području, a poticanjem i osmišljavanjem u prostoru unutrašnjosti. Osim toga, očuvanje okoliša u uvjetima suvremenog načina življenja zahtijeva osiguranje kvalitetne infrastrukture - prvenstveno sustava gospodarenja otpadom te sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda. Da bi se mogao pratiti napredak mjera vezanih uz zaštitu čovjekove okoline potrebno je uspostaviti sustav kontinuiranog mjerenja štetnih emisija u zrak, tlo i vodu te uspostaviti otvorene i dostupne sustave informiranja javnosti o tome. Jačanje sustavnog pristupa zaštiti okoliša kroz sve njegove sastavnice omogućit će zdravu i kvalitetnu životnu sredinu za sve stanovnike Županije.

Šifra: LSŽ-C3-P3

Krovni strateški cilj: LSŽ-C3 Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije

Razdoblje provedbe: 2011. – 2013.

Okvirna financijska sredstva: 7.500.000 kn

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Pokazatelji za praćenje ostvarenja: Broj izgrađenih mjernih postaja za praćenje kvalitete zraka, vode i mora te razine onečišćenosti tla, uspostava centralnog tijela koje bi bilo odgovorno za nadzor svih tipova onečišćenja, broj info-panela na kojim će građani imati priliku provjeriti razine onečišćenosti, broj web-stranica koje će stanovnicima nuditi informacije o stanju okoliša.

Naziv prioriteta: Razvoj i promicanje korištenja obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti

Opis: Uz rješenje svih drugih infrastrukturnih problema jedan od prioriteta Ličko-senjske županije je i kontinuirana izgradnja pogona za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora i poticanje korištenja obnovljivih izvora energije u svakodnevnom djelovanju. Kroz stvaranje poticajnih uvjeta za izgradnju novih pogona za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora kao i za proširenje postojećih ostvarit će se znatne uštede fosilni goriva i na taj način pridonijeti očuvanju okoliša. Poticanjem korištenja ekološki prihvatljivih energenata, poput plina proizvedenog iz obnovljivih izvora (kompost, odlagališta otpada, uređaji za pročišćavanje otpadnih voda...) i obnovljivih izvora energije, (vjetar, hidro-potencijal i sunčeva energija), smanjit će se korištenje ograničenih prirodnih resursa, pridonijeti zaštiti okoliša ali i osigurati jedna nova razina gospodarske konkurentnosti LSŽ. S obzirom na prirodne potencijale za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora LSŽ ima puno prostora za proširenje postojećih kapaciteta. Iznimnu ulogu zbog male gustoće naseljenosti i velikih udaljenosti između pojedinih naselja za kvalitetno korištenje obnovljivih izvora energije će predstavljati edukacije građana o mogućnostima izgradnje objekata koja sama mogu generirati svu potrebnu energiju i na taj način u potpunosti izbjeći negativan utjecaj na okoliš.

Šifra: LSŽ-C3-P4
Krovni strateški cilj: LSŽ-C3 Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije
Razdoblje provedbe: 2011. – 2013.
Okvirna financijska sredstva: 150.000.000 kn Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.
Pokazatelji za praćenje ostvarenja: Broj novo instaliranih objekata za proizvodnju energije i njihov kapacitet, broj kućanstava koja su izvršila ugradnju nekog oblika opreme za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, broj održanih edukacija o potencijalima korištenja obnovljivih izvora energije u kućanstvima .

VII.1.2. Usklađenost prioriteta ŽRS s ostalim prioritetima na razini države i županije

Usklađenost prioriteta Županijske razvojne strategije s ostalim prioritetima na razini države i županije prikazana je u sljedećoj tabeli:

Tabela 64: Usklađenost prioriteta Županijske razvojne strategije s ostalim prioritetima na razini države i županije

Prioritet	Prioriteti iz strateških dokumenata na državnoj razini	Prioriteti iz strateških dokumenata na županijskoj razini
LSŽ-C1-P1 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva	Operativni program »Regionalna konkurentnost« 2012. – 2013. (nacrt): Prioritetna os 1. – Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva Prioritetna os 2. – Povećanje razvojnoga potencijala hrvatskih regija	Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva u Ličko-senjskoj županiji 2010. – 2013. godine se poziva na 3. strateški cilj ROP-a: Razvijeno malo i srednje poduzetništvo s povećanim udjelom proizvodnje i izvoza finalnih proizvoda s naglaskom na korištenje prirodnih resursa
LSŽ-C1-P2 Razvoj turizma	Operativni program »Regionalna konkurentnost« 2012. – 2013. (nacrt): Prioritetna os 2. – Povećanje razvojnoga potencijala hrvatskih regija	Turistički master plan za Karlovačku i Ličko-senjsku županiju: Cilj 1: Stvaranje okruženja koje će podržati turistički razvoj projektnog područja Cilj 2: Uspostaviti turističku infrastrukturu koja će moći zadovoljiti potrebe tržišta

		privučenog različitim turističkim doživljajima projektnog područja Cilj 3: Diversifikacija turističkih proizvoda/atrakcija Cilj 4: Postizanje tržišne prepoznatljivosti
LSŽ-C1-P3 Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture	IPARD: PRIORITET 1: Poboljšanje tržišne učinkovitosti i provedbe standarda Zajednice PRIORITET 2: Pripreme radnje za provedbu poljoprivredno – okolišnih mjera i lokalnih strategija ruralnog razvoja PRIORITET 3: Razvoj ruralne ekonomije	Plan navodnjavanja Ličko-senjske županije Agroekološka regionalizacije voćarske proizvodnje Ličko-senjske županije
LSŽ-C1-P4 Razvoj infrastrukture kao osnove za razvoj gospodarstva i unaprjeđenje kvaliteta života stanovnika	Operativni program »Regionalna konkurentnost« 2012. – 2013. (nacrt): Prioritetna os 2. – Povećanje razvojnoga potencijala hrvatskih regija Operativni program »Promet« 2012. – 2013. (nacrt): Prioritetna os 2. – Razvoj i modernizacija regionalne prometne infrastrukture Operativni program »Okoliš i energetika« 2012. – 2013. (nacrt): Prioritetna os 2. – Intervencije u sektoru gospodarenja vodama	Za ovaj prioritet do sada ne postoji odgovarajući dokument na županijskoj razini.
LSŽ-C2-P1 Privući i zadržati više zaposlenih povećanjem ulaganja u ljudski kapital, pojačanjem i promicanjem prilagodljivosti poduzeća i radnika	Operativni program »Razvoj ljudskih potencijala« 2012. – 2013. (nacrt): Prioritetna os 1. – Potpora pristupu održivom zapošljavanju i prilagodljivosti radne snage	Strategija razvoja ljudskih resursa Ličko-senjske županije (u izradi) nadopunjuje ŽRS i zbog toga su prioriteti za Razvoj ljudskih resursa identični u ŽRS i Strategiji razvoja ljudskih resursa Ličko-senjske županije.
LSŽ-C2-P2 Jačanje socijalne	Operativni program »Razvoj	Strategija razvoja ljudskih

<p>uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama</p>	<p>ljudskih potencijala« 2012. – 2013. (nacrt): Prioritetna os 2. – Pojačanje socijalne uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama Prioritetna os 4. – Jačanje uloge civilnoga društva za bolje upravljanje</p>	<p>resursa Ličko-senjske županije (u izradi) nadopunjuje ŽRS i zbog toga su prioriteti za Razvoj ljudskih resursa identični u ŽRS i Strategiji razvoja ljudskih resursa Ličko-senjske županije.</p>
<p>LSŽ-C2-P3 Jačanje sektora obrazovanja i civilnog društva</p>	<p>Operativni program »Razvoj ljudskih potencijala« 2012. – 2013. (nacrt): Prioritetna os 3. – Pобоljšanje ljudskog kapitala u obrazovanju i u istraživanju i razvoju</p>	<p>Strategija razvoja ljudskih resursa Ličko-senjske županije (u izradi) nadopunjuje ŽRS i zbog toga su prioriteti za Razvoj ljudskih resursa identični u ŽRS i Strategiji razvoja ljudskih resursa Ličko-senjske županije.</p>
<p>LSŽ-C3-P1 Gospodarenje otpadom</p>	<p>Operativni program »Okoliš i energetika« 2012. – 2013. (nacrt): Prioritetna os 1. – Intervencije u gospodarenju otpadom, kakvoći zraka, zaštiti prirode (NATURA 2000) i sektoru energetike</p>	<p>Plan gospodarenja otpadom Ličko-senjske županije</p>
<p>LSŽ-C3-P2 Zaštita od elementarnih nepogoda</p>	<p>Operativni program »Okoliš i energetika« 2012. – 2013. (nacrt): Prioritetna os 1. – Intervencije u gospodarenju otpadom, kakvoći zraka, zaštiti prirode (NATURA 2000) i sektoru energetike</p>	<p>Postoji povjerenstvo za procjenu šteta od elementarnih nepogoda na području LSŽ</p>
<p>LSŽ-C3-P3 Zaštita voda, mora, zraka i tla</p>	<p>Operativni program »Okoliš i energetika« 2012. – 2013. (nacrt): Prioritetna os 1. – Intervencije u gospodarenju otpadom, kakvoći zraka, zaštiti prirode (NATURA 2000) i sektoru energetike Prioritetna os 2. – Intervencije u sektoru gospodarenja vodama</p>	<p>Za ovaj prioritet do sada ne postoji odgovarajući dokument na županijskoj razini.</p>
<p>LSŽ-C3-P4 Razvoj i promicanje korištenja obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti</p>	<p>Operativni program »Okoliš i energetika« 2012. – 2013. (nacrt): Prioritetna os 1. – Intervencije u gospodarenju otpadom, kakvoći</p>	<p>Za ovaj prioritet do sada ne postoji odgovarajući dokument na županijskoj razini.</p>

zraka, zaštiti prirode (NATURA 2000) i sektoru energetike

Usklađenost prioriteta ŽRS sa Strategijom regionalnog razvoja RH:

Tabela 65: Usklađenost prioriteta ŽRS sa Strategijom regionalnog razvoja RH

Prioritet ŽRS	Prioritet Jadranske Hrvatske
LSŽ-C1-P1 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva	<p>HR03-03-02 Poticanje poduzetništva i samozapošljavanja</p> <p>HR03-03-03 Jačanje poslovne infrastrukture i poslovnih potpornih institucija</p> <p>HR03-03-04 Tehnološko osuvremenjivanje, restrukturiranje i diversifikacija gospodarstva</p> <p>HR03-03-05 Razvoj proizvoda i usluga s većom dodanom vrijednošću</p> <p>HR03-03-06 Povezivanje poslovnog, znanstveno-istraživačkog i/ili javnog sektora u svrhu transfera znanja, uvođenja novih tehnologija i komercijalizaciju inovacija i razvoj klastera</p>
LSŽ-C1-P2 Razvoj turizma	<p>HR03-01-01 Razvoj selektivnih oblika turizma, diversifikacija usluga i proširenje turističke ponude, te poboljšanje kvalitete postojećih i izgradnja novih smještajnih kapaciteta i pratećih sadržaja</p> <p>HR03-01-04 Valorizacija i revitalizacija kulturne i prirodne baštine</p>
LSŽ-C1-P3 Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture	<p>HR03-01-05 Održivi razvoj poljoprivrede</p> <p>HR03-02-05 Razvoj i unapređenje sustava navodnjavanja</p>
LSŽ-C1-P4 Razvoj infrastrukture kao osnove za razvoj gospodarstva i unaprjeđenje kvaliteta života stanovnika	<p>HR03-02-01 Razvoj i unapređenje prometne infrastrukture i logistike te inter-modalnog prometa za robu i putnike</p> <p>HR03-02-02 Razvoj i unapređenje javne</p>

	<p>infrastrukture</p> <p>HR03-02-04 Razvoj i unapređenje informatičke i elektroničke komunikacijske infrastrukture</p> <p>HR03-02-06 Razvoj sustava javne vodoopskrbe i javne odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda i ostale komunalne infrastrukture</p>
LSŽ-C2-P1 Povećanje zaposlenosti povećanjem ulaganja u ljudski kapital, povećanjem i promicanjem prilagodljivosti gospodarskih subjekata i radnika	HR03-03-01 Razvoj gospodarstva kroz jačanje strukovnog i cjeloživotnog obrazovanja u skladu s potrebama poslovnog sektora
LSŽ-C2-P2 Jačanje socijalne uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama	n/a
LSŽ-C2-P3 Jačanje sektora obrazovanja i civilnog društva	HR03-03-01 Razvoj gospodarstva kroz jačanje strukovnog i cjeloživotnog obrazovanja u skladu s potrebama poslovnog sektora
LSŽ-C3-P1 Gospodarenje otpadom	HR03-04-01 Gospodarenje otpadom
LSŽ-C3-P2 Zaštita od elementarnih nepogoda	HR03-04-02 Zaštita od požara
LSŽ-C3-P3 Zaštita voda, mora, zraka i tla	HR03-04-03 Zaštita voda i mora HR03-04-04 Zaštita zraka i tla
LSŽ-C3-P4 Razvoj i promicanje korištenja obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti	HR03-04-05 Razvoj i promicanje korištenja obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti HR03-02-03 Razvoj i unapređenje energetske infrastrukture

VII.2. Mjere županijske razvojne strategije

Pregled mjera po strateškim ciljevima i prioritetima prikazan je u sljedećoj tabeli.

Tabela 66: Pregled mjera po strateškim ciljevima i prioritetima

Šifra	Naziv
LSŽ-C1	Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
LSŽ-C1-P1	Razvoj malog i srednjeg poduzetništva
LSŽ-C1-P1-M1	Jačanje konkurentne sposobnosti poduzetnika i poticanje ulaganja u nove tehnologije

LSŽ-C1-P1-M2	Stvaranje preduvjeta za ravnomjeran regionalni razvoj
LSŽ-C1-P1-M3	Podizanje kvalitete poduzetničke infrastrukture
LSŽ-C1-P1-M4	Jačanje poduzetničke klime u društvu
LSŽ-C1-P2	Razvoj turizma
LSŽ-C1-P2-M1	Diversifikacija turističkih proizvoda i razvoj ruralnog turizma
LSŽ-C1-P2-M2	Postizanje tržišne prepoznatljivosti i jačanje tradicijskih obrta
LSŽ-C1-P2-M3	Uspostaviti turističku infrastrukturu koja će moći zadovoljiti potrebe tržišta privučenog različitim turističkim doživljajima projektnog područja
LSŽ-C1-P2-M4	Stvaranje poticajnog okruženja za turistički razvoj
LSŽ-C1-P3	Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture
LSŽ-C1-P3-M1	Okrupnjavanje poljoprivrednog zemljišta i stavljanje u funkciju poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu
LSŽ-C1-P3-M2	Razvoj i unapređenje sustava navodnjavanja
LSŽ-C1-P3-M3	Stvaranje preduvjeta za razvoj marikulture u Podvelebitskom kanalu
LSŽ-C1-P3-M4	Potpore svim oblicima udruživanja poljoprivrednih proizvođača i osnivanje Lokalnih akcijskih grupa (LAG-ova)
LSŽ-C1-P3-M5	Poticanje razvoja ekološke poljoprivrede (proizvodnje i prerade)
LSŽ-C1-P3-M6	Stavljanje u funkciju gospodarsko korištenje šuma u privatnom vlasništvu
LSŽ-C1-P4	Razvoj infrastrukture kao osnove za razvoj gospodarstva i unaprjeđenje kvaliteta života stanovnika
LSŽ-C1-P4-M1	Razvoj i unapređenje prometne infrastrukture i logistike
LSŽ-C1-P4-M2	Razvoj sustava vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda
LSŽ-C1-P4-M3	Razvoj i unapređenje energetske infrastrukture
LSŽ-C2	Strateški cilj 2: Razvoj ljudskih resursa
LSŽ-C2-P1	Povećanje zaposlenosti povećanjem ulaganja u ljudski kapital, povećanjem prilagodljivosti gospodarskih subjekata i radnika
LSŽ-C2-P1-M1	Provođenje aktivnih mjera na tržištu rada kroz nacionalne i lokalne inicijative
LSŽ-C2-P1-M2	Podrška razvoju poduzetništva i poboljšanje konkurentnosti malog i srednjeg poduzetništva
LSŽ-C2-P1-M3	Jačanje sustava cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja i drugih mehanizama potpore tržištu rada
LSŽ-C2-P1-M4	Jačanje kapaciteta za upravljanje razvojem
LSŽ-C2-P2	Jačanje socijalne uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama
LSŽ-C2-P2-M1	Pružanje podrške kod pristupa obrazovanju i zapošljavanju skupinama sa posebnim potrebama
LSŽ-C2-P2-M2	Podrška razvoju socijalnih usluga
LSŽ-C2-P3	Jačanje sektora obrazovanja i civilnog društva
LSŽ-C2-P3-M1	Poboljšanje ljudskog kapitala u obrazovanju i u istraživanju i razvoju
LSŽ-C2-P3-M2	Jačanje sposobnosti organizacija civilnoga društva
LSŽ-C3	Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije
LSŽ-C3-P1	Prioritet 1. Gospodarenje otpadom
LSŽ-C3-P1-M1	Unaprjeđenje sustava prikupljanja i pohrane otpada na području LSŽ

LSŽ-C3-P1-M2	Uspostava sustava stalnog nadzora nad postupcima gospodarenja otpadomna području Ličko-senjske županije
LSŽ-C3-P1-M3	Osvještavanje stanovništva i gospodarskih subjekata o važnosti uporabe, razvrstavanja i odvojenog prikupljanja otpada
LSŽ-C3-P2	Zaštita od elementarnih nepogoda
LSŽ-C3-P2-M1	Unaprjeđenja sustava zaštite i spašavanja ljudi i imovine
LSŽ-C3-P2-M2	Unaprjeđenje suradnje svih nadležnim organizacija u zaštiti od elementarnih nepogoda
LSŽ-C3-P3	Zaštita voda, mora, zraka i tla
LSŽ-C3-P3-M1	Sustavno praćenje kakvoće mora, nadzemnih i podzemnih voda, zraka i tla na području Ličko-senjske županije
LSŽ-C3-P3-M2	Uspostava učinkovitog sustava sprečavanja i nadzora onečišćenja i stvaranje sustava kontrole koji će osigurati pridržavanje normi i propisa neophodnih za očuvanje kvalitete zraka, vode, mora i tla
LSŽ-C3-P3-M3	Racionalno gospodarenje prostorom i uvođenje sustava ekološke i ekonomske valorizacije prostora
LSŽ-C3-P4	Razvoj i promicanje korištenja obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti
LSŽ-C3-P4-M1	Poticanje ispravnog odabira energenata, sirovina, procesa, transportnih i prometnih sredstava i primjena suvremenih metoda kako bi se smanjio utjecaj na zrak tlo i vode
LSŽ-C3-P4-M2	Stvaranje preduvjeta za učinkovito korištenje sunčeve energije, energije vjetra, hidroenergije i energije iz bio-mase na području Ličko-senjske županije
LSŽ-C3-P4-M3	Kontinuiran rad na osvještavanju stanovništva o važnosti korištenja obnovljivih izvora energije
LSŽ-HM	Horizontalne mjere:
LSŽ-HM-1	Razminiranje
LSŽ-HM-2	Teritorijalna suradnja

VII.2.1. Opis mjera Županijske razvojne strategije

Detaljan opis mjera prikazan je u shematskim tablicama i posložen prema strateškim ciljevima i prioritetima.

VII.2.1.1. Mjere za realizaciju prvog strateškog cilja

Naziv mjere: Jačanje konkurentske sposobnosti poduzetnika i poticanje ulaganja u nove tehnologije

Šifra: LSŽ-C1-P1-M1

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma

- LSŽ-C1-P1 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjere HR03-03-01, HR03-03-02, HR03-03-05, HR03-03-06
- OP „Regionalna konkurentnost“: Operativni cilj 1.1: Poboljšanje poslovnog okruženja i povećanje konkurentnosti malog i srednjeg poduzetništva; Operativni cilj 1.2.: Prijenos tehnologije i potpora gospodarstvu zasnovanom na znanju (razvoj ili poboljšanje novih tehnologija, procesa, inovativnih dobara ili usluga)
- Program poticanja razvoja malog i srednjeg poduzetništva u Ličko-senjskoj županiji 2010. – 2013. godine – Mjera 3.5.1.

Svrha, cilj i obrazloženje:

Unaprjeđenje proizvodnih procesa i tržišne konkurentnosti proizvoda povezano je s povezivanjem proizvodnje i znanja odnosno uvođenjem novih tehnologija i tehnoloških postupaka, modernizacijom postojećih tehnologija i razvojem novih proizvoda. Konkurentnost se postiže i uvođenjem sustava upravljanja kvalitetom i okolišem, dokazivanjem o sukladnosti proizvoda s hrvatskim i europskim normama te kvalitetnim marketingom. Jedan od faktora konkurentnosti svakako je i obrazovanje, informiranje i educiranje kao rezultat primjene načela cjeloživotnog učenja.

Radi osiguranja jačanja konkurentne sposobnosti poduzetnika potrebno je realizirati sljedeće specifične ciljeve:

- stvaranje razvojnih uvjeta za produktivnije poslovanje poduzetnika,
- povećanje broja uvedenih sustava upravljanja kvalitetom i broja nositelja certifikata kvalitete,
- povećanje udjela malih i srednjih poduzetnika i obrta temeljenih na visokim tehnologijama,
- cjeloživotno obrazovanje u poduzetništvu i strukovno obrazovanje sukladno potrebama gospodarstva,
- unapređenje marketinške orijentacije poduzetnika.

Rezultat i razvojni učinak:

Jačanjem konkurentne sposobnosti poduzetnika Ličko-senjska županija nastoji stvoriti uvjete za opstanak poduzetnika na tržištu i njihov daljnji razvoj.

Realizacijom navedenih aktivnosti želi se postići viša razina sposobnosti suočavanja s konkurentskim pritiscima i tržišnim snagama u sektoru malog i srednjeg gospodarstva.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Ličko-senjska županija; jedinice lokalne samouprave

Suradnici: Obrtnička komora Ličko-senjske županije, HGK - Županijska komora Otočac, LIRA, MINGORP, Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područna služba Gospić

Korisnici i ciljne skupine: Subjeki malog gospodarstva

Mehanizmi provedbe:

Instrumenti provedbe za postizanje mjere jačanja konkurentne sposobnosti poduzetnika su:

- sufinanciranje certificiranja proizvoda i procesa,
- prijenos tehnologije i potpora gospodarstvu zasnovanom na znanju (razvoj ili poboljšanje novih tehnologija, procesa, inovativnih dobara ili usluga) sufinanciranje marketinških aktivnosti,
- obrazovanje u funkciji razvoja poduzetništva – studenti i učenici srednjih škola,
- organizacija tematskih konferencija.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih

stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata. Ličko-senjska županija će odobravati bespovratne potpore za subvencioniranje dijela sljedećih troškova:

- Za certificiranja u visini do 50% opravdanih troškova certificiranja, a najviše do 15.000 kuna;
- za uvođenje elektroničkih sustava podrške pri odlučivanju do 50% troškova, a najviše do 20.000,00 kn;
- Za izradu strateških marketinških planova i drugih marketinških aktivnosti do 30 posto opravdanih troškova, a najviše do 10.000,00 kn;

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

- Broj tvrtki sa certificiranim proizvodima i procesima prema hrvatskim i europskim normama i smjernicama (ISO, CE-oznaka);
- Broj uvođenih elektroničkih sustava podrške pri odlučivanju poduzetnicima;
- Broj izrađenih strateških marketinških planova i drugih marketinških aktivnosti;
- Broj sufinanciranih stipendija u suradnji s gospodarskim subjektima;
- Broj održanih tematskih konferencija za poduzetnike.

Naziv mjere: Stvaranje preduvjeta za ravnomjeren regionalni razvoj

Šifra: LSŽ-C1-P1-M2

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
- LSŽ-C1-P1 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjere HR03-03-01, HR03-03-02, HR03-03-03, HR03-03-04, HR03-03-05, HR03-03-06
- OP „Regionalna konkurentnost“: Prioritetna os 2. – Povećanje razvojnoga potencijala hrvatskih regija – operativni ciljevi 2.1. do 2.5.
- Program poticanja razvoja malog i srednjeg poduzetništva u Ličko-senjskoj županiji 2010. – 2013. godine – Mjera 3.5.2.

Svrha, cilj i obrazloženje:

Radi osiguranja ravnomjernog regionalnog razvoja Republike Hrvatske potrebno je osigurati ravnomjeren razvoj svih regija unutar iste. Stoga je radi podizanja stupnja gospodarskog razvoja Županije odnosno dostizanja prosječnih makroekonomskih pokazatelja na nivou Republike Hrvatske potrebno realizirati sljedeće specifične ciljeve:

- povećanje broja malih i srednjih poduzetnika (prvenstveno proizvodnih) izraženo kroz prosječan i regionalni TEA indeks ,
- povećanje zaposlenosti,
- povoljno financiranje poduzetništva na regionalnoj razini,
- povećanje ukupnih ulaganja u malo gospodarstvo,
- povećanje izvoza.

Rezultat i razvojni učinak:

Jedan od očekivanih rezultata usmjerenih na ostvarenje ravnomjernog regionalnog razvoja je osiguranje povoljnog financiranja razvoja poduzetništva na regionalnoj razini kao i poboljšanje

dostupnosti kreditnih sredstava poduzetnicima u uvjetima potrebe osiguranja jamstava za kreditna sredstva.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Ličko-senjska županija, jedinice lokalne samouprave

Suradnici: Poslovne banke, LIRA, Obrtnička komora Ličko-senjske županije, HGK Županijska komora Otočac, HAMAG

Korisnici i ciljne skupine: Subjekti malog gospodarstva

Mehanizmi provedbe:

Instrumenti provedbe za postizanje mjere ravnomjernog regionalnog razvoja:

- kreditiranje poduzetništva uz subvenciju kamata,
- provedba Projekta „Regionalni jamstveni instrumenti –RJI“,
- formiranje regionalnog namjenskog fonda s udjelom HAMAG-a,
- povoljno financiranje poduzetnika u poduzetničkoj zoni,
- formiranje fonda za sufinanciranje izrade tehničke i druge dokumentacije.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Financiranje poduzetništva obuhvaća mjere za olakšavanje dostupa do izvora financiranja poduzetničkih projekata koji su ekonomski opravdani i tržišno sposobni, te poticaje za ulaganja u rast i razvoj poduzetništva.

MINGORP u suradnji sa Županijom od 2007. godine provodi Projekt Regionalni jamstveni instrumenti kojim se subjektima malog gospodarstva osigurava mogućnost korištenja dodatnih jamstava prema poslovnim bankama (za početnike do 70 % vrijednosti glavnice, za postojeće poduzetnike do 50% glavnice kredita).

Ličko-senjska županija uključit će se u izgradnju i unaprjeđenje uspostavljenog sustava jamstava, tj. osnivanje regionalnih namjenskih fondova s udjelom HAMAG-a za kredite brzorastućih i inovativnih poslovnih subjekata sukladno proračunskim mogućnostima.

Ličko-senjska županija uključit će se u provedbu projekta povoljnog financiranja poduzetnika u poduzetničkim zonama MINGORP-a sukladno proračunskim mogućnostima. Dodatna sredstva za subvenciju kamatnih stopa korisnicima kredita – poduzetnicima koji ulažu u izgrađene poduzetničke zone na području Ličko-senjske županije mogu osigurati jedinice lokalne samouprave.

Ličko-senjska županija osigurat će namjenska sredstva za sufinanciranje izrade tehničke i druge dokumentacije. Sredstva za istu namjenu mogu se osigurati i iz drugih raspoloživih izvora (jedinice lokalne samouprave, UNDP i sl.).

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

- Broj kredita subjektima malog gospodarstva sa subvencijom kamata;
- Broj korištenih dodatnih jamstava prema poslovnim bankama od strane subjekata malog gospodarstva;
- Broj korištenih jamstava regionalnog namjenskog fondova;
- Broj korištenih povoljnih kreditnih sredstava za poduzetnike koji ulaze u poduzetničke zone na području Županije;
- Broj izrađenih tehničko-tehnoloških studija odnosno druge odgovarajuće dokumentacije i studija sufinancirane iz fonda za sufinanciranje izrade tehničke i druge dokumentacije za male

prerađivačke kapacitete.

Naziv mjere: Podizanje kvalitete poduzetničke infrastrukture

Šifra: LSŽ-C1-P1-M3

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
- LSŽ-C1-P1 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjere HR03-03-01, HR03-03-02, HR03-03-03, HR03-03-04, HR03-03-06
- OP „Regionalna konkurentnost“: Operativni cilj 2.1. Poduzetnička i turistička javna infrastruktura
- Program poticanja razvoja malog i srednjeg poduzetništva u Ličko-senjskoj županiji 2010. – 2013. godine – Mjera 3.5.3.

Svrha, cilj i obrazloženje:

Radi osiguranja podizanja kvalitete poduzetničke infrastrukture potrebno je realizirati sljedeće specifične ciljeve:

- Povećanje broja poduzetničkih potpornih institucija,
- Povećanje kvalitete i opsega usluga poduzetničkih potpornih institucija,
- Izgradnja poduzetničkih zona,
- Stvaranje mreža poduzetnika radi ostvarenja novih zajedničkih proizvoda ili stvaranja novih globalnih brendova,
- Uređenje ribarske infrastrukture unutar postojećih županijskih luka.

Rezultat i razvojni učinak:

Za razvoj malog gospodarstva nužno je postojanje razvijene mreže podržavajuće infrastrukture dostupne za pružanje informacija, savjetodavnih usluga i niza drugih specijaliziranih institucionalnih oblika potpora. Izgradnja ribarske infrastrukture unutar postojećih županijskih luka, povećanje ukupnih prihoda ribarstva u strukturi ukupnih prihoda gospodarstva Ličko-senjske županije

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Ličko-senjska županija, jedinice lokalne samouprave, LIRA, Županijske lučke uprave

Suradnici: Obrtnička komora Ličko-senjske županije, HGK – Županijska komora Otočac, MINGORP, znanstvene institucije.

Korisnici i ciljne skupine: Subjekti malog gospodarstva, jedinice lokalne samouprave

Mehanizmi provedbe:

Slijedi pregled instrumenata provedbe za postizanje željenih specifičnih ciljeva podizanja kvalitete poduzetničke infrastrukture:

- Izgradnja poduzetničkih zona u jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave;
- Provedba projekta „Klasteri – udruživanjem do uspjeha“;
- Razvoj poduzetničkih potpornih institucija;
- Izgradnja i uređenje infrastrukture za prihvat ribarskih brodova, unutar postojećih županijskih luka.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Sredstva za provedbu Plana razvoja poduzetničkih zona na području Ličko-senjske županije 2008.-2012. godine osiguravaju jedinice lokalne samouprave u suradnji s MINGORP-om, Fondom za regionalni razvoj, HBOR-om i drugim institucijama/fondovima (IPA).

Ugovaranje izrade studije kao i raspisivanje javnog poziva za korištenje sredstava za poticanje klaster inicijativa i obrazovanje klaster managementa izvršit će Župan.

Rad poduzetničkih potpornih institucija financiraju Županija, jedinice lokalne samouprave i MINGORP uz mogućnost uključenja i drugih izvora financiranja.

Za ribarsku infrastrukturu: 3.000.000,00 kn - Proračuni Županije, jedinica lokalne samouprave, lučkih uprava nadležnih Ministarstava.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

- Broj realiziranih projekata u sklopu Izgradnje poduzetničkih zona u jedinicama lokalne samouprave;
- Izrađena Studija isplativosti i opravdanosti postojanja tržišno održivih klastera na području Ličko-senjske županije;
- Broj pokrenutih klaster inicijativa i obrazovanja klaster managementa;
- Analiza potreba poduzetnika za konzultantskim uslugama na području Ličko-senjske županije;
- Donošenje Plana poticanja kvalitativnog razvoja djelatnosti poduzetničkih potpornih institucija;
- Uređena infrastruktura za prihvat ribarskih brodova unutar postojećih županijskih luka.

Naziv mjere: Jačanje poduzetničke klime u društvu

Šifra: LSŽ-C1-P1-M4

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
- LSŽ-C1-P1 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjera HR03-03-02
- OP „Regionalna konkurentnost“: Operativni cilj 1.1: Poboljšanje poslovnog okruženja i povećanje konkurentnosti malog i srednjeg poduzetništva
- Program poticanja razvoja malog i srednjeg poduzetništva u Ličko-senjskoj županiji 2010. – 2013. godine – Mjera 3.5.4.

Svrha, cilj i obrazloženje:

Kulturne i društvene norme još uvijek nedovoljno podržavaju stvaranje odgovarajuće poduzetničke klime u Hrvatskoj, jer se poduzetnici doživljavaju kao ljudi koji se žele brzo obogatiti i koji često djeluju na granici dopuštenog. Posebnu ulogu u tome imaju mediji.

Poslovanje na društveno odgovoran način je važno za sve poduzetnike kojima je povjerenje jedna od ključnih komponenti poslovanja; jer će većina potencijalnih partnera već u samom početku radije poslovati s poduzetnikom koji ima reputaciju aktivnog promicatelja društvene odgovornosti. Osim toga, uslijed odgovornog djelovanja poduzetnika prema zajednici, okolišu, svojim zaposlenicima ili tržištu, poduzetnik polučuje pozitivne učinke od marketinga opće dobrobiti. To je jedan od najsigurnijih načina stvaranja pozitivnog imidža, a u suvremenom poslovnom svijetu dobar imidž nerijetko predstavlja granicu između uspješnog i neuspješnog širenja na željena tržišta.

Rezultat i razvojni učinak:

Jačanjem poduzetničke klime u društvu koje uključuje edukaciju i promjenu percepcije javnosti o važnosti i ulozi poduzetništva u društvu (poduzetnici stvaraju višak vrijednosti, zapošljavaju, plaćaju poreze) stvorit će se poticajno okruženje za gospodarski i ukupni društveni razvoj.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: LIRA i Ličko-senjska županija – Upravni odjel za gospodarstvo

Suradnici: jedinice lokalne samouprave, MINGORP, Obrtnička komora Ličko-senjske županije, HGK Županijska komora Otočac, HPA, FINA, DZS, Ured državne uprave u Ličko-senjskoj županiji

Korisnici i ciljne skupine: Subjekti malog gospodarstva

Mehanizmi provedbe:

Slijedi pregled instrumenata provedbe za postizanje jačanja poduzetničke klime u društvu:

- izrada kataloga poduzetnika Ličko-senjske županije,
- javna promidžba poduzetništva i društveno odgovornog poduzetništva,
- dodjela javnih priznanja za doprinose razvoju gospodarstva.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Sredstva za provedbu aktivnosti utvrđenih Planom provedbe aktivnosti javne promidžbe poduzetništva i Planom provedbe aktivnosti za poticanje društveno odgovornog poduzetništva (uključujući dodjelu nagrada za društveno odgovorno ponašanje poduzetnika radi isticanja pozitivnih primjera u zajednici) osigurat će Ličko-senjska županija u skladu s proračunskim mogućnostima uz moguće druge izvore financiranja.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

- Izrađen Katalog poduzetnika Ličko-senjske županije;
- Izrađen Plan provedbe aktivnosti javne promidžbe poduzetništva i poticanja društveno odgovornog poduzetništva;
- Dodijeljene nagrada i javna priznanja Ličko-senjske županije za izuzetna postignuća i doprinos u radu i promidžbi Ličko-senjske županije

Naziv mjere: Diversifikacija turističkih proizvoda i razvoj ruralnog turizma

Šifra: LSŽ-C1-P2-M1

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
- LSŽ-C1-P2 Razvoj turizma

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjera HR03-01-01
- OP „Regionalna konkurentnost“: Operativni cilj 2.1. Poduzetnička i turistička javna infrastruktura
- Turistički master plan za Karlovačku i Ličko-senjsku županiju: Diversifikacija turističkih proizvoda/atrakcija

Svrha, cilj i obrazloženje:

Glavni element vizije je pružanje jedinstvenog turističkog doživljaja na osnovi bogatstva i raznolikosti

turističkih resursa na ovom području. Ipak, većina ovih temeljnih elemenata nije još spremna za tržište jer nedostaje osnovna infrastruktura

Rezultat i razvojni učinak:

Razvoj turističkog sektora u Županiji kao preduvjeta razvoja poljoprivrede i malog gospodarstva općenito

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Turistička zajednica Ličko-senjske županije, Turističke zajednice gradova/općina, Ličko-senjska županija

Korisnici i ciljne skupine: Poslovni subjekti u sektoru turizma

Mehanizmi provedbe:

- Razviti različite visoko kvalitetne turističke doživljaje (integrirane turističke proizvode), zasnovane na raznolikosti prirodnih i kulturnih resursa kojima se osigurava turistička aktivnost tijekom cijele godine;
- Stvoriti nove i inovativne turističke doživljaje i/ili proizvode proizašle iz uspostavljenog turističkog lanca vrijednosti u ovom području;
- Uvesti nove proizvode i doživljaje na kontinentalnom dijelu Županije koji bi smanjili ovisnost turizma ovog područja o suncu i moru kao turističkom proizvodu (Novalja) i smanjiti pritisak izletnika/jednodnevnih posjetitelja na Nacionalni park Plitvička jezera;
- Osigurati unaprjeđenje kvalitete ponude postojećih turističkih kapaciteta;
- Razvoj ruralnog turizma.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

Dodatne turističke usluge na lokacijama u Županiji, povećana dostupnost turističkih usluga i proizvoda, izvršeno označavanje, interpretacija, produženje turističke sezone

Naziv mjere: Postizanje tržišne prepoznatljivosti i jačanje tradicijskih obrta

Šifra: LSŽ-C1-P2-M2

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
- LSŽ-C1-P2 Razvoj turizma

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjere HR03-01-02, HR03-01-03, HR03-01-04
- Turistički master plan za Karlovačku i Ličko-senjsku županiju: Postizanje tržišne prepoznatljivosti

Svrha, cilj i obrazloženje:

Prema viziji, cilj razvoja turizma na prostoru Ličko-senjske županije je da omogući regiji da postane turistička destinacija koju tržište prepoznaje po raznolikosti njezinih atrakcija i ponuđenim jedinstvenim doživljajima. U tom smislu nužno je stvaranje imidža Ličko-senjske županije kao destinacije koja pruža specifične mogućnosti odmora i zabave u sprezi s prirodom.

Rezultat i razvojni učinak:

Razvoj turističkog sektora u Županiji kao preduvjeta razvoja poljoprivrede i malog gospodarstva općenito

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Turistička zajednica Ličko-senjske županije, Turističke zajednice gradova/općina, Ličko-senjska županija

Korisnici i ciljne skupine: Poslovni subjekti u sektoru turizma
Mehanizmi provedbe: <ul style="list-style-type: none">
• Tržišno repozicioniranje i stvaranje imidža sredstvima djelotvorne komercijalizacije ključnih turističkih doživljaja i proizvoda;
• Smanjenje oslanjanja na mali broj dosadašnjih tržišta, tržišnih segmenata i distribucijskih kanala;
• Uspostavu djelotvornog i koordiniranog pristupa marketingu i koordiniranim naporima u prodaji;
• Jačanje tradicijskih obrta u turizmu.
Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori: <p>Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.</p>
Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.
Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka: <p>Razvoj imidža Ličko-senjske županije.</p>

Naziv mjere: Uspostaviti turističku infrastrukturu koja će moći zadovoljiti potrebe tržišta privučenog različitim turističkim doživljajima projektnog područja
Šifra: LSŽ-C1-P2-M3
Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a: <ul style="list-style-type: none">
• LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
• LSŽ-C1-P2 Razvoj turizma
Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima: <ul style="list-style-type: none">
• SRRRH Mjera HR03-01-01
• OP „Regionalna konkurentnost“: Operativni cilj 2.1. Poduzetnička i turistička javna infrastruktura
• Turistički master plan za Karlovačku i Ličko-senjsku županiju: Uspostaviti turističku infrastrukturu koja će moći zadovoljiti potrebe tržišta privučenog različitim turističkim doživljajima projektnog područja
Svrha, cilj i obrazloženje: <p>Iako područje nudi resurse za različite sadržaje, turisti traže usluge u skladu s obećanim i ponuđenim doživljajima.</p>
Rezultat i razvojni učinak: <p>Razvoj turističkog sektora u Županiji kao preduvjeta razvoja poljoprivrede i malog gospodarstva općenito</p>
Nositelji, korisnici i ciljne skupine: <p>Nositelji: Turistička zajednica Ličko-senjske županije, Turističke zajednice gradova/općina, Ličko-senjska županija</p> <p>Korisnici i ciljne skupine: Poslovni subjekti u sektoru turizma</p>
Mehanizmi provedbe: <ul style="list-style-type: none">
• Poboljšanje smještajnog sektora – u smislu dostupnosti, kvalitete i različitosti. To znači unapređivanje postojećih hotela prema međunarodnim standardima i zahtjevima te diversifikaciju postojećih smještajnih kapaciteta otvaranjem malih obiteljskih hotela, pansiona za noćenje s doručkom i tematskih hotela u skladu s različitim turističkim sadržajima koje ovo područje namjerava ponuditi;
• Razvoj nekoliko udarnih turističkih projekata kao pokretača turističkog razvoja i tržišnih promicatelja regije (uz nužno poboljšanje infrastrukture u regiji, posebno u svezi s kanalizacijom i zbrinjavanjem krutog otpada);

<ul style="list-style-type: none">
• Unaprjeđenje restorana i maloprodajnog sektora – kao i u slučaju gore navedenog smještajnog sektora, hrana, piće i maloprodajni sektor moraju odražavati ukupnu jedinstvenost područja. Stoga treba povećati broj restorana i maloprodajnih jedinica s lokalnim jelima, pićima i proizvodima gospodarskih subjekata s područja Županije. Njihova kvaliteta treba biti poboljšana (u pogledu vrsta i raznolikosti ponuđenih jela, kao i pogledu općeg izgleda) zajedno s podizanjem kvalitete usluga;
• Umrežavanje institucija u turističkom sektoru (hotelski, ostali turistički kapaciteti, turističke agencije, lokalni proizvođači, turističke zajednice i sl.)
Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori: Bit će utvrđeni sukladno Akcijskom planu provedbe ŽRS
Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.
Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka: Poboljšanje kvalitete turističke ponude na području Ličko-senjske županije

Naziv mjere: Stvaranje poticajnog okruženja za turistički razvoj

Šifra: LSŽ-C1-P2-M4

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
- LSŽ-C1-P2 Razvoj turizma

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjera HR03-01-01
- Turistički master plan za Karlovačku i Ličko-senjsku županiju: Stvaranje okruženja koje će podržati turistički razvoj projektnog područja

Svrha, cilj i obrazloženje:

Preduvjet koordiniranog turističkog razvoja koji će voditi ostvarenju željenih ciljeva razvoja turizma, odnosi se na stvaranje okruženja koje pridonosi turističkom razvoju.

Rezultat i razvojni učinak:

Razvoj turističkog sektora u Županiji kao preduvjeta razvoja poljoprivrede i malog gospodarstva općenito

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Turistička zajednica Ličko-senjske županije, Turističke zajednice gradova/općina, Ličko-senjska županija

Korisnici i ciljne skupine: Poslovni subjekti u sektoru turizma

Mehanizmi provedbe:

- Stvaranje i uspostava dobro definiranog institucionalnog okvira za razvoj turizma i kvalitete destinacijskog menadžmenta na području Županije putem:
  - preoblikovanja postojećih institucija povezanih s turizmom,
  - uvođenja nove institucionalne strukture zasnovane na javno-privatnom partnerstvu;
- Stvaranje mreže usluga za privatno poduzetništvo i investiranje u turističke razvojne projekte (financijska i savjetodavna podrška, porezne i druge olakšice) i kontinuiranu podršku razvojnim inicijativama (nove vrste smještajnih objekata, izbor proizvoda, ruralni turizam, lokalna gastronomija, ponuda suvenira, proizvodni subjekti itd.);
- Pažljiva zaštita prirodnog okoliša u nacionalnim parkovima, drugim zaštićenim područjima i općenito na cijelom području Županije;
- Povećanje turističkih standarda i razine osposobljenosti radi osiguranja kvalitetnog turističkog menadžmenta i usluga navedenih u misiji ;
- Definiranje jedinstvene, turistički orijentirane kulturne politike koja bi obuhvatila cijelo područje s posebnim naglaskom na tradicionalne vrednote, navike i lokalni stil života.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

Uspostava novog institucionalnog okvira za razvoj turizma, izgradnja mreže usluga za privatno poduzetništvo, povećanje turističkih standarda

Naziv mjere: Okrupnjavanje poljoprivrednog zemljišta i stavljanje u funkciju poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu

Šifra: LSŽ-C1-P3-M1

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
- LSŽ-C1-P3 Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjera HR03-01-05

Svrha, cilj i obrazloženje:

Okrupnjavanjem poljoprivrednog zemljišta postiže se uređenje imovinsko pravnih odnosa, smanjenje broja parcela i konačno stavljanje u funkciju postojećeg poljoprivrednog zemljišta uz maksimiziranje i proizvodno korištenje poljoprivrednog zemljišta.

Poljoprivredno zemljište je temeljni resurs za razvoj poljoprivredne proizvodnje, njegovo korištenje znatno otežavaju neriješeni imovinsko-pravni odnosi.

Rezultat i razvojni učinak:

Povećati ukupan broj ha koji se koristi za poljoprivrednu proizvodnju, smanjivati broj parcela na kojima se poljoprivredna proizvodnja odvija.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Ličko-senjska županije, Jedinice lokalne samouprave

Korisnici: Tvrtke registrirane za obavljanje katastarsko-geodetskih poslova, razminiranja, izvođenje zemljišnih radova, izradu ekoloških programa

Ciljna skupina: Poljoprivredna gospodarstva

Mehanizmi provedbe:

Raspisivanje javnih natječaja za zakup i prodaju poljoprivrednog zemljišta na temelju Programa jedinica lokalne samouprave i korištenje sredstava sukladno Pravilniku o uvjetima i načinu korištenja sredstava ostvarenih od prodaje, zakupa, dugogodišnjeg zakupa poljoprivrednog Zemljišta u vlasništvu RH i koncesije za ribnjake („Narodne novine“ broj 45/09).

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata. 60.000,00-200.000,00 kuna godišnje. Sredstva proračuna Županije i JLS ostvarena na temelju ugovora o prodaji i zakupu poljoprivrednog zemljišta i koncesija za ribnjake

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

Broj ha poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu RH danog u zakup ili prodanog poljoprivrednim

gospodarstvima, broj ha na kojima su provedene ugovorene mjere uređenja zemljišta sukladno Pravilniku

Naziv mjere: Razvoj i unapređenje sustava navodnjavanja

Šifra: LSŽ-C1-P3-M2

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
- LSŽ-C1-P3 Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjere HR03-01-05, HR03-02-05
- IPARD Mjera 201, Mjera301
- Nacionalni projekt navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodama u Republici Hrvatskoj, usvojilo Nacionalno povjerenstvo dana 21.10.2005. i Vlada RH.
- Plan navodnjavanja Ličko-senjske županije („Županijski glasnik“ broj 05/08)

Svrha, cilj i obrazloženje:

Provedba Plana navodnjavanja Ličko-senjske županije ima za cilj povećanje broja ha u sustavima navodnjavanja na području Županije.

Rezultat i razvojni učinak:

Povećanje broja ha u sustavima navodnjavanja za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Ličko-senjska županija

Korisnici: Trgovačka društva registrirana za projektiranje i trgovačka društva registrirana za izvođenje građevinskih radova, trgovačka društva registrirana za upravljanje sustavima navodnjavanja

Ciljne skupine: Poljoprivredna gospodarstva

Mehanizmi provedbe:

Provedba javnih natječaja za projektnu dokumentaciju, ishodovanje zakonom propisanih dozvola, gradnja sustava za navodnjavanje, davanje sustava za navodnjavanje na upravljanje, sklapanje ugovora o korištenju sustava za navodnjavanje poljoprivrednim gospodarstvima (krajnjim korisnicima sustava navodnjavanja), određivanje cijene vode po izgrađenom sustavu navodnjavanja na Županijskoj skupštini Ličko-senjske županije.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata. 6.000.000,00 kn : Proračun Županije i jedinica lokalne samouprave (50 %) Proračun Hrvatskih voda (50 %)

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

Izgradnja sustava navodnjavanja (u m) i njegovo davanje na upravljanje i korištenje

Naziv mjere: Stvaranje preduvjeta za razvoj marikulture u Podvelebitskom kanalu

Šifra: LSŽ-C1-P3-M3

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
- LSŽ-C1-P3 Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjere HR03-01-05, HR03-03-04
- OP „Regionalna konkurentnost“: Operativni cilj 2.1. Poduzetnička i turistička javna infrastruktura
- IPARD Mjera 302

Svrha, cilj i obrazloženje:

Stavljanje u funkciju planskog gospodarskog razvoja postojećih prirodnih resursa (more) za razvoj marikulture. Uspostava novih 3-5 uzgajališta ribe/školjki na području Podvelebitskog kanala.

Na području Podvelebitskog kanala u prostornim planovima Gradova Senja i Novalje te Općine Karlobag još je navedeno 17 lokacija pogodnih za marikulturu te bi se na taj način uspostavila nova izvozno orijentirana gospodarska aktivnost na području Podvelebitskog kanala.

Rezultat i razvojni učinak:

Uspostava novih 3-5 uzgajališta na području Velebitskog kanala. Povećanje prihoda Županije i JLS, povećanje zaposlenosti, razvoj nove gospodarske djelatnosti.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Ličko-senjska županija

Korisnici: trgovačka društva registrirana za konzultantske usluge u ribarstvu, trgovačka društva registrirana za izradu projektne dokumentacije, budući koncesionar/i

Ciljne skupine: stanovništvo priobalnog dijela županije, ribari, visoko obrazovana radna snaga (tehnolozi, veterinari)

Mehanizmi provedbe:

Provedba projektnog zadatka: Uspostava novih uzgajališta morskih organizama (marikultura) na području Podvelebitskog kanala u Ličko-senjskoj županiji (KLASA: 324-01/10-01/04 URBROJ: 2125/1-03-10-01).

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPARD programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Studija opravdanosti davanja koncesija na pomorskom dobru za marikulturu 130.000,00 kuna (2011. 50% Ličko-senjska županija, 50 % UNDP).

Izrada dokumentacije potrebne za izdavanje lokacijskih dozvola 500.000,00 kuna Županijski proračun i drugi izvori (2012-2013).

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

Lokacijske dozvole za nova uzgajališta, provedba Zakona o koncesijama, sklapanje Ugovora o koncesiji s odabranim najpovoljnijim ponuditeljem/ima (Koncesionar/ima).

Naziv mjere: Potpora svim oblicima udruživanja poljoprivrednih proizvođača i osnivanje Lokalnih akcijskih grupa (LAG-ova)

Šifra: LSŽ-C1-P3-M4

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
- LSŽ-C1-P3 Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjere HR03-01-05, HR03-01-01, HR03-01-04, HR03-02-02, HR03-03-02, HR03-03-05

<ul style="list-style-type: none"> • IPARD Mjera 202
<p>Svrha, cilj i obrazloženje:</p> <p>Provedba IPARD programa, stvaranje predujeta za maksimiziranje korištenja sredstava za ruralni razvoj. Osnivanje minimalno 1 LAG-a na području Županije s ciljem izrade strategije ruralnog razvoja za područje LAG-a , na temelju LEADER pristupa.</p> <p>Osnivanje LAG-ova je jedan od temeljnih uvjeta za izradu strategija ruralnog razvoja na temelju kojih će se ubuduće raspodjeljivati sredstva namijenjena za ruralni razvoj. Udruživanje poljoprivrednika pretpostavka je njihova uspješnog nastupa na tržištu i preduvjet za postizanje ekonomije obujma u poljoprivrednoj proizvodnji.</p>
<p>Rezultat i razvojni učinak:</p> <p>Osnivanje LAG-ova je jedan od temeljnih uvjeta za izradu strategija ruralnog razvoja na temelju kojih će se ubuduće raspodjeljivati sredstva namijenjena za ruralni razvoj. Udruživanje poljoprivrednika pretpostavka je njihova uspješnog nastupa na tržištu i preduvjet za postizanje ekonomije obujma u poljoprivrednoj proizvodnji.</p>
<p>Nositelji, korisnici i ciljne skupine:</p> <p>Nositelji: Županija i JLS</p> <p>Korisnici: Konzultantske tvrtke</p> <p>Ciljne skupine: Jedinice lokalne samouprave, poslovna zajednica, civilno društvo na području Ličko-senjske županije</p>
<p>Mehanizmi provedbe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osiguranje financijskih i drugih potpora razvoju obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, posebice razvoju malih prerađivačkih kapaciteta, • Osiguranje potpora udruživanju poljoprivrednih proizvođača • Održavanje osnivačkih skupština LAG-a/ova, formaliziranje osnivanja LAG-a/ova, izrada strategija ruralnog razvoja LAG-a/ova.
<p>Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:</p> <p>Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPARD programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.</p> <p>Osnivanje LAG-a: 100.000,00 - 200.000,00 kn, Županijski proračun i proračun JLS, sredstva UNDP-a i namjenska sredstva Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja.</p>
<p>Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.</p>
<p>Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Osnivanje LAG-a/ova, izrada odgovarajućih strategija, osnovane nove poljoprivredne udruge/zadruge - povećana gospodarska aktivnost postojećih zadruga i članova udruga
<p>Naziv mjere: Poticanje razvoja ekološke poljoprivrede (proizvodnje i prerade)</p>
<p>Šifra: LSŽ-C1-P3-M5</p>
<p>Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:</p> <ul style="list-style-type: none"> • LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma • LSŽ-C1-P3 Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture
<p>Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:</p> <ul style="list-style-type: none"> • SRRRH Mjera HR03-01-05

<ul style="list-style-type: none"> • IPARD Mjera 101, Mjera 103, Mjera 202
<p>Svrha, cilj i obrazloženje:</p> <p>Poticanjem razvoja ekološke poljoprivrede potiče se razvoj poljoprivredne proizvodnje koja povećava dodanu vrijednost krajnjeg proizvoda i omogućava veći dohodak poljoprivrednih gospodarstava. Područje Ličko-senjske županije ima dobre uvjete za razvoj ekološke poljoprivrede. Razvojem iste omogućava se ubiranje veće jedinice prihoda po jedinici proizvodnje zbog kvalitete dobivenog proizvoda za koji danas postoji evidentno tržište.</p>
<p>Rezultat i razvojni učinak:</p> <p>Povećati broj ha u ekološkoj proizvodnji i broj registriranih proizvođača u ekološkoj proizvodnji.</p>
<p>Nositelji, korisnici i ciljne skupine:</p> <p>Nositelji: Ličko-senjska županija, jedinice lokalne samouprave</p> <p>Korisnici: udruge poljoprivrednika, pojedinačna poljoprivredna gospodarstva i poljoprivrednici, pravne i fizičke osobe registrirane za provedbu edukacije u poljoprivredi</p> <p>Ciljne skupine: poljoprivredna gospodarstva i drugi gospodarski subjekti u prodaji poljoprivrednih proizvoda</p>
<p>Mehanizmi provedbe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Edukacija poljoprivrednika • Osiguravanje financijskih potpora razvoju ekološke poljoprivrede • Razvoj tržišta ponude i potražnje
<p>Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:</p> <p>Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPARD programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.</p>
<p>Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.</p>
<p>Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:</p> <p>Broj ha i registriranih proizvođača u poljoprivrednoj proizvodnji</p>

Naziv mjere: Stavljanje u funkciju i gospodarsko korištenje šuma u privatnom vlasništvu

Šifra: LSŽ-C1-P3-M6

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
- LSŽ-C1-P3 Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjere HR03-01-03, HR03-03-02
- IPARD Mjera 202

Svrha, cilj i obrazloženje:

Mjera podrazumijeva uređenje šuma u privatnom vlasništvu sukladno zakonskim propisima. Uređenjem šuma u privatnom vlasništvu postiže se povećanje prihoda od korištenja šuma, povećanje ponude na tržištu drvnom građom, smanjenje opasnosti od požara na otvorenim prostorima.

Rezultat i razvojni učinak:

Povećan etat u privatnim šumama, izrađen povećan broj šumskogospodarskih osnova za privatne šume, smanjena opasnost od požara na otvorenim prostorima, povećan broj članova udruga šumoposjednika.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelj: Ličko-senjska županija

Korisnici i ciljne skupine : Udruge šumoposjednika s područja Županije, trgovačka društva registrirana za stručne poslove u šumarstvu, Hrvatske šume

Mehanizmi provedbe:

- Potpora inicijativama za uređenje šuma u privatnom vlasništvu
- Udruživanje privatnih šumoposjednika na području Ličko-senjske županije
- Protupožarne mjere

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPARD programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

Povećana aktivnost udruga šumoposjednika, povećan broj izrađenih šumsko-gospodarskih osnova, izrađen katastar privatnih šuma.

Naziv mjere: Razvoj i unapređenje prometne infrastrukture i logistike

Šifra: LSŽ-C1-P4-M1

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
- LSŽ-C1-P4 Razvoj infrastrukture kao osnove za razvoj gospodarstva i unapređenje kvalitete života stanovnika

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjera HR03-02-01
- OP „Promet“ – Operativni cilj 2.1 Razvoj i modernizacija regionalne prometne infrastrukture, sustava javnog gradskog prijevoza i okolišno prihvatljivih prometnih sustava

Svrha, cilj i obrazloženje:

Moderne i kvalitetne mreže prometne infrastrukture predstavljaju osnovu razvoja bilo kojeg kraja. Razvoj i modernizacija cestovne, željezničke, zračne i pomorske prometne infrastrukture i sustava javnog gradskog prijevoza s naglaskom na okolišno prihvatljiva prometna sredstva predstavljaju osnovu za unaprijeđenije gospodarstva i razvoj turizma u Ličko-senjskoj županiji. Cilj ove mjere je unapređenje postojeće prometne infrastrukture i izgradnja nove kao pretpostavke skladnog razvoja na cijelom prostoru LSŽ.

Rezultat i razvojni učinak:

Unaprijeđena ukupna prometna infrastruktura, a samim tim i gospodarska i turistička konkurentnost Ličko-senjske županije.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Hrvatske autoceste, Hrvatske ceste, Lučke kapetanije, Hrvatske Željeznice, Ličko-senjska županija, Jedinice lokalne samouprave

Korisnici i ciljne skupine: Građani, gospodarski subjekti

Mehanizmi provedbe:

Za unapređenje prometnog sustava LSŽ u nadolazećim godinama potrebno je realizirati ove aktivnosti:

- dovršetak autoceste A7 Rijeka – Žuta Lokva;
- izgradnju zaobilaznica oko većih naselja;
- rekonstrukciju postojeće cestovne mreže;
- unaprjeđenje željezničke infrastrukture (dekurvacija zavoja, novi tuneli, elektrifikacija);
- proširenje postojećih morskih luka;
- izgradnju novih pomorskih luka s naglaskom na luke nautičkog turizma;
- razvoj zračnog prometa u funkciji podizanja dostupnosti turističkih lokaliteta (gospodarsko korištenje zračnih luka u Otočcu, Udbini i Željavi);
- Izgradnja i unaprjeđenje prometne infrastrukture unutar turističkih i poslovnih područja.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori: € 200.000.000,00

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

- Broj kilometara obnovljenih prometnica
- Broj kilometara novih županijskih i lokalnih cesta
- Broj kilometara izgrađenih auto cesta
- Broj kilometara unaprijeđenih željeznica
- Broj putnika u zračnom prometu

Naziv mjere: Razvoj sustava vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda

Šifra: LSŽ-C1-P4-M2

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
- LSŽ-C1-P4 Razvoj infrastrukture kao osnove za razvoj gospodarstva i unaprjeđenje kvalitete života stanovnika

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjera HR03-02-06
- OP „Okoliš i energetika“: Operativni cilj 2.1 Razvoj sustava vodoopskrbne mreže, smanjivanje onečišćenja vode prikupljanjem i pročišćavanjem komunalnih otpadnih voda i smanjivanje gubitaka iz vodoopskrbne mreže, Operativni cilj 2.2 Unaprjeđenje sustava vodoopskrbne mreže i sustava za pročišćavanje otpadnih voda te izrada studijske dokumentacije za programe zaštite od štetnog djelovanja voda (poplava i suša)

Svrha, cilj i obrazloženje:

Cilj mjere je stvoriti materijalno-tehničke preduvjete kojima će se osigurati trajna opskrba zdravstveno ispravne vode za piće na području Ličko-senjske županije za potrebe cjelokupnog stanovništva, turizma i svih drugih gospodarskih djelatnosti te osigurati adekvatno pročišćavanje svih otpadnih i oborinskih voda. Uz izgradnju odgovarajuće infrastrukture planira se organizacija informativno edukativna kampanja o koristi od spajanja kućanstava na vodoopskrbni i kanalizacijski sustav kao i o načinima zaštite okoliša kroz savjesno korištenje vode.

Rezultat i razvojni učinak:

Rezultat ove mjere je razvoj vodno-komunalne infrastrukture - vodoopskrbne mreže sa uređajima za pročišćavanje pitke vode, sustava za prikupljanje komunalnih otpadnih voda i uređaja za

pročišćavanje otpadnih voda. Razvojni učinak ove mjere se očituje u smanjenju onečišćenja vode zbog prikupljanja i pročišćavanja komunalnih otpadnih voda, smanjenja gubitaka iz vodoopskrbne mreže i samim tim stvaranje osnovnih preduvjeta za razvoj svih oblika gospodarskih aktivnosti.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Vodoopskrbna poduzeća u LSŽ, sve jedinice lokalne samouprave, Hrvatske vode

Korisnici i ciljne skupine: Građani i gospodarski subjekti,

Mehanizmi provedbe:

- Izgradnja Regionalnog vodovoda Lička Jasenica - Plitvička jezera - Slunj zajedničkog projekta Ličko senjske i Karlovačke županije kojim će se osigurati vodoopskrba i kanalizacijski sustav za veliki dio obje županije
- Izgradnja većeg broja manjih vodovodnih i kanalizacijskih sustava za manja naselja
- Rekonstrukcija postojećih vodoopskrbnih sustava kako bi se smanjili gubitci vode u sustavu i na taj način optimizirao sustav i smanjio utjecaj na okoliš
- Rekonstrukcija postojećih kanalizacijskih sustava i uređaja za pročišćavanje otpadnih voda kako bi se prilagodili minimalnim ekološkom standardima
- Provedba programa informiranja i edukacije o prednostima korištenja javnih vodovodnih i kanalizacijskih sustava.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori: € 100.000.000,00

Hrvatske vode; Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

- Broj kilometara novih vodoopskrbnih sustava
- Broj kilometara obnovljenih vodoopskrbnih sustava
- Broj kilometara novih kanalizacijskih sustava
- Broj kilometara obnovljenih kanalizacijskih sustava
- Broj novih uređaja za pročišćavanje otpadnih voda
- Broj postrojenja za pročišćavanje i nadzor kvalitete pitke vode
- Broj kućanstava priključenih na sustave za vodoopskrbu i kanalizaciju
- Broj gospodarskih subjekata priključenih na sustave vodoopskrbe i kanalizacije

Naziv mjere: Razvoj i unapređenje energetske infrastrukture

Šifra: LSŽ-C1-P4-M3

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C1 Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma
- LSŽ-C1-P4 Razvoj infrastrukture kao osnove za razvoj gospodarstva i unapređenje kvalitete života stanovnika

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjere HR03-02-03, HR03-04-05
- OP „Okoliš i energetika“: Operativni cilj 1.4 Unapređenje procjene kakvoće zraka kroz razvoj/rekonstrukciju nacionalnih i lokalnih mreža za praćenje kakvoće zraka. Doprinos sigurnosti opskrbe energijom te smanjivanje klimatskih promjena kroz provedbu i razvoj projekata za povećano

korištenje obnovljivih izvora energije i mjera u cilju veće energetske učinkovitosti
Svrha, cilj i obrazloženje: U današnje vrijeme kada su oscilacije u cijenama gotovo svih energenata veće nego ikada do sada prioritet je razviti stabilan sustav opskrbe energijom koji može osigurati odgovarajuće snabdijevanje za sve korisnike na području Ličko-senjske županije. Unaprjeđenje postojeće energetske infrastrukture i uvođenje novih izvora energenata (plinifikacija koja je u tijeku, korištenje bio-mase, energije sunca i dr.) je prioritet bez kojeg je teško zamisliti budući razvoj. Cilj ove mjere je razvoj suvremenog i diversificiranog energetskeg sustava kao preduvjeta za razvoj proizvodnih djelatnosti i turizma na području Ličko-senjske županije.
Rezultat i razvojni učinak: Rezultat ove mjere je unaprjeđenje postojećeg energetskeg sustava kako bi u potpunosti zadovoljavao buduće potrebe stanovništva i gospodarskih subjekata Ličko-senjske županije. Unaprjeđeni sustav mora biti baziran na upotrebi energije iz obnovljivih izvora, kojima LSŽ obiluje, kako bi se u prvom redu smanjio utjecaj na okoliš i samim tim klimatske promjene ali i osigurala energetska neovisnost Županije.
Nositelji, korisnici i ciljne skupine: Nositelji: Ličko-senjska županija, Hrvatska elektroprivreda, jedinice lokalne samouprave, poslovni subjekti Korisnici i ciljne skupine: Građani i poslovni subjekti
Mehanizmi provedbe: <ul style="list-style-type: none">
• Poticanje izgradnje plinskih distributivnih mreža za veća naselja u LSŽ
• Poticanje uključenja malih proizvođača u energetske sustava kako bi se osigurala maksimalna iskoristivost svih energetskeg kapaciteta
• Proširenje elektro-distributivne mreže kako bi mogla primiti veći broj proizvođača koji koriste obnovljive izvore energije, a da se pri tome ne ugrozi stabilnost sustava opskrbe energijom
• Izgradnja gradskih toplana na bio-masu i odgovarajućih distribucijskih sustava uz većim naseljima
Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori: € 50.000.000,00 HEP; Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.
Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.
Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka: <ul style="list-style-type: none">
- Broj korisnika uključenih u sustav opskrbe plinom
- Broj malih (obiteljskih) proizvođača energije uključenih u energetske sustav
- Broj novih proizvođača energije uključenih u elektro-energetske sustav
- Broj korisnika usluge gradske toplane

VII.2.1.2. Mjere za realizaciju drugog strateškog cilja

Naziv mjere: Provođenje aktivnih mjera na tržištu rada kroz nacionalne i lokalne inicijative

Šifra: LSŽ-C2-P1-M1

<p>Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:</p> <ul style="list-style-type: none">
• LSŽ-C2 Razvoj ljudskih resursa
• LSŽ-C2-P1 Povećanje zaposlenosti povećanjem ulaganja u ljudski kapital, povećanjem i promicanjem prilagodljivosti gospodarskih subjekata i radnika
<p>Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:</p> <ul style="list-style-type: none">
• SRRRH Mjere HR03-03-01, HR03-03-02
• OP „Razvoj ljudskih potencijala“: Operativni cilj 1.1. Provedba aktivnih mjera na tržištu rada kroz nacionalne i lokalne inicijative
<p>Svrha, cilj i obrazloženje:</p> <p>Aktivna politika zapošljavanja treba biti usklađena sa gospodarskom, obrazovnom i socijalnom politikom s ciljem poboljšanja ulaganja u ljudske potencijale i razvoj konkurentnosti radne snage i gospodarstva u cijelosti te ojačati pokretljivost i sigurnost radnika na tržištu rada kao i ublažiti socijalnu isključenost pojedinih skupina nezaposlenih osoba.</p> <p>Obrazovanjem dugotrajno nezaposlenih osoba te osoba s nižom razinom obrazovanja i mladih osoba koje su prekinule školovanje kako bi se omogućilo stjecanje dodatnih znanja i vještina traženih na tržištu rada, čime bi se povećala njihova zapošljivost i uskladila ponuda i potražnja na tržištu rada.</p> <p>Posebnu važnost dati slijedećem:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Povećanje ponude radne snage
• Privlačenje i zadržavanje više ljudi u statusu zaposlenosti
• Modernizacija sustava socijalne zaštite
• Poboljšati prilagodljivost radnika i poduzeća
<p>Rezultat i razvojni učinak:</p> <p>Jačanjem konkurentnih sposobnosti omogućiti prvenstveno skupinama nezaposlenih i neaktivnih osoba koje zbog svoje razine obrazovanja, nedostatka radnog iskustva, godina života, obiteljskih i socijalnih uvjeta nisu konkurentni a niti pokretljivi na tržištu rada.</p>
<p>Nositelji, korisnici i ciljne skupine:</p> <p>Nositelj: Ličko-Senjska županija, jedinice lokalne samouprave, Hrvatski zavod za zapošljavanje</p> <p>Korisnici: Komore, Sindikati, Udruge poslodavaca, LIRA, Poduzetnički inkubatori, Institucije koje pružaju izobrazbu, Poslodavci iz privatnog sektora</p> <p>Ciljne skupine: Nezaposlene i neaktivne osobe, zaposleni</p>
<p>Mehanizmi provedbe:</p> <p>Ispunjenje osnovnog cilja realizirati će se putem:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Sufinanciranja novog zapošljavanje;
• Organizacija tematskih radionica;
• Osposobljavanje tražitelja posla, prekvalifikacije i aktivnosti potpore radi postizanja prilagodljivosti i mobilnosti radne snage;
• Promicanje zapošljavanja za tražitelje posla;
• Promicanje aktivnih mjera na tržištu rada kroz lokalne inicijative za zapošljavanje;
• Potpora pristupu zapošljavanju za žene.
<p>Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:</p> <p>Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.</p>
<p>Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.</p>
<p>Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:</p>

Broj poslodavaca korisnika poticajnih sredstava za zapošljavanje, broj obuhvaćenih osoba, broj održanih radionica, broj sudionika na radionicama

Naziv mjere: Podrška razvoju poduzetništva i poboljšanje konkurentnosti malog i srednjeg poduzetništva i obrta

Šifra: LSŽ-C2-P1-M2

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C2 Razvoj ljudskih resursa
- LSŽ-C2-P1 Povećanje zaposlenosti povećanjem ulaganja u ljudski kapital, povećanjem i promicanjem prilagodljivosti gospodarskih subjekata i radnika

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjere HR03-03-01, HR03-03-02, HR03-03-03
- OP „Razvoj ljudskih potencijala“: Operativni cilj 1.2. Potpora razvoju poduzetništva i poboljšanje konkurentnosti malog i srednjeg poduzetništva i obrta

Svrha, cilj i obrazloženje:

Prelaskom poslodavaca na nove ili više tehnologije kao uvjet za konkurentnost većini radnika ne osigurava nastavak zaposlenja te je potrebno istovremeno i djelovati na podizanju razine znanja i vještina kod radnika.

Cilj je poticanje razvoja konkurentskog poduzetništva kroz subvencioniranje otvaranja novih radnih mjesta i zadržavanje postojeće zaposlenosti. Taj cilj će se ostvariti:

- Razvojem poduzetništva sufinanciranjem troškova osnivanja novih zadruga,
- Otvaranjem novih obrta,
- Subvencioniranje kamata na poduzetničke kredite,
- Samozapošljavanjem,
- Kreditiranjem poduzetništva u turizmu,
- Subvencioniranjem obrazovanja zaposlenih radnika

Rezultat i razvojni učinak:

Realizacijom navedenih aktivnosti omogućiti će se poslodavcima uvođenje novih standarda i zadovoljavanje zakonske obveze za potrebnom razinom kvalificiranosti postojeće radne snage. Otvaranje novih radnih mjesta kod novoosnovanih obrta omogućiti će priliku za zapošljavanje i motivirati nezaposlene i neaktivne osobe da se uključe u neki od oblika osposobljavanja, kako bi bile konkurentnije na tržištu rada.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Ličko-Senjska županija, Obrtnička komora Ličko-Senjske županije, Jedinice lokalne samouprave

Korisnici: HGK- Županijska komora Otočac, Hrvatski zavod za zapošljavanje

Ciljne skupine: Poslodavci, zaposleni, nezaposleni i neaktivni

Mehanizmi provedbe:

- Poduzetništvo za zapošljavanje i samozapošljavanje;
- Sufinanciranje otvaranja novih radnih mjesta;
- Mikro-krediti za nezaposlene i skupine u nepovoljnom položaju radi pokretanja posla;
- Znanja i vještine za prilagodljivost malog i srednjeg poduzetništva;
- Usmjerenom strukovno obrazovanje i savjetovanje;
- Radionice o mogućnosti samozapošljavanja.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

Broj novih poslovnih subjekata, broj novozaposlenih, broj samozapošljavanja, broj radionica

Naziv mjere: Jačanje sustava cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja i drugih mehanizama potpore tržištu rada

Šifra: LSŽ-C2-P1-M3

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C2 Razvoj ljudskih resursa
- LSŽ-C2-P1 Povećanje zaposlenosti povećanjem ulaganja u ljudski kapital, povećanjem i promicanjem prilagodljivosti poduzeća i radnika

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjere HR03-03-01, HR03-03-02
- OP „Razvoj ljudskih potencijala“: Operativni cilj 1.3. Jačanje sustava cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja HZZ-a i drugih mehanizama potpore tržištu rada

Svrha, cilj i obrazloženje:

Profesionalno usmjeravanje je proces kojim se prikupljaju podaci o korisniku, prosljeđuju informacije o mogućnostima obrazovanja i zapošljavanja, pomažu pojedincu sagledati vlastite mogućnosti i donijeti odluke o najprimjerenijim izborima obrazovanja i zapošljavanja.

Krajnji cilj profesionalnog usmjeravanja i selekcije je upućivanje korisnika na obrazovanje ili zapošljavanje sukladno njihovim potencijalima i potrebama tržišta rada. Potrebno je osigurati da trajanje nezaposlenosti bude što kraće.

Odgovarajućim savjetovanjem pomaže se korisnicima u podizanju samopouzdanja i preuzimanju odgovornosti za razvoj vlastite karijere. Ovakvim se postupcima prevenira socijalna isključenost.

Rezultat i razvojni učinak:

Pomoći korisniku u odabiru realnog daljnjeg profesionalnog razvoja, u svrhu uključivanja - povratka na tržište rada. Omogućuje poslodavcima maksimalno korištenje ljudskih resursa u poslovanju i razvoju svojih kapaciteta.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Hrvatski zavod za zapošljavanje, Obrazovne institucije

Korisnici i ciljne skupine: nezaposlene osobe i drugi tražitelji zaposlenja, poslodavci, učenici, studenti i drugi zainteresirani za cjeloživotno učenje.

Mehanizmi provedbe:

Profesionalno usmjeravanje se provodi individualnim i grupnim radom, putem pisanih promidžbenih materijala te uz korištenje elektronskih i drugih medija:

- Poboljšanje aktivnosti središnjih i područnih struktura HZZ-a;
- Nadogradnja usluga koje pruža HZZ;
- Jačanje cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

Broj obuhvaćenih osoba profesionalnim usmjeravanjem; Broj promidžbenih materijala; Stopa zadovoljstva korisnika.

Naziv mjere: Jačanje kapaciteta za upravljanje razvojem

Šifra: LSŽ-C2-P1-M4

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C2 Razvoj ljudskih resursa
- LSŽ-C2-P1 Povećanje zapošljavanja povećanjem ulaganja u ljudski kapital, povećanjem i promicanjem prilagodljivosti gospodarskih subjekata i radnika

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjera HR03-03-03
- OP „Razvoj ljudskih potencijala“: Operativni cilj 1.2. Potpora razvoju poduzetništva i poboljšanje konkurentnosti malog i srednjeg poduzetništva i obrta

Svrha, cilj i obrazloženje:

Jačati ulogu ključnih nositelja i izvršitelja u planiranju i provedbi svih značajnijih razvojnih na razini županije i JLS-a, a time i važnih aktera i promotora u upravljanju u županijskim, i regionalnim, razvojem. Osnaživanje razvojnih aktera, institucionalno, programski, kadrovski, financijski, prostorno i tehnološki za provedbu ŽRS, za planiranje, iniciranje, pripremu, provedbu, praćenje i vrednovanje realizacije razvojnih projekata na razini županije i JLS-a, te za pokretanje i realizaciju međuzupanijske, prekogranične i druge međunarodne suradnje.

Rezultat i razvojni učinak:

Razvojni akteri postižu visoku učinkovitost u provedbi svih ključnih razvojnih aktivnosti u županiji i pokretači su u razvojnim programima i projektima. Razvojni akteri svojim radom doprinose ostvarenju strateških razvojnih ciljeva.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: HZZ, Županija

Korisnici: Komore, LIRA, gradovi i općine, sindikati, udruge poslodavaca, poduzetnički inkubatori

Mehanizmi provedbe:

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

Ocjena uspješnosti provedbe ŽRS; broj pokrenutih i uspješno realiziranih razvojnih programa i projekata; rezultati i učinci realiziranih razvojnih projekata po razvoj županije, broj zaposlenika koji se stručno usavršavaju; broj i vrsta promidžbenih aktivnosti županijskog razvoja.

Naziv mjere: Pružanje podrške kod pristupa obrazovanju i zapošljavanju skupinama sa posebnim potrebama

Šifra: LSŽ-C2-P2-M1

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

<ul style="list-style-type: none">
• LSŽ-C2 Razvoj ljudskih resursa
• LSŽ-C2-P2 Jačanje socijalne uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama
<p>Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:</p> <ul style="list-style-type: none">
• SRRRH Mjere HR03-03-01, HR03-03-02
• OP „Razvoj ljudskih potencijala“: Operativni cilj 2.1. Potpora pristupu obrazovanju za skupine s posebnim potrebama; Operativni cilj 2.2. Potpora pristupu zapošljavanju za skupine u nepovoljnom položaju
• Strategija razvoja socijalnih usluga u Ličko-senjskoj županiji 2011. – 2013. (u izradi)
<p>Svrha, cilj i obrazloženje:</p> <p>Osobe s invaliditetom spadaju u skupinu najteže zapošljivih iz nekoliko razloga od kojih su najvažnije barijere u obrazovnom procesu, nepristupačan prijevoz i ostali okoliš, neodgovarajući izbor zanimanja te nepristupačnost radnih mjesta, ali još uvijek nerazvijena svijest o sposobnostima osoba s invaliditetom. Cilj je promicati zapošljavanje osoba s invaliditetom na otvorenom tržištu rada istovremenom primjenom antidiskriminacijskih mjera i mjera pozitivnog djelovanja, kako bi se osobama s invaliditetom osigurale jednake mogućnosti.</p>
<p>Rezultat i razvojni učinak:</p> <p>Osigurati pristup osobama s invaliditetom profesionalnom usmjeravanju, naobrazbi i uslugama zapošljavanja najviše moguće kvalifikacijske razine te izvršiti razumne prilagodbe tamo gdje je to potrebno.</p>
<p>Nositelji, korisnici i ciljne skupine:</p> <p>Nositelj: Ličko-Senjska županija, jedinice lokalne samouprave</p> <p>Korisnici: Sve visokoškolske ustanove, strukovne škole, osobe u nepovoljnom položaju s posebnim obrazovnim potrebama, nevladine organizacije koje djeluju u relevantnim područjima, predškolske ustanove, osnovne i srednje škole, nevladine organizacije koje rade s osobama s invalidnosti, poduzeća, centri za obrazovanje i rehabilitaciju učenika s invalidnosti, uredi gradske uprave za kazneno-popravne ustanove, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Centri za socijalnu skrb</p> <p>Ciljne skupine: Učenici s invaliditetom, učenici s problemima u ponašanju i/ili poteškoćama u razvoju, učenici koji prijevremeno napuštaju školovanje ili mladi kojima prijeti opasnost od prijevremenog napuštanja školovanja; učenici loših socioekonomskih prilika i/ili iz disfunkcionalnih obitelji, učenici Romi,.</p>
<p>Mehanizmi provedbe:</p> <p>Mjere i instrumenti provedbe cilja što učinkovitijeg uključivanja osoba s posebnim potrebama su:</p> <ul style="list-style-type: none">
• Promicati socijalnu uključenost osoba u nepovoljnom položaju u obrazovnim ustanovama;
• Omogućiti uključivanje učenika/studenata u nepovoljnom položaju u obrazovnim ustanovama kroz različite prilagođene aktivnosti;
• Poboljšati sposobnost škola, odnosno njihovih zaposlenika za integraciju djece/mladih u nepovoljnom položaju u obrazovanju;
• Razvijati nove nastavne materijale za učenike/studente s invaliditetom;
• Pružati potporu inovativnim projektima namijenjenim osobama u nepovoljnom položaju u obrazovnim ustanovama;
• Promicanje održivog zapošljavanja osoba s posebnim potrebama i osoba s invaliditetom;
• Mjere u području socijalne ekonomije.
<p>Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:</p>

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

Broj zaposlenih osoba s invaliditetom, broj osoba uključenih u edukacije, okrugle stolove, radionice o potrebi sprečavanja diskriminacije pri zapošljavanju

Naziv mjere: Podrška razvoju socijalnih usluga

Šifra: LSŽ-C2-P2-M2

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C2 Razvoj ljudskih resursa
- LSŽ-C2-P2 Jačanje socijalne uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjere HR03-03-01, HR03-03-02
- OP „Razvoj ljudskih potencijala“: Operativni cilj 2.3. Potpora razvoju socijalnih usluga i sposobnosti pružatelja tih usluga u borbi protiv isključenosti i siromaštva (uključujući i poboljšanje mogućnosti zapošljavanja)
- Strategija razvoja socijalnih usluga u Ličko-senjskoj županiji 2011. – 2013. (u izradi)

Svrha, cilj i obrazloženje:

Razvoj socijalnih usluga i sposobnosti pružatelja tih usluga u borbi protiv socijalne isključenosti i siromaštva. Osigurati socijalnu uključenost putem promicanja prava i osnaživanja za neovisno življenje pružanjem različitih socijalnih usluga osobama koje imaju socijalne potrebe, a provedbom usluga socijalne skrbi i programa na lokalnoj razini koja svojom organizacijom rada zadovoljava potrebe krajnjeg korisnika.

Rezultat i razvojni učinak:

Podrška razvoju i provedbi novih suvremenih metoda za poboljšanje pružanja socijalnih usluga najranjivijim skupinama, financirao je početne troškove za inovativne projekte pružanja socijalnih usluga putem Programa za inovacije i učenje, i pokrenuo razvoj informacijskog upravljačkog sustava u socijalnoj skrbi te poboljšao životne i radne uvjete u velikom broju domova i centara za socijalnu skrb.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelj: HZZ, ustanove socijalne skrbi, Županija

Korisnici: Organizacije civilnog društva, komore, sindikati, udruge poslodavaca, gradovi i općine, lokalne i regionalne razvojne agencije, poduzeća, privatne i javne odgojno-obrazovne ustanove i druge ustanove i organizacije na području socijalnog uključivanja ili povezane s lokalnim tržištima rada

Mehanizmi provedbe:

- Pružiti potporu daljnjoj provedbi aktivnosti reforme u sektoru socijalne skrbi;
- Pojačati socijalne usluge u zajednici za skupine u nepovoljnom položaju;
- Pružiti potporu obiteljima s ovisnim članovima obitelji u usklađivanju radnog i obiteljskog života;
- Pružiti potporu socijalnom uključivanju mladih u nepovoljnom položaju;
- Pružiti potporu inovativnim kao i prilagođenim aktivnostima namijenjenim razvoju vještina mladih i samopoštovanja kao i njihovom jačanju.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

Broj obitelji s ovisnim članovima obitelji u usklađivanju radnog i obiteljskog života koje primaju potporu; Broj mladih u nepovoljnom položaju koji primaju potporu za socijalno uključivanje; Broj projekata s aktivnim i prilagođenim aktivnostima namijenjenim razvoju vještina mladih i samopoštovanja

Naziv mjere: Pобољшanje ljudskog kapitala u obrazovanju i u istraživanju i razvoju

Šifra: LSŽ-C2-P3-M1

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C2 Razvoj ljudskih resursa
- LSŽ-C2-P3 Jačanje sektora obrazovanja i civilnog društva

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjere HR03-03-01, HR03-03-02, HR03-03-06
- OP „Razvoj ljudskih potencijala“: Operativni cilj 3.1. Poboљшanje obrazovnog sustava

Svrha, cilj i obrazloženje:

Cilj je pružiti potporu razvoju reformi u sustavima obrazovanja i osposobljavanja radi poboljšanja kvalitete obrazovnog sustava i njegovog usklađivanja s europskim standardima.

Rezultat i razvojni učinak:

- Uvođenje novih i prilagodba postojećih obrazovnih programa;
- Jačanje ljudskih potencijala u obrazovnim institucijama;
- Razvoj suradnje između obrazovnih institucije i poduzetnika.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelj: Županija

Korisnici i ciljne skupine: Visokoškolske ustanove, Nastavnici i nenastavno osoblje (ravnatelji i obrazovni stručnjaci) u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama, Srednje strukovne škole, Obrazovne agencije, Istraživački centri, Ustanove za obrazovanje odraslih, Malo i srednje poduzetništvo zasnovano na tehnologiji, Istraživačko-razvojni centri, Javna uprava.

Mehanizmi provedbe:

- Jačanje obrazovnih ustanova u cilju povećanja kvalitete i pristupa obrazovanju;
- Kvaliteta usluga u obrazovanju poboljšana kroz provedbu reformi zasnovanih na strategijama, u cilju povećanja odgovora ljudi na potrebe društva znanja;
- Uspostava mehanizama za razvoj sustava osiguranja kvalitete;
- Jačanje strukovnog obrazovanja i osposobljavanja;
- Usklađivanje sustava obrazovanja odraslih i visokoškolskog obrazovanja s potrebama tržišta rada i načelima socijalnog uključivanja;
- Daljnji razvoj sustava osposobljavanja nastavnika;
- Daljnji razvoj i povećana mobilnost ljudskog potencijala (posebice mladih) u istraživanju i inovativnosti;
- Potpora mobilnosti, povezanosti i suradnji istaknutih mladih znanstvenika i stručnjaka iz Hrvatske radi posjeta istraživačko-razvojnima ustanovama u inozemstvu.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

Broj i kvaliteta novih i postojećih obrazovnih programa; broj osoblja u obrazovnim institucijama koje je uključeno u nove i poboljšane obrazovne programe

Naziv mjere: Jačanje sposobnosti organizacija civilnoga društva

Šifra: LSŽ-C2-P3-M2

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C2 Razvoj ljudskih resursa
- LSŽ-C2-P3 Jačanje sektora obrazovanja i civilnoga društva

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjere HR03-03-01, HR03-03-02
- OP „Razvoj ljudskih potencijala“: Operativni cilj 2.3. Prioritetna os 4. – Jačanje uloge civilnoga društva za bolje upravljanje

Svrha, cilj i obrazloženje:

Cilj je pružiti potporu i ojačati civilno društvo, pitanje koje će se ostvariti sljedećim općim ciljevima:

- Poboljšanje kvalitete socijalnog dijaloga;
- Jačanje kapaciteta i snaženje uloge organizacija civilnoga društva (OCD) i izgradnja njihovih sposobnosti i partnerstva na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini;

Rezultat i razvojni učinak:

- Povećanje učinkovitosti i održivosti partnera u socijalnom dijalogu i poboljšanje njihovih organizacijskih sposobnosti kako bi pozitivno pridonijeli kvaliteti i kontinuitetu dvopartitnog i tripartitnog socijalnog dijaloga;
- Potpora malim organizacijama civilnoga društva i organizaciji na najnižoj razini u provedbi inicijativa za razvoj zajednice u svrhu lakšeg zapošljavanja i dobrog upravljanja na lokalnoj razini;
- Jačanje sposobnosti organizacija civilnoga društva u području pružanja socijalnih usluga razvojem njihovih unutarnjih kapaciteta i sposobnosti za pružanje socijalnih usluga;
- Povećanje učinkovitosti i održivosti organizacija civilnoga društva u pokretanju neovisnih zagovaračkih inicijativa;
- Jačanje uloge OCD-a u promicanju volonterstva kao zajedničke i društvene vrijednosti;
- Potpora strukturama regionalne potpore namijenjenih pružanju informacija, savjetodavnih usluga, obrazovanja i drugih vrsta potpore OCD-ima na lokalnoj razini.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Županija, HZZ

Korisnici: Udruge poslodavaca, sindikati, gospodarsko-socijalno vijeće, županija, gradovi i općine, NVO-i.

Mehanizmi provedbe:

- Promicanje socijalnog dijaloga: Pojačanje nacionalnih i regionalnih ustanova i organizacija socijalnog dijaloga; Priprema i provedba programa usmjerenih prema razvoju socijalnog dijaloga; stvaranje i provedba programa osposobljavanja za stručnjake socijalnih partnera; Potpora za sudjelovanje socijalnih partnera u aktivnostima na europskoj razini; Stvaranje i potpora za teritorijalno i sektorsko umrežavanje unutar socijalnih partnera; Promicanje i širenje primjera

najbolje prakse o suradnji između javne uprave i socijalnih partnera, priprema i provedba informativnih kampanja i prijenos primjera najbolje prakse s nacionalne na lokalnu razinu; Jačanje kompetencija zaposlenih u javnoj upravi u području suradnje sa socijalnim partnerima; Praćenje i ocjenjivanje suradnje između javne uprave i ustanova socijalnih partnera; Studije, analize i istraživanja o socijalnom dijalogu, poglavito sektorskom dijalogu; Osposobljavanje posrednika u pojedinačnim radnim sporovima i uspostava centara za posredovanje na županijskoj razini.

- Jačanje uloge organizacija civilnoga društva za socioekonomski rast i razvoj demokracije: Pružiti potporu malim organizacijama civilnoga društva i organizacijama koje djeluju na najnižoj (lokalnoj) razini u provedbi inicijativa za razvoj zajednice u svrhu lakšeg zapošljavanja i dobrog upravljanja na lokalnoj razini; Povećati učinkovitost i održivost organizacija civilnoga društva i u pokretanju neovisnih zagovaračkih inicijativa; Jačati ulogu OCD-a u promicanju volonterstva kao zajedničke i društvene vrijednosti; Pružiti potporu strukturama regionalne potpore namijenjenih pružanju informacija, savjetodavnih usluga, obrazovanja i drugih vrsta potpore OCD-ima na lokalnoj razini.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

Razvoja broj udruga ukupno i po djelatnostima; Iznos i broj provedenih projekata u sektoru civilnog društva; Broj volontera i zaposlenih u udrugama

VII.2.1.3. Mjere za realizaciju trećeg strateškog cilja

Naziv mjere: Unaprjeđenje sustava prikupljanja i pohrane otpada na području LSŽ

Šifra: LSŽ-C3-P1-M1

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C3 Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije
- LSŽ-C3-P1 Gospodarenje otpadom

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjera HR03-04-01
- Strategija gospodarenja otpadom Republike Hrvatske

Svrha, cilj i obrazloženje:

Cilj mjere je usklađivanje gospodarenja otpadom na području Županije s ciljevima Strategije gospodarenja otpadom Republike Hrvatske, Prostornim planom LSŽ, Zakonom o otpadu (NN br. 178/04) koji je harmoniziran s direktivama EU te Županijskom Strategijom gospodarenja otpadom.

Rezultat i razvojni učinak:

Uspostava učinkovitog sustava gospodarenja otpadom na području Ličko-senjske županije kao garancija zaštite okoliša i ekonomske održivosti

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Ličko-senjska, jedinice lokalne samouprave, komunalna društva

Korisnici i ciljne skupine: Svi stanovnici LSŽ, poslovni subjekti

Mehanizmi provedbe:

Izgradnja i uspostava suvremenog odlagališta/postrojenja za spaljivanje otpada (ovisno o odabiru tehnologije predložene u Županijskoj strategiji gospodarenja otpadom) uspostava 3 centara za prikupljanje otpada, uspostava centra za razvrstavanja otpada uspostava partnerstva između postojećih komunalnih poduzeća kao preduvjeta uspješnog djelovanja centra za gospodarenje otpadom na županijskoj razini.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori: € 4.000.000,00 – 8.000.000,00 (ovisno o odabranoj tehnologiji obrade otpada), Komunalna društva, jedinice lokalne samouprave, privatna investicija. Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2015.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

- Uspostavljen centar za gospodarenje otpadom
- Broj uspostavljenih sabirnih centra
- Uspostavljen centar za razvrstavanja otpada
- Broj komunalnih društava uključen u proces prikupljanja i zbrinjavanja otpada
- Broj (postotak) krajnjih korisnika obuhvaćen sustavom prikupljanja otpada
- Postotak otpada koji se oporabi

Naziv mjere: Uspostava sustava stalnog nadzora nad postupcima gospodarenja otpadom na području Ličko-senjske županije

Šifra: LSŽ-C3-P1-M2

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C3 Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije
- LSŽ-C3-P1 Gospodarenje otpadom

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjera HR03-04-01
- Strategija gospodarenja otpadom Republike Hrvatske
- Plan gospodarenja otpadom Ličko-senjske županije

Svrha, cilj i obrazloženje:

Zaštita i očuvanje okoliša, a naročito prirodnih resursa značajna je za zdravlje građana, uvjete življenja u Županiji kao i za upravljanje gospodarskim razvitkom i razvitkom turizma. Jedan od načina da se odgovori na taj izazov i podupre zaštita okoliša je uspostava sustava koji će odgovoriti na zahtjev da se cjelokupno postupanje s otpadom kontinuirano prati i nadzire u cilju unaprijeđena sustava i definiranja individualne odgovornosti u slučaju ekoloških incidenata.

Rezultat i razvojni učinak:

Funkcionalan sustav nadzora nad postupcima gospodarenja otpadom kao osnova za osiguranje minimalne zakonom definirane učinkovitosti uporabe i zbrinjavanja otpada.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji : Ličko-senjska županija, jedinice lokalne samouprave, komunalna poduzeća,

Korisnici i ciljne skupine: građani i svi gospodarski subjekti

Mehanizmi provedbe:

- Uspostava neovisnog tijela koje će imati ovlast kontrolirati postupke prikupljanja, transporta i zbrinjavanja otpada na području LSŽ.
- Osiguranje neophodnog financiranja za navedeno tijelo
- Uspostava suradnje sa mjerodavnim nacionalnim službama kako bi se osigurao legitimitet novog tijela i stvorili preduvjeti za učinkovito djelovanje.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori: € 200.000,00

Naknade centru za gospodarenje otpadom; Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2015.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

- Broj zaposlenih stručnjaka
- Broj provedenih nadzora

Naziv mjere: Osvještavanje stanovništva i gospodarskih subjekata o važnosti uporabe, razvrstavanja i odvojenog prikupljanja otpada

Šifra: LSŽ-C3-P1-M3

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C3 Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije
- LSŽ-C3-P1 Gospodarenje otpadom

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjera HR03-04-01
- Strategija gospodarenja otpadom Republike Hrvatske
- Plan gospodarenja otpadom Ličko-senjske županije

Svrha, cilj i obrazloženje:

Smanjenje ukupne količine otpada koja se odlaže na odlagalištu i samim tim smanjenja negativnog utjecaja otpada na okoliš.

Rezultat i razvojni učinak:

Smanjena količina otpada koja se odlaže na odlagalište/spalionici s ciljem smanjenja utjecaja na okoliš. Ponovno korištenje sirovina koje zbog nedostatka automatskog sustava za razvrstavanje otpada završavaju kao otpad i samim tim ekološki problem a ne jeftina sirovina za novi ciklus proizvodnje.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Ličko-senjska županija, jedinice lokalne samouprave, komunalna društva, obrazovni sustav, Razvojna agencija Ličko-senjske županije, civilni sektor

Korisnici i ciljne skupine: građani, poslovni subjekti

Mehanizmi provedbe:

- Kroz poticanje uvođenja ISO (14000) i drugih standarda u proizvodne procese omogućit će se prilagodba proizvodnje na području Županije ekološkim standardima i smanjiti količina otpada koja se odlaže na odlagalište i na taj način pridonijeti očuvanju okoliša i zdrave životne i radne sredine;
- Poticanje uvođenja visokih standarda zaštite okoliša u proizvodne procesu svih tvrtki i institucija u LSŽ;

- Uspostava županijskog informacijskog sustava o okolišu;
- Obrazovanje gospodarstvenika o održivom ekološki prihvatljivom razvoju;
- Provedba edukativnih kampanja kako bi se potaknulo građanstvo na ekološki prihvatljivo postupanje s otpadom;
- Izrada edukativnih materijala o načinima i koristi od razvrstavanja i uporabe otpada.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori: 200.000,00 kn

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

- Broj poslovnih subjekata koji su uveli ISO 14000 sustav
- Uspostava županijskog informacijskog sustava,
- Broj privrednih subjekata koji je sudjelovao na edukativnim radionicama,
- Broj građana koji je sudjelovao na edukativnim radionicama,
- Broj izrađenih i podijeljenih edukativnih materijala

Naziv mjere: Unaprjeđenje sustava zaštite i spašavanja ljudi i imovine

Šifra: LSŽ-C3-P2-M1

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C3 Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije
- LSŽ-C3-P2 Zaštita od elementarnih nepogoda

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjera HR03-04-02
- Plan zaštite i spašavanja za područje Republike Hrvatske

Svrha, cilj i obrazloženje:

Elementarne nepogode su iznenadne velike nesreće koja prekidaju normalno odvijanje života, uzrokuje žrtve i/ili štetu većeg opsega na imovini. Elementarnom nepogodom smatraju se i požari, poplave, suše, tuča, jaki mrazovi, izvanredno velika visina snijega, snježni nanosi i lavine, nagomilavanje leda na vodotocima, odroni zemljišta, potresi i druge pojave takva opsega da, uzrokuju bitne poremećaje u životu ljudi na određenom području. Elementarne nepogode imaju iznimno velik negativan utjecaj na život i zdravlje ljudi, ali i na gospodarske procese. Iznimno je bitno osposobiti sustav koji će minimizirati ili u potpunosti poništiti utjecaj elementarnih nepogoda. Cilj mjere je unaprjeđenje kvalitete sustava zaštite i spašavanja ljudi i imovine na cijelom području Ličko-senjske županije kroz nabavu suvremene opreme kako bi se smanjio utjecaj svih oblika elementarnih nepogoda na ljude i gospodarske procese.

Rezultat i razvojni učinak:

Rezultat provođenja mjere je osiguranje materijalno-tehničkih i kadrovskih uvjeta za uspješno djelovanje svih mjerodavnih službi u odgovoru na elementarne nepogode i druge ugroze koje se mogu pojaviti u budućnosti. Ovom mjerom omogućit će se pravovremeno interveniranje službi na razini Županije, tj. spašavanje ljudi i imovine u slučaju požara, poplava i nesreća.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Ličko-senjska županija, vatrogasna društva, jedinice civilne zaštite, hitna pomoć, policija, obrazovni sustav, HEP, Hrvatske vode, Ispostave Državnog hidrometeorološkog zavoda

Korisnici i ciljne skupine: svi građani i poslovni subjekti LSŽ
Mehanizmi provedbe: Opremanje objekata i jedinica civilne zaštite i vatrogastva, hitnih službi, obrazovnih ustanova, uvođenje modernog komunikacijskog sustava i uključivanje u međunarodni sustav zaštite.
Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori: 15.000.000,00 kn Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.
Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.
Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka: <ul style="list-style-type: none">
- Broj osposobljenih jedinica za djelovanje u slučaju elementarne nepogode;
- Vrsta i broj nabavljene opreme;
- Broj korisnika uključenih u novi komunikacijski sustav;
- Broj stanovnika koji može biti izravno upozoren na pojavu elementarne nepogode;
- Broj stanovnika kojima se istovremeno može pružiti pomoć u slučaju elementarne nepogode;
- Broj specijalnih vozila;
- Broj uspješnih intervencija.
Naziv mjere: Unaprjeđenje suradnje svih nadležnih organizacija u zaštiti od elementarnih nepogoda
Šifra: LSŽ-C3-P2-M2
Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a: <ul style="list-style-type: none">
• LSŽ-C3 Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije
• LSŽ-C3-P2 Zaštita od elementarnih nepogoda
Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima: <ul style="list-style-type: none">
• SRRRH Mjera HR03-04-02
• Plan zaštite i spašavanja za područje Republike Hrvatske
Svrha, cilj i obrazloženje: <p>Uslijed procesa globalnog zatopljenja svjedoci smo povećanja broja različitih meteoroloških ekstrema (poplave, snježne oluje, ekstremne temperature...), također se može na osnovu podataka o praćenju seizmološke aktivnosti zaključiti da postoji određen porast aktivnosti što može biti upozoravajući znak da bi se u bližoj budućnosti mogli suočiti sa posljedicama razornih elementarnih nepogoda. Da bi se moglo odgovoriti na izazove koje mogu donijeti prirodne katastrofe potrebno je razviti sustav koji je u stanju brzo i učinkovito reagirati na bilo koji oblik elementarne nepogode. Cilj ove mjere je unaprjeđenje sustava zaštite i spašavanja ljudi i imovine na cijelom području Ličko-senjske županije kroz razvoj suradnje svih organizacija čiji djelokrug djelovanja uključuje aktivnosti koje mogu biti korisne u trenutku nastanke elementarnih nepogoda kao i pri eventualnoj sanaciji nastalih šteta.</p>
Rezultat i razvojni učinak: <p>Stvoriti funkcionalno operativno tijelo koje je u stanju odgovoriti na posljedice elementarnih nepogoda a čine ga predstavnici različitih organizacija, u prvom redu organizacija čije djelovanje podrazumijeva ovakav oblik djelovanja (Državna uprava za zaštitu i spašavanje, gorska služba spašavanja, hitna, policija, vatrogasci...) zajedno sa institucijama i organizacijama koje u svom opisu radnih zadataka nemaju ovaj oblik djelovanja (znanstvene ustanove, medije, obrazovne ustanove, poslovni sektor).</p>

Pobuđena svijest kod građana o opasnost i od pojave elementarnih nepogoda i o načinima kako zaštititi zdravlje ljudi i imovinu.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Državna uprava za zaštitu i spašavanje Ličko-senjska županija, Jedinice lokalne samouprave, znanstvene ustanove, nevladine udruge, gospodarski subjekti iz različitih područja djelovanja, mediji, Gorska služba spašavanja, vatrogasna društva/postrojbe, jedinice civilne zaštite, hitna pomoć, policija, obrazovni sustav, HEP, Hrvatske vode, Ispostave Državnog hidrometeorološkog zavoda

Korisnici i ciljne skupine: svi građani u LSŽ; poslovni subjekti

Mehanizmi provedbe:

- Povezivanja stručnjaka i organizacija iz različitih znanstvenih i društvenih disciplina, kako bi se uspješnije predvidjele katastrofe te ako do njih dođe pronašao optimalan način smanjenja posljedica.
- Pronalazak modaliteta djelovanja u kojem će znanstvenici, stručne institucije, gospodarski subjekti, tijela državne uprave, udruga građana i mediji aktivno doprinosti povećanju sigurnosti u Ličko-senjskoj županiji i kroz proaktivno ponašanje u cilju smanjenja rizika od katastrofa.
- Kontinuiran rad na izgradnji svijesti o postojanju rizika od katastrofa kod svih građana.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori: 300.000,00 kn

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

- Broj institucija uključen u proces
- Broj medija uključen u proces informiranja građanstva o rizicima od katastrofe
- Broj održanih sastanaka
- Broj promidžbenih poruka u medijima

Naziv mjere: Sustavno praćenje kakvoće mora , nadzemnih i podzemnih voda, zraka i tla na području Ličko-senjske županije

Šifra: LSŽ-C3-P3-M1

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C3 Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije
- LSŽ-C3-P3

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjera HR03-04-03, Mjera HR03-04-04
- Plana zaštite i poboljšanja kakvoće zraka u Republici Hrvatskoj

Svrha, cilj i obrazloženje:

S obzirom da je utjecaj čovjeka na okoliš neupitan i najčešće negativan nužno je uspostaviti sustav praćenja utjecaja na okoliš kako bi se na osnovu dobivenih podatak mogle predložiti mjere koje bi vodila k smanjenju tog utjecaja i očuvanju okoliša. Da bi se mogle dati smjernice o načinima poboljšanja stanja okoliša nužno je:

- uspostaviti stalni sustav praćenja kvalitete zraka;
- uspostaviti stalni sustav praćenja kvalitete mora;
- uspostaviti stalni sustav praćenje kvalitete jezera i rijeka;
- uspostaviti stalni sustav praćenja zagađenosti tla;

Određeni programi se već provode (zrak, vode, more) ali nisu postavljeni jedinstveni standardi, ne

postoje baze i jedinstveni postupci unosa i obrade te korištenja prikupljenih podataka. Sustav koji postoji nije automatiziran.

Rezultat i razvojni učinak:

Rezultat realizacije ove mjere će biti baze znanja i statističkih podataka o trendu promjenama u okolišu. Trenutno podaci o stanju okoliša nisu dovoljno opsežni i uglavnom se radi o manjim lokalnim mjerenjima i u relativnom kratkom vremenskom roku. Ovom mjerom se predviđa uspostava kontinuiranog proces praćenja na području cijele LSŽ kao osnove za održiv razvoj i zadržavanje visoke razine očuvanosti prirode. Svi dobiveni podaci će biti javni i na korist cjelokupnoj zajednici.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Ličko-senjska županija, nacionalni parkovi, parkovi prirode, Jedinice lokalne samouprave, NVO iz područja zaštite okoliša.

Ciljne skupine: Građani

Mehanizmi provedbe:

Poboljšat će se metodologija praćenja pojedinih segmenta postavljanjem automatskih mjernih postaja i/ili povećanjem njihova broja. Također, predviđene su aktivnosti definiranja indikatora, standardizacija unosa podataka u baze i standardiziranje izvještavanja o stanju okoliša; odredit će se javne ustanove koje će provoditi predviđene programe i osmisлити te koordinirati obrazovanje kadrova za potrebe rada u sustavu.

Aktivnosti i sredstva neophodne za realizaciju ove mjere uključuju:

- nabava oprema neophodne za sustav praćenja;
- obuku kadrova;
- izrada portala/web baze podatak gdje bi se objavljivali podaci;
- umrežavanje s međunarodnim organizacijama;
- povezivanje s nacionalnim službama koje se bave pitanjima zaštite prirode;
- uspostava sustava upozoravanja koji alarmira nadležne službe ako se otkrije da su vrijednosti bilo kojeg od praćenih faktora van dopuštenih vrijednosti.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori: 7.500.000,00 kn

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

- Broj automatskih postaja za praćenje kakvoće zraka, voda, mora ili tla,
- Broj partnerstava s međunarodnim institucijama
- Broj osposobljenih stručnjaka
- Broj unesenih podataka u bazu podataka
- Broj izvješća o stanju okoliša

Naziv mjere: Uspostava učinkovitog sustava sprečavanja i nadzora onečišćenja i stvaranje sustava kontrole koji će osigurati pridržavanje normi i propisa neophodnih za očuvanje kvalitete zraka, vode, mora i tla

Šifra: LSŽ-C3-P3-M2

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C3 Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije
- LSŽ-C3-P1 Gospodarenje otpadom

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjera HR03-04-03, Mjera HR03-04-04
- Plana zaštite i poboljšanja kakvoće zraka u Republici Hrvatskoj

Svrha, cilj i obrazloženje:

Cilj mjere je zadržati visoku razinu očuvanosti okoliša u Ličko-senjskoj županiji kroz uspostavu učinkovitog sustava sprečavanja i nadzora onečišćenja i stvaranje sustava kontrole koji će osigurati pridržavanje normi i propisa neophodnih za očuvanje kvalitete zraka, vode, mora i tla.

Rezultat i razvojni učinak:

Rezultat aktivnosti je uspostava sustava koji će na osnovu podataka koje će prikupljati i/ili dobivati od drugih institucija vršiti nadzor nad stanjem okoliša kako bi se u što je moguće kraćem roku moglo odgovoriti na eventualne ekološke incidente.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Ličko-senjska županija, nacionalni parkovi, parkovi prirode, jedinice lokalne samouprave, obrazovne institucije, NVO iz područja zaštite prirode.

Ciljna skupina: građani

Mehanizmi provedbe:

Kontinuirano praćenje stanja prirode kroz suradnju sa organizacijama koje imaju slične interese, rad na osvještavanju stanovništva o važnosti zaštite okoliša, monitoring zaštićenih područja i vrsta, suradnja s nadležnom inspekcijom službama u cilju kažnjavanja odgovornih u slučaju ekoloških incidenata

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori: 750.000,00 kn

Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

- Broj izvršenih nadzora
- Broj partnerskih organizacija koje sudjeluju u sustavu zaštite
- Broj međunarodnih organizacija koje sudjeluju u sustavu razmjene podataka

Naziv mjere: Racionalno gospodarenje prostorom i uvođenje sustava ekološke i ekonomske valorizacije prostora;

Šifra: LSŽ-C3-P3-M3

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C3 Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije
- LSŽ-C3-P1 Gospodarenje otpadom

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjera HR03-01-03

Svrha, cilj i obrazloženje:

Prostor je jedan od resurs koji je unaprijed definiran i nema načina da se povećava prema potrebama ljudi ili gospodarstva. Jedini način da ovaj resurs ne postane nedostatan za buduće korištenje i razvoj je racionalno gospodarenje istim. Cilj mjere je racionalno gospodarenje prostorom, u skladu s postojećom prostorno planskom dokumentacijom. Ovom mjerom osigurat će se da se ne zauzimaju nove površine i ne vrše novi zahvati u prirodnom okolišu dok se ne iskoriste postojeće površine

Rezultat i razvojni učinak: Bolja iskorištenost zemljišta i smanjen negativan utjecaj na okoliš, bolje korištenje postojeće infrastrukture, racionalnija izgradnja stambenih, industrijskih i pratećih sadržaja.
Nositelji, korisnici i ciljne skupine: Ličko-senjska županija, JLS Korisnici i ciljne skupine: Građani, poslovni subjekti
Mehanizmi provedbe: Unaprjeđenje prostornih planova na svim razinama, uključivanje pozitivnih iskustava nekih drugih država u prostorno-plansku dokumentaciju Ličko-senjske županije i jedinica lokalne samouprave.
Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori: 750.000,00 kn Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.
Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.
Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka: - Postotak iskorištenosti građevinskog zemljišta - Udio zelenih površina i rekreacijskih zona u prostornim planovima naselja

Naziv mjere: Poticanje ispravnog odabira energenata, sirovina, procesa, transportnih i prometnih sredstava i primjena suvremenih metoda kako bi se smanjio utjecaj na zrak tlo i vode.

Šifra: LSŽ-C3-P4-M1

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C3 Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije
- LSŽ-C3-P4 Razvoj i promicanje korištenja obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjera HR03-04-01

Svrha, cilj i obrazloženje:

Jedinstvenim ciljevima energetske politike Europske Unije do 2020. godine definirana je obveza 20% smanjenja emisija stakleničkih plinova u odnosu na 1990. godinu. Odrednicama ove politike je definirana obveza korištenja minimalno 20% energije iz obnovljivih izvora u bruto potrošnji u 2020. godini od čega 10% mora biti udio obnovljivih izvora energije korištenih u svim oblicima transporta. Ovim mjerama se nastoji smanjiti količina stakleničkih plinova koja se otpušta u atmosferu i na taj način utjecati na usporavanje procesa globalnog zatopljenja. Kao bi se ostvarile ove iznimno restriktivne mjere nužno je provesti brojne reforme postojećih sustava i načina korištenje resursa. Cilj ove mjere je provedba aktivnosti (promotivnih, zakonodavnih, poticaja za nabavu ekoloških prihvatljivih uređaja...) kako bi se smanjio negativan utjecaj prometnih sredstava, proizvodnih procesa i poljoprivrednih aktivnosti na kvalitetu zraka, voda i tla

Rezultat i razvojni učinak:

Rezultat ove aktivnosti je povećanje broja ekološki prihvatljivih prometnih sredstava (vozila na UNP, električan vozila, vozila na biodizel ili etanol), unaprjeđenje poljoprivredne proizvodnje u skladu s visokim standardima zaštite tla, korištenje modernih tehnologija u procesima proizvodnje koji imaju mali ili nikakav utjecaj na kvalitetu zraka, voda ili tla.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Ličko-senjska županije, LIRA, jedinice lokalne samouprave, energetske kompanije, NVO iz područja zaštite okoliša

Korisnici i ciljne skupine: građani, gospodarski subjekti

Mehanizmi provedbe:

Za realizaciju ove mjere potrebno je provesti ove aktivnosti:

- Uvođenje poticaja za kupnju ekološki prihvatljivih vozila;
- Povećanje poticaja za poljoprivredne proizvode koji su proizvedeni bez upotrebe za okoliš štetnih sredstava;
- Uvođenje poticaja za proizvođače koji u proizvodnim procesima imaju mali ili nikakav utjecaj na okoliš;
- Razvoj učinkovitog i ekološki prihvatljivog sustava javnog prijevoza kako bi se korištenje osobnih prijevoznih sredstva svelo na najmanju moguću mjeru

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori: 30 - 40.000.000,00 kn

Sredstva iz Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost; Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

- Broj električnih vozila;
- Broj vozila na plin, bio-dizel, etanol;
- Broj poljoprivrednih proizvođača koji u procesu proizvodnje poštuju visoke ekološke standarde;
- Broj proizvodnih tvrtki koje u svom radu poštuju visoke ekološke norme.

Naziv mjere: Stvaranje preduvjeta za učinkovito korištenje sunčeve energije, energije vjetra, hidroenergije i energije iz bio-mase na području Ličko-senjske županije

Šifra: LSŽ-C3-P4-M2

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- LSŽ-C3 Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije
- LSŽ-C3-P4 Razvoj i promicanje korištenja obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjera HR03-04-01

Svrha, cilj i obrazloženje:

Neophodno je umanjiti utjecaj čovjeka na prirodu kroz razvoj ekološki prihvatljivih načina proizvodnje energije. S obzirom da LSŽ raspolaže s ogromnim potencijalom za proizvodnju ekološki prihvatljive energije nužno je unaprijediti cjelokupan sustav od prostornog planiranja, načina uključenja proizvođača u energetske sustav, izdavanja odobrenja za ispitivanja potencijala pojedinih lokacija i izvora energije, do procedura za izdavanje koncesija za korištenje državnog zemljišta u svrhu izgradnje energetske postrojenja. Cilj ove mjere je osigurati uvjeta za lakše pokretanje pogona za proizvodnju energije kroz stvaranje poticanje poduzetničke klime i olakšavanje izdavanja dozvola.

Rezultat i razvojni učinak:

Smanjenje potrošnje fosilnih goriva i sami tim negativnog utjecaja na okoliš kroz proširenje izgradnju novih postrojenja za proizvodnju ekološki prihvatljive energije.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Ličko-senjska županija, komunalna poduzeća, jedinice lokalne samouprave, Hrvatske šume, privatni sektor

Korisnici i ciljne skupine: građani, poslovni sektor
Mehanizmi provedbe: <ul style="list-style-type: none">
• Prilagodba prostornih planova kako bi se osiguralo maksimalno i održivo korištenje obnovljivih izvora energije;
• Pokretanje poticajnih kreditnih linija za poduzetnike koji su zainteresirani za ulaganje u obnovljive izvore energije;
• Suradnja s HEP-om kako bi se osigurala brza integracija novih energetske postrojenja u elektroenergetsku mrežu;
• Izrada baze podataka o potencijalima za proizvodnju energije kao sredstva za povećanje konkurentnosti LSŽ i načina privlačenja investicija.
Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori: 2.000.000,00 kn Sredstva iz Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost; Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.
Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.
Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka: <ul style="list-style-type: none">
- Broj izdanih lokacijskih/građevinskih dozvola za izgradnju energetske objekata;
- Broj novih energetske objekata;
- Postotak povećanja područja predviđenih za energetske objekte u prostornim planovima;
- Broj odobrenih kredita za izgradnju energetske objekata.
Naziv mjere: Kontinuiran rad na osvještavanju stanovništva o važnosti korištenja obnovljivih izvora energije
Šifra: LSŽ-C3-P4-M3
Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a: <ul style="list-style-type: none">
• LSŽ-C3 Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom i korištenje obnovljivih izvora energije
• LSŽ-C3-P4 Razvoj i promicanje korištenja obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti
Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima: <ul style="list-style-type: none">
• SRRRH Mjera HR03-04-01
Svrha, cilj i obrazloženje: Podizanje razine svijesti svih stanovnika i poslovnih subjekata o nužnosti korištenja obnovljivih izvora energije.
Rezultat i razvojni učinak: Bolje razumijevanje stanovnika i poslovnih subjekata samog koncepta obnovljive energije, utjecaja klasičnih načina proizvodnje energije na okoliš, i ekonomske isplativosti razvoje malih energetske sustava za vlastite potrebe
Nositelji, korisnici i ciljne skupine: Ličko-senjska županija, Fond za energetske učinkovitost, NVO iz područja zaštite okoliša, obrazovne institucije, HEP, LIRA
Korisnici ciljne skupine: Građani, poslovni subjekti
Mehanizmi provedbe: Za ostvarenje ove mjere nužne su ove aktivnosti: <ul style="list-style-type: none">
• priprema promotivnih materijala;
• provedba edukativnih kampanja;

- uključenje medija u promicanje korištenje ekološko prihvatljivih oblika energije;
- uključenje obrazovnog sustava da bi se kroz rad s djecom mladima promicalo korištenje ekološki prihvatljivih izvora energije
- organizacija javnih tribina na kojima bi se govorilo o koristi od upotrebe ekološki prihvatljivih izvora energije.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori: 750.000,00 kn

Sredstva iz Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost; Sredstva iz proračuna Ličko-senjske županije, gradova i općina; Sredstva iz IPA programa i drugih stranih izvora uz predviđenu stopu vlastitog sufinanciranja od strane nositelja i partnera projekata.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka:

- broj izrađenih i podijeljenih materijala
- broj održanih javnih tribina
- broj obrazovnih institucija uključenih u promotivnu kampanju
- broj medijskih kuća uključenih u kampanju
- broj NVO uključenih u kampanju

VII.2.1.4. Horizontalne mjere

Horizontalne mjere su mjere koje se ne provode samostalno. One ovise o ostalim mjerama i nadopunjuju ih.

Naziv mjere: Razminiranje

Šifra: LSŽ-HM1

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- Horizontalne mjere su povezane sa svim ciljevima i prioritetima ŽRS

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- SRRRH Mjera HR03-05 Razminiranje
- Nacionalni program protuminskog djelovanja Republike Hrvatske 2009. – 2019.

Svrha, cilj i obrazloženje:

Osnovni ciljevi razminiranja su:

- Do 2011. godine bi se u cijelosti uklonila minska opasnost s područja namijenjenih obnovi i povratku raseljenih osoba.
- U svim fazama rješavanja održati obilježnost minski sumnjivog prostora.
- Programima edukacije obuhvatiti cjelokupno stanovništvo koje živi i/ili radi u okruženju minski sumnjivog prostora ili gravitira istom.
- Nastaviti pružati skrb i rehabilitaciju, uključujući psiho-socijalnu rehabilitaciju i ekonomsku reintegraciju svim minskim žrtvama.

Rezultat i razvojni učinak:

Razminiranje miniranog odnosno minski sumnjivog područja je osnovni preduvjet za bilo kakvo gospodarenje i održivi razvoj tog područja.

Nositelji, korisnici i ciljne skupine:

Nositelji: Županija, HCR, MUP

Korisnici i ciljne skupine: Korisnici i ciljne skupine drugih mjera kojima je za realizaciju potrebno razminiranje određenog područja. U sve aktivnosti vezane uz razminiranje biti će uključen HCR.

Mehanizmi provedbe:

- Aktivnostima razminiranja koje provode tvrtke za razminiranje.
- Planira se reducirati dio šumskih površina, manji dio poljoprivrednih površina (livada i pašnjaka) koji prije rata nisu bili intenzivno korišteni i koji nisu u blizini naselja, prostori namijenjeni za protupožarnu zaštitu i zaštićeni dijelovi prirode za koje ne postoje podaci o miniranosti, ali je aktivnostima općeg izvoda utvrđeno da nisu ispunjeni svi preduvjeti da bi se prostor proglasio sigurnim za korištenje.
- Općim izvidom se planira dodatno istražiti šume, te makija i krš u cilju prikupljanja dodatnih/novih podataka koji će omogućiti smanjenje minski sumnjivog prostora unutar ovih područja.
- Tijekom realizacije Nacionalnog programa protuminskog djelovanja Republike Hrvatske 2009. – 2019. Hrvatski centar za razminiranje će održavati obilježnost minski sumnjivog prostora.
- U suradnji s nadležnim tijelima državne uprave, lokalne uprave i samouprave, javnim poduzećima, te nevladinim organizacijama nastaviti s provođenjem programa edukacije o opasnosti od mina, te prema ocjeni prilagođavati programe najugroženijim skupinama stanovništva.

Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori:

Sredstva za provedbu drugih mjera uz dodatna sredstva potrebna za razminiranje.

Mogući izvori financiranja za razminiranje: Državni proračun Republike Hrvatske, Zajmovi Republike Hrvatske kod Svjetske banke, Pravne osobe i tijela državne uprave, Donatori.

Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.

Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka: Razminirana površina; Izvješća HCR-a; Broj oznaka (tabli) minske opasnosti

Naziv mjere: Teritorijalna suradnja

Šifra: LSŽ-HM1

Povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a:

- Horizontalne mjere su povezane sa svim ciljevima i prioritetima ŽRS

Usklađenost s ciljevima i prioritetima u drugim strateškim dokumentima i programima:

- IPA Prekogranična suradnja: Prekogranična suradnja Hrvatska – B&H, Jadranska prekogranična suradnja

Svrha, cilj i obrazloženje:

Ljudski i financijski kapaciteti za provedbu mjera su često nedostatni na području Ličko-senjske županije. Jedan način na koji se može jačati provedbeni kapacitet je uključivanje partnera iz drugih geografskih područja koji imaju iste ili slične ciljeve i mjere za ostvarenje istih.

Teritorijalna suradnja uključuje sljedeće:

- Suradnja partnera (dva ili više) iz različitih jedinica lokalne samouprave unutar Ličko-senjske županije;
- Suradnja jednog ili više partnera s područja Ličko-senjske županije s jednim ili više partnera iz drugih županija Republike Hrvatske odnosno Grada Zagreba;
- Suradnja jednog ili više partnera s područja Ličko-senjske županije s jednim ili više partnera iz drugih država.

Rezultat i razvojni učinak: Uspostavljanje partnerstva na širom području i jačanje provedbenog kapaciteta.
Nositelji, korisnici i ciljne skupine: Nositelji, korisnici i ciljne skupine drugih mjera koji za provedbu predviđenih aktivnosti uključuju partnere izvan svog matičnog teritorija.
Mehanizmi provedbe: U programima prekogranične suradnje je prekogranično partnerstvo neophodno, ali i za provedbu ostalih projekata stavlja se naglasak na geografsko širenje partnerstva.
Okvirna financijska sredstva i njihovi izvori: Za provedbu projekata u sklopu programa prekogranične suradnje mogu se koristiti sredstva programa (IPA komponenta II) uz vlastito sufinanciranje partnera.
Razdoblje provedbe: 2011. - 2013.
Pokazatelji za praćenje rezultata i razvojnih učinaka: Broj i iznos projekata s ostvarenom teritorijalnom suradnjom

VIII. Politika županije prema posebnim područjima

VIII.1. Posebna područja Ličko-senjske županije

Potpomognuta područja

Potpomognuta područja Ličko-senjske županije određena su Indeksom razvijenosti (vidi poglavlje III.7.1.2.). U I. i II. skupinu, odnosno u potpomognuta područja, pripadaju šest jedinica lokalne samouprave Ličko-senjske županije:

I. skupina (Vrhovine),

II. skupina (Donji Lapac, Udbina, Brinje, Perušić, Lovinac).

Otoci

Jedna jedinica lokalne samouprave nalazi se na otoku:

Grad Novalja nalazi se na otoku Pagu.

Ruralna područja

U Strategiji ruralnog razvoja RH 2008. – 2013. koristi se definicija OECD-a za ruralna područja¹⁴. Kriterij za razlikovanje ruralnih i urbanih područja temelji se na gustoći naseljenosti stanovništva. Na lokalnoj razini (LAU 1/2 – općine, gradovi u Republici Hrvatskoj), područja se klasificiraju kao ruralna ili urbana temeljem praga od 150 stanovnika na km². Svi gradovi i općine Ličko-senjske županije imaju gustoću stanovništva manju od 150 stanovnika na km² i zbog toga se klasificiraju kao ruralna područja.

Ruralna područja Ličko-senjske županije su svi gradovi i općine županije.

Pogranična područja

Ličko-senjska županija nalazi se uz državnu granicu s Bosnom i Hercegovinom. Tri općine županije nalaze se na pograničnom području:

Općina Plitvička jezera, Općina Donji Lapac i Općina Udbina.

Brdsko-planinska područja

Sukladno Zakonu o brdsko-planinskim područjima (Narodne novine, br. 12/02 i 117/03) dvije jedinice lokalne samouprave u Ličko-senjskoj županiji pripadaju brdsko-planinskom području:

Općina Karlobag, Grad Senj.

Minski sumnjiva područja

Minski sumnjiva područja nalaze se u 9 od ukupno 12 jedinica lokalne samouprave Ličko-senjske županije:

Općina Brinje, Općina Donji Lapac, Grad Gospić, Općina Lovinac, Grad Otočac, Općina Perušić, Općina Plitvička jezera, Općina Udbina, Općina Vrhovine.

¹⁴ Strategija ruralnog razvoja RH 2008. – 2013., str. 7

Tabela 67: Pregled posebnih područja Ličko-senjske županije

JLS	Potpomognuta područja	Otoci	Ruralna područja	Pogranična područja	Brdsko-planinska područja	Minski sumnjiva područja
Brinje	X		X			X
Donji Lapac	X		X	X		X
Gospić			X			X
Karlobag			X		X	
Lovinac	X		X			X
Novalja		X	X			
Otočac			X			X
Perušić	X		X			X
Plitvička jezera			X	X		X
Senj			X		X	
Udbina	X		X	X		X
Vrhovine	X		X			X

VIII.2. Mjere za posebna područja Ličko-senjske županije

Iz prethodne tabele je vidljivo da sve jedinice lokalne samouprave Ličko-senjske županije pripadaju u barem dvije kategorije posebnih područja i zbog toga županija nije predvidjela posebne mjere za posebna područja unutar županije. Međutim, postoje mjere za razvoj posebnih područja na razini države i Europske unije i prikazane su u sljedećoj tabeli.

Tabela 68: Državne mjere i mjere EU za posebna područja

Posebna područja	Državne mjere	Mjere EU
Potpomognuta područja	Potpomognuta područja definirana su Zakonom o regionalnom razvoju i Uredbom o Indeksu razvijenosti, a mjere za potpomognuta područja odrediti će se posebnim zakonom.	Europski socijalni fond (European Social Fund, ESF) Europski fond za regionalni razvoj (European Fund for Regional Development, ERDF)
Otoci	Program održivog razvitka otoka Paga sukladno Zakonu o otocima ¹⁵	
Ruralna područja	Prioriteti i mjere Strategije ruralnog razvoja RH 2008. – 2013.	IPARD LEADER pristup Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (European Agricultural Fund for Rural Development, EAFRD) Europski fond za jamstva u poljoprivredi (European Agricultural Guarantee Fund, EAGF)
Pogranična područja		IPA Komponenta II Zajednički prekogranični projekti s partnerima iz BiH u okviru Operativnog programa za prekograničnu suradnju
Brdsko-planinska područja	Poticajne mjere za razvitak brdsko-planinskog područja prema Zakonu o brdsko-planinskim područjima	
Minski sumnjiva područja	Nacionalnim programom protuminskog djelovanja RH 2009-2019 definirani su Prioriteti za humanitarno razminiravanje grupirani u Sigurnost, Socio-ekonomska i Ekologija.	

¹⁵ Zakon o otocima (Narodne novine, br. 34/99, 32/02, 33/06)

9. Financijski plan

Mogući izvori financijskih sredstava često su jedini fokus planiranja razvoja. To predstavlja opasnost, budući da će Županija morati zadržati kontrolu nad razvojnim procesom i pitanjima, te privlačiti sredstva u projekte koji će podupirati razvojnu strategiju Županije. Za sredstva postoji natjecanje isto kao i natjecanje među donatorima i financijskim organizacijama za “dobrim projektima”. Dobri projekti su prioritetni projekti koji ostvaruju razvoj u pravcu koji je utvrđen strategijom. Prema tome, **strategija određuje sredstva, a ne obrnuto.**

Nadležna ministarstva uspostavljaju zajednički mehanizam za pribavljanje sredstava koji koordinira većinu inozemnih donatora, kao što su Europska komisija (EK), Europska investicijska banka (EIB) i Svjetska banka (WB), u jedan krovni mehanizam za pribavljanje sredstava namijenjenih regionalnom razvoju. Ovo je oprezna (konzervativna) procjena koja ne uključuje ulaganja privatnog sektora i ulaganja nevladinih/lokalnih organizacija.

Apsorpcijska moć Županije je u ovom trenutku niska i bit će potrebno povećati je radi apsorpcije, te efektivnog i učinkovitog korištenja raspoloživih sredstava. Izgradnja kapaciteta u Županiji i pripadajućim provedbenim institucijama od vitalne je važnosti (i potrebno je dati joj odgovarajuću pažnju kroz ŽRS, kao i kroz ostale razvojne programe inicirane i financirane od strane Vlade RH).

Uzevši u obzir nedostatak financijskih sredstava u Županiji, kao i slab financijski položaj jedinica lokalne samouprave u županiji, strategija financiranja povezana je s pristupom pretprijetnim fondovima europske unije (uključujući i druge izvore kao npr. Svjetsku banku, druge bilateralne donatore i u budućnosti Strukturne fondove EU). Cilj je korištenje dostupnih fondova Europske komisije za maksimaliziranje učinaka dostupnih fondova Vlade RH i drugih multilateralnih i bilateralnih fondova. Županija će primjereno osigurati potrebni iznos u novcu ili materijalno. Dugoročni cilj je razviti poreznu i resursnu osnovu županije koja će uvelike smanjiti oslanjanje na subvencije s nacionalne razine i pomoć donatora.

U potpunosti je prepoznato da svaki donator ima svoje vlastite zahtjeve koji moraju biti zadovoljeni prije nego financiranje može biti potvrđeno. Uglavnom, projekti predloženi donatorima za financiranje moraju biti takvog tipa kojeg donator želi financirati, i moraju biti u potpunosti opravdani (odnosno moraju biti u skladu s razvojnom strategijom regije u kojoj je projekt smješten, i mora imati dodatnu pozitivnu procjenu izvodivosti/cost-benefit analizu). Zadaća predložene županijske Jedinice za provedbu projekata će biti osiguranje da se ŽRS projekti podnose donatorima na pravilan način.

U nastavku ovog poglavlja prikazane su financijske projekcije za razvojne projekte po jedinicama lokalne samouprave. Ovo je oprezna (konzervativna) procjena koja ne uključuje ulaganja privatnog sektora i ulaganja nevladinih/lokalnih organizacija. Podloga za procjenu iznosa su vlastiti prihodi županije, gradova i općina, a prikazana je u sljedećoj tabeli. Vlastiti prihodi su prosječni ukupni prihodi od 2002. do 2009. umanjeni za prosječne iznose Pomoći iz inozemstva (darovnice) i od subjekata unutar opće države. Ovdje koristimo samo vlastite prihode jer Pomoći iz inozemstva (darovnice) i od subjekata unutar opće države su strogo namjenska za decentralizirane funkcije i nisu na raspolaganju za razvojne projekte.

Tabela 69: Vlastiti prihodi po JLS

	Ukupni prihodi Prosjeak 2002 - 2009 (A)	Prosječna pomoć % (B)	Vlastiti prihodi (C) = (1- (B))* (A)
Ličko-senjska županija	51.189.280	69,47%	15.629.688,24
Brinje	9.269.017	21,61%	7.266.365,64
Donji Lapac	3.813.858	40,48%	2.269.853,08
Gospić	51.608.008	13,02%	44.890.233,36
Karlobag	11.339.091	15,42%	9.590.968,51
Lovinac	7.147.325	46,33%	3.836.243,21
Novalja	31.531.620	6,26%	29.559.124,95
Otočac	27.981.168	21,53%	21.956.665,69
Perušić	11.164.203	38,45%	6.871.221,18
Plitvička jezera	10.805.479	14,27%	9.263.470,31
Senj	25.690.372	8,36%	23.541.586,84
Udbina	3.563.858	47,70%	1.863.776,02
Vrhovine	3.474.474	54,09%	1.595.015,69
SVEUKUPNO	248.577.752		178.134.212,72

U sljedećem koraku procijenjeni su proračunski potencijali županije, gradova i općina. Procjena je da će potpomognuta područja Ličko-senjske županije koristiti 10% vlastitih sredstava za razvojne projekte, a ostali 20%. Također je prikazano očekivano fiskalno poravnanje za potpomognuta područja. U trenutku pisanja ove ŽRS nije donesen Zakon o potpomognutim područjima i zbog toga su i ovi iznosi procjene (20% od prosjeka ukupnih prihoda za potpomognuta područja). Podaci za Kapitalne potpore i donacije Ličko-senjske županije preslikani su iz županijskog proračuna¹⁶. Prosjeak izvanproračunskih prihoda u ovoj tabeli su prosječni godišnji iznosi za projekte koji nisu financirani iz lokalnog, županijskog ili državnog proračuna u razdoblju od 2006. do 2009. U ovoj konzervativnoj procjeni predviđa se da će županija, gradovi i općine u budućnosti realizirati projekte u jednakim iznosima kao do sada.

¹⁶ Kapitalne potpore i kapitalne donacije Ličko-senjske županije gradovima i općinama za poticanje ulaganja u kapitalne programe (pozicija 28. i 88. 271. Tekuće donacije Županijskog proračuna za 2010. godinu)

Tabela 70: Procjene mogućih izvora financiranja za razvojne projekte

	Proračunski potencijal za razvoj (D) = (C) * (10% ili 20%)	Očekivano fiskalno poravnanje (E) = (A) * 20%	Kapitalne potpore i donacije LSŽ (F)	Prosjek izvanproračunskih prihoda (G)
Ličko-senjska županija	1.562.968,82	10.237.856,00	0,00	2.854.186,77
Brinje	726.636,56	1.853.803,30	256.000,00	1.967.073,56
Donji Lapac	226.985,31	762.771,61	0,00	1.889.748,38
Gospić	8.978.046,67	0,00	180.000,00	14.889.084,72
Karlobag	1.918.193,70	0,00	266.000,00	0,00
Lovinac	383.624,32	1.429.465,00	0,00	6.537.786,86
Novalja	5.911.824,99	0,00	190.000,00	0,00
Otočac	4.391.333,14	0,00	220.000,00	5.760.340,35
Perušić	687.122,12	2.232.840,65	289.530,00	1.091.403,26
Plitvička jezera	1.852.694,06	0,00	246.000,00	3.431.723,59
Senj	4.708.317,37	0,00	200.000,00	4.917.665,57
Udbina	186.377,60	712.771,55	0,00	4.676.357,42
Vrhovine	159.501,57	694.894,75	0,00	3.330.600,98
SVEUKUPNO	35.626.842,54	17.924.402,86	1.847.530,00	51.345.971,48

U sljedećoj tabeli prikazani su ukupni financijski potencijali za razvojne projekte kao zbroj proračunskih potencijala županijske i lokalne samouprave, očekivanog fiskalnog poravnanja i prosjeka izvanproračunskih prihoda iz projekata. Projekcije su prikazane za trogodišnje razdoblje od 2011. do 2013. s predviđenom stopom rasta od 5% godišnje.

Tabela 71: Ukupne financijske projekcije za razvojne projekte

	2011. godina Ukupni potencijal za razvoj (H) = (D) + (E) + (F) + (G)	2012. godina (I) = (H) * 1,05	2013. godina (J) = (I) * 1,05	Ukupno 2011. do 2013. (K) = (H) + (I) + (J)
Ličko-senjska županija	14.655.011,59	15.387.762,17	16.157.150,28	46.199.924,05
Brinje	4.803.513,42	5.043.689,09	5.295.873,54	15.143.076,05
Donji Lapac	2.879.505,30	3.023.480,56	3.174.654,59	9.077.640,46
Gospić	24.047.131,39	25.249.487,96	26.511.962,36	75.808.581,70
Karlobag	2.184.193,70	2.293.403,39	2.408.073,56	6.885.670,65
Lovinac	8.350.876,18	8.768.419,99	9.206.840,99	26.326.137,17
Novalja	6.101.824,99	6.406.916,24	6.727.262,05	19.236.003,28
Otočac	10.371.673,49	10.890.257,17	11.434.770,03	32.696.700,69
Perušić	4.300.896,03	4.515.940,83	4.741.737,87	13.558.574,74
Plitvička jezera	5.530.417,66	5.806.938,54	6.097.285,47	17.434.641,66
Senj	9.825.982,94	10.317.282,09	10.833.146,19	30.976.411,22
Udbina	5.575.506,58	5.854.281,90	6.146.996,00	17.576.784,48
Vrhovine	4.184.997,30	4.394.247,17	4.613.959,52	13.193.203,99
SVEUKUPNO	102.811.530,58	107.952.107,11	113.349.712,46	324.113.350,15

Potrebno je usporediti ove procjene financijskih kapaciteta s potražnjom za razvojne projekte. Kao pokazatelj za potražnju može poslužiti popis prijavljenih projekata kod Razvojne agencije Ličko-senjske županije LIRA-e. Naime, LIRA je u 2009. i 2010. prikupljala projektne prijedloge za Središnju elektroničku bazu razvojnih projekata¹⁷. U trenutku pisanja ove Strategije LIRA je prikupila ukupno 120 projektnih prijedloga od čega je 112 projekata uvršteno u Središnju bazu (8 projekata pristiglo je nakon isteka roka za prijavu). Preostale i buduće projekte će LIRA dodati u Središnju bazu čim stekne uvjete u skladu s Pravilnikom o ustrojavanju i vođenju Središnje elektroničke baze razvojnih projekata. Ovdje će se koristiti prošireni popis od 120 projekata kao pokazatelj potražnje s tim da su obuhvaćeni isključivo infrastrukturni projekti javnog sektora. Brojevi i iznosi projekata će se povećati kada se bude uzimalo u obzir i projekte poduzetničkog i civilnog sektora. Brojevi i iznosi projekata po lokacijama prikazani su u sljedećoj tabeli.

¹⁷ Pravilnik o ustrojavanju i vođenju Središnje elektroničke baze razvojnih projekata („Narodne novine“ br. 66/10)

Tabela 72: Brojevi i iznosi prijavljenih infrastrukturnih projekata u 2009. i 2010. godini

Lokacija ¹⁸	Broj proj.	Iznosi kn
Ličko-senjska županija	15	1.141.249.150,00 kn
Brinje	7	225.570.000,00 kn
Donji Lapac	2	2.372.500,00 kn
Gospić	18	165.199.000,00 kn
Karlobag	13	9.052.000,00 kn
Lovinac	1	590.205.000,00 kn
Novalja	3	68.620.000,00 kn
Otočac	18	278.991.400,00 kn
Perušić	0	0,00 kn
Plitvička jezera	2	584.000.000,00 kn
Senj	32	387.529.200,00 kn
Udbina	1	365.000.000,00 kn
Vrhovine	8	86.140.000,00 kn
UKUPNO	120	3.903.928.250,07 kn

Vidljivo je da je već sada potražnja, predstavljena kao prijavljeni projekti iz 2009. i 2010., daleko veća (za faktor 12) od ukupnih financijskih kapaciteta za plansko razdoblje od 2011. do 2013. godine.

Za realizaciju projekata potrebno je sljedeće:

- **Povećanje financijskih kapaciteta** – To je moguće kroz povećanje apsorpcijskih kapaciteta za izvanproračunska sredstva (EU fondovi i dr.).
- **Traženje partnera** – Podnositelji projekata trebaju tražiti projektne partnere koji sa svojim ljudskim i financijskim kapacitetima mogu doprinijeti ostvarenju projekata.
- **Realizacija u fazama** – Projekti s popisa nisu svi jednako zreli za realizaciju. Prema spremnosti dokumentacije ukupno je 55 projekata u ukupnom iznosu od 1.176.939.300,05 kn spremno za provedbu do lipnja 2011. godine. Prioritet bi se trebalo dati spremnim projektima a ostale odgoditi za kasnije faze.

¹⁸ Lokalna samouprava i druge institucije sa sjedištem na području određene jedinice lokalne samouprave

X. Provedba Županijske razvojne strategije

Zakonom o regionalnom razvoju Republike Hrvatske su određeni nositelji politike regionalnog razvoja. Planiranje i provedba regionalne razvojne politike, prema Zakonu, organizira se na nekoliko razina javne vlasti. Prva je razina središnjih tijela državne uprave usmjerenih na poticanje razvoja, a druga jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Zakonom se nastoji snažno promovirati partnerstvo i suradnja između središnje i županijske razine kako bi se u najvećoj mogućoj mjeri iskoristili razvojni potencijali cjelokupnog državnog teritorija. Središnja je razina odgovorna za sveukupnu viziju razvoja i aktivno vodstvo u ostvarenju ciljeva regionalnog razvoja, dok se prepoznavanjem uloge županijske razine omogućava potrebna fleksibilnost i daju mogućnosti da županije samostalno usmjere vlastiti razvoj prema ostvarenju vlastitih specifičnih, ali i sveukupnih ciljeva razvojne politike Republike Hrvatske. U tom kontekstu Županijsku razvojnu strategiju treba promatrati kao dokument kojim su definirani **vizija, strateški ciljevi** razvoja Županije, **prioriteti** razvoja te **mjere** koje se moraju poduzeti kako bi se ostvarili strateški ciljevi lokalne zajednice, a samim tim i nacionalni ciljevi. Detaljno razrađeni prioriteti i mjere su osnova za izradu projektnih prijedloga realizacijom kojih će se pridonijeti regionalnom razvoju i samim tim i ostvarenju strateških ciljeva. Za uspješno ostvarivanje ŽRS potrebno je ostvariti suradnju svih institucija koje su u njegovoj izradi sudjelovale: Interesne skupine putem Županijskog partnerstva, Županijska skupština i župan, ali i institucije koje će djelovati u fazi priprema projekata, financiranja, izvedbe i nadzora izvedbe kao i ocjene postignutih efekata.

Kao što je već više puta navedeno ŽRS se radi na razdoblje od 3 godine. Razloga za ovaj pristup ima više od kojih bi valjalo naglasiti dva osnovna:

U roku provedbe ŽRS će doći do ulaska RH u Europsku uniju što će imati ogroman utjecaj na regionalni razvoj u RH. Pristupanjem Uniji će se sredstva namijenjena za regionalni razvoj višestruko povećati, ali će doći i do promjena u načinu financiranja projekata u odnosu na način koji je bio korišten za većinu sredstava koja su stizala iz EU fondova. Punopravnim članstvom će se ukinuti pristup pred-financiranja u kojem je prijavitelj projekta glavninu novca dobivao na početku provedbe već će prijavitelj morati provesti sve predviđene aktivnosti te onda od mjerodavnog tijela tražiti povrat uloženog novca. Ovaj pristup će znatno utjecati na iznose strukturu i tipove organizacija koje će predlagati projektne prijedloge. S obzirom na kompleksnost navedene tematike bilo bi pretjerano ambiciozno nastupiti s jednim strateškim dokumentom koji bi uspješno pokrивao oba ova pristupa.

Drugi razlog koji valja naglasiti je 2013 godina u kojoj završava jedan programski ciklus EU (2007.-2013.) te počinje novi **7-godišnji programski ciklus** EU (2014.-2020.) Programski ciklusi su iznimno bitni jer se njima definira prioritetnost određenih područja/problema te se u skladu s tim predviđaju odgovarajuće financijske alokacija. Bez detaljnih informacija načinu budućeg trošenja novca iz EU fondova nije moguće osmisliti kvalitetnu razvojnu strategiju koja se uvelike oslanja na ovaj izvor financiranja.

X.1. Institucionalna podrška provedbi Županijske razvojne strategije

Za provedbu Županijske razvojne strategije potrebna je podrška na razini županije (Poglavlje X.1.1.) i na razini države (Poglavlje X.1.2.).

X.1.1. Institucionalni okvir na razini županije

Županijska skupština i Župan

Najvažniju ulogu u provedbi ŽRS ima Županija, odnosno njena tijela. Skupština Ličko-senjske županije usvaja Županijsku razvojnu strategiju, te odgovara za njenu ukupnu implementaciju. Iz toga proizlazi da su Župan i Županijska skupština ključna tijela u izradi i provedbi Županijske razvojne strategije. Župan je predlagatelj svih odluka pa tako i odluka o razvoju, a skupština ih donosi. Prema tome to su tijela čiji je djelovanje usmjereno razvoju Županije, a to pretpostavlja i djelovanje na ostvarivanju ciljeva i prioriteta ove Strategije.

Razvojna agencija Ličko-senjske županije – LIRA

Budući da su Župan i županijska skupština u posljednjih 5 godina kontinuirano radili na provedbi Regionalnog operativnog programa Ličko senjske županije 2005.-2010. Svojevrsnog prethodnika ove Županijske razvojne strategije kao tijelo za potporu u provedbi je 2005. godine osnovana Jedinica za provedbu projekata Ličko-senjske županije. U cilju unaprjeđenja aktivnosti koje vode ka uravnoteženom regionalnom razvoju je postupkom spajanja županijskog Centra za razvoj poduzetništva i Jedinice za provedbu projekata LSŽ 2008. godine stvorena Razvojna agencija Ličko-senjske županije - LIRA. LIRA je osnovana kao ustanova, osnivač koje je Ličko-senjska županija, i u trenutku pripreme ŽRS ima 5 stalno zaposlenih djelatnika. LIRA je osnovana sa zadaćom poticanja, provedbe i koordinacije aktivnosti regionalnog razvoja, stvaranja pozitivne klime za ulaganje i poduzetništvo s ciljem ostvarenja gospodarskog i društvenog razvitka Ličko-senjske županije. Dakle, ona je osiguravala kontinuitet sadržaja i duha ROP-a u pripremi i provedbi razvojnih projekata, pri tome poštujući načela transparentnosti, partnerstva i supsidijarnosti na kojima se temeljila sama priprema. Glavne zadaće koje obavlja LIRA su:

- koordinacija svih aktivnosti vezanih za regionalni razvoj;
- izrada razvojnih strategija, identifikacija razvojnih prilika, projekata i programa;
- pružanje stručne podrške nositeljima pripreme programa i projekata kroz pripremu projektne dokumentacije, praćenje i informiranje o mogućnostima financiranja sredstvima Europske unije i sredstvima drugih domaćih i međunarodnih izvora;
- proučavanje i vrednovanje prijedloga projekata te praćenje njihova ostvarivanja, privlačenja direktnih domaćih i stranih investicija;
- izgrađivanje institucionalnih kapaciteta te ostale vezane usluge i aktivnosti;
- provođenje programa MINGORP-a, izgradnje i razvoja financijskih institucija i financijskih mjera;
- potpora tehnološki utemeljenom i inovativnom poduzetništvu (kreditiranje, jamstvene sheme);
- organiziranje sajmova poduzetništva i sudjelovanje na sajmovima;
- povezivanje svih bitnih činitelja razvoja poduzetništva te koordinacija poduzetničkih aktivnosti.

Regionalni partnerski odbor Ličko-senjske županije

Kao dio pripreme i provedbe ROP-a Ličko-senjske županije osnovan je Regionalni partnerski odbor Ličko-senjske županije (RPO). Osim Županijske skupštine, RPO je najvažnije tijelo unutar sustava za provedbu Županijske razvojne strategije. RPO je novo sredstvo osnovano kao dio procesa pripreme

ROP-a i koje ostaje jedna od najvažnijih karakteristika u provedbi ŽRS. Partnerstvo čini 28 članova koji su predstavnici organizacija iz Županije, i kao takvi nositelji interesa odnosno dionici razvoja županije. Partnerstvo nije osnovano izborima, već se temelji na nizu propisa koje je svojedobno izradilo *Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka Republike Hrvatske* i prilagođenih za dobro funkcioniranje u specifičnim lokalnim uvjetima. "Partnerstvo" je savjetodavna skupina i kao takvo ono ne donosi izvršne odluke, već sastavlja preporuke za Županijsku skupštinu kako bi se osiguralo veće i kvalitetnije uključivanje zainteresiranih strana. Partnerstvo se sastaje redovito, kako bi se osigurala primjena odgovarajućih postupaka i procesa prilikom odabira projekata. S obzirom na svoj izniman doprinos kreiranju i provedbi odrednica regionalnog razvoja ovo tijelo će nastaviti pružati podršku regionalnom razvoju u LSŽ.

U rad Partnerstva uključeni su: javni sektor, privatni sektor i civilno društvo.

Javni sektor

Javni sektor u ovom kontekstu uključuje jedinice lokalne samouprave i druge javne institucije s područja Ličko-senjske županije. Javni sektor imati će značajnu ulogu u privlačenju sredstava iz vanjskih izvora u Županiju. Naime, njihov neprofitni karakter čini ih raspoloživim za primanje nepovratne financijske pomoći iz fondova Europske unije.

Privatni sektor

Privatni sektor je glavni pokretač stvaranja blagostanja i radnih mjesta. To je najteža zadaća čijem rješavanju bi ova Strategija trebala bitno doprinositi. To će se najviše ostvarivati potporom javnog sektora u vidu povećavanja konkurentnosti lokalnog gospodarstva čime bi ono generiralo nova radna mjesta, pa se novo zapošljavanje ne bi događalo na temelju programa zapošljavanja nego bi bilo posljedica potrebe gospodarskih subjekata. Iz tih razloga privatni sektor je krajnje vrijedan sudionik u provedbi ove Strategije i interes njegovog, ali održivog razvoja je primaran.

Civilno društvo (Nevladine organizacije)

Nevladine organizacije su se pokazale kao ključni su i krajnje vrijedan sudionik u provedbi ROP-a, u prvom redu zbog velikog iskustva koje imaju u radu unutar okruženja koje se temelji na projektima. One predstavljaju skupinu institucija koja aktivno utječe na dotok fondova u regiju (županiju) za financiranje aktivnosti koje ne pokrivaju ili su prestale pokrivati županija i jedinice lokalne samouprave. Trenutno imaju nizak potencijal za privlačenje većih stranih donatora. Uglavnom rade na provodi socijalnih projekata sa niskim proračunom. Njihova prisutnost u partnerstvu snažna je i takva mora i ostati kako bi se osigurala uspješna provedba ŽRS i ostvarilo što je moguće više predviđenih mjera.

X.1.2. Institucionalni okvir na razini države

Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva (MRRŠVG)

Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva je tijelo odgovorno za upravljanje politikom regionalnog razvoja u Republici Hrvatskoj. Ono predstavlja najvišu instancu u fazi izrade Županijske razvojne strategije. Ministarstvo daje mišljenje o regionalnim razvojnim

dokumentima i razvojnim projektima (županijskim razvojnim strategijama, zajedničkim razvojnim projektima, projektima statističkih regija te razvojnim prioritetima statističkih regija). Dodatnu važnost ovog ministarstva za Ličko-senjsku županiju predstavlja i podatak da je u posljednjih nekoliko godina ono raspisalo veći broj natječaja za podupiranje razvoja poduzetnika iz područja šumarstva i drveno-prerađivačke industrija (Operativni program razvoja drvne industrije) iz kojih su neki poduzetnici iz LSŽ uspješno financirali svoje razvojne projekte. Za očekivati je da će se ovaj oblik potpora zadržati i u budućnosti što otvara mogućnosti za realizaciju nekih mjera ŽRS.

Agencija za regionalni razvoj Republike Hrvatske (ARR)

Agencija za regionalni razvoj Republike Hrvatske (ARR) osnovana je Uredbom o osnivanju Agencije za regionalni razvoj Republike Hrvatske (NN 155/08), 24. prosinca 2008. godine, kao bitni čimbenik provedbe dijela regionalne razvojne politike Republike Hrvatske iz nadležnosti Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva.

Nakon niza uspješno okončanih revizija, Agencija za regionalni razvoj Republike Hrvatske je akreditirana od strane Europske komisije čime je potvrđena kao provedbeno i ugovarateljno tijelo za IIb IPA komponentu koja uključuje programe prekogranične suradnje.

Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova Europske Unije (SDURF)

Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova Europske Unije (SDURF) obavlja stručne i upravne poslove vezane uz pripremu strategije razvitka Republike Hrvatske i prati provedbu ciljeva utvrđenih strategijom, a zadužen je i za sveukupnu koordinaciju fondova Europske Unije otvorenih Republici Hrvatskoj. Na navedenim poslovima surađuje s ostalim tijelima državne uprave, nevladinim sektorom i službama Europske komisije.

Središnja agencija za financiranje i ugovaranje programa i projekata EU (SAFU)

Središnja agencija za financiranje i ugovaranje programa i projekata EU (SAFU) je osnovana Uredbom o osnivanju Središnje agencije za financiranje i ugovaranje programa i projekata EU (NN br. 90/07 i NN br. 114/07).

Kao Provedbena agencija, SAFU je nadležna za cjelokupno upravljanje sredstvima, natječajne procedure, ugovaranje, plaćanja, računovodstvo te izvještavanje o financiranju cjelokupne nabave u decentraliziranom sustavu provedbe programa iz EU fondova u Hrvatskoj.

SAFU je glavni promotor pravila i procedura EU u procesu nabave i poveznica između Delegacije Europske komisije u Hrvatskoj i drugih javnih tijela. SAFU prosljeđuje tehničku proceduru resornim ministarstvima, odnosno tijelima državne uprave. Voditelji projekata i Jedinice za provedbu projekta u svim tijelima državne uprave odgovorne su SAFU.

X.1.3. Pregled ključnih dionika i njihove uloge u provedbi ŽRS

U sljedećoj tabeli prikazani su ključni dionici u provedbi ŽRS prema aktivnostima i ulogama u provedbi.

Tabela 73: Pregled ključnih dionika i njihove uloge u provedbi ŽRS

ORGANIZACIJA	PREGLED SADAŠNJIH AKTIVNOSTI	ULOGA I ODGOVORNOSTI U IMPLEMENTACIJI ŽRS	VREMENSKI OKVIR I POTREBNI RESURSI
ŽUPANIJSKA SKUPŠTINA I ŽUPAN LIČKO – SENJSKE ŽUPANIJE	Izabrano predstavničko i izvršno tijelo Županije – vršenje redovnih aktivnosti	Donosi ŽRSUpravlja provedbom i vrednovanjem rezultata ŽRS.	Usvajanje ŽRS tijekom 2010 godine: Provedba ŽRS: 2011. - 2013.
RAZVOJNA AGENCIJA LIČKO-SENJSKE ŽUPANIJE – LIRA	Priprema ŽRS	Koordinacija provedbe ŽRS, Izvještavanje Županijske skupštine, Pružanje potpore subjektima u Županiji u pripremi projekata	Kontinuirana potpora provedbi, nužno jačanje ljudskih resursa
PARTNERSKI ODBOR	Redovito se sastaje i sudjeluje u izradi ŽRS	Savjetodavno tijelo Županijske skupštine. Predlaže projekte, Nadzire provedbu ŽRS	Kontinuiran proces, dodatna sredstva za rad za sada nisu predviđena
Javni sektor	Ustanovljen s odgovornošću za pojedine sektore većina kojih je i predmet ove Strategije - vršenje redovnih aktivnosti i djelovanje kroz Partnerski odbor.	Sudjelovanje u privlačenju sredstava iz fondova; Provedba (i kapitalnih) projekata.	Aktivno uključanje i kao stručnih savjetnika i kao sudionika i/ili nositelja provedbe projekta.
Privatni sektor	Niska razina koordinacije. Potrebno veće uključivanje u prioritetne razvojne projekte.	Ključni dionik odgovoran za stvaranje prihoda i održivih radnih mjesta. Mora dobiti priliku za iznošenje primjedaba i osiguravanje njihova uključanja pri implementaciji kroz partnerstvo i druge načine. Očekuje iz provedbe ŽRS prilike za realizaciju razvojnih projekata	Potrebno unapređenje organizacije i voljnosti za komunikaciju između Županije i privatnog sektora.
Civilno društvo	Trenutno slab i nerazvijen sektor sa niskom Razinom potencijala za privlačenje većih stranih donatora. Uglavnom provodi socijalne projekte sa niskim proračunom Posjeduje iskustvo u procjeni potreba zajednice i planiranju projekata te privlačenju dodatnih sredstava u Županiju.	Važni dionici jer mogu biti pokretači lokalnog gospodarstva i tvorcii novih radnih mjesta.	Potrebno uspostaviti platformu za konstruktivan dijalog kako između javnog sektora i nevladinih organizacija, tako i između privatnog sektora i nevladinih organizacija. Bit će potrebno poraditi na načinima potpora i financiranja ovog sektora
Institucionalni okvir na razini države: MRRŠVG, ARR, SDURF, SAFU i dr.	Predstavljaju najviše tehničke hijerarhijske instance uključene u pripremu ŽRS. Upravljaju procesom kroz definiranje smjernica i regulativnu podršku.	Koordinacija raznih izvora financiranja u cilju postavljanja učinkovitog djelatnog sučelja između projekata temeljnih na ŽRS i vanjskim sredstvima. Nadzor nad ukupnim radom, praćenje rezultata i razvoj daljnjih smjernica za razvoj. praćenje ŽRS s aspekta provedbe Nacionalne strategije regionalnog razvoja RH	Potrebna je veća koordinacija mehanizama združenog financiranja iz više domaćih i međunarodnih izvora financiranja, upravljanja razvojnom politikom te nadzora i vrednovanja razvojnih programa.

X.2. Baza razvojnih projekata

Provedba Županijske razvojne strategije realizirati će se kroz provedbu razvojnih projekata. Zbog toga je potrebno uspostaviti Bazu razvojnih projekata na županijskoj razini koja će biti usklađena s Bazom razvojnih projekata na razini države (u nadležnosti Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva). Razvojna agencija Ličko-senjske županije – LIRA će voditi Bazu razvojnih projekata na županijskoj razini, prikupljati, unositi i ažurirati podatke.

X.2.1. Prikupljanje projekata

Razvojna agencija Ličko-senjske županije – LIRA će prikupljati projektne prijedloge za provedbu Županijske razvojne strategije. U tu svrhu će se koristiti standardizirani prijavni obrazac za projektne prijedloge. Oblik i sadržaj prijavnog obrasca definirati će se u sklopu provedbe Akcijskog plana. Kako bi projektne prijedlozi mogli biti uvršteni u županijsku Bazu razvojnih projekata moraju zadovoljavati dva osnovna kriterija: Prihvatljivost i izvedivost.

Kriterij prihvatljivosti:

Opća zakonska dimenzija prihvatljivosti: Projektne prijedloge nije u suprotnosti sa Ustavom, zakonima i drugim pravnim propisima Republike Hrvatske.

Prostorna dimenzija prihvatljivosti: Provedba projekta predviđena je (barem djelomično) na području Ličko-senjske županije – moguće i poželjno je da se projekti realiziraju na širem području sukladno načelu teritorijalne suradnje (Mjera LSŽ-HM-2).

Formalna dimenzija prihvatljivosti: Projektne prijedloge podnosi se na propisanom obrascu u određenom roku i svi obvezni elementi obrasca su popunjeni.

Razvojna dimenzija prihvatljivosti: Projektne prijedloge nije u suprotnosti sa ciljevima, prioritetima i mjerama Županijske razvojne strategije i drugih razvojnih dokumenata na županijskoj i državnoj razini.

Kriterij izvedivosti:

Opća zakonska dimenzija izvedivosti: Imovinsko-pravni odnosi moraju biti riješeni prije podnošenja projektne prijedloge (osim u slučaju da je predmet projekta okrupnjavanje poljoprivrednog ili šumskog zemljišta).

Prostorna dimenzija izvedivosti: Projektne prijedloge mora biti usklađen s prostornim planovima Ličko-senjske županije i jedinica lokalne samouprave.

Vremenska dimenzija izvedivosti: Realizacija projekta može započeti prije kraja planskog razdoblja Županijske razvojne strategije (do kraja 2013. godine).

Financijska dimenzija izvedivosti: Planirana financijska sredstva za provedbu projekta mogu se ostvariti iz vlastitih sredstava nositelja i partnera projekta i/ili iz sredstava nacionalnih i međunarodnih programa. Planirana sredstva moraju biti dostatna za provedbu projekta.

Detalji navedenih kriterija definiraju se u sklopu provedbe Akcijskog plana.

X.2.2. Odabir prioriternih projekata

Projekti koji su načelno prihvatljivi i izvedivi unose se u Bazu razvojnih projekata. Nakon toga se iz Baze razvojnih projekata odabiru prioriterni projekti. Osnovni kriteriji za odabir prioriternih projekata su: Spremnost za provedbu i očekivani razvojni učinak projekta.

Kriterij spremnosti za provedbu projekta

Prema ovom kriteriju se projektne prijedloge razvrstavaju u tri kategorije ovisno o tome koliko su spremni za provedbu odnosno koliko brzo se mogu početi realizirati.

Tabela 74: Kriterij spremnosti za provedbu projekata

Kategorija	Opis
Projektne ideje (Niski stupanj spremnosti za provedbu)	Projektne prijedlozi kojima nedostaju osnovni elementi za provedbu (npr. aktivnosti nisu detaljno razrađene, troškovi nisu detaljno definirani, nepoznati izvori financiranja i sl.)
Projekti koji još nisu u potpunosti spremni za provedbu (Srednji stupanj spremnosti za provedbu)	Projekti koji su djelomično spremni ali kojima nedostaje jedan dio potrebne dokumentacije kako bi bili potpuno spremni za provedbu (npr. Studija utjecaja na okoliš je potrebna za provedbu projekta ali još nije dovršena).
Projekti koji su potpuno spremni za provedbu (Visoki stupanj spremnosti za provedbu)	<ul style="list-style-type: none"> • Posjeduju sve potrebne dozvole • Završena je procjena izvedivosti • Natječajna dokumentacija je izrađena • Tehnička dokumentacija je izrađena • Prijavni obrazac je popunjen • Sve ostale studije, potvrde i sl. su pribavljene

Očekivani razvojni učinak

Prioritetni projekti, osim što trebaju imati visoki stupanj spremnosti, trebaju imati što veći očekivani razvojni učinak. Očekivani razvojni učinak projektnog prijedloga je velik ako su ispunjeni sljedeći uvjeti.

Projektne prijedlog s velikim razvojnim učinkom ...:

... pridonosi ostvarenju ciljeva, prioriteta i mjera Županijske razvojne strategije;
 ... je usklađen sa Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske;
 ... podudara se s ostalim strateškim dokumentima na županijskoj ili državnoj razini (npr. operativni programi);
 ... je financijski provediv i održiv (financijska analiza u procjeni troškova i koristi);
 ... u ekonomskoj analizi procjene troškova i koristi dokazuje veće koristi od troškova;
 ... je preduvjet za provedbu drugih projekata na području županije;
 ... dopunjuje ostale projekte ŽRS;
 ... uključuje horizontalne mjere razminiranje i teritorijalnu suradnju;
 ... predviđa uključivanje većeg broja partnera u provedbu;
 ... donosi rezultate većem broju krajnjih korisnika;
 ... uključuje međusektorsku suradnju;
 ... promovira socijalnu uključenost.

Niže navedeni shematski prikaz pokazuje da se visoki prioritet dodjeljuje projektnim prijedlozima koji imaju veliki očekivani razvojni učinak i koji su u visokom stupnju spremnosti za provedbu.

Tabela 75: Definiranje prioritetnih projekata prema stupnju spremnosti i očekivanom razvojnom učinku

Stupanj spremnosti za provedbu	Visoki	Niski prioritet	Srednji prioritet	Visoki prioritet
	Srednji	Niski prioritet	Srednji prioritet	Srednji prioritet
	Niski	Niski prioritet	Niski prioritet	Niski prioritet
		Mali	Srednji	Veliki
Očekivani razvojni učinak				

Razvojna agencija Ličko-senjske županije – LIRA odrađuje tehnički dio posla kod definiranja prioritetnih projekata sukladno gore navedenim kriterijima, a Partnerski odbor utvrđuje prijedloge prioritetnih projekata za financiranje koje podnosi županu.

Detalji o postupku definiranja prioritetnih projekata uključujući rangiranje i mogućnost određivanja prioritetnih projekata po sektorima biti će razrađeni u sklopu provedbe Akcijskog plana.

X.2.3. Provedba projekata

Nositelji i partneri su odgovorni za provedbu projekata u skladu s uvjetima programa iz kojih se financiraju. Razvojna agencija Ličko-senjske županije – LIRA će pratiti rezultate provedenih projekata i podatke će koristiti za planiranje projekata u budućnosti.

XI. Praćenje i izvještavanje

Svrha praćenja i vrednovanja Županijske razvojne strategije je da se putem sustavnog ispitivanja omogući efikasna i transparentna provedba. Praćenje i vrednovanje socioekonomskih programa danas je na razini Europske unije pravna obaveza čije se poštovanje strogo zahtijeva radi poboljšanog upravljanja socioekonomskim razvojem. Županijska razvojna strategija 2011.-2013 je dokument čije će ostvarivanje biti praćeno na posebne načine, a uspješnost ostvarenih učinaka realizacijom projekata ocjenjivana. Mehanizmi za praćenje i vrednovanje (ocjenu) su važni mehanizmi koji omogućuju nesmetanu, pravilnu i transparentnu provedbu programa. Spomenuti mehanizmi su također važni kako bi proces provedbe ŽRS postao "proces učenja" u kojem Županija i njezini dionici razvijaju kapacitete za učenje i prilagođivanje ŽRS promjenjivim okolnostima kad se za to ukaže potreba. Da bi to bilo moguće, potrebno je osigurati:

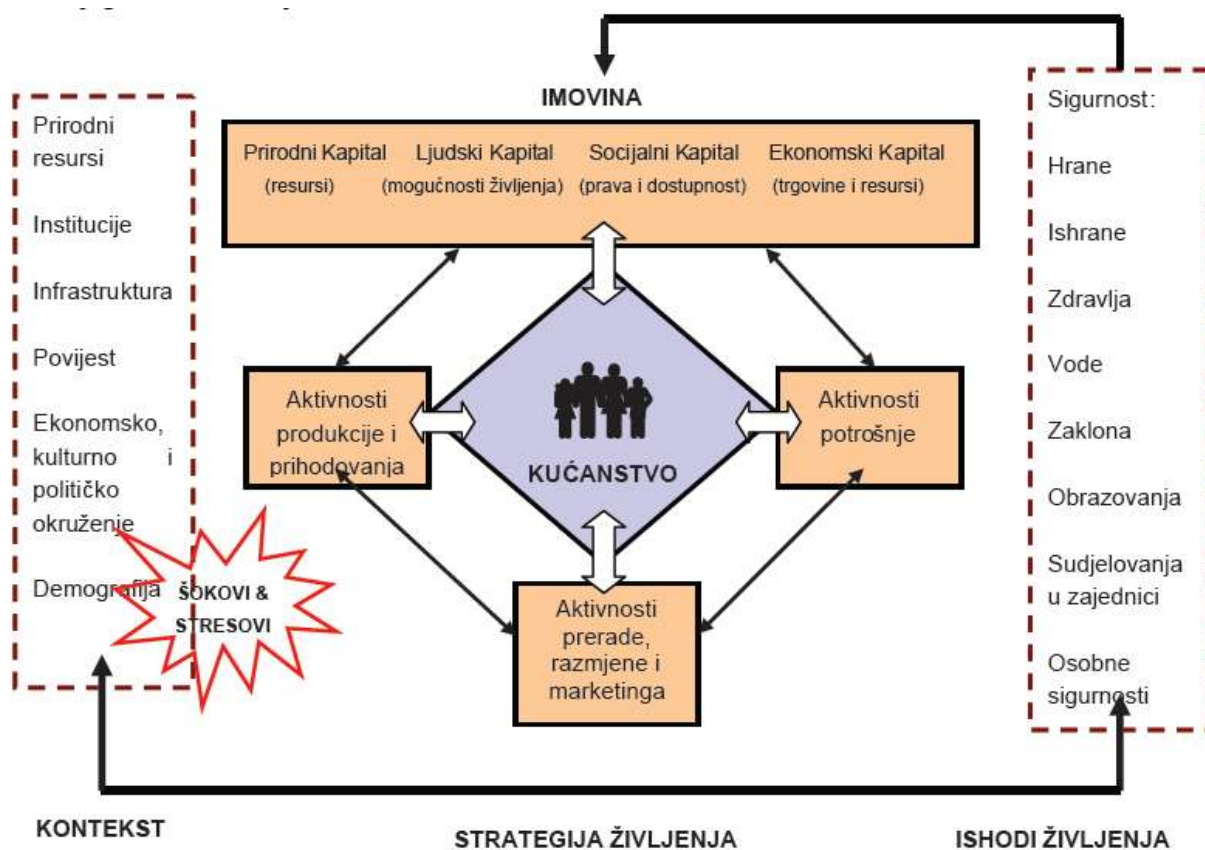
- **Dostupnost podataka o uspješnosti** – važno je da provedbeni program ŽRS-a generira podatke koji pokazuju koji su projekti pridonosili razvoju Županije, u kojoj mjeri i u kojem vremenskom periodu.
- **Kreirane i dogovorene ciljeve i rezultate** – povezano s cjelokupnom ŽRS i individualnim projektima važno je kreirati i usuglasiti ciljeve i rezultate među svim dionicima (s procijenjenim datumima do kojih trebaju biti dostignuti).
- **"Evaluacijski" okvir** – unutar kojeg se prikupljenim podacima može upravljati i procjenjivati ih. Uobičajen, često korišten okvir je "Logički Okvir".

Podaci i ciljevi

Osnovna analiza dala je neke "početne podatke" po kojima se mjeri napredak ŽRS-a. U ovom području je ostvaren velik napredak u odnosu na Regionalni operativni program jer je u procesu pripreme ROP-a prepoznat problem nedostatka kvalitetnih izvora podataka te je tijekom 5 godina implementacije ROP-a izvršen velik broj praćenja istraživanja i drugih postupaka prikupljanja podataka kako bi se ostvario napredak u ovom području. Bilo bi netočno tvrditi da nije bilo problema u postupku prikupljanja podataka neophodnih za izradu ŽRS. Jedan manji dio podataka nedostaje, neki statistički podaci nisu ažurirani u posljednjih nekoliko godina što predstavlja određeno ograničenje za samu analizu trenutnog stanja i za definiranje objektivno mjerljivih indikatora po kojima će se pratiti napredak i postignuće ŽRS.

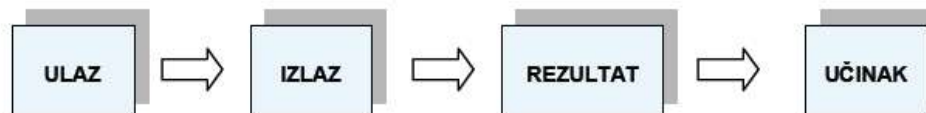
Evaluacijski okvir

Slika 30. pridonosi razumijevanju činjenice na kojem je stupnju mjerenje značajno za utvrđivanje uspjeha ili neuspjeha projekata i programa. Moraju se utvrditi resursi koji se koriste za provedbu programa i projekata, te na koji način to utječe na životne prilike individua i gospodarskih okolnosti poslovnih subjekata. Cilj je stvoriti odgovarajuće resurse Županije koji mogu utjecati na porast prihoda i stvaranje radnih mjesta. Proizvodnost i konkurentnost trebaju se povećati, a da se ekološka i društvena sredina ne izlažu pritiscima većim od onih koje te sredine mogu uspješno podnijeti.

Slika 32: Evaluacijski okvir¹⁹

Prilikom praćenja i procjenjivanja Europska Komisija koristi slijedeću tipologiju pokazatelja:

- **Pokazatelji ulaza** mjere financijske, administrativne i regulatorne resurse (koji se često nazivaju "procesima") koje daju Država i donatori. Radi procjene učinkovitosti provedenih akcija nužno je povezati iskorištene resurse sa postignutim rezultatima. (npr. *Udio proračuna namijenjen izdacima za obrazovanje, definiranje strategije sektora*)
- **Pokazatelji izlaza** mjere neposredne i konkretne posljedice poduzetih mjera i iskorištenih sredstava (npr. *Broj izgrađenih škola, broj educiranih nastavnika*)
- **Pokazatelji rezultata** mjere rezultate na razini korisnika. (npr. *Broj upisa u školu i sl.*)
- **Pokazatelji učinka** mjere posljedice rezultata, odnosno «opće ciljeve» kao što su razvoj države i smanjenje siromaštva. Realizacija ovih pokazatelja zahtjeva mnogo vremena, njihovo je mjerenje teško i ovisno o mnoštvu faktora, a ne samo politici vlade. (npr. *Stope pismenosti, stope nezaposlenosti i sl.*)

Vjerojatno najvažniji evaluacijski okvir za korištenje je "logički okvir" (*Logical Framework*). Matrica logičkog okvira važan je alat za postizanje praćenja programa i njegovog napretka. Međusobno povezuje ciljeve, aktivnosti i rezultate, te sve njih s njihovim pokazateljima. U ovom su slučaju rezultati ŽRS izravno izvedeni iz prioriteta navedenih u strategiji. Ovo predstavlja samo okvir

¹⁹ Izvor: CARE International, 2002

potrebnih mjerenja, a svaki cilj i prioritet treba biti razložen na slične jedinice. Ipak, osnovna je referenca ova matrica logičkog okvira koja predstavlja primjer predložene metodologije.

Tabela 76: Logički okvir

	Razlozi djelovanja	Objektivno provjerljivi pokazatelji uspjeha	Izvori informacija	Pretpostavke
Opći cilj:	EKONOMSKO-SOCIJALNI RAZVOJ LIČKO-SENJSKE ŽUPANIJE	Povećanje BDP-a po stanovniku. Smanjenje koeficijenta nejednakosti (GINI) Smanjenje broja nezaposlenih. Povećanje broja gospodarskih subjekata i poljoprivrednih gospodarstava Povećanje broja ostvarenih noćenja i broja dolazaka turista. Povećanje broja osoba uključenih u neki oblik obrazovanja odraslih.	Ured državne uprave Državni zavod za statistiku Hrvatski zavod za zapošljavanje	Nastavak politike pristupa EU Ekonomski razvoj ostaje glavni politički cilj Republike Hrvatske; Programi regionalnog razvoja su od prioritetnog interesa; Dionici ROP-a ostaju pri definiranoj viziji.
Strateški ciljevi ŽRS	1. Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma	1.1. Do kraja provedbe ŽRS nezaposlenost smanjena za 10%; 1.2. Izgrađene poslovne zone i su 80% iskorištene uz ispunjavanje traženih ekoloških standarda: 1.3. Uvedene su nove linije međugradskog prijevoza u najmanje 2 grada; 1.4. Sanirano ili unaprijeđeno 5% od ukupnih prometnica LSŽ; 1.5. Povećan broj stanovnika obuhvaćenih vodoopskrbnim sustavom (10%); 1.6. Povećanje broja stanovnika koji su spojeni na kanalizacijski sustav (15%)	Projektne izvješća i ocjene ŽRS-a Državni zavod za statistiku; Podaci o nezaposlenosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje; Podaci upravnih tijela Ličko-senjske županije Proračun Ličko-senjske županije; Hrvatska gospodarska komora; Hrvatska obrtnička komora; Podaci jedinica lokalne samouprave Izveštaji komunalnih društava	Usklađenost ŽRS s državnih programa

	<p>2. Razvoj ljudskih resursa</p>	<p>2.1. Obrazovne ustanove dobro su opremljene, a obrazovanje je povezano s potrebama lokalnog gospodarstva;</p> <p>2.2. 20% povećanje broja diplomiranih učitelja koji se zapošljavaju u LSŽ;</p> <p>2.3. Kvaliteta života poboljšana je na temelju načela jednakosti i javne sigurnosti (10% manje nacionalnih, rasnih ili generacijskih sukoba i 5% smanjena stopa kriminala);</p> <p>2.4. 20% učenika koji se školuju izvan Županije se vraćaju i zapošljavaju u LSŽ na visoko vrednovanim pozicijama;</p> <p>2.5. Ranjive i marginalne grupe su identificirane, te se za ispunjenje njihovih potreba koristi 10% više proračunskih sredstava;</p> <p>2.6. Obrazovni programi prate potrebe tržišta rada (broj stipendija od strane lokalnih poslodavaca je povećan 20%)</p>	<p>Projektna izvješća i ocjene ŽRS;</p> <p>Istraživanje vještina i poslovna istraživanja;</p> <p>Monitoring ranjivih i marginalnih grupa;</p> <p>Istraživanje vještina i poslovna istraživanja;</p> <p>Studije i procjene stanja.</p>	
	<p>3. Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom</p>	<p>3.1. Uspostavljen moderan sustav gospodarenja otpadom koji koristi više od 90% stanovnika LSŽ;</p> <p>3.2. Minimalno 50% otpada se oporabi;</p> <p>3.3. Izrađeno i podijeljeno 20.000 kom promotivnih materijala (sva kućanstva) s informacijama o prednostima korištenja obnovljivih izvora energije;</p> <p>3.4. 2600 građana (5% stanovništva) sudjelovalo na radionicama o prednostima korištenja obnovljivih izvora energije;</p> <p>3.5. Za 50% povećan broj osposobljenih jedinica za djelovanje u slučaju elementarne nepogode;</p> <p>3.6. Za 10% je povećana iskoristivost građevinskog zemljišta kroz odgovarajuće mjere u sustavu planiranja;</p> <p>3.7. Izgrađen sustav s minimalno 30 automatskih postaja za praćenje kakvoće</p>	<p>Studije i procjene stanja;</p> <p>Projektni izvještaji i revizija ŽRS;</p> <p>Izvještaj o radu Centra za gospodarenje otpadom;</p> <p>Izvještaji HEP-a o potrošnji i izvorima energije</p>	

		zraka, vode, mora ili tla; 3.8. Za 10% je povećana proizvodnja energije iz obnovljivih izvora.		
Rezultati:	Razvijeno malo i srednje poduzetništvo	<p>Broj tvrtki sa certificiranim proizvodima i procesima prema hrvatskim i europskim normama i smjericama (ISO, CE-oznaka) (cilj - povećanje od 10%);</p> <p>Broj izrađenih strateških marketinških planova i primjena drugih marketinških aktivnosti (cilj – povećanje od 10%);</p> <p>Broj odobrenih kredita subjektima malog gospodarstva sa subvencioniranim kamata (cilj povećanje od 10% na godišnjoj razini);</p> <p>Broj dovršenih projekata izgradnje poduzetničkih zona u jedinicama lokalne samouprave (cilj 7)</p> <p>Izrađen Katalog poduzetnika Ličko-senjske županije (cilj 1)</p>	Podaci upravnih tijela Ličko-senjske županije Podaci jedinica lokalne samouprave; Izveštaji Hrvatske gospodarske komore; Izveštaji Hrvatske obrtničke komore; Katalog poduzetnika	<p>Upravljanje strateškim programiranjem u skladu sa EU standardima dostupno je tijekom cijelog procesa;</p> <p>Među ministarska suradnja ostaje pozitivna i otvorena ŽRS ostaje osnovna aktivnost unutar procesa županijskog razvojnog planiranja;</p> <p>Koordinacija na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini ostaje konstruktivna</p>
	Razvijen turizam	<p>Dodatne turističke usluge na lokacijama u Županiji (cilj 5 novih turističkih sadržaja u LSŽ);</p> <p>Izvršeno označavanje turističkih ruta (cilj povećanje od 20%);</p> <p>Produžena turistička sezona kroz uvođenje novih sadržaja (cilj 90 dana).</p> <p>Povećan broj ostvarenih noćenja i dolazaka turista (za 10%)</p>	Izveštaji Turističke zajednice LSŽ Izveštaji lokalnih TZ; Statistički izvještaji Državnog ureda za statistiku.	<p>te rješava pitanja prekogranične suradnje, a postojeće nesuglasice su samo tehničke prirode;</p> <p>Akteri lokalnog razvoja ostaju predani principu partnerske suradnje.</p>
	Razvijena ruralna područja, poljoprivreda, ribarstvo i akvakultura	<p>Površina poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu RH danog u zakup ili prodanog poljoprivrednim gospodarstvima (cilj 30%);</p> <p>Površina na kojima su provedene ugovorene mjere uređenja zemljišta sukladno Pravilniku (cilj 20%)</p> <p>Izgrađen sustava navodnjavanja (cilj 20% cjelokupnog predviđenog sustava);</p> <p>Broj koncesijskih ugovora za akvakulturu (cilj 3);</p> <p>Broj osnovanih LAG-ova (cilj –</p>	Izveštaj o radu Ličko-senjske županije po upravnim odjelima; Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu; Statistički izvještaji Državnog ureda za statistiku;	

		1); Broj novoosnovanih poljoprivrednih udruga ili zadruga (cilj 10); Broj registriranih proizvođača u poljoprivrednoj proizvodnji (cilj – povećanje od 10%); Povećan broj izrađenih šumsko-gospodarskih osnova (cilj – 10%)	
	Razvijena infrastruktura kao osnova za razvoj gospodarstva i unaprjeđenje kvalitete života stanovnika	Broj kilometara obnovljenih prometnica (Cilj povećanje od 10%); Broj kilometara novih/obnovljenih županijskih i lokalnih cesta (cilj povećanje od 5%); Broj kilometara moderniziranih željeznica (cilj 10%); Povećanje broja putnika u zračnom prometu zračnih luka na području LSŽ; Broj korisnika priključenih na sustav za vodoopskrbu (cilj – povećanje od 10%) Broj korisnika priključenih na kanalizacijski sustav (cilj – povećanje od 15%) Broj korisnika uključenih u sustav opskrbe plinom (cilj – 20% stanovništva LSŽ)	Podaci upravnih tijela Ličko-senjske županije; Izvještaj o radu jedinica lokalne samouprave; Godišnji izvještaji u radu HŽ-a; Izvještaji komunalnih društava Izvještaji distributera plina.
	Povećana zaposlenost zbog ulaganja u ljudske resurse, i povećanjem i promicanjem prilagodljivosti gospodarskih subjekata i radnika	Broj osoba obuhvaćenih aktivnim mjera na tržištu rada (Cilj – povećanje 10%) Broj osoba koje su izvršile samozapošljavanje (Cilj – povećanje od 10 %) Broj osoba obuhvaćenih profesionalnim usmjeravanjem (Cilj – povećanje od 10%) Broj zaposlenika koji se stručno usavršavaju (Cilj – povećanje od 10%)	Izvještaji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje; Izvještaji obrazovnih institucija; Istraživanja i anketni upitnici.
	Osigurana socijalna uključenost skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama	Broj novo-zaposlenih osoba s invaliditetom (Cilj – povećanje od 10%)	Izvještaji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.
	Jačanje sektora obrazovanja i civilnog društva	Broj volontera i zaposlenih u udrugama (Cilj – povećanje od 10%) Broj provedenih projekata u sektoru civilnog društva (Cilj – povećanje od 20%);	Statistički izvještaju Vlade Republike Hrvatske - Ureda za udruge Izvještaj o radu Ličko-senjske županije po

			upravnim odjelima;	
Razvijen sustav gospodarenja otpadom	Broj krajnjih korisnika obuhvaćen sustavom prikupljanja otpada (Cilj – 90% stanovništva); Postotak otpada koji se oporabi (Cilj – minimalno 20%); Broj građana koji je sudjelovao ne edukativnim radionicama (Cilj - 2600); Broj izrađenih i podijeljenih edukativnih materijala (Cilj 20.000 kom); Broj poslovnih subjekata koji su uveli ISO 14000 sustav (Cilj – povećanje od 20%)	Izveštaji Centra za gospodarenje otpadom (po osnutku); Izveštaji komunalnih društava; Izveštaj o radu Ličko-senjske županije po upravnim odjelima; Liste sudionika sa radionica; Statistički izvještaji Državnog ureda za statistiku;		
Razvijen sustav zaštite od elementarnih nepogoda	Broj osposobljenih jedinica za djelovanje u slučaju elementarne nepogode (cilj povećanje od 20%); Broj stanovnika koji može biti izravno upozoren na pojavu elementarne nepogode (Cilj 95%); Broj stanovnika kojima može pružiti pomoć u slučaju elementarne nepogode (cilj 100% od predviđenih potreba);	Godišnja izvješća Državne uprave za zaštitu i spašavanje; Izvešća o radu vatrogasnih postrojbi Izvešća o radu medicinskih ustanova Podaci upravnih tijela Ličko-senjske županije;		
Razvijen sustav zaštite vode, mora, zraka i tla i sustav racionalnog gospodarenja prostorom	Broj automatskih postaja za praćenje kakvoće zraka, voda, mora ili tla (cilj – minimalno 30); Broj osposobljenih stručnjaka (cilj minimalno 10); Postotak iskorištenosti građevinskog zemljišta (cilj – povećanje od 10%)	Podaci upravnih tijela Ličko-senjske županije Statistički izvještaji Državnog ureda za statistiku;		
Visoka razina korištenja obnovljivih izvora energije i naglašena energetska efikasnost	Broj izdanih lokacijskih/gr građevinskih dozvola za izgradnju energetskih objekata (cilj – 10); Broj vozila na ekološki prihvatljivo pogonsko gorivo - plin, bio-dizel, etanol (cilj – povećanje od 100%); Broj novih energetskih objekata (cilj – 2); Postotak povećanja područja predviđenih za energetske objekte u prostornim planovima (cilj - 20%); Broj odobrenih kredita za izgradnju energetskih objekata (cilj – 2 velikih energetskih objekata).	Podaci upravnih tijela Ličko-senjske županije Izveštaji Hrvatskog Auto-kluba; Izveštaji Ministarstva unutarnjih poslova; Izvešća o radu HEP-a		

Aktivnosti	Koordinacija i suradnja s partnerskim institucijama; Međuresorna suradnja; Implementacija većeg broja manjih projekata.	Procjena potrebnih investicija: EU fondovi €5.000.000,00 Procjena ostalih donacija: €20.000.000,00. Lokalne i nacionalne investicije u županiju: €19.000.000,00 Ukupna procjena: € 44.000.000,00	Specifikacija troškova: Procjena apsorpcijskog kapaciteta u vrijeme izrade ŽRS-a: €30.000.000,00 u periodu provedbe ŽRS-a	Upravljački kapacitet na razini ministarstava je dostatan za upravljanje programima ovog opsega Kapacitet za upravljanje ovim programom je dostatan na donatorskoj razini za nesmetanu i pravovremenu implementaciju.
-------------------	---	--	---	--

Praćenje i evaluacija mogu biti iznimno složeni u slučajevima kada jednostavni odnosi između ulaza (inputa) i izlaza (outputa) nisu jasno identificirani i definirani. Pa ipak, točne su prosudbe ono što se očekuje od procesa praćenja i evaluacije. One moraju biti donesene na ponešto različit način za svakog pojedinog dionika, što je predstavljeno u tabeli dolje.

Tabela 77: Pretpostavljeni pokazatelji uspješnosti odgovarajućih interesnih skupina pri praćenju i evaluaciji

Interesna skupina	Područja interesa	Glavna područja uspješnosti / pokazatelji za praćenje i procjenjivanje
Vlada RH	Gospodarski razvoj Smanjenje siromaštva Kooperativna uprava/ međuupravni odnosi funkcioniraju Rezultati provedbe Nivo je županijski ili makro, uključujući međužupanijsku suradnju	Standardni indikatori koji se koriste Uglavnom pokazatelji izlaza s naglaskom na kvantitativnim mjerama U manjoj mjeri, pokazatelji rezultata Institucionalna uspješnost uprave na svim razinama, među-institucionalna suradnja i partnerstva
Županijska uprava	Rezultati provedbe Poboljšana koordinacija između uprava Korištenje raspoloživih sredstava Bolje prometne veze i povezanost područja sa širom regijom Aktiviranje novih programa Otvaranje novih radnih mjesta	Standardni indikatori koji se koriste Pokazatelji ulaza uključujući financijske, ljudske i druge resurse Pokazatelji izlaza s naglaskom na kvantitativnim mjerama Institucionalna uspješnost uprave na svim razinama, među-institucionalna suradnja i partnerstva
Lokalna uprava	Rezultati provedbe: konkretni i vidljivi znaci Bolja koordinacija među upravama Korištenje raspoloživih sredstava Sve veće usmjeravanje pažnje na nematerijalne aspekte i kvalitativna pitanja	Standardni indikatori koji se koriste Pokazatelji ulaza uključujući financijske, ljudske i druge resurse Pokazatelji izlaza s naglaskom na kvantitativnim mjerama
Nevladine i neprofitne organizacije (civilni sektor)	Proces Kvaliteta razvoja definirana više u smislu ovlašćivanja Sudjelovanje/ uključenost interesnih	Kvalitativni pokazatelji s područja niza aspekata egzistencijalne sigurnosti Razvojni proces i pokazatelji

	skupina Egzistencijalna sigurnost Socijalne potpore Ovlašćivanje osjetljivih skupina Pitanja HIV/AIDS-a	sudjelovanja Naglasak na rezultate i učinak Integrirani razvoj Naglasak na siromaštvo i prava
Poslovni sektor (poduzetništvo)	Proizvodnost i bolji pristup tržištima Društvena stabilnost Smanjenje administrativnih barijera Dostupnost kredita Smanjenje troškova transakcija	Pokazatelji rezultata politika i javnih investicija s naglaskom na: Pojednostavljenje zakonske regulative poslovanja Kriminal i strateški locirana područja ekonomskog potencijala Rezultati inicijativa javnog sektora koje otvaraju mogućnosti gospodarstvu
Donatori	Smanjenje siromaštva Horizontalne teme ravnopravnosti spolova, informatizacija, HIV/AIDS, i sl.	Pokazatelji rezultata u odnosu na siromaštvo i gospodarski rast Pokazatelji učinka (implikacija)

Temeljni (početni, osnovni) podaci predstavljaju ključnu ulaznu vrijednost u sustavu praćenja i vrednovanja. Oni moraju biti dovoljno pouzdani da omoguće prosudbu izlaznih rezultata i učinaka projekta, te dovoljno precizni da omoguće brzu identifikaciju i definiciju eventualnog odstupanja od planiranog napretka, tako da se i primjerene mjere mogu poduzeti što je ranije moguće. Osnovna analiza u Poglavlju III u velikoj mjeri osigurava dobar set osnovnih podataka, no on je ograničen na postojeće i ponekad nepotpune ili kontradiktorne podatke.

Biti će potrebno dosada prikupljene osnovne podatke nadograditi, kao i izgraditi sustav pokazatelja za svaki od ŽRS prioriteta, testirati ga i prilagoditi postojećim uvjetima. Ovo je zahtjevna i dugotrajna zadaća koju Razvojna agencija Ličko-senjske županije - LIRA i Županija moraju pokrenuti u ranom stadiju provedbe ŽRS-a. U tu će svrhu biti potrebne dodatne studije i ispitivanja kako bi se izradila baza mjerljivih temeljnih podataka za procjenjivanje napretka ŽRS-a. To ne znači da se projekti ne mogu provoditi prije utvrđivanja početnih podataka, ali znači da će se baza podataka trebati kontinuirano usavršavati i razvijati ukoliko se ŽRS želi primjereno procjenjivati.

Zasigurno želimo biti u mogućnosti odgovoriti na slijedeće pitanje – Jesu li ŽRS projekti pravi projekti za županiju, ili su možda kriva vrsta projekata? Opći okviri praćenja i evaluacije morat će se temeljiti na tom pitanju. Evaluacija će trebati biti neovisna i mora se obaviti planirano, unaprijed (ex-ante), srednjoročno i naknadno (ex-post). Ona će presuditi je li izrađeni mehanizam doveo do očekivanih rezultata, a ako nije, što se mora promijeniti da bi se postigli rezultati koji su bili navedeni u strategiji. Mora se temeljiti na praćenju podataka, te na širim kriterijima gospodarskog i društvenog razvoja koje je potrebno razraditi u provedbenoj fazi.

XII. Dodaci

- Dodatak 1. Rezultati konzultacija s odgovarajućim partnerskim vijećem tijekom izrade ŽRS-a te opis na koji način će isto biti uključeno u praćenje provedbe
- Dodatak 2. Izveštaj o prethodnom vrednovanju ŽRS-a
- Dodatak 3. Popis kratica
- Dodatak 4. Popis članova Radne skupine za izradu Županijske razvojne strategije Ličko-senjske županije

Dodatak 1. Rezultati konzultacija s odgovarajućim partnerskim vijećem tijekom izrade ŽRS-a te opis na koji način će isto biti uključeno u praćenje provedbe.

Regionalni partnerski odbor Ličko-senjske županije osnovan je „s ciljem izrade i provedbe Regionalnog operativnog programa“²⁰ dana 14. listopada 2004. godine. „Izrada, revizija ili bilo kakvo ažuriranje ROP-a treba biti ostvareno kroz savjetovanje s Regionalnim partnerskim odborom.“²¹ Izrada Županijske razvojne strategije može se interpretirati kao svojevrsno ažuriranje ili nastavak ROP-a i zbog toga je Regionalni partnerski odbor uključen i u postupak izrade ŽRS. Pravilnikom o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija je također predviđeno da se „ŽRS .. donosi u postupku savjetovanja s odgovarajućim partnerskim vijećem.“²²

Tabela 78: Regionalni partnerski odbor LSŽ – novi popis članova i njihovih zamjenika 10/2010

Rbr.	Ime i prezime	Institucija
1.	Predrag Dešić Milan Vrban	Lučka uprava Senj Lučka uprava Senj
2.	Ivan Francetić Nada Odorčić	Grad Otočac Gacko POU
3.	Anita Pocrnić – Radošević Milka Rukavina	HZZ PS Gospić HZZ PS Gospić
4.	Dorotea Prpić Marijana Tomljanović	RA Senj d.o.o. RA Senj d.o.o.
5.	Joso Brajković Irena Banić	HGK ŽK Otočac HGK ŽK Otočac
6.	Milorad Bogdanović Milan Hrkalo	Liga Eko Humanista (LEH) Liga Eko Humanista (LEH)
7.	Dušan Nahod Vlatka Krznarić	SDF Područje za Liku SDF Područje za Liku
8.	Kristina Manestar Željko Naglič	Udruga Zajedno Senj Udruga Pokretač i Srdelj
9.	Milan Vukošić Mile Grbac	Općina Plitvička Jezera Općina Plitvička Jezera
10.	Stjepan Dujmović Bogdan Radaković	NP Plitvička Jezera NP Plitvička Jezera
11.	Milorad Delić Miroslav Mašić	Općina Vrhovine Općina Vrhovine
12.	Ivan Vidmar Maja Pezelj	Srednja škola Otočac Srednja škola Otočac
13.	Milan Divjak Darko Smerdel	Općina Donji Lapac Hrv. Šume, Šumarija D.Lapac
14.	Miro Tomić Branka Rašeta	KUD Kraljica Katarina Ženska grupa Donji Lapac
15.	Daniel Jurjević Dubravko Čanić	Općina Lovinac Općina Lovinac
16.	Nikola Vidaković Snježana Rupčić	PZ Lovinac PZ Lovinac
17.	Ankica Šubarić	HOK LSŽ, Gospić

²⁰ Pravilnik o radu Regionalnog partnerskog odbora čl. 1 st. 1.

²¹ Pravilnik o radu Regionalnog partnerskog odbora čl. 2.

²² Pravilnik o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija čl. 3.

	Josip Serdar	HOK LSŽ, Gospić
18.	Nada Murgić Martina Orešković	HZPSS LSŽ, Gospić HZPSS LSŽ, Gospić
19.	Ankica Grabašnjak Hrvoje Mudrovčić	TZ LSŽ, Gospić TZ LSŽ, Gospić
20.	Branko Ćuić Anton Jugović	Društvo slijepih i slabov.LSŽ Društvo slijepih i slabov.LSŽ
21.	Ivan Crnković – Pavenka Danijela Nekić	Utočište medvjeda Kuterevo Udruga Krasno plus +
22.	Zlatko Brkić Milan Uzelac	Općina Udbina Općina Udbina
23.	Boris Smojver Marko Vukelić	Općina Karlobag Općina Karlobag
24.	Davor Turkalj Dragan Hećimović	Općina Perušić Općina Perušić
25.	Marijan Bardiovski Ivica Perković	Općina Brinje Općina Brinje
26.	Slaven Stilinović Josip Kovačević	Grad Gospić Grad Gospić
27.	Marijan Šuljić Gordana Vuković	Grad Novalja Grad Novalja
28.	Dražen Peranić Ana Rukavina - Stilinović	Ličko-senjska županija Ličko-senjska županija

Informiranje Regionalnog partnerskog odbora u fazi pripreme:

Pripreme za izradu ŽRS počele su još 2009. godine. Na sastanku Regionalnog partnerskog odbora Ličko-senjske županije od 06. travnja 2009. godine predstavljena je tema „Od ROP-a do Županijske razvojne strategije – konkretni prijedlozi za unaprjeđenje i rasprava o mogućim nedostacima“.

Uloga Regionalnog partnerskog odbora u fazi izrade ŽRS:

Regionalni partnerski odbor bio je uključen u sve faze izrade ŽRS. Svi nacrti dijelova ŽRS su od početka do kraja izrade svim članovima Regionalnog partnerskog odbora, ali i široj javnosti bili dostupni na internet stranici Razvojne agencije Ličko-senjske županije – LIRA: www.lsz-lira.hr. U glavnom izborniku postavljen je trajni link pod nazivom „Županijska razvojna strategija“ sa svim relevantnim dokumentima i nacrtima dijelova ŽRS. LIRA je svim članovima Regionalnog partnerskog odbora prosljeđivala navedeno i putem e-maila.

Sastanak Regionalnog partnerskog odbora Ličko-senjske županije održan je 22. listopada 2010. godine na temu „Izrada Županijske razvojne strategije (nastavak ROP-a) i Strategije razvoja ljudskih potencijala“.

Radionica za izradu SWOT analiza ŽRS održana je 11. studenog. 2010. godine na kojoj je sudjelovalo 15 sudionika Regionalnog partnerskog odbora i Radne skupine za izradu ŽRS.

Na prijedlog članova RPO-a se preoblikuje sadržaj pojedinih mjera i na taj način se naglašava važnost razvoja civilnog društva.

Završni sastanak Regionalnog partnerskog odbora u sklopu izrade ŽRS održan je u prosincu 2010.

Uloga Regionalnog partnerskog odbora u praćenju provedbe ŽRS:

Praćenje provedbe ŽRS-a se obavlja kontinuirano tijekom čitavog razdoblja provedbe, a o rezultatima provedbe najmanje jednom godišnje izvješćuje se Regionalni partnerski odbor.

Regionalni partnerski odbor će također biti uključen u definiranje prioritarnih projekata za provedbu ŽRS.

Dodatak 2. Izvještaj o prethodnom vrednovanju ŽRS-a

**Izvještaj o prethodnom vrednovanju
Županijske razvojne strategije
Ličko-senjske županije 2011.- 2013.**

Yjin Heo Pocrnić
Antonio Pocrnić
Futura Orbis d.o.o.
Kamenarka 35b
10010 Zagreb
info@futuraorbis.hr
www.futuraorbis.hr

Gospić, prosinac 2010.

Sadržaj

Sažetak	236
1. Uvod	237
2. Županijska razvojna strategija: kontekst	238
3. Priprema Županijske razvojne strategije.	239
4. Pregled Strateških ciljeva, prioriteta i predloženih mjera	240
5. Opće primjedbe o Županijskoj razvojnoj strategiji	242
6. Ocjena relevantnosti Županijske razvojne strategije	243
7. Ocjena djelotvornosti	243
8. Ocjena korisnosti Županijske razvojne strategije	244
9. Ocjena unutarnje i vanjske koherentnosti Županjske razvojne strategije	245
10. Zaključak	246

Sažetak

Županijska razvojna strategija Ličko-senjske županije 2011.-2013. (ŽRS) na usklađen i pristupačan način pokriva ključna pitanja vezana uz pitanja budućeg razvoja Ličko-senjske županije. ŽRS u sebi uključuje prioritete Hrvatske u pogledu regionalnog razvoja što se zbog usklađenosti s prioritetima i mjerama Europske unije ogleda kao i usklađenost s Europskim sustavom prioriteta. Ponuđena analiza ima određene nedostatke, ali oni nisu značajni te pruža dobar pregled trenutnog stanja i čvrstu osnovu za buduće aktivnosti. Struktura strateških ciljeva, prioriteta i predloženih mjera logički slijedi iz analize iako bi se struktura nekih prioriteta i mjera mogla dodatno razmotriti i unaprijediti.

Predloženi sustavi za nadzor i evaluaciju te za upravljanje i provedbu znatno su napredovali od prvog nacрта do finalne verzije, i pogotovo u odnosu na Regionalni operativni program 2005.-2010. strateški dokument koji je prethodnica ŽRS. Unatoč znatnom napretku u određenim područjima ostaje prostora za unaprjeđenje i razvoj novih metodoloških pristupa kako bude tekla implementacija.

Kada se u obzir uzmu sva tri Strateška cilja (*održiv gospodarski razvoj, razvoj ljudskih resursa i održivo upravljanje prirodnim resursima*) vidi se nastojanje da se njome stvore preduvjeti za budući rast i razvoj. S obzirom na iznimno široku tematiku koju ova tri strateška cilja obuhvaćaju osnovna analiza se je mogla na nekim mjestima nadopuniti dodatnim informacijama u cilju boljeg obrazloženja strateških ciljeva.

SWOT-a analiza prilično vjerno ocrtava stanje Županije i potencijale za budući razvoj ali postoji jedan manji broj faktora koji su sastavni dio SWOT analize a nisu detaljno opisani u pozadinskoj analizi.

Potrebno je dodatno razmotriti strukturu prioriteta i mjera. Općenit problem u strateškom planiranju kao što je bio proces pripreme ŽRS jest u tome što nije izvjesno koji i kakvi izvori financiranja će se koristiti za provedbu određenih prioriteta i mjera pa se u pravilu pribjegava tome da se pod prioritetima definira mnoštvo različitih aktivnosti koje se znatno razlikuju po svojoj prirodi i opsegu kako bi se osigurala osnova za prijavu na veći broj mogućih izvora financiranja. Unatoč velikom broju opisanih mjera ŽRS i dalje ima jasnu i preglednu strukturu koja može biti korištena kao osnova za buduće aktivnosti vezane uz regionalni razvoj na području Ličko-senjske županije.

1. Uvod

Ovo izvješće pripremljeno od strane tvrtke Futura Orbis d.o.o. iz Zagreba sadrži rezultate prethodnog vrednovanja Županijske razvojne strategije Ličko-senjske županije (*ex-ante evaluacije*).

Struktura izvješća je sljedeća:

- opći pregled Županijske razvojne strategije;
- ocjenu opravdanosti
- ocjenu relevantnosti
- ocjenu konzistentnosti i koherentnost strategije
- zaključak.

Osnovna svrha ovog prethodnog vrednovanja (*ex-ante evaluacije*) je poboljšanje kvalitete Županijske razvojne strategije Ličko-senjske županije 2011.-2013. a time i cjelokupnog procesa programiranja. Vrednovanje treba doprinijeti postizanju nužne povezanosti ŽRS-a Ličko-senjske županije sa Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske te usklađenost s drugim županijskim i nacionalnim strateškim razvojnim dokumentima kao i onima na razini EU. Nužno je osigurati da ŽRS bude sastavni dio ukupnog procesa regionalnog razvoja utvrđenog Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske kao osnovnim planskim dokumentom središnje razine kojim se utvrđuju ciljevi politike regionalnog razvoja, te na taj način i s ciljevima i prioritetima svih drugih strateških dokumenata i programa.

2. Županijska razvojna strategija: kontekst

Ličko-senjska županija je na temelju članka 14. Stavka 4. Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 153/09), Pravilnika o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija (Narodne novine, broj 53/10) i Strategiji regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011-2013 (donesenoj na 59. sjednici Vlade Republike Hrvatske, 04. lipnja 2010.), pokrenula postupak izrade Županijske razvojne strategije za razdoblje 2010-2013. Tijelo zaduženo za koordinaciju procesa izrade je Razvojna agencija Ličko-senjske županije – LIRA.

Županijska razvojna strategija je planski dokument politike regionalnog razvoja, odnosno, planski dokument jedinice područne (regionalne) samouprave kojim se određuju osnovni smjerovi razvoja, odnosno strateški ciljevi i prioriteti održivog društveno-gospodarskog razvoja jedinice područne (regionalne) samouprave pripremljen na načelu partnerstva. Županijska razvojna strategija je sredstvo za usmjeravanje financijskih sredstava namijenjenih razvoju županija.

Osnovni ciljevi definirani pri izradi Županijske razvojne strategije Ličko-senjske županije 2011.-2013 su bili :

- Postizanje konsenzusa među svim relevantnim nacionalnim, regionalnim i lokalnim partnerima o razvojnim potrebama županije (vezanima uz gospodarski razvoj, zapošljavanje i edukaciju, infrastrukturu, okoliš, lokalni, urbani i ruralni razvoj, rješavanje pitanja siromaštva i socijalne isključenosti) te, sukladno tomu, služiti kao osnova za pregovaranje, usklađivanje i financiranje aktivnosti definiranih strategijom;
- Davanje osnovnih smjernica za izradu županijskih razvojnih projekata;
- Pomoć u ispunjenju zajedničkih strateških ciljeva u suradnji s drugim susjednim županijama te stvoriti osnovu za djelovanje u vezi s prekograničnim, transnacionalnim i međuregionalnim potrebama i mogućnostima;
- Davanje osnovne smjernice za lokalne razvojne planove i projekte jedinica lokalne samouprave.

Sadržaj ŽRS obuhvaća kvantitativni i kvalitativni opis trenutačne situacije, postignute rezultate i utrošena financijska sredstva tijekom provedbe Regionalnog operativnog programa (strateškog dokumenta koji je prethodio ŽRS), SWOT analizu županije, viziju i hijerarhijski raspodijeljene ciljeve županijske razvojne strategije izvedene iz SWOT analize, opis strategije za postizanje ciljeva, odabrane prioritete za društveno-gospodarski razvoj županije zajedno s njihovim kvantificiranim specifičnim ciljevima, i detaljnim opisom specifičnih intervencija (mjera), indikativan financijski plan za provedbu ŽRS, opis modela/načina upravljanja ŽRS-om i sustava njezina praćenja i evaluacije, komunikacijsku strategiju za Županijsku razvojnu strategiju te dodatke kao što su opis rezultata konzultacija sa županijskim partnerskim vijećem tijekom izrade ŽRS-a, te poduzetih i planiranih aktivnosti u vezi s uključivanjem partnerstva u praćenje njezine provedbe i izvješće o vrednovanu ŽRS (*ex-ante evaluaciju - ovaj dokument*).

3. Priprema Županijske razvojne strategije

Županijska razvojna strategija Ličko-senjske županije je logičan nastavak Regionalnog operativnog programa Ličko-senjske županije za razdoblje 2005.-2010. Strateškog dokumenta koji je predstavljao vodilju regionalnog razvoja Ličko-senjske županije u posljednjih 5 godina.

Županijsku razvojnu strategiju donosi Ličko-senjska županija kao mjerodavna jedinica regionalne samouprave u skladu s načelom partnerstva i suradnje. Plan razvojnih programa koji jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave imaju obvezu donijeti, sukladno *Zakonu o proračunu*, mora biti u suglasju sa Županijskom razvojnom strategijom.

Prikupljanje podataka za osnovnu analizu ŽRS odradila je imenovana Županijska radna skupina za izradu ŽRS u razdoblju od 1. rujna do 1. listopada 2010. Kontinuiranu koordinaciju svih aktivnosti neophodnih za izradu je vršila LIRA te je 30. studenog 2010. dovršen prvi nacrt Županijske razvojne strategije. Ovaj je nacrt strukturiran prema obrascu definiranom u Pravilniku o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija („Narodne novine“ br. 53/10) ali nije bio dovoljno razrađen. Prva verzija je predlagala korištenje 4 Strateška cilja što je revidirano u kasnijoj verziji Županijske razvojne strategije. Kroz diskusiju relevantnih tijela savjetovanje predstavnika Futura Orbis d.o.o. definirana je potreba za boljom definicijom hijerarhije prioriteta i mjera u ŽRS.

Drugi nacrt ŽRS je izrađen 2. prosinca 2010. godine, s odgovorom na uočene nedostatke Prvog nacrta (smanjen broj strateških ciljeva, i bolje postavljena hijerarhija prioriteta i predloženih mjera te smanjen broj predloženih mjera. Posebna pozornost je pridana kvalitetnom odabiru mjera i definiranju odgovarajućih indikatora putem kojih će se vršiti mjerenje postignuća. Evaluacija ŽRS od strane Futura Orbis d.o.o. započela je ocjenom prvog nacrta i usporedbom sa mjerilima definiranim u Pravilniku o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija.

Za vrijeme terenske posjete Ličko-senjskoj županiji od 2. do 3. prosinca 2010. godine, izvršeno je daljnje ocjenjivanje na temelju drugog nacrta ŽRS te su održani sljedeći sastanci sa dionicima procesa pripreme ŽRS :

- Ličko-senjska županija
  - Upravni odjel za gospodarstvo
  - Upravni odjel za društvene djelatnosti
  - Zavod za prostorno planiranje
  - Razvojna agencija Ličko-senjske županije – LIRA (izrađivač ŽRS)
- Hrvatski zavod za zapošljavanje
- Regionalni razvojni edukacijski centar „Primus Fortissimus“
- Braniteljske udruge

Provedeni sastanci su bili osnova za bolje definiranje očekivanja koja postoje od ŽRS kao i za bolje definiranje radnih zadataka cijelog tima ljudi koji je bio uključen u izradu ovog strateškog dokumenta.

U postupku pripreme ŽRS je organiziran sastanak Regionalnog partnerskog odbora Ličko-senjske županije 06. travnja 2009. kojim su se otvorila vrata za sve dionike da uključe svoje prijedloge pod motom „od ROP-a do Županijske razvojne strategije“ ovo je bila osnova za mnogobrojne konkretne prijedloge za unaprjeđenje koji su postali dio završene verzije ovog dokumenta. Bitno je naglasiti da

je postupak pripreme ŽRS bio u potpunosti transparentan jer su svi kreirani sadržaji bili kontinuirano dostupni na Internetu putem Internet stranice LIRA-e www.lsz-lira.hr te je bila otvorena mogućnost komentiranja i davanja sugestija od strane svih dionika i građanstva. Također su sve izmjene i dopune dokumenata poslani članovima RPO-a na uvid uz mogućnost davanja primjedbi i komentara. Svi pristigli komentari i prijedlozi su procijenjeni i po procjeni relevantnosti uključeni u završnu verziju Strategije. Jedna od glavnih primjedbi u sklopu izrade ŽRS izražena od strane članova RPO-a bila je nedostatan naglasak na razvoju civilnog društva. Zbog toga bile su organizirane dodatne konzultacije s predstavnicima civilnog društva (članovi RPO-a i drugi predstavnici civilnog sektora) i slijedom toga izvršene su izmjene i dopune nacrtu ŽRS.

4. Pregled Strateških ciljeva, prioriteta i predloženih mjera

U tablici koja se nalazi u nastavku se nalazi prikaz Strateških ciljeva, prioriteta i mjera kao osnova za bolje razumijevanje svih opisa o procjena koje su dio ovog dokumenta

Tabela 79: Strateški ciljevi, prioriteti i mjere Županijske razvojne strategije Ličko-senjske županije

Strateški cilj	Prioritet	Mjera
Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma	Razvoj malog i srednjeg poduzetništva	Jačanje konkurentne sposobnosti poduzetnika
		Stvaranje preduvjeta za ravnomjeran regionalni razvoj
		Podizanje kvalitete poduzetničke infrastrukture
		Jačanje poduzetničke klime u društvu
	Razvoj turizma	Diversifikacija turističkih proizvoda i razvoj ruralnog turizma
		Postizanje tržišne prepoznatljivosti i jačanje tradicijskih obrta
		Uspostaviti turističku infrastrukturu koja će moći zadovoljiti potrebe tržišta privučenog različitim turističkim doživljajima projektnog područja
		Stvaranje poticajnog okruženja za turistički razvoj
	Razvoj ruralnog područja i razvoj poljoprivrede, ribarstva i akvakulture	Okrupnjavanje poljoprivrednog zemljišta i stavljanje u funkciju poljoprivrednog zemljišta u državnom vlasništvu
		Razvoj i unapređenje sustava navodnjavanja
		Stvaranje preduvjeta za razvoj marikulture u Podvelebitskom kanalu
		Potpora svim oblicima udruživanja poljoprivrednih proizvođača i osnivanje Lokalnih akcijskih grupa (LAG-ova)
		Poticanje ekološke poljoprivrede (proizvodnje i prerade)
		Stavljanje u funkciju gospodarsko korištenje šuma u privatnom vlasništvu
		Razvoj i unapređenje prometne infrastrukture i logistike
Razvoj infrastrukture kao osnove za razvoj gospodarstva i unaprjeđenje kvalitete života stanovnika	Razvoj sustava vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda	
	Razvoj i unapređenje energetske infrastrukture	
	Razvoj i unapređenje energetske infrastrukture	
Razvoj ljudskih resursa	Privući i zadržati više zaposlenih povećanjem ulaganja u ljudske resurse,	Provođenje aktivnih mjera na tržištu rada kroz nacionalne i lokalne inicijative

		Podrška razvoju poduzetništva i poboljšanje konkurentnosti malog i srednjeg poduzetništva
		Jačanje sustava cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja i drugih mehanizama potpore tržištu rada
		Jačanje kapaciteta za upravljanje razvojem
	Jačanje socijalne uključenosti skupina u nepovoljnom položaju i osoba s posebnim potrebama	Pružanje podrške kod pristupa obrazovanju i zapošljavanju skupinama sa posebnim potrebama
		Podrška razvoju socijalnih usluga
	Jačanje sektora obrazovanja i civilnog društva	Poboljšanje ljudskog kapitala u obrazovanju i u istraživanju i razvoju
Jačanje sposobnosti organizacija civilnoga društva		
Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s	Gospodarenje otpadom	Unaprjeđenje sustava prikupljanja i pohrane otpada na području LSŽ

		Uspostaviti sustav stalnog nadzora nad postupcima gospodarenje otpadu na području Ličko-senjske županije
		Osvještavanje stanovništva i gospodarskih subjekata o važnosti oporabe, razvrstavanja i odvojenog prikupljanja otpada
	Zaštita od elementarnih nepogoda	Unaprjeđenja sustava zaštite i spašavanja ljudi i imovine
		Unaprjeđenje suradnje svih nadležnim organizacija u zaštiti od elementarnih nepogoda
	Zaštita voda, mora, zraka i tla	Sustavno praćenje kakvoće mora, nadzemnih i podzemnih voda, zraka i tla na području Ličko-senjske županije
		Uspostava učinkovitog sustava sprečavanja i nadzora onečišćenja i stvaranje sustava kontrole koji će osigurati pridržavanje normi i propisa neophodnih za očuvanje kvalitete zraka, vode, mora i tla
		Racionalno gospodarenje prostorom i uvođenje sustava ekološke i ekonomske valorizacija definiranja građevinskog zemljišta
	Razvoj i promicanje korištenja obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti	Poticanje ispravnog odabira energenata, sirovina, procesa, transportnih i prometnih sredstava i primjena suvremenih metoda kako bi se smanjio utjecaj na zrak tlo i vode
		Stvaranje preduvjeta za učinkovito korištenje sunčeve energije, energije vjetra, hidroenergije i energije iz bio-mase na području Ličko-senjske županije
		Kontinuiran rad na osvještavanju stanovništva o važnosti korištenja obnovljivih izvora energije
	Horizontalne mjere	Razminiranje
		Teritorijalna suradnja

Bitno je naglasiti da su svi navedeni prioriteti detaljno opisani, za sve mjere je objašnjena povezanost sa strateškim ciljem i prioritetom ŽRS-a, navedeni su nazivi strateških dokumentima s kojima su usklađene, definirana je njihova svrha, cilj, predviđeni rezultat, razvojni učinak, nositelji aktivnosti kao i krajnji korisnici, predviđeni mehanizmi provedbe, predviđena sredstva i gdje je to bilo moguće predviđeni izvor sredstava i razdoblje provedbe. Bitno je naglasiti da su za sve mjere predviđeni pokazatelju (indikator) koji su u pravilu prebrojivi i pravilno odabrati.

5. Opće primjedbe o Županijskoj razvojnoj strategiji

Neupitno je da je Županijska razvojna strategije dobro strukturirana i u potpunosti prati obrazac Ministarstva regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva te pokriva sva relevantna pitanja.

Drugi nacrt/završna verzija predstavlja značajno poboljšanje u odnosu na prethodnu verziju jer uključuje sveobuhvatnu i relevantnu analizu koja argumentirano opravdava strategiju. Odabrani prioriteti i mjere čine se logični i sukladni ciljevima hrvatske i EU politike. Aranžmane provedbe i praćenja koliko god da su detaljni i prilično detaljizirani, potrebno je dodatno razraditi i unaprijediti u odnosu na novonastalu situaciju kada se krenu u realizaciju ŽRS.

Akcijski plan je relativno kratak i ima opći problem što nisu definirani konkretni projekti koji će se financirati/predložiti za financiranje. Umjesto konkretne liste projekata je ponuđena metodologija koja definira da je prva aktivnost po početku realizacije ŽRS razvoj nove unaprijeđene baze projekata i sustava koji će putem odgovarajućih kriterija odrediti prioritetnost svakog pojedinog projekta. Na ovaj način će se osigurati transparentnost procesa i potpora projektima od strane svih dionika ovog procesa.

Kada se u obzir uzmu sva tri Strateška cilja (održiv gospodarski razvoj, razvoj ljudskih resursa i održivo upravljanje prirodnim resursima) vidi se nastojanje da se njome stvore preduvjeti za budući rast i razvoj. S obzirom na iznimno široku tematiku koju ova tri strateška cilja obuhvaćaju osnovna analiza je trebala na nekim mjestima biti nadopunjena dodatnim informacijama u cilju boljeg obrazloženja strateških ciljeva.

SWOT-a analiza prilično vjerno ocrtava stanje Županije i potencijale za budući razvoj ali postoji jedan manji broj faktora koji su sastavni dio SWOT analize a nisu detaljni opisani u pozadinskoj analizi.

Potrebno je dodatno razmotriti strukturu prioriteta i mjera. Općenit problem u strateškom planiranju kao što je bio proces pripreme ŽRS jest u tome što nije izvjesno koji i kakvi izvori financiranja će se koristiti za provedbu određenih prioriteta i mjera pa se u pravilu pribjegava tome da se pod prioritetima definira mnoštvo različitih aktivnosti koje se znatno razlikuju po svojoj prirodi i opsegu kako bi se osigurala osnova za prijavu na veći broj mogućih izvora financiranja.

6. Ocjena relevantnosti Županijske razvojne strategije

Analizom je utvrđeno da Strategija izgleda suvislo i opravdano. Prioriteti su jasno objašnjeni, uz dobro strukturiran prikaz mjera, relevantnih propisa, argumenata, financiranih izvora, zadataka i predloženih projekata provedbe. Za ciljeve ŽRS se može reći da su dobro postavljeni i u skladu sa analizom stanja i faktorima iz SWOT analize. Također se može reći da su potpuno u skladu sa Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske. Pokazatelje je potrebno doraditi. S jedne strane pokazatelji su dobro razvijeni na razini mjera, ali kao cjelina rezultati programa i očekivani učinci bi mogli biti nešto bolje opisani i povezani. Mjere predviđene Strategijom su iznimno iscrpno opisane uz jasnu poveznicu s Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske i drugim relevantnim strateškim dokumentima gdje je to bilo moguće. Sustav mjera je postavljen na način da jasno upućuje na probleme s kojima se Županija susreće te se s lakoćom pronalazi poveznica s analizom stanja i rezultatima SWOT analize.

Slika 33: Prioriteti Jadranske statističke regije²³

7. Ocjena djelotvornosti

Kada se govori o predviđenom sustavu provedbe i praćenju realizacije ŽRS smatramo da je u stanju odgovoriti na moguće izazove no bez obzira na to problem financiranja je nešto što bi moglo ozbiljno utjecati na ukupnu ocjenu djelotvornosti Strategije. Da bi se moglo uči u ocjenu djelotvornosti neophodno je napraviti iscrpan pregled dosadašnjeg postignuća svih dionika regionalnog razvoja u Ličko-senjskoj županiju u pogledu uspješnosti realizacije projekata i iznosu povučenog novca iz EU fondova, nacionalnih i svih drugih izvora sredstava. Od početka realizacije Regionalnog operativnog programa Ličko-senjske županije 2005-2010. Ukupno je povučeno 205.733.885,92 kuna iz različitih izvora financiranja koji uključuju *projektni pristup* (EIB, UNDP, PSGO, CARDS 2004, PHARE 2005 BRI i drugih donatora) što je prilično dobar rezultat za županiju sa samo nešto malo više od 50.000 stanovnika. Pozitivan čimbenik u ocjeni vjerojatnosti da se ostvare predviđeni ciljevi je i činjenica da je ŽRS jedan uistinu strateški dokument koji ima jasno razvijen sustav prioriteta i mjera, načina praćenja postignuća i ono što je možda predstavlja najveću prednost pred prethodnim strateškim dokumentom bolji sustav definiranja prioriteta projekata (djelomično kroz ponuđenu metodologiju i na osnovu visokih očekivanja od Akcijskog plana). Također valja naglasiti da su u posljednjih nekoliko godina znatno unaprijeđeni kapaciteti za pripremu projekata u prvom redu kroz razvoj LIRA-e, ali i zapošljavanje brojnih stručnjaka u drugim institucijama koji aktivno rade na pripremi i realizaciji projekata. Predviđeni iznosi koji se nalaze u poglavlju 9. Financijski plan nam govore da je u ovom trenutku (ne ulazeći detaljnije u procjenu razine spremnosti) u pripremi 120 projekata za realizaciju kojih je nužno osigurati 3.903.928.250,07 kuna. No kada se u obzir uzme činjenica da od tog broja samo 55 projekata ukupne vrijednosti 1.176.939.300,05 kuna može biti (zbog stupnja spremnosti ili nepostojanja odgovarajućih dozvola) predloženo za financiranje u 2011 godini taj nerazmjer u postojećim planovima i prethodnim iskustvima se smanjuje ali i dalje ostaje na razini da su zahtjevi oko 5 puta veći od realno ostvarenih projekata u prethodnom razdoblju. Da bi se razvojni projekti koji postoje na području Ličko-senjske županije uspješno realizirali neophodno je uložiti znatno više truda i sredstava u privlačenje novca iz EU fondova i/ili sredstva drugih donatora jer izvorna sredstva i donacije s nacionalne razine jednostavno nisu dovoljne da bi se ti projekti realizirali, a samim tim i ostvarili strateški ciljevi definirani ovom Strategijom.

²³ Izvor: Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske.

8. Ocjena korisnosti Županijske razvojne strategije

Pregled pitanja vezanih uz socio-ekonomski razvoj

Informacije o socio-ekonomskom stanju i potrebama Ličko-senjske županije nalaze se u poglavljima 3. Analiza i ocjena stanja i 4 Rezultati provođenja prijašnjih strategija i 9 Vizija i Strateški ciljevi. Za navedene informacije se može reći da su opsežne i relevantne.

Pogledje 3. Analiza i ocjena stanja sadrži iznimno velik broj informacija i vrlo precizno opisuje socio-ekonomski kontekst i politički kontekst u kojem bi Županijska razvojna strategija trebala funkcionirati. Usporedbom pregleda stanja definiranog u poglavlju 3. i predloženih prioriteta i mjera koje su iznimno dobro razrađene (pogotovo mjere) i sadrže odgovarajuće pokazatelje učinka vrlo lako se može naslutiti kakav utjecaj će imati provedba ŽRS pojedine skupine dionika procesa regionalnog razvoja. Odabir strateškog cilja „Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj zasnovan na razvoju malog gospodarstva, ekološki prihvatljive prerađivačke industrije, poljoprivrede i turizma“ kao prvog i hijerarhijski najvažnijeg Ličko-senjska županije je pokazala svoju odlučnost za nastavak procesa regionalnog razvoja i stvaranje preduvjeta za socio-ekonomski razvoj u budućnosti.

Pregled pitanja vezanih uz razvoj ljudskih resursa

Razvoj ljudskih resursa je definiran kao drugi u hijerarhiji strateški cilj koji se želi ostvariti provedbom Županijske razvojne strategije. Poglavljem 3. Analiza (dijelovima 3.2 Ljudski resursi, 3.5 Društvene djelatnosti i 3.6. Civilno društvo) daje se prilično iscrpna slika stanja u području ljudskih resursa. Prikazani podaci daju opsežnu sliku trenutnog stanja ljudskih resursa i stvarnih potreba u ovom području. Dobro definirana analiza postojećeg stanja u kombinaciji sa dobro definiranim sustavom mjera predloženih iz drugog Strateškog cilja za koje je razvijen sustav odgovarajućih pokazatelja uspjeha predstavlja dobru osnovu za ocjenu da je ovo područje dobro postavljeno

Pregled pitanja koja se odnose na zaštitu okoliša

Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša s naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom je definirano je kao treći strateški cilj. U poglavlju 3 Analiza nalazi se detaljan opis stanja okoliša te se cjelokupan dokument poziva na strateški dokument Studija gospodarenja otpadom Ličko-senjske županije kreiran 2007. godine. SWOT analiza na više mjesta naglašava važnost okoliša naglašavajući da su bogati prirodni resursi i očuvani okoliš jedna od važnijih prednosti, dok se devastacija prirodnih resursa smatra potencijalnom prijetnjom. Mogućnosti korištenja okoliša kao sredstva za privlačenje stranih izravnih ulaganja ili pak jačanje i/ili razvoj opsega sektora zaštite okoliša mogle bi se dodatno razraditi kao čimbenik povećanja regionalne konkurentnosti. Kao određen nedostatak Strategije se može navesti slabo razgraničenje između prvog Strateškog cilja (Stvaranje uvjeta za uravnotežen i održiv gospodarski razvoj) i trećeg Strateškog cilja (Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša naglaskom na racionalno gospodarenje prostorom). Određen broj mjera odgovara na potrebe definirane u oba Strateška cilja ali kako u praksi ne postoji jasno razgraničenje između ova dva područja to se ne može uzeti kao velik nedostatak, čak se može uzeti kao prednost jer pokazuje da je ŽRS jedan sveobuhvatan dokument koji izravno odgovara na glavne probleme u razvoju LSŽ. Provedbom mjera koje se odnose na zaštitu okoliša će se neupitno pridonijeti kvaliteti života svih stanovnika i održivom razvoju. Kvalitetan sustav zaštite okoliša kakav se opisuje u ŽRS uz samu zaštitu prirodnih vrijednosti predstavlja i značajnu osnovu za razvoj ekološki prihvatljivih gospodarskih djelatnosti, energetike i turizma što će direktno pridonijeti ukupnom razvoju.

9. Ocjena unutarnje i vanjske koherentnosti Županijske razvojne strategije

Županijska razvojna strategija Ličko-senjske županije predstavlja svojevrsni nastavak Regionalnog operativnog programa Ličko-senjske županije 2005. – 2010. Metodologija izrade i provedbe ŽRS-a je ažurirana u odnosu na ROP ali iskustva iz provedbe ROP-a i ostalih razvojnih dokumenata olakšavati će provedbu ŽRS-a. Iz dokumenta se jasno vidi hijerarhije između ciljeva prioriteta i mjera te je neupitna njihova povezanost i međusobno prožimanje. Strateški ciljevi su dosta široko postavljeni ali njihovom realizacijom kroz definirane prioritete razvoja će neupitno doći do Ekonomsko-socijalnog razvoja Ličko-senjske županije što u biti predstavlja viziju razvoja Županije. Prioriteti su definirani na način da predstavljanju smislene cjeline te se kroz provedbu određenog broje mjera mogu u potpunosti ostvariti. Za sve predložene mjere je neupitna poveznica sa specifičnim prioritetima, ali i s određenim brojem drugih strateških dokumenta na nacionalnoj i lokalnoj razini. U prvome redu valja naglasiti povezanost sa ranije kreiranim strateškim dokumentima na lokalnoj razini a to su studija Dugoročni razvoj Ličko-senjske županije 1995. – 2015. kreirana od strane Ekonomskog fakulteta u Rijeci, Programa poticanja malog i srednjeg poduzetništva u LSŽ 2010.-2013. prostornih planova, Turističkog master plana za Karlovačku i Ličko-senjsku županiju odrednice kojih su ugrađene u Strategiju te sa strateškim dokumentima na višoj (državnoj) razini poput Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske, Operativnih programa za okoliš i energetiku, promet, regionalnu konkurentnost i razvoj ljudskih potencijala. Bitno je istaknuti da nisu izričito navedene poveznice s dokumentima na razini EU, no zbog usklađenosti nacionalnih dokumenata sa EU standardima neupitna je usklađenost ŽRS sa EU strateškim dokumentima.

10. Zaključak

Županijska razvojna strategija Ličko-senjske županije 2011. - 2013. dobro je strukturiran dokument i svojom formom u potpunosti prati smjernice date u Pravilniku o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija. U sadržajnom pogledu ovaj dokument u potpunosti prati odrednice Regionalne politike definirane u Strategiji regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011-2013. te je predviđenim ciljevima i mjerama u skladu s brojnim nacionalnim i EU strategijama i programima Drugi nacrt/konačna verzija predstavlja značajno poboljšanje u odnosu na prethodnu verziju jer uključuje iscrpnu i prilično relevantnu analizu koja argumentirano opravdava strategiju. Odabrani prioriteti i mjere čine se logični i sukladni ciljevima hrvatske i EU politike definiran je prilično jasan sustav provedbe koji predstavlja nadogradnju postojećeg sustava provedbe Regionalnog operativnog programa Ličko-senjske županije 2005. - 2010. Preporuka je da se sustavi provedbe i nadzora, mada su dosta detaljni kroz realizaciju aktivnosti kontinuirano nadograđuju kako bi osigurali kvalitetu provedbe i odgovarajuće inpute za buduću nadogradnju cjelokupne Strategije. Analiza je dosta opsežna ali se ponekad ne fokusira na relevantna pitanja. No unatoč tome opravdava predloženi strateški pristup, kao i prioritete i mjere. U finalizaciji dokumenta potreban je određen broj uredničkih intervencija.

Ukupno gledajući Županijska razvojna strategija 2011. – 2013. je kvalitetno pripremljen dokument koji nema ozbiljnih nedostataka i odgovara na osnovni zahtjev koji se traži od njega a to je usklađenost s nacionalnim i EU strategijama koje se odnose na pitanje regionalnog razvoja.

Dodatak 3. Popis kratica

DZS	Državni zavod za statistiku
EU	Europska unija
FINA	Financijska agencija
HZMO	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
HZZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
IPA	(engl. Instrument for Pre-Accession Assistance) Instrument pretpristupne pomoći EU
IPARD	Pretpristupni program EU; Sastavni dio IPA-e
JLS	Jedinice lokalne samouprave
LSŽ	Ličko-senjska županija
MG	Malo gospodarstvo
MRRŠVG	Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva
MSP	Minski sumnjivi prostor
NKD	Nacionalna klasifikacija djelatnosti
NN	Narodne novine
NUTS 2	(francuski: Nomenclature des unités territoriales statistiques - „Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku“) Statistička regija
NVO	Nevladine organizacije
OP	Operativni program
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
RH	Republika Hrvatska
PPUO/G	Prostorni plan uređenja općina i gradova
PPŽ	Prostorni plan Županije
ROP	Regionalni operativni program
RPO	Regionalni partnerski odbor
SLJH	Statistički ljetopis
SRRRH	Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske
SWOT	(engl. Strength Weaknesses Opportunities Threats) - Snage, slabosti, prilike i prijetnje

Dodatak 4. Popis članova Radne skupine za izradu Županijske razvojne strategije Ličko-senjske županije

• Milan Jurković, dipl.ing., Župan Ličko-senjske županije, predsjednik radne skupine
• Andrija Brkljačić, dipl. oec., pomoćnik ravnatelja Županijske razvojne agencije LIRA, koordinator radne skupine
• Ana Rukavina Stilinović, univ. spec. oec., pročelnica Upravnog odjela za gospodarstvo Ličko-senjske županije, član
• Valentina Bubljić, dipl. ing., pročelnica Upravnog odjela za društvene djelatnosti Ličko-senjske županije, član
• Stipe Mudrovčić, dipl. ing. građ., ravnatelj Zavoda za prostorno uređenje Ličko-senjske županije, član
• Katica Prpić, dipl. ing., pročelnica Upravnog odjela za graditeljstvo, zaštitu okoliša i prirode, te komunalno gospodarstvo, član

Izvor: Odluka o osnivanju Radne skupine za izradu Županijske razvojne strategije Ličko-senjske županije (Županijski glasnik br. 10/2010)

Dodatak 5: Popis tabela

Tabela 1: Sažetak SWOT analize	10
Tabela 2: Strateški ciljevi Ličko-senjske županije.....	11
Tabela 3: Pregled prioriteta Županijske razvojne strategije	11
Tabela 4: Pregled mjera po strateškim ciljevima i prioritetima.....	12
Tabela 5: Ukupne financijske projekcije za razvojne projekte u kn.....	14
Tabela 6: Procjena broja stanovnika za LSŽ	24
Tabela 7: Promjene broja stanovnika	25
Tabela 8: Ukupan broj zaposlenih u Ličko-senjskoj županiji.....	39
Tabela 9: Zaposleni u pravnim osobama od 2005. do 2009. godine, stanje na dan 31. ožujka	39
Tabela 10: Zaposleni u pravnim osobama u Ličko-senjskoj županiji po NKD iz 2002. u razdoblju 2004. – 2008. godine.....	40
Tabela 11: Pregled broja zaposlenih kod obrtnika 2005.- 2009.	40
Tabela 12: Pregled odnosa prosječno mjesečno isplaćene neto plaće po zaposlenom u pravnim osobama u Županiji i RH 2004.-2008. godine	41
Tabela 13: Radni kontingent po jedinicama lokalne samouprave u Županiji (Popis stanovnika 2001.).....	42
Tabela 14: Broj nezaposlenih po gradovima i općinama u Ličko-senjskoj županiji	43
Tabela 15: Struktura nezaposlenih osoba prema razini obrazovanja na dan 31.12.2008. i 31.12.2009. godine.....	43
Tabela 16: Broj nedostajućih radnika kod anketiranih poslodavaca prema razini obrazovanja	44
Tabela 17: Klasifikacija vodotoka na području Ličko-senjske županije u 2006. godini	50
Tabela 18: Prikaz rezultata uzorkovanja mora po pojedinim naseljima općina i gradova u 2006. godini... ..	52
Tabela 19: Podaci mješanog komunalnog otpada za 2009. godinu na području Ličko-senjske županije	54
Tabela 20: Iznos ostvarenog BDP-a u regiji 2002-2007 u mil. EUR.....	55
Tabela 21: Iznos BDP-a po stanovniku u regiji 2002-2007 u EUR	55
Tabela 22: Odabrani pokazatelji gospodarstva LSŽ i RH 2005.-2009. godine.....	57
Tabela 23: Ocjena razvijenosti Ličko-senjske županije sukladno Uredbi o indeksu razvijenosti (NN 63/10)	58
Tabela 24: Odstupanja u razvijenosti JLS unutar LSŽ od prosjeka LSŽ.....	60
Tabela 25: Usporedba gospodarskih rezultata na razini jedinica lokalne samouprave u 2009.g.....	62
Tabela 26: Razvijenost županijskog gospodarstva u 2009. (RH=100).....	64
Tabela 27: Profitabilnost gospodarstva po sektorima u 2009. godini – udjel dobiti u prihodu (%)	65
Tabela 28: Godišnje stope rasta pokazatelja poslovanja trgovačkih društava 2005.-2009.(u %)	66
Tabela 29: Promjene u sektorskoj strukturi županijskog gospodarstva	67
Tabela 30: IZRAVNA STRANA ULAGANJA U LIČKO-SENJSKU ŽUPANIJU 1999-2009	69
Tabela 31: Ostvarena izravna strana ulaganja u Županiju 1999-2009 godine po djelatnostima	69
Tabela 32: Struktura izvoza i uvoza Ličko-senjske županije u 2009. g. po granama djelatnosti.....	70
Tabela 33: Izvoz i uvoz prerađivačke industrije za I–XII 2009. g.	70
Tabela 34: Izvoz – uvoz Ličko-senjske županije i RH u 2008. i 2009. godini.....	71
Tabela 35: Struktura raspoloživih smještajnih kapaciteta u LSŽ 1990., 2005. i 2009. godine	76
Tabela 36: Broj i kapaciteti kategoriziranih turističkih objekata u Županiji u 2009.....	77
Tabela 37: Struktura poljoprivrednog zemljišta Ličko-senjske županije u ha.....	79
Tabela 38: Korištenje oraničnih površina u Ličko-senjskoj županiji u ha.....	80
Tabela 39: Proizvodnja važnijih usjeva na području Ličko-senjske županije	80

Tabela 40: Proizvodnja kravljeg mlijeka i goveđeg mesa	82
Tabela 41: Ovčarstvo	83
Tabela 42: Pčelarstvo	84
Tabela 43: Distributivna trgovina prema djelatnostima koje obavljaju poslovni subjekti, pravne osobe i obrtnici u LSŽ i RH u razdoblju 2004. – 2009. godine (na dan 31.12.).....	88
Tabela 44: Pregled broja djece i skupina po vrtićima Ličko-senjske županije za pedagoške godine od 2004/2005. do 2009./2010.	91
Tabela 45: Domovi zdravlja provode primarnu zdravstvenu zaštitu na slijedećim pripadajućim područjima	97
Tabela 46: Struktura kadrova u zdravstvenim ustanovama Ličko-senjske županije na dan 31.12.2009.g.	97
Tabela 47: Stanje kadrova u centrima za socijalnu skrb na dan 31. prosinca 2009. god.....	99
Tabela 48: Registrirane udruge u LSŽ, Jadranskoj Hrvatskoj i RH	101
Tabela 49: Financijske potpore udrugama u 2010. godini.....	103
Tabela 50: Prihodi gradova i općina Ličko-senjske županije u kn	114
Tabela 51: Udio Pomoći iz inozemstva (darovnice) i od subjekata unutar opće države u ukupnim prihodima	114
Tabela 52: Izvanproračunski projekti u LSŽ 2006. - 2009.; Izvor: Baza projekata - LIRA	118
Tabela 53: Procjena ljudskih resursa za razvoj u JL(R)S Ličko-senjske županije; Izvor: Anketa Razvojne agencije Ličko-senjske županije - LIRA.....	121
Tabela 54: Procjena ljudskih resursa za razvoj u ostalim institucijama Ličko-senjske županije; Izvor: Anketa Razvojne agencije Ličko-senjske županije - LIRA	121
Tabela 55: Stanje minski sumnjivog područja Ličko-senjske županije.....	130
Tabela 56: SWOT analiza Jadranske Hrvatske.....	143
Tabela 57: PRIMO-F model i PESTLE model u okviru SWOT analize.....	145
Tabela 58: SWOT analiza Ličko-senjske županije.....	146
Tabela 59: TOWS matrica strateških alternativa	149
Tabela 60: TOWS matrica strateških alternativa za Ličko-senjsku županiju	149
Tabela 61: Povezanost Strateških ciljeva Ličko-senjske županije s državnim i županijskim strateškim dokumentima	154
Tabela 62: Podudarnost Strateških ciljeva s ciljevima Jadranske Hrvatske; X = neposredno 0 = posredno	155
Tabela 63: Pregled prioriteta Županijske razvojne strategije	156
Tabela 64: Usklađenost prioriteta Županijske razvojne strategije s ostalim prioritetima na razini države i županije	163
Tabela 65: Usklađenost prioriteta ŽRS sa Strategijom regionalnog razvoja RH	166
Tabela 66: Pregled mjera po strateškim ciljevima i prioritetima.....	167
Tabela 67: Pregled posebnih područja Ličko-senjske županije.....	211
Tabela 68: Državne mjere i mjere EU za posebna područja	212
Tabela 69: Vlastiti prihodi po JLS	214
Tabela 70: Procjene mogućih izvora financiranja za razvojne projekte	215
Tabela 71: Ukupne financijske projekcije za razvojne projekte.....	216
Tabela 72: Brojevi i iznosi prijavljenih infrastrukturnih projekata u 2009. i 2010. godini	217
Tabela 73: Pregled ključnih dionika i njihove uloge u provedbi ŽRS.....	222
Tabela 74: Kriterij spremnosti za provedbu projekata	224

Tabela 75: Definiranje prioriteta projekata prema stupnju spremnosti i očekivanom razvojnom učinku	225
Tabela 76: Logički okvir	228
Tabela 77: Pretpostavljeni pokazatelji uspješnosti odgovarajućih interesnih skupina pri praćenju i evaluaciji	233
Tabela 78: Regionalni partnerski odbor LSŽ – novi popis članova i njihovih zamjenika 10/2010	236
Tabela 79: Strateški ciljevi, prioriteta i mjere Županijske razvojne strategije Ličko-senjske županije	245

Dodatak 5: Popis slika

Slika 1: PROSJEČNE SATNE KONCENTRACIJE CO ₂	47
Slika 2: PROSJEČNE SATNE KONCENTRACIJE NO ₂	47
Slika 3: Struktura bruto dodane vrijednosti za Republiku Hrvatsku i Ličko-senjsku županiju po NKD iz 2002. godine za 2007. godinu; Izvor: DZS, Priopćenje 12.1.2. od 1. ožujka 2010. godine	56
Slika 4: Usporedba važnosti malog i srednjeg gospodarstva u Ličko-senjskoj županiji, Jadranskoj regiji i RH u 2009. godini.....	58
Slika 5: Prosječna stopa nezaposlenosti 2006. - 2008.	60
Slika 6: Prosječni izvorni prihodi per capita (kn) 2006. - 2008.....	61
Slika 7: Udio obrazovanog u stanovništvu 16-65 g. 2001.	62
Slika 8: Konsolidirani rezultat poslovanja gospodarstva Ličko-senjske županije i Republike Hrvatske 2005.-2009. godine.....	68
Slika 9: Indeksi rasta/pada izvoza u Republici Hrvatskoj i Županiji 2001-2009	71
Slika 10: Učenici prema vrstama srednjih škola u školskoj godini 2010./2011.	92
Slika 11: Kretanje broja učenika u osnovnim i srednjim školama od školske godine 2006./2007. do školske 2010./2011. godine	93
Slika 12: Deset najčešćih dijagnostificiranih bolesti OB Gospić za 2008. i 2009. godinu	96
Slika 13: Broj registriranih udruga na 1.000 stanovnika	102
Slika 14: Broj udruga u LSŽ po djelatnostima; Izvor: Ured državne uprave u Ličko-senjskoj županiji - Registar udruga RH; Stanje 10/2010	102
Slika 15: Broj udruga u LSŽ po gradovima i općinama; Izvor: Ured državne uprave u Ličko-senjskoj županiji - Registar udruga RH; Stanje 10/2010	103
Slika 16: Indeksi razvijenosti po županijama RH.....	105
Slika 17: Indeksi razvijenosti po županijama Jadranske Hrvatske	106
Slika 18: Indeksi razvijenosti po JLS u Ličko-senjskoj županiji.....	107
Slika 19: Prosječni indeksi razvijenosti JLS po županijama	108
Slika 20: Struktura razvijenosti JLS po skupinama RH - LSŽ	108
Slika 21: Struktura razvijenosti JLS po skupinama u Jadranskoj Hrvatskoj.....	109
Slika 22: Udio ukupnih prihoda LSŽ i JLS na razini regije i RH	113
Slika 23: Ukupni prihodi per capita LSŽ i JLS u usporedbi s Jadranskom Hrvatskom i RH	113
Slika 24: Udio državne pomoći u ukupnim prihodima županija	115
Slika 25: Udio državne pomoći u ukupnim prihodima gradova i općina	116
Slika 26: Struktura rashoda prema funkcijskoj klasifikaciji u općinama LSŽ.....	117
Slika 27: Struktura rashoda prema funkcijskoj klasifikaciji u općinama RH.....	117
Slika 28: Udio rashoda za "Opće javne usluge" u ukupnim rashodima	118
Slika 29: Ukupni iznosi projekata po JLS; Izvor: Baza projekata - LIRA	119
Slika 30: Brojevi projekata po JLS; Izvor: Baza projekata - LIRA.....	120
Slika 31: Krug prosperiteta iz Strateškog okvira za razvoj 2006.-2013.	152
Slika 32: Evaluacijski okvir.....	227
Slika 33: Prioriteti Jadranske statističke regije.....	249

Dodatak 7: Akreditacija Razvojne agencije Ličko-senjske županije - LIRA

Potvrda o upisu Razvojna agencije Ličko-senjske županije – LIRA u Upisnik upravnih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, agencija i drugih pravnih osoba osnovanih s ciljem učinkovite koordinacije i poticanja regionalnog razvoja